

ΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ
ΟΡΘΟΦΩΝΙΑΣ - ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΤΕ ΤΗΝ ΞΕΚΥΗ ΣΑΣ,
ΑΡΘΡΩΣΕΤΕ ΤΕΛΕΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΜΗΣΕΤΕ

ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΙ

ΔΙΑΦΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΝΟΗ - ΟΡΘΟΦΩΝΙΑ
ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ - ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΜΝΗΜΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ - ΟΡΦΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ
ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ - ΤΡΑΓΩΔΙΕΣ - ΡΗΤΟΡΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΜΕ ΤΟΝ ΡΑΔΑΜΑΝΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ
(ΗΘΟΠΟΙΟΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ)

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ, ΣΤΟΥΡΜΑΡΗ 57, ΤΗΛ.: 52.37.543

ΟΜΗΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΕΝΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΔΡΩΜΕΝΟ
μέ στόχο τήν ούσιαστική γνώση των Όμηρικων
Έπων καί διά τής θεατρικής μμήσεως τήν δημιουργία
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ

Διδάσκονται:

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΙΛΙΑΣ
ΟΔΥΣΣΕΙΑ

ΤΜΗΜΑΤΑ

ΑΔΩΝ - ΕΦΗΒΩΝ

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΡΑΔΑΜΑΝΟΥ - ΑΝΤ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΤΟΥΡΜΑΡΗ 57 - 104 32 ΑΘΗΝΑΙ - ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΗΜΕΡΙΑ - ΤΕΥΧΟΣ ΜΑΡΤΙΟΥ (9) - ΔΡΧ 1200

PAUL FAURE
ΤΑ ΙΕΡΑ ΣΠΗΛΑΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ
P. GRAEBIGER
ΕΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ
ΟΡΦΙΚΟΥΣ ΥΜΝΟΥΣ
ΟΙ ΟΡΦΙΚΕΣ
ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

ΜΕΛΙΣΣΟΣ
ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ
Ξ. ΝΑΓΟΣ
ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ
ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Τριμηνιαία έκδοσις

Έτος Γ' Άρ. Τεύχους 9 - Μάρτιος 2000

Στουρνάρη 57 104.32 Αθήναι

Τηλ.: 52.37.543, Φάξ: 52.26.694

Ίδιοκτήτης - Έκδοτης - Διηγήσις:
Ραδάμανθους - Αντώνιος Αναστασάκης

Στοιχειοθεσία: Δήμητρα Μουστάκη

Διορθώσεις: Δήμητρα Αθανασοπούλου

Καλλιτεχνική επεξεργασία: Καλλιόπη Κατσουλάνη

Εκτύπωση: Γ. Χ. Ζαχαροπούλου-Α. Σιταράς, Λευκάδος 9

Τά κείμενα, όπως και η γλώσσα
κάθε δημοσιεύματος απηχούν τις απόψεις
του εκάστοτε γράφοντος.

* * *

ΕΑΝ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

αποστείλατε για ετήσια συνδρομή
ταχ. επιταγή 5.000 δραχ. στο όνομα:

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΡΑΔΑΜΑΝΘΥ - ΑΝΤ. ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 104.32 ΑΘΗΝΑΙ

ή τηλεφωνήσατε στο 52.37.543

Συνδρομές εξωτερικού: 10.000 δραχ.

**Δωρίσατε
μία συνδρομή
στους φίλους σας!**

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΣΕ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟ
ΑΡΙΘΜΟ ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ
Ο 1ος ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΥ
ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ ΔΕΜΕΝΑ ΟΛΑ ΤΑ
ΤΕΥΧΗ ΑΠΟ 1-8 ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1998 - 1999
ΤΙΜΗ: 10.000 ΔΡΧ.

ΕΝΑ
ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΙΔΑΜΙΚΟ ΓΙΑ ΔΩΡΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΡΦΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ
ΜΤΦΡ. Δ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΕΞΕΛ. 3
ΕΧΟΛΙΑ ΣΤΟΥΣ ΟΡΦΙΚΟΥΣ ΥΜΝΟΥΣ
Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ ΕΞΕΛ. 6

ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑ
ΑΝΤ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΕΞΕΛ. 25

ΒΙΟΝΙΚΟΣ
Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΞΕΛ. 26

ΤΑ ΙΕΡΑ ΣΠΗΛΑΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΡΑΛΛ ΦΑΥΡΕ ΕΞΕΛ. 28

ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ
ΕΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΓΟΣ
ΙΩΑΝ. ΒΑΣΙΛΗ ΕΞΕΛ. 32

ΤΟ ΠΙΣΤΕΥΩ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ
Σ. ΜΑΓΟΥ ΕΞΕΛ. 38

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ
ΠΑΝ. ΘΑΛΑΞΗΣ ΕΞΕΛ. 39

ΨΥΧΗ
Π. ΛΕΚΑΤΕΑΣ ΕΞΕΛ. 49

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ ΕΞΕΛ. 55

**Παρακαλείσθε
όσοι δεν έχετε ανανεώσει
την συνδρομή σας
όπως αποστείλετε
ταχ. επιταγή 5.000 δραχ.
στην διεύθυνση του Ίδιο-
θεάτρου με την ένδειξη
"άνανέωση συνδρομής"**

ΟΡΦΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

Η Όρφικη δοξασία μέσω των τελετών της και του άσκητικού
βίου - κυρίου παράγοντος για την απαλλαγή από την Τιτανική φύση-
υπόσχεται στον ασκούμενο την θέωση.

Δέν αρκεί όμως, γι' αυτό μόνο η όρθη αγωγή κατά την διάρκεια της ζωής του
αλλά και οι επιλογές που θα κάνει την στιγμή του θανάτου του.

Απόδειξη της βιωματικής Όρφικης μεταθανάτιας παραδόσεως αποτελούν οι λεπτές πλάκες
από χρυσό που βρέθηκαν σε αρχαίους τάφους στην Νότιο Ιταλία, την Ρώμη, την Θεσσαλία και την
Κρήτη καθώς και όστείνα πινάκια στην Όλβια του Εύξεινου Πόντου.

Αυτές οι πλάκες δείχνουν τον δρόμο, με οδηγίες στους πιστούς, που πρέπει να ακολουθήσουν μετά
τόν θάνατό τους. Αποτελούν χαραγμένα ποιητικά κείμενα, κυρίως σε εξάμετρο και αποκαλύπτουν την
Όρφικη ανάληψη που θέλει την ζωή και τον θάνατο συναπτές φάσεις του ίδιου υπαρξιακού κύκλου.

Πρωτοανακαλύφθηκαν τό 1835 και μέχρι τό 1950 είχαμε στην διάθεσή μας όκτώ χρυσές πινάκιδες:

α) Μία από την Πετηλία της Νοτίου Ιταλίας (4ος αι. π.Χ.) που βρίσκεται στο Βρεττανικό Μουσείο.
β) Μία από τίς Έλευθερνές Κρήτης (2ος αι. π.Χ.) που βρίσκεται στο Μουσείο Αθηνών.

γ) Μία από τά Φάρσαλα, που βρίσκεται στο Μουσείο Getty.

δ) Τέσσερις από τόν Θούριο της Νοτίου Ιταλίας (4ος - 3ος αι. π.Χ.), Έθνικό Μουσείο Νεαπόλεως.

ε) Μία από την Ρώμη 3ος αι. μ.Χ. Βρεττανικό Μουσείο (ή οποία ανήκε επώνυμα στην Καικιλία Σεκουνδεΐνα).

Πινάκίδα από τό Ίππώνιο (5ος αι. π.Χ.)

Η αρχή της είναι κατεστραμμένη, η περιγραφή όμως που έπεται αν και συνοπτική είναι πλήρης.

Στην πινάκίδα αυτήν δίδονται οδηγίες σε μία γυναίκα για την συμπεριφορά την οποία θα πρέπει να έχη μόλις βρεθί στον
άλλο κόσμο. Όταν δηλαδή εγκαταλείψη τό φώς και βρεθί στο βασίλειο του Άδου θα πρέπει να βρίσκεται σε έγρηγορη
και να βαδίζει δεξιά έτσι ώστε όταν βρεθί στην πηγή της Λήθης όπου όρθώνεται ένα λευκό κυπαρίσσι, συνειδητοποιώντας
ότι πρόκειται για σήμα κινδύνου να συγκρατηθί και να μή πιή απ' αυτό τό νερό (τό βαρύ ύδωρ που λέει και ό Πλάτων) τό όποιο
δηλητηριάζει, αναισθητοποιεί και παγώνει την ψυχή στον αιώνα. Η ύπομονή που θα δείξη θα την δικαιώση αφού παρακάτω
θά συναντήση την πηγή της Μνημοσύνης απ' όπου μπορεί να πιή δροσερό νερό έφ' όσον απαντήση κατάλληλα στους
φρουρούς, τούς δηλώση δηλαδή ότι είναι τέκνο της γής και του ούρανοϋ.

Τό νερό της πηγής της Μνημοσύνης, θα προσφέρει την πολυπόθητη ανάμνηση
όλων των περασμένων εμπειριών της συνειδήσεως.

Πινάκίδα Έλευθερνών Κρήτης

Τρίδυμη πινάκίδα και εδώ εμφανίζεται ό διάλογος του άπερχομένου με τούς φύλακες του Κάτω Κόσμου που
προστατεύουν την πηγή της Μνημοσύνης. Μετά την έναγώνια έκκληση «διψάω και χάνομαι» ακολουθεί τό σύνθημα
διελεύσεως: «Είμαι τέκνο της γής και του έναστρου Ούρανοϋ» δηλώνοντας έτσι την διπλή υπόσταση, τό
Διονυσιακό και τιτανικό στοιχείο του ανθρώπου και την Όρφικη δοξασία. Ο άνθρωπος έχει ούράνια φύση.

Πινάκιδες Θουρίου

Τέσσερις πινάκιδες βρέθηκαν στο Θούριο. Στην πρώτη πινάκίδα τονίζεται ως πρωταρχική ή ούρανία κατα-
γωγή του ανθρώπου που είναι θεία. Στην δεύτερη πινάκίδα περιγράφει την εϋνοια που δικαιούνται όσοι
τήρησαν με συνέπεια τίς Όρφικές έντολές του βίου. Στην τρίτη πινάκίδα αποκαλύπτονται έντονες
εμπειρίες πολύπλοκων τελετών μύησης. Στην αρχαιότητα αυτός που έθεωρετο έσφαλμένα
νεκρός και έπανερχόταν, όφειλε, μέσω των καθαρμών, να απαλλαγή από τό μίσμα που είχε
προκαλέσει ή έντύπωση στην κοινή συνείδηση ότι αυτός έταυτίζετο με τόν κόσμο των
νεκρών. Κάτω από τά ένδύματα της καινούργιας του μητέρας αναγεννιόταν και συμ-
βολικά με την αναπαράσταση του μεγαλώματος και της φροντίδας από την μητέρα
έπερχόταν ή κάθαρση.

Οι Χρυσές Πινάκιδες φανερώνουν την καταγωγή της μυητικής διαδι-
κασίας από την Όρφικη διδασκαλία.

«Δέσποινας δέ υπό κόλπον ξνδον
χθονίας βασιλείας».

ΟΙ ΧΡΥΣΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΣΥΝΟΔΕΥΑΝ ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΤΟΥΣ ΜΥΗΜΕΝΟΥΣ ΕΤΑ ΟΡΦΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ, ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΤΗΝ ΟΥΕΙΑ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΑ ΕΥΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ. ΜΟΝΟΝ ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΘΑΡΣΕΙΣ, ΜΥΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΝ ΤΗΝ ΥΠΟΧΕΣΗ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ ΤΟΥΣ, ΕΤΟ ΑΠΟΓΕΙΟ ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΕΝΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥΣ, ΑΠΟ ΤΩΝ ΙΔΙΩ ΤΩΝ ΒΑΚΧΟ-ΔΙΟΝΥΣΟ

ΟΤΑΝ ΕΛΘΗ Η ΩΡΑ Ο ΜΥΗΜΕΝΟΣ ΝΑ ΠΙΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΜΝΗΜΟΣΥΝΗΣ, ΤΟΤΕ ΘΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝ, ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ ΚΑΙ ΘΑ ΑΠΟΔΕΞΜΕΥΘΗ ΑΠΟ ΤΟ ΤΙΤΑΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.

Ο ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΙΝΑΚΙΔΩΝ ΗΤΑΝ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΟΥΝ ΜΟΝΟ ΑΠΟ ΤΩΝ ΚΑΤΟΧΟ ΤΟΥΣ Ο ΟΠΟΙΟΣ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΗ ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΕΤΕΙ ΩΣΤΕ ΝΑ ΤΟ ΞΑΝΑΘΥΜΗΘΗ ΤΗΝ ΚΡΙΣΙΜΗ ΣΤΙΓΜΗ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ

ΠΙΝΑΚΙΔΑ ΙΠΠΩΝΙΟΥ

Εἶπον υἱός Γαίας καί Ὀρανοῦ ἀστερόεντος, διψα δ' ἐμί αὔος καί ἀπόλλυμαι· ἀλλά δότ' ὄχα ψυχρόν ὕδωρ προρέον τῆς Μνημοσύνης ἀπό λίμνης. Καί δέ τοι ἐλεῶσιν οἱ ὑπὸ χθονίοις βασιλεῖς καί δέ τοι δόσοσι πῆν τῆς Μνημοσύνης ἀπό λίμνης. Καί δέ καί συχνόν ὁδόν ἔρχεαι, ἄν τε καί ἄλλοι μύσται καί βάκχοι ἱεράν στείχοσι κλεισινοί.

Εἶπα: «Υἱός τῆς Γαίας καί τοῦ ἀστερόεντος Οὐρανοῦ εἰμαι. Ἀπό τήν δίψα εἶμαι ξηρός καί ἀπόλλυμαι ἀλλά δῶτε γρήγορα κρύο νερό πού ἀναβλύζει τῆς Μνημοσύνης ἀπ' τήν λίμνη. Καί θά σέ ἐλεήσουν τῶν ὑποχθονίων οἱ βασιλεῖς καί θά σοῦ δώσουν νά παῖς ἀπό τῆς Μνημοσύνης τήν πηγγή. Καί εἶθε πολυτύχαστη ἱερά ὁδὸ νά πάρης ἐκείνην πού καί ἄλλοι μύστες καί βάκχοι ἐνδοξοὶ στήν σειρά πορεύονται

ΠΙΝΑΚΙΔΑ ΠΕΤΗΛΙΑΣ

Εὐρήσσεις δ' Ἀἰῖδα δόμον ἐπ' ἀριστερά κρήνην παρ' δ' αὐτῆς λευκὴν ἐστηκυῖαν κυπάρισσον ταύτης τῆς κρήνης μηδὲ σχεδὸν ἐμπελάσειας. Εὐρήσεις δ' ἐτέραν τῆς Μνημοσύνης ἀπό λίμνης ψυχρόν ὕδωρ προρέον· φύλακες δ' ἐπίπροσθεν ἔασιν. Εἰπεῖν γῆς παῖς εἰμί καί οὐρανοῦ ἀστερόεντος, αὐτὰρ ἐμοὶ γένος οὐράνιον· τόδ' ἴστε καί αὐτοί· δίψῃ δ' εἰμί αὔη καί ἀπόλλυμαι· ἀλλά δότ' αἶψα ψυχρόν ὕδωρ προρέον τῆς Μνημοσύνης ἀπό λίμνης καὶ αὐτοὶ σοὶ δώσουσι πιεῖν θείης ἀπό λίμνης· καί τότε· ἔπειτ' ἄλλοισι μεθ' ἡρώεσσιν ἀνάξεις...ίης τότε θανεῖσθαι τοδ' ἔγραψεν σκότος ἀμφικαλύψας.

Θά εὖρης κρήνη στ' ἀριστερά τοῦ δόμου τοῦ Ἄδου πού δίπλα τῆς στέκεται λευκὸ κυπάρισσι. Αὐτὴν τήν κρήνη καλλίτερα μὴ πολὺ προσεγγίσης. Ὅμως θά εὖρης ἄλλη τῆς Μνημοσύνης, στήν λίμνη, μέ κρύο νερό πού ἀναβλύζει καί φύλακες βρίσκονται μπρός τῆς. Νά εἰπῇς: «τῆς Γῆς παῖς εἰμαι καί τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ ἄρα τό γένος μου εἶναι οὐράνιο· τό γνωρίζετε καλά καὶ σῆς οἱ ἴδια ἀπό τήν δίψα εἶμαι ξηρή καί ἀπόλλυμαι στό ἄψε δῶστε κρύο νερό τῆς Μνημοσύνης πού ξεχειλίζει ἀπό τήν λίμνη» καί αὐτοὶ θά σοῦ δώσουν νά παῖς ἀπό τήν θεία λίμνη. Καί τότε στοὺς ἄλλους μέ τοὺς ἥρωες θά ἀνάξης.

ΔΙΨΔΙΑΥΟΣ ΛΑΙΚΕ ΓΩ Κ/ΙΑΠ°ΛΛΥΜΑΙΑΛΛΑΠΙΕΜΙΟΥ
ΚΡΑΝΑΣ ΔΙΕΝΑΩΕ ΠΙΔΕ·ΙΑΤΗΚΥΦΑΡ'Ι Σ Ο Σ
ΤΙ Σ Δ Σ Ζ Ι Γ Ω Δ Ε Ζ Ι Γ Δ Σ Υ Ι Ο Σ Η Μ Ι Κ Α Ι Ω Ι Α Ν Δ
Α Σ Τ Ε Ρ Ο Ε Ν Τ Ο Σ

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΡΗΤΗΣ

I
Δίψα αὔος λαῖες ἐγὼ καὶ ἀπόλλυμαι
ἀλλά πῖε μου κράνας αἰενάω ἐπὶ δεξιᾷ τῇ κυφάρισσος
τίς δ' ἔσι, πῶ δ' ἔσι γὰς υἱός ἡμὶ καὶ ὠρανῶ
ἀστερόεντος

II
Δίψα αὔος ἐγὼ καὶ ἀπόλλυμαι
ἀλλά πῖε μου κράνας αἰειρώω ἐπὶ δεξιᾷ τῇ κυφάρισσος
τίς δ' ἔσι, πῶ σι γὰς υἱός ἡμὶ καὶ ὠρανῶ
ἀστερόεντος

III
Δίψα αὔος ἐγὼ καὶ ἀπόλλυμαι
ἀλλά πῖε μοι κράνας αἰειρώω ἐπὶ δεξιᾷ τῇ κυφάρισσος
τίς δ' ἔσι, πῶ σι γὰς υἱός ἡμὶ καὶ ὠρανῶ
ἀστερόεντος

I
Ἀπ' τήν δίψα φλέγομαι, στεγνός εἶμαι καὶ ἀπόλλυμαι.
ἀλλά πῖες ἀπὸ τήν ἀστέρειν κρήνη μου δεξιὰ στό κυπαρίσσι.
Μά ποιός εἶσαι; πόθεν εἶσαι;
Τῆς Γῆς υἱός εἶμαι καὶ τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ

II
Ἀπὸ τήν δίψα ξηρός εἶμαι καὶ ἀπόλλυμαι.
Ἀλλά πῖες ἀπὸ τήν ἀέρρη κρήνη μου δεξιὰ στό κυπαρίσσι.
Ποιός εἶσαι, ἀπὸ ποῦ; Τῆς Γῆς υἱός εἶμαι καὶ τοῦ ἀστερόεντος ἀπ' τόν οὐρανόν.

III
Ἀπὸ τήν δίψα στεγνός εἶμαι καὶ ἀπόλλυμαι.
Μά ἀπὸ τήν κρήνη μου πῖες πού αἰώνα ρεῖ δεξιὰ στό κυπαρίσσι.
Ποιός εἶσαι καὶ ἀπὸ ποῦ; Γιός τῆς γῆς εἶμαι καὶ τοῦ ἀστερόεντος οὐρανοῦ.

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΤΙΜΡΟΝΕ ΓΡΑΝΔΕ

I
Ἄλλ' ὅποταν ψυχὴ προλίπη φάος αελίοιο
δεξιὸν ἐννοίας δεῖ τινὰ πεφυλαγμένον
εὖ μάλα πάντα. χαῖρε παθῶν τό πάθημα
τόδ' οὐπω πρόσθε ἐπεπόνθεις.
Θεός ἐγένου ἐξ ἀνθρώπου,
ἔρυφος ἐς γάλα ἔπετες.
χαῖρε, χαῖρε, δεξιάν ὁδοιπορῶν
λειμώνας τε ἱερούς κατὰ τ' ἄλσεα Φερσεφονείας.

II
Πρωτόγονε Γῆ Μητίετα παμματριεῖα Κυβελεία
Κόρρα, ὅσῃ παῖς Δήμητρος ἡτᾶται πατάπτα
Ζεῦ Ἰάτῃ, τὴν δὲ Σάραπι Ἥλιε πυραυή
φανταστή φαντατὴ ἐκατό...ιε Νίκα ἴση δὲ Τύχα·
ἴτε Φάνης πάμμηστοι Μοῖραι Στῆτοι παντανυσταί
εὐκλήτε Δαῖμον δέσποτα Ἰάτῃ παντοδάμαστα
παντήρυντα ἐλασιθρόντα δρεπάνι ἐμοὶ ἄν... τλητέα πάντη.
μὴ ἀέρι πυθῶν' ἐν μοι ἐπαύης, τίσω... ἐπτατόνηστιν.
νυξίν ἢ μέθ' ἡμέραν ἐγὼ... ἐπήμαρ... Ζεῦ....
Ζεῦ ἐνορύττη καὶ πανόπτα, διε, ναμάτοιο
.... ἐπιπύουσαι ρεῦμα ἄστακτα πυρός πεδίων
γε μόν... διε Ραδάμανθυ ἐξαμαρ Ζεῦ....
Δάματρα ἱητρός Ἥλιε ὥς ἄντ' ἡ σύνναος
πέντ' ἄματα μὴ συμμήστορε ὦρην
α ἦρ νοσσ σευ τό λαέρται. μηη. φαένα εἶναι.

I
Ἄλλὰ μόλις ἡ ψυχὴ ἐγκαταλείψῃ τό φῶς τοῦ Ἥλιου,
στά δεξιὰ τῆς ἐννοίας, πρέπει κάποιος νά εἶναι προσεκτικός,
καὶ πολὺ μάλιστα, στά πάντα. Χαῖρε παθῶν τό πάθημα
αὐτό πού οὐδέποτε πρὶν εἶχες πάθει.
Θεός ἐγίνες ἐξ ἀνθρώπου,
ἐρίφιο σέ γάλα ἔπεσες.
Χαῖρε, χαῖρε δεξιάν ὁδοιπορῶν
καὶ ἱερά λειβάδια κατὰ τὰ ἄλση τῆς Περσεφόνης.

II
Πρωτόγονε, Γῆ, Σύμβουλε, καθολικὴ μητέρα, Κυβέλη,
Κόρη, ὅσο παιδί τῆς Δήμητρας, παντεπόπτη,
Ζεῦ Ἰατρεῖ καὶ σύ Σάραπι Ἥλιε διάπυρε (ζάπυρε)
Δημιουργέ φασμάτων, ἐκήβολε, Νίκη καὶ ἴση Τύχη,
Ἐλάτε Φάνη, πάνσοφες Μοῖρες σταθερές αποτελεσματικές
Εὐκλήτε δαίμων, δέσποτα, Ἰατρεῖ, παντοδάματωρ,
παντοκράτωρ (πού ὅλα κρέμονται ἀπὸ σένα), κεραυνόβλε, δρεπάνι
ἐμένα... πού ὑπομένω τὰ πάντα
μὴ μέ καταξηράνης μέ ἀέρα καὶ αὐτὸ θά πληρώσω ἐπτάκις νηπτικός
τίς νύκτες ἢ καὶ μέρες... ἐπταήμερο... Ζεῦ....
Ζεῦ διεισδυτικὴ καὶ πανόπτη, θεῖε, ἔφορε τῶν ναμάτων
... πού δι' ἐσοῦ ἀναδύεται ρεῦμα ἄνευ πυρός στήν πεδιάδα
... ἡγεμών, ...θεῖε Ραδάμανθυ... (ἐξαήμερο) ... Ζεῦ....
Δήμητρα ... Ἰατρεῖ Ἥλιε ... ἕως ὅτου ἡ σύνναος
πέντε ἡμέρες μὴ ... συνεπόπτες τοῦ κόσμου... ὦρα ...

I

Ἔρχομαι ἐκ καθαρὸν καθαρά χθονίων βασιλεία,
εὐκλῆς εὐβολεὺς τε καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι.
καὶ γάρ ἐγὼν ὑμῶν γένος ὀλβιον εὐχομαι εἶμεν,
ἀλλὰ με μόρα ἐδάμασε καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι
..... καὶ ἀστερόδωτος κεραυνόν.
κύκλο δ' ἐξέπταν βαρυπενθέες ἀργαλεοῖο·
ἡμερτο δ' ἐπέβαν στέφανο ποσὶ καρπαλιμοῖσι·
δέσποινας δὲ ὑπὸ κόλπον ἔδυν χθονίας βασιλείας
ἡμερτο δ' ἀπέβαν στέφανο ποσὶ καρπαλιμοῖσι.
ὀλβιε καὶ μακαρίστε, θεός δ' ἐσὶ ἀντί βροτεοῖο.
ἔριφος ἐς γὰρ' ἔπετον.

II

Ἔρχομαι ἐκ καρῶς χόνων καθαρά χονίων βασιλῆι
εὐκλε καὶ εὐβολεὺ καὶ θεοὶ καὶ δαίμονες ἄλλοι.
καὶ γάρ ἐγὼν ὑμῶν εὐχομαι ὀλβίον εἶναι
πονᾶν δ' ἀνταπείγεται ἔργω ἔνεκα οὖσι δικαίων
εἴτε με μόρα ἐδαμάσατο, εἴτε ἀστερόπητι κεραυνῶν.
νῦν δ' ἱκέτι ἱκω παῖ ἀγνήν φεσεφονέαν
ὥς με προφῶ πείψῃ ἔδραις ἐκ εὐαγείων.

III

Ἔρχομαι ἐκ καθαῶν καθαρό ὁ βασιλεία
εὐκλεα καὶ εὐβολεὺ καὶ θεοὶ ὅσοι δμόνες ἄλλοι
καὶ γάρ ἐγὼ ὑφ' γένος εὐχομαι εἶναι ὀλβιο
ποιναῖν ναταπέτε ἔργω ὅτι δικαίων
ἐτ με μοῖρα..... ἀστερόπητι καὶ κεραυνῶ
νῦν δε κε ἱκω λκω παρά φσεφ
ὥς με ροφ πέψε μ' ἔδρας ἐς εὐγῶ.

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΑΙΚΙΛΙΑΣ ΞΕΚΟΥΝΔΕΙΝΑΣ

Ἔρχεται ἐκ καθαρῶν, καθαρά χθονίων βασιλεία
εὐκλεες Εὐβολεὺ τε, διὸς τέκος, ὅπλα ἔχ' ὥδε
Μνημοσύνης· τό δὲ δῶρον ἀείδιμον ἀνθρώποισιν
Καικιλία Ξεκουνδεῖνα, νόμῳ ἴδι θεία γεγῶσα.

ΕΡΧΟΜΑΙ ΕΚ ΚΑΘΑΡΩΝ
ΚΑΘΑΡΑ ΧΘΟΝΙΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑ
ΕΥΚΛΕΑΣ ΕΥΒΟΥΛΕΥ ΤΕ
ΔΙΟΣ ΤΕΚΟΣ, ὍΠΛΑ ἔΧ' ὩΔΕ
ΜΝΗΜΟΣΥΝΗΣ· ΤΟ ΔΕ ΔΩΡΟΝ
ΑΕΙΔΙΜΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣΙΝ
ΚΑΙΚΙΛΙΑ ΞΕΚΟΥΝΔΕΙΝΑ,
ΝΟΜΩ ΙΔΙΘΕΙΑ ΓΕΓΩΣΑ.

I

Ἔρχομαι ἀπὸ καθαρῶς, καθαρά τῶν χθονίων βασίλισσα,
ἐνδοξε Εὐβολεὺ καὶ ἄλλοι ἀθάνατοι θεοὶ
διότι καὶ ἐγὼ καυχῶμαι ὅτι εἰμαι ἀπὸ τοῦ ὀλβιο γένος σας
ἀλλὰ ἡ μοῖρα με δάμασε καὶ ἄλλοι θεοὶ ἀθάνατοι
.... καὶ ἀστερόδωτος κεραυνός.
Ἀπὸ τὸν κύκλο πέταξα τὸν βαρυπενθῆ καὶ τὸν σκληρό
στὸν ποθητό στέφανο πάτησα με πόδες ταχεῖς
στῆς δέσποινας τοὺς κόλπους εἰσέδυσα τῆς χθονίας βασίλισσας
ἀπὸ τὸν ποθητό στέφανο ἐξῆλθα με γοργό βῆμα.
Ὅλβιε καὶ μακάριε, θεὸς δ' ἔσσι· ὅχι θνητός (θροτός)
Ἐρίφιο ἐγὼ στὸ γάλα ἔπεσα.

II

Ἔρχομαι ἀπὸ καθαρῶς καθαρά χθονίων βασίλισσα,
ἐνδοξε Εὐβολεὺ καὶ ἄλλοι θεοὶ καὶ δαίμονες
Βέβαια καὶ ἐγὼ καυχῶμαι πῶς ἀπὸ τοὺς ὀλβίους εἰμαι
Τό ὅτι πονῶ εἶναι ἀνταμιωδὴ ἀδικῶν ἔργων
οὔτε ἂν μοῖρα με δάμασε οὔτε ὁ ἀστραπόβολος κεραυνός.
Τώρα ἱκέτης ἔρχομαι στήν ἀγνή κόρη Περσεφόνη
νά με πέμψῃ (νά μοῦ φανερώσῃ) τίς ἔδρες τῶν εὐαγῶν

III

Ἔρχομαι ἀπὸ καθαρῶς ὁ καθαρά βασίλισσα
ἐνδοξε Εὐβολεὺ καὶ θεοὶ καὶ ὅσοι δαίμονες ἄλλοι
διότι καὶ ἐγὼ γόνος τοῦ ὀλβιο γένους σας καυχῶμαι ὅτι εἰμαι
τὴν ποινή μου ἐξέτισα γιὰ ἀδικεῖς πράξεις
μὰ οὔτε ἡ μοῖρα... οὔτε καὶ ἀστραπόβολος κεραυνός
τώρα ἱκέτης, ἔρχομαι πλησίον τῆς Περσεφόνης
νά με πέμψῃ στὸν θρόνο τῶν ἀγνῶν.

Ἔρχεται ἀπὸ τοὺς καθαρῶς ὁ καθαρά χθονίων βασίλισσα
καὶ ἐνδοξε Εὐβολεὺ. Τέκνον τοῦ Διὸς ἔχε ἐδῶ τὰ ὅπλα
τῆς Μνημοσύνης· αὐτὸ τὸ δῶρο τὸ ξακουστό στοὺς ἀνθρώπους.
Ὡ Καικιλία Ξεκουνδεῖνα, ἔλα, πήγαινε διὰ νόμου θεία ἔχας γίνε.

ΑΠΟ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ
ΚΑΘΑΡΑ ΧΘΟΝΙΩΝ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ
ΕΝΔΟΞΕ ΕΥΒΟΥΛΕΥ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΑΘΑΝΑΤΟΙ
ΘΕΟΙ ΚΑΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ
ΒΕΒΑΙΑ ΚΑΙ ΕΓΩ
ΚΑΥΧΩΜΑΙ ΠΩΣ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΟΛΒΙΩΝ
ΕΙΜΑΙ· ΤΟ ΟΤΙ
ΠΟΝΩ ΕΙΝΑΙ
ΑΝΤΑΜΙΩΔΗΣ
ΑΔΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΟΥΤΕ ΜΟΙΡΑ
ΜΕ ΔΑΜΑΣΕ
ΟΥΤΕ Ο ΑΣΤΡΑΠΟΒΟΛΟΣ
ΚΕΡΑΥΝΟΣ.
ΤΩΡΑ ΙΚΕΤΗΣ
ΕΡΧΟΜΑΙ
ΠΛΗΣΙΟΝ
ΤΗΣ ΠΕΡΣΕΦΟΝΗΣ
ΝΑ ΜΕ ΠΕΜΨΕΙ
ΣΤΟΝ ΘΡΟΝΟ
ΤΩΝ ΑΓΝΩΝ.

Ἀείσω συνετοῖσι - θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι -
Ζητός παμμεδέοντας ἀνακτος θέσχελα ἔργα,
ὅσα μελαίνης Νυκτός ὑπ' ἐννεσίῃσι τέλεσσαν,
ἡδὲ καὶ ὀπλοτέρων μακάρων γένος αἰὲν ὄντων,
οἳ Διὸς ἐξεγένοντο ὑπερμενέος βασιλῆος.
Ζεὺς μὲ ἐπεὶ δὴ πατὴρ ἐοὺ πάρα θέσφατον ἀρχὴν
σκηπτρόν τ' ἐν χεῖρεσσι λαβεῖν ἐρικυδὲς ἔμελλεν.
ἐφράσατ' εὖ μάλα πάντα, τὰ οἳ θεὰ ἐξ ἀδύτοιο
εἶπε πανομφεύουσα θεῶν τροφὸς ἀμβροσίῃ Νυξ·
ἢ οἳ ἔχρησεν ἅπαντα τὰ οἳ θέμις ἦεν ἀνύσσαι, ὥς
ἄρξαι κατὰ καλὸν ἔδος νιφέντος Ὀλύμπου.
Ζεὺς μὲ ἔπειτ' ἐφράσατο θεὰς παρὰ θέσφατ' ἀκούσας
ἀλκὴν τ' ἐν χεῖρεσσ' ἔλαβεν, καὶ δαίμονα κυδρόν
αἰδοῖον κατέπινεν ὅς αἰθέρα ἐκδορε πρῶτος.
κεῖνος μὲ Γαίαν τε καὶ Οὐρανὸν εὐρύν ἔτικτεν
τῷ δὲ πελώρῃ Γαίᾳ τέκε Κρόνον, ὅς μεγ' ἔρεξεν
Οὐρανὸν Εὐφρονίδην, ὅς πρῶτιστος βασιλευσεν
ἐκ τοῦ δὴ Κρόνος αὐτίς, ἔπειτα δὲ μητίετα Ζεὺς,
Μῆτιν καὶ μακάρων κατέχων βασιλῆίδα τιμῇ.
Καὶ τότε δὴ κατέπινε θεοῦ μένος, ὥς θέμις ἦεν,
Πρωτογόνου βασιλῆως αἰδοῖον τῷ δ' ἄρα πάντες
ἀθάνατοι προσέφυν μάκαρες θεοὶ ἡδὲ θείαι
καὶ ποταμοὶ καὶ κρήναι ἐπήρατοι ἄλλα τε πάντα
ὅσα τότε ἦν γεγαῶτ', αὐτὸς δ' ἄρα μόνος ἔγεντο.
Νῦν δ' ἐστὶν βασιλεὺς πάντων, καὶ τ' ἐσσετ' ἔπειτα.
Ζεὺς πρῶτος γένετο, Ζεὺς ὕστατος ἀργικέραυνος·
Ζεὺς κεφαλὴ, Ζεὺς μέσσα, Διὸς ἐκ πάντα τέτυκται·
Ζεὺς πάντων τέλος αὐτὸς ἔχει, Ζεὺς Μοῖρα κραταίῃ·
Ζεὺς βασιλεὺς, Ζεὺς δ' ἀρχὸς ἀπάντων ἀργικέραυνος.
πάντας γὰρ κρύψας αὖθις φάος ἐς πολυγυθὲς
ἐξ ἱερῆς καρδίας ἀνενέγκαστο, μέμερα βέζων.
ἦτοι με πρῶτιστα θεῶν χρυσὴν Ἀφροδίτην
Οὐρανίην ἐρῶσσαν ἐπὶ μητίετα θυρήν
τῇ δ' ἄρ' ἄμ' Ἀρμονίῃ τ' ἐρατῇ Πειθῇ τ' ἐγένοντο.
μήσατο δ' Ὀκεανοῖο μέγα σθένος εὐρὺ ρέοντος·
ἵνας δ' ἐγκατέλασσε Ἀχελώου ἀργυροδίνου.
μήσατο δ' ἄλλην γαῖαν ἀπείριτον, ἣν τε Σελήνην
ἀθάνατοι κληῖζουσιν, ἐπιχθόνιοι δὲ τε Μῆνην,
ἣ πολλ' οὐρε' ἔχει πολλ' ἄσπεα, πολλὰ μέλαθρα,
μεσσοῖεν ἰσομελὲς πάντη
ἣ πολλοὺς φαίνει μερόπεςσ' ἐπ' ἀπείροντα γαῖαν·
μήσατο δ' ἥλιον τε μέγαν, θνητοῖσιν ὄνειαρ,
ἄστρά τε λαμπετόντα, τὰ τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται,
..... μεῖ ὠσταδίο σα
αὐτὰρ ἐπεὶ τάδε πάντ' ἀπεφράσσατο μητίετα Ζεὺς,
ἤθελε μητρός ἑᾶς μιχθήμεναι ἐν φιλότῃ.

Θά ψάλλω γιὰ τοὺς συνετοὺς - ἐκάς οἱ βέβηλοι -
τοῦ παμμεδέοντος ἀνακτος Διὸς τὰ θέσχελα ἔργα
ὅσα με προτροπές (εἰσηγήσεις) τῆς μελαίνης Νυκτός τέλεσε
καὶ τῶν νεωτέρων μακάρων τὸ γένος παντοτινῶν
πού ἀπὸ τὸν Δία γεννήθηκαν τὸν παντοδύναμο Βασιλέα.
Διότι ὁ Ζεὺς ἀπ' τὸν πατέρα του ἔχει τὴν θέσφατη ἀρχή
καὶ τὸ σκηπτρο στὰ χεῖρα νὰ λάβῃ ἔμελλε τὸ ἐνδοξο.
Τὰ φάνερωσε ὅλα πολὺ καλὰ, αὐτὰ πού ἡ θεὰ ἀπὸ τοῦ ἀδύτο
εἶπε ἡ μάντισσα, Νύκτα, ἡ ἀμβροσία τροφὸς τῶν Θεῶν.
Αὐτὴ ἔδωσε χρησμὸ γιὰ ὅλα ὅσα ἦσαν θεμιτὸ νὰ τελεσθοῦν
στὸν ἄρχοντα τοῦ καλοῦ θρόνου στὸν νιφέντα Ὀλύμπο
Ὁ Ζεὺς μετὰ ἀκούσας τὰ ἀνείπωτα θέσφατα τῆς θεᾶς
ἀλκὴ στὰ χεῖρα ἔλαβε καὶ τοῦ κλεινοῦ δαίμονος
τὸ αἰδοῖον κατέπινε πού πρῶτος ξεπήδησε στὸν αἰθέρα.
Εἰκένος μὲν καὶ τὴν Γαῖα καὶ τὸν Οὐρανὸν τὸν εὐρὺ γέννησε
πού ἡ πελώρια Γῆ τοῦ γέννησε τὸν Κρόνο, πού μεγάλο κακὸ ἐπραξε,
στὸν Εὐφρονίδη Οὐρανὸ πού βασιλεψε πρῶτος ἀπ' ὅλους.
Ἀπὸ τοῦτον ἀμέσως ὁ Κρόνος ἔπειτα δὲ ὁ πολύδουλος Ζεὺς
τὴν Μῆτιν κατέχοντας καὶ τῶν μακάρων βασιλικὴ τιμή.
Καὶ τότε μάλιστα κατέπινε τοῦ θεοῦ τὴν ὁρμή ὅπως ἦταν θεμιτὸ
τοῦ Πρωτογόνου τοῦ σεβαστοῦ βασιλέως. Ἀπ' αὐτόν, λοιπόν, ὅλοι
οἱ ἀθάνατοι φύτρωσαν οἱ μάκαρες θεοὶ καὶ οἱ θείαιες
καὶ ποταμοὶ καὶ κρήνες ἐρατεινὲς καὶ πάντα τὰ ἄλλα
ὅσα τότε γεννήθηκαν ἀλλὰ αὐτὸς γεννήθηκε μονογενής.
Τώρα εἶναι βασιλεὺς τῶν πάντων καὶ θὰ εἶναι καὶ ἔπειτα.
Ὁ Ζεὺς πρῶτος γεννήθηκε, ὁ Ζεὺς ὕστατος ὁ ἀργικέραυνος
Ὁ Ζεὺς εἶναι κεφαλὴ, ὁ Ζεὺς μέσον, ἐκ Διὸς τὰ πάντα ἔγιναν
Ὁ Ζεὺς τῶν πάντων κρατᾷ τὸ τέλος Ὁ Ζεὺς εἶναι ἡ κρατερὴ Μοῖρα.
Ὁ Ζεὺς εἶναι βασιλεὺς, ὁ Ζεὺς ὁ ἀργικέραυνος τῶν ἀπάντων ἄρχων.
Ἀφοῦ τοὺς πάντες ἐκρυψε αὖθις στὸ φῶς τὸ χαρμόσυνο
ἀπὸ τὴν ἱερὴ καρδίᾳ ἔφερε τὰ πεπρωμένα πράττοντας.
καὶ πρῶτα-πρῶτα ἀπ' τοὺς θεοὺς γιὰ τὴν χρυσὴ Ἀφροδίτη
τὴν Οὐρανίαν τὴν ἐράστια ἐπινόησε θρόνο
καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὴν ἡ Ἀρμονία καὶ ἡ ἐρατὴ Πειθὴ μαζί γεννήθηκαν.
Σκέφτηκε ἀμέσως καὶ τὴν Γαῖα καὶ τὸν εὐρὺ Οὐρανὸν ὑπεράνω,
σκέφτηκε τοῦ Ὀκεανοῦ τὸ μέγα σθένος τοῦ εὐρυρρέοντος
ισχύ ἔδωσε στὰ ἔγκατα τοῦ Ἀχελώου τοῦ ἀργυροδίνου
ἐπινόησε καὶ ἄλλη γῆ ἀπειρη πού Σελήνη
οἱ Ἀθάνατοι καλοῦν καὶ οἱ ἐπιχθόνιοι Μῆνη,
ἡ ὅποια ὄρη πολλὰ ἔχει, πολλὰ ἄσπερ, πολλὰ μέλαθρα
στήν μέση βρίσκεται, ἰσομελὲς (ισοπέχουσα) ἀπὸ πάντου
πού σὲ πολλοὺς θνητοὺς φέρει φῶς πάνω στήν ἀπέραντη γῆ.
Ἐπινόησε καὶ τὸν μέγα ἥλιο γιὰ τοὺς θνητοὺς σωτηρία
καὶ τὰ ἄσπερ τὰ ἀστράφτερὰ (ξεγγοβόλα) πού ὁ οὐρανὸς ἔχει
στεφάνωτῃ
Ὅλα αὐτὰ τὰ πάντα μηχανεύτηκε ὁ πολύδουλος Ζεὺς
πού ἤθελε μὲ τὴν μητέρα του νὰ σμίξῃ ἐν φιλότῃ.

ΕΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΟΡΦΙΚΟΥΣ ΥΜΝΟΥΣ

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ

Λειτουργικούς ύμνους μετεχειρίσθησαν ὅλοι αἱ θρησκείαι ἀπὸ τῶν πλέον προηγμένων μέχρι τῶν πλέον πρωτογόνων. Εἰς τοὺς Ἑλληνας, τοὺς Ἰνδοὺς, τοὺς Βαβυλωνίους, τοὺς Αἰγυπτίους, μέχρι τῶν Μεξικανῶν καὶ τῶν Περουβιανῶν, ἀπαντῶνται ὕμνοι λατρείας κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνωτέρας ἐξάρσεως, ἀποβλέποντες εἰς τὴν δημιουργίαν καταλλήλου ψυχικοῦ καὶ πνευματικοῦ κλίματος, διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν καὶ ἀποκορύφωσιν μιᾶς ἱεραουργίας ἢ καὶ θεοφανείας.

Οἱ ὕμνοι πότε ἀπαγγέλλονται ἀπλῶς καὶ πότε ψάλλονται, ἐνίοτε ὑπὸ συνοδείαν ὀργάνων (ψαλμοί). Εἰς τοὺς ὕμνους περικλείονται συνήθως ἐπίθετα προσηγορικά χαρακτηρίζοντα τὴν θεότητα πρὸς ἣν ἀποτείνονται, ἔστιν ὅτε καὶ τυπολογικοὶ φθόγγοι ἐνέχοντες ἀξίαν «μάντρα» δηλαδὴ ρυθμικῶς ἀποδιδομένων συλλαβῶν ἢ λέξεων πού θέτουν εἰς ἀντίστοιχον δόνησιν τὰ ἀνώτερα πεδία ἐκ τῶν ὁποίων ἀναμένεται κάποια ἀρωγή ἢ συμπαράστασις.

Ἐνας ὕμνος δὲν εἶναι ἀπλῶς μία προσευχή ἢ μία παράκλησις πρὸς ἀνωτέρας πνευματικὰς δυνάμεις, διὰ τὴν ἐπίτευξιν μιᾶς ἐπιθυμίας τοῦ ἀνθρώπου· περιέχει σαφὴ τελετικὸν χαρακτήρα καὶ ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος μιᾶς τελετουργίας, εἰς τὰ πλαίσια ἐνός καθαγιαστικοῦ Τυπικοῦ. Ἐπομένως ὁ κύριος σκοπὸς αὐτοῦ, ὅσονδῆποτε καὶ ἂν ἐμφανίζῃ ποιητικὸν καὶ λογοτεχνικὸν περιεχόμενον, δὲν παύει πρωτευόντως νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν σύνδεσιν τῆς Γῆς μετὰ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ κατὰ τὴν γνῶμην μας ὡς τοιοῦτος πρέπει κυρίως νὰ ἐξετάζεται.

Διὰ νὰ μὴ ἀποστερήσωμεν, ὅμως, τοὺς ὕμνους καὶ τῆς μεγαλειώδους ρυθμικῆς ἀξίας των πού αὕτη καθ' ἑαυτὴ παρουσιάζει ὑψίστην ἀνατακτικὴν ἱκανότητα, ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀναγράψωμεν αὐτοὺς εἰς τὸ πρωτότυπον καὶ παραλλήλως νὰ δώσωμεν μίαν ὅσῳ τὸ δυνατόν πιστὴν μετάφρασιν εἰς τὴν νεοελληνικὴν, ἢ ὅποια, διὰ νὰ εἶναι ἀκριβής, εἶναι συντεταγμένη εἰς τὸν πεζὸν λόγον. Ἡ τελευταία αὕτη, δὲν ἀποβλέπει εἰς λογοτεχνικὴν ἀπόδοσιν -διότι ἡ εἰς τὸ πρωτότυπον μετάδοσις ὑπερβάλλει κάθε μεταφραστικὴν προσπάθειαν- καὶ χρησιμεύει ἀπλῶς καὶ μόνον εἰς τὴν εὐκολωτέραν κατανόησιν τοῦ ἀρχαίου κειμένου, τὸ ὅποιον εἶναι καὶ παραμένει ἡ βάση τοῦ ἐκάστοτε ὕμνου.

Τοῦτο τὸ ὡραῖο Μινωικὸ ἀφιερωματικὸ χάλκινο ἀγαλματίδιο τοῦ 16ου π.Χ. αἰῶνος ἐκφράζει παραστατικὰ τὸ πρῶτο στάδιο τῆς Ὑπερβατικῆς Γνώσεως. Ὁ τελετουργικὸς ἐδῶ χαιρετισμὸς τοῦ Κούρου, μείγμα παιθαρχίας, ἐμπιστοσύνης καὶ δυνάμεως, ἐπέζησε καὶ αὐτὸς στὴν ἐποχὴ μας σὰν χαιρετισμὸς ἐνός ἀπὸ τοὺς βαθμοὺς μαθητείας τοῦ Σκωπικοῦ Τύπου τοῦ τεκτονισμοῦ.

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΟΡΦΙΚΩΝ ΥΜΝΩΝ

Εἰς κάθε ὕμνον παρατηροῦμεν πρῶτον τὴν ἀπαρίθμησιν σειρᾶς ὅλης προσηγορικῶν ἐπιθέτων, χαρακτηρίζοντων τὴν φύσιν τῆς ἐπικαλούμενης θεότητας. Παραλλήλως διατυπώνεται ἐγκωμιαστικαὶ ἐκφράσεις πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τέλει μία σύντομος παράκλησις· ἡ παράκλησις αὕτη ζητεῖ ἄλλοτε τὴν εὐλογίαν, ἄλλοτε τὴν εὐγονίαν τῆς γῆς, τὴν εἰρήνην ἢ τὴν ὑγίαν, ἄλλοτε ὅμως ἀποτελεῖ πρόσκλησιν τοῦ θεοῦ νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῶν «μυστῶν», μέ τὴν ὅσῳ τὸ δυνατόν εὐμενέστεραν ὄψιν του. Ἡ προσευχή αὕτη προσαρμόζεται συνήθως πρὸς τὰς παραδοσιακὰς ιδιότητας καὶ τὰ κατηγορήματα τῆς ἐπικαλούμενης θεότητας. Οὕτω εἰς τὸν ὕμνον πρὸς τὸν Ἥφαιστον, προσκαλεῖται ὁ θεὸς «διὰ νὰ καταπαύσῃ τὴν μανίαν τοῦ ἀχορτάγου πυρός διαδίδων ἐντός τῶν σωμάτων μας τὴν φυσικὴν καύσιν». Εἰς τὸν ὕμνον πρὸς τὴν θεάν Δίκην ζητεῖται ἡ χορήγησις ἀκριβοδικαίου μέλλοντος, ἀπὸ τὴν Εἰλείθειαν (Προθυραίαν) ἡ σωτήριος καὶ ταχεῖα τεκνογονία.

Τὸ πλεῖστον τῶν ὕμνων ἀναφέρεται εἰς τοὺς θεοὺς τοῦ κλασσικοῦ ἑλληνικοῦ Πανθέου. Μερικοὶ πού ἀποδίδονται εἰς τὴν προσωποποίησιν φυσικῶν φαινομένων, ὅπως οἱ ὕμνοι πρὸς τὴν Φύσιν, τὸν Αἰθέρα, τοὺς ἀστέρας, τὰς νεφέλας, τοὺς ἀνέμους, ὑποφαιτοῦν στωικὰς ἐπιδράσεις, ἂν καὶ εὐρύτερον ἐξεταζόμενοι, τονίζουν τὴν συνδεσιν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου μέ ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς Φύσεως καὶ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν ὡς ἀναγωγικῶν τοῦ πνεύματος φορέων. Διότι ὁ ἀληθὴς μύστης ἐντείνει τὴν προσοχήν του πρὸς ὅλα γενικῶς τὰ γεγονότα τῆς Φύσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τοῦ καθημερινοῦ βίου, διότι ὅλα δύνανται νὰ ἀποτελέσουν βάσιν προσευχῆς καὶ στήριγμα διαλογισμῶν διὰ τὴν σύνδεσιν τοῦ ἀνθρώπου μέ τὸ Πᾶν.

Ἐπίσης διαπιστοῦται ἐντονος συμπάθεια πρὸς τὸ διονυσιακὸν στοιχεῖον: ἐπτά ἐξ αὐτῶν ἀφοροῦν εἰς τὸν Διόνυσον ὑπὸ διάφορα ὀνόματα (ἐνῶ ὁ Ζεὺς ὕμνεῖται εἰς τρεῖς μόνον ὕμνους). Τέσσαρες ἐξ αὐτῶν προδίδουν σαφῶς ὀρφικὴν ἐπίδρασιν: ἀποτείνονται πρὸς τὴν Νύκτα, τὸν Πρωτόγονον (ὀνομαζόμενον καὶ Φάνη καὶ Ἥρικεπαῖον, τοὺς Τιτᾶνας καὶ τὸν Ἑρῶτα. Ὀρφικαὶ ἐπιδράσεις διακρίνονται ἐπίσης ἐναντι τῶν ὀνομάτων ὠρισμένων θεοτήτων, ὡς τῆς Ἑκάτης, τῆς Δίκης, τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Μνημοσύνης. Τὸ ὑπόλοιπον ὅμως τῶν ὕμνων, προδίδει ἀσιατικὴν καὶ ἀνατολικὴν προέλευσιν. Μεταξύ αὐτῶν καταλέγονται οἱ θρακο-φρυγικοὶ θεοί: Ζαβάζιος, Σεμελη, Κορύβας, Ρέα, ἡ Μήτηρ θεῶν, ἂν καὶ ὁ Ἄττις δὲν ἀναφέρεται. Δέν ἀπαντᾶται ὁμοίως ὕμνος ἐπαγόμενος εἰς τοὺς Αἰγυπτίους θεοὺς (ἅπαξ μόνον ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τῆς Ἰσιδος), οὐδέ εἰς τοὺς σαφῶς ἀνατολικούς θεοὺς, ἐκτός τοῦ Ἀδωνίδος καὶ τῶν φρυγικῶν θεοτήτων.

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΥΜΝΩΝ

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων καὶ ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων, ἰδίως εἰς τὸ τέμενος τῆς Δήμητρος εἰς Πέργαμον τῆς Μ. Ἀσίας, πολλοὶ φιλόλογοι (CHR. PETERSEN, OTTO KERN, W. QUANDT) καὶ ἀρχαιολόγοι διετύπωσαν τὴν θεωρίαν ὅτι οἱ ὕμνοι συνετάγησαν ὑπὸ ἱερέων τῆς ὀρφικῆς κοινότητος ἢ ὁποία ἐζησε καὶ ἐδρασεῖν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐπεβεβαιώθη κατὰ τινα τρόπον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ ἄγνωστα κατὰ τὰ ἄλλα ὀνόματα τῶν θεοτήτων πού ἀναφέρονται εἰς τοὺς ὕμνους πρὸς τὴν Μίσην, τὴν Ἰππαν καὶ τὴν Μηλινόνη (ὄνομα τῆς Ἑκάτης) ἀνευρέθησαν χαραγμένα ἐπὶ στηλῶν καὶ ἐπιθυμίων πλακῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Δέν ἀποκλείεται, ὅμως, καὶ ἡ ἐκδοχή ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτὰ νὰ εἶναι καθαρῶς ὀρφικῆς προελεύσεως, μεταφερθέντα ὑπὸ τῶν Ὀρφικῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, ὅμως, ἡ ἀπουσία εἰς τοὺς ὕμνους αἰγυπτιακῶν θεοτήτων, μᾶς ἄγει εἰς τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Ὀρφισμὸς, ἀνάμεσα εἰς τὴν γενικὴν σύγχυσιν καὶ συγκρητισμὸν τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἐτήρησε τὴν ἀτομικὴν του διδασκαλίαν ἀνεπηρέαστον ἀπὸ τὰς ξένας λατρείας, παραμείνας πιστὸς εἰς τὴν ἀρχαίῃν παράδοσιν, μέ ροπήν σαφὴ πρὸς τὸ βακχικὸν στοιχεῖον. Οἱ ὁπαδοὶ ἐκεῖνοι τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου εἶχον ἱερεῖς καλουμένους ὕμνωδούς, ὕμνοδιδασκάλους καὶ ὕμνηστρίας, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὡς ἀποστολήν τὴν ἀπαγγελίαν τῶν ὀρφικῶν ὕμνων κατὰ τὰς τελετάς.

Ὅπως, ὅμως, συνέβη καὶ μέ ἄλλα κείμενα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος (Χρυσᾷ Ἑπῇ καὶ Ἀκούσματα τῶν Πυθαγορείων, Διάλογοι Ἑρμοῦ τοῦ Τρισεγίστου, Ὀμηρος) πιστεύομεν ὅτι οἱ ὀρφικοὶ ὕμνοι ἀπηγγέλλοντο κατ' ἀρχὰς προφορικῶς ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, καὶ ἀργότερον, κατὰ τοὺς ἑλληνιστικούς χρόνους, διὰ νὰ μὴ λησμονηθοῦν, κατεγράφησαν ὑπὸ πλειάδος ἱερέων καὶ ὑπέστησαν προσθαφαιρέσεις ἢ τροποποιήσεις καὶ παρέμειναν ἕκτοτε ὑπὸ τὴν μορφήν πού γνωρίζομεν. Ἐάν ὅμως οὕτως ἔχη, ἡ ἡλικία συντάξεως τῶν ὀρφικῶν ὕμνων πρέπει νὰ ἀνάγεται εἰς πολὺ προγενεστέραν ἐποχὴν ἀπὸ τὴν ὑπὸ τῶν φιλόλογων ἀποδιδόμενην εἰς αὐτοὺς.

Μίαν πρωτότυπον θεωρίαν περὶ τῆς πραγματικῆς ἡλικίας τῶν ὀρφικῶν ὕμνων, ἐξήνεγκεν ὁ ἡμέτερος ἀστρονόμος Κωνστ. Χασάπης τῷ 1967 (Διατριβὴ ἐπὶ διδασκαρίᾳ). Λαμβάνων ὡς σημεῖον ἐκκινήσεως τὸν ὕμνον τοῦ Ἀπόλλωνος (34, 21) καὶ εἰδικῶς τὴν φράσιν «μῖξας χειμῶνος θέρεός τε τ' ἴσον ἀμφοτέροισιν» ὅπου γίνεται μνεῖα περὶ τῆς ἰσότητος τῶν ἐποχῶν, χειμῶνος καὶ θέρους, ὑπολογίζει ἀστρονομικῶς τὴν χρονολογίαν ἐκείνην καὶ καταλήγει νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἡ ἐν τῷ ὕμνῳ ἀναφερομένη ἰσότης τῶν ἐποχῶν καὶ ἐπομένως ἡ σύνταξις τῶν ὕμνων, ἔδει νὰ ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ 1366 π.Χ.

Έξ άλλου, βασιζόμενος ό ίδιος έρευνητής επί του ύμνου 27 προς την Μητέρα των θεών Κυβέλην και του ύμνου 14 εις την Ρέαν, όπου τό άρμα τό ζευγνύμενον υπό της Γης, χαρακτηρίζεται ως «άρμα λεόντων ταυροφόνων» και εις τόν δεύτερον επαναλαμβάνεται ότι «λίς (λέων) ταυροφόνος πιταίνει (σύρει δρομέως) τό άρμα» παραδέχεται ότι «όταν ό λέων (άστερισμός του ζωδιακού κύκλου) περιέχη την θερινήν τροπήν, τότε ό μνημονευόμενος Ταύρος, είναι θεμελιώδης άστερισμός της έαρινής ισημερίας... Έξ αυτών προκύπτει ότι όταν διετυπώθησαν οι όρφικοί ύμνοι, ή έαρινή ισημερία έσημειούτο καθ' όν χρόνον ό Ήλιος εύρίσκετο εις τόν άστερισμόν του Ταύρου». Υπολογίζων άστρονομικώς διαπιστώνει ότι τούτο πρέπει νά συνέβαινε από του 3629 π.Χ. μέχρι του 1841 π.Χ. Διά λόγους τούς όποιους μαθηματικώς αναλύει, συνάγει ότι τόσον ή ισότης των έποχών χειμώνος-θέρους, όσον και ή παρουσία του Ηλίου εις τόν Ταύρον κατά την άρχήν του έαρος, άντιστοιχοϋσι πρακτικώς εις την χρονικήν περίοδον 1841- 1366 π.Χ.

Συνεπώς και ή ηλικία των ύμνων δέον νά άναχθί εις την περίοδον ταύτην και, τό πιθανώτερον, εις τούς περί τό μέσον της περιόδου χρόνους, ήτοι περί τό 1600 π.Χ. «ότε τό μέν σημείον γ της έαρινής ισημερίας δέν είχε φθάσει εισέτι εις τούς άμυδρούς άστέρας του Κριού, αι δέ έποχαί του χειμώνος και θέρους διέφερον άλλήλων όλίγον τι πλέον των 6 ώρών».

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΥΜΝΩΝ

Ός και έν άρχή έτονίσαμεν, οι όρφικοί ύμνοι δέν πρέπει άπλώς νά κρίνονται λογοτεχνικώς, ως «ύμνημα, αισθητικώς άρτια ποιήματα», αλλά κυρίως νά θεωρούνται ως λατρευτικοί και μυσταγωγικοί ύμνοι, περικλείοντες άνωτέρας πνευματικής έννοίας και ως άποτελοϋντες τό έναυσμα δι' άναπήσεις του πνεύματος μέσω του κεκαθαρμένου φορέως των συναισθημάτων της ψυχής. Απόδειξις τούτου είναι, μεταξύ άλλων, και ή υπόδειξις διά κάθε ύμνον ώρισμένου «θυμιάματος» του όποιου ή καϋσις ενεργεί επί των δύο αυτών άρχών του μύστου καθαρτικώς και άνατατικώς.

Πάσα άλλη «έπιστημονική και φιλολογική» έπεξεργασία των ύμνων καταλήγει, ως όρθώς ό J. O. PLASSMANN παρατηρεί, εις την διαφυγήν από τούς έπιστημονικούς άποστακτήρας του άληθούς πνεύματος (SPIRITUS) αυτών.

Τό περιεχόμενον των ύμνων άπτεται των δύο τάσεων του ανθρώπινου πνεύματος: άφ' ενός της φωτεινής και μετριόφρονος εύθυκρίας του θεού 'Απόλλωνος-Ηλίου

και άφ' έτέρου της όργιαστικής-ένθουσιαστικής ροπής της ψυχής του θεού Διονύσου-Ζαγρέως-Βασσαρέως. Αμφότεραι αι τάσεις αιται άντιπροσωπεύονται εις τούς Ύμνους και άποτελοϋν τά δύο σκέλη της 'Ανόδου.

Ό Πλάτων εις τόν Φαίδρον τά άποκαλεί άπολώνειον μανίαν και διονυσιακήν μανίαν. Ό συνδυασμός άμφοτέρων -όδός της Σοφίας και όδός της 'Αγάπης-Συναισθήματος- δίδει άφ' ενός πτέρυγας εις την ψυχήν και ένθουσιασμόν, και άφ' έτέρου δύναμιν εις τό ψύχραιμον πνεϋμα διά νά μή παρασυρθί εις πελάγη φαντασιώσεων και όνειροπολήσεων. Ούτε ύπερμετρος όρθολογισμός άλλ' ούτε και άχαλίνωτος μαιναδισμός. Η ένάσκησις της μιās μόνης όδοϋ είναι πολλαχώς επικίνδυνος, ένϋ ή παράλληλος καλλιέργεια άμφοτέρων, παρέχει την σώφρονα άνωτέρευσιν και την ειρήνην εις τό πνεϋμα (Πρβλ. Π. Γράβιγγερ, Πολιτισμός και μυητική άγωγή του ανθρώπου, 'Αθήναι 1953, σ. 103). Η άρμονική αύτη σύγκρασις των δύο ροπών έπετυγχάνετο εις τά αρχαία μυστήρια, εις τρόπον ώστε ούτε ή ύπερμετρος φρόνησις νά καθίσταται ή τροχοπέδη εις τάς πνευματικές έξάρσεις, άλλ' ούτε και τό συναίσθημα πάθος νά παρασύρη τόν όρθόν λόγον εις βακχικές ύποβολάς και μανιακάς καταστάσεις τάς όποιάς τόσον κατέκρινεν ό 'Ηράκλειτος, θεωρήσας αυτάς ως άταξίας ανθρώπου.

Η όρθή αξιολόγησις των δύο τούτων άτραπών φαίνεται ότι έπετεύχθη υπό του Μελάμποδος, του αρχαίου φωτισμένου της Πύλου, εις τό Μαντεϊόν των Δελφών, όπου οι δύο θεοί, 'Απόλλων και Διόνυσος, έλατρεύοντο έναλλακτικώς και μέ πᾶσαν έπισημότητα. Ίθύνων νοϋς εις τάς έκδηλώσεις αυτάς ήτο ό 'Όρφισμός, τόν όποιον διεδέχθη ό Πυθαγορισμός και διεμορφώθη ούτω ή βάσις των ελληνικών μυστηριακών σκηνωμάτων. Πάντως, φαίνεται ότι ή άνωτέρω άναφερθεΐσα σύντηξις έγέγενετο εις αρχαιοτάτην έποχήν.

Όσον διά τούς «όρφικούς» ύμνους από των αρχαίων ήδη χρόνων ήμφεσβητήθη ή πατρότης των παρουσιάσθησαν διαδοχικώς ως οι πραγματικοί συντάκται των ό 'Ονομάκριτος, ό Βροτίνος έκ Κρότωνος, ό Κέρκυψ, ό Ζώπυρος, ένας άλλος 'Όρφεύς έκ Κρότωνος, όπως και εις 'Όρφεύς από την Καμαρίνα, ό Τιμοκλής έκ Συρακουσών, άρα πλείας μεμυημένων της Πυθαγορείου Σχολής, έκ της Μεγάλης 'Ελλάδος της Νοτίου Ιταλίας.

Η σύγκρισις των επί μέρους ύμνων παρουσιάζει ποιάντινα «έξελεκτικήν» πορείαν έκ της πρωταρχικής όμηρικής, άνθρωπομόρφου όψεως των θεών, προς μίαν άλληγορικήν μορφήν μέ ύπερβατικές-ήθικές αποχρώσεις. Πάντες, όμως, χαρακτηρίζονται από έπισημότητα και λατρευτικά στοιχεία, τά όποια διεγείροντα τό πάθος και

τόν ένθουσιασμόν, παρέχουν εις τό πνεϋμα την ικανότητα νά άνυψωθί εις άνωτέρας μυσταγωγικάς σφαίρας, άφού προηγηθί ή κάθαρσις και ή άπαλλαγή από κάθε δυσαρμονικόν μίasma.

Κατόπιν των άνωτέρω, εύλογος προβάλλει ή άπορία: Τί συνετέλεσεν ώστε δι' ήμᾶς τούς 'Ελληνας, τούς ζώντας και δρώντας επί του ιεροϋ τούτου έδάφους της αρχαίας Κοιτίδος των Μυστηρίων, τούς ένσαρκωθέντας επί της Γης πού έτίμησαν τόσοι και τόσοι σοφοί και ίδρυσαν ολόκληρον τόν εύρωπαϊκόν-δυτικόν Πολιτισμόν, τί συνετέλεσεν ώστε οι όρφικοί ύμνοι νά είναι σχεδόν άγνωστοι και οϋδέποτε νά έχουν δημοσιευθί εις τό άκέραιον κατά τούς νεωτέρους χρόνους; Πώς δικαιολογεΐται νά έχωμεν μεταφράσεις ινδικών, έβραϊκών, αιγυπτιακών ύμνων και νά άγνοϋμεν τούς ύμνους του 'Ορφέως, του 'Ομήρου, του Πρόκλου;

Η ινδική Μπαγκαβάτ Γκιτά μετεφράσθη επανειλημμένως εις την ελληνικήν. Οι Ψαλμοί του Δαυΐδ είναι άναπόσπαστον μέρος της θρησκευτικής λατρείας των χριστιανών. Ό ύμνος του 'Εχνατον προς τόν θεόν 'Ατον -"Ηλιον είναι κοινόν κτήμα μας.

Εις τί ύστεροϋν οι όρφικοί ύμνοι και γενικώς οι ύμνητεΐς και άλληγορικοί ύμνοι της αρχαίας 'Ελλάδος; Πού όφείλεται ή άδιαφορία των Νεοελλήνων και ό παραγκωνισμός ύπ' αυτών παντός του έχοντος σχέσιν μέ την αρχαίαν ελληνικήν παράδοσιν; Διατί νά μᾶς είναι πλεόν εύνόητοι οι ύμνοι και τά κείμενα των ανατολικών πολιτισμών και εκείνα πού είναι γραμμένα εις την γλῶσσαν των προγόνων μας νά μᾶς είναι άκατάληπτα;

Πιθανόν όλα αυτά νά όφείλονται εις την άμέλειαν της πνευματικής ήγεσίας, εις σειράν όλην προλήψεων και άμαθείας, εις την άσεβή συμπεριφοράν των «σοφών» οι όποιοι, έν τῷ πνευματικῷ συσκοτισμῷ πού ζοϋν, βλέπουν εις τούς μύθους και άλληγορίας της αρχαίας 'Ελλάδος άφελεΐς και παιδαριώδεις, έστιν ότε και «άνηθίκους» εΐκόνας, τάς όποιās, μή δυνάμενοι νά έρμηνεύσουν, έξηγοϋν κατά γράμμα και παρουσιάζουν την όλην ελληνικήν σοφίαν ως έργον τούλάχιστον άφελών φυσιοκρατών, άν όχι δαιμονοπλήκτων. Έτσι έρμηνεύουν και την ελληνικήν μυθολογίαν, διαπράττοντες τό βαρύτερον έγκλημα έναντίον του Πνεύματος.

Διά νά άνασχέσωμεν την καθοδικήν αυτήν πορείαν του 'Ελληνισμού, έθέσαμεν από έτών ως κύριον μέλημά μας, την παρουσίασιν των ιερών κειμένων της ελληνικής σοφίας, μέ σκοπόν νά άποτελέσουν έρεισμα των νεωτέρων βαθύτερα, πνευματικώτερα κριτήρια, παύοντες νά θεωροϋν αυτά άπλως ως φιλολογικά και λογοτεχνικά άριστουργήματα.

Ό Κιθαρωδός 'Όρφεϋς, ή κατ' άλλους ό 'Απόλλων, έπιβεβαιώνοντας έτσι την ταυτόσημη καταγωγή και άποστολή τούς (Τήλινο πλακίδιο του 5ου αι. π.Χ. Μουσείο Χανίων).

Σημείωσις:

Ός βάσιν έλάβομεν τό αρχαϊον κείμενον ως τούτο έξεδόθη τῷ 1822 εις ERLANGEN της Γερμανίας υπό του DAVID-KARL DIETSCH και του όποιου αντίτυπον άνεύρομεν εις την 'Εθνικήν Βιβλιοθήκην των 'Αθηνών. Διά την μετάφρασιν εις την νεοελληνικήν έχρησιμοποιήσαμεν και παρελλήλισαμεν άφ' ενός την γερμανικήν μετάφρασιν του ίδιου DIETSCH και άφ' έτέρου την αξιόλογον επίσης γερμανικήν μετάφρασιν του O. J. PLASSMANN πού έξεδόθη τῷ 1928 υπό του EUGEN DIETRICH μέ τόν τίτλον ORPHEUS, ALTGRIECHISCHE MYSTERIEN GESÄNGE [Εϋρηται εις την Βιβλιοθήκην της Βουλής (Μπενάκειος) υπό E 5 AKW]. Από τό τελευταϊον αυτό έργον ήντλήσαμεν πολλές ύποδείξεις προς σύνταξιν των σχολίων. Εις τό σημείον τούτο θεωροϋμεν ύποχρέωσιν μας νά εύχαριστήσωμεν τόν φίλον κ. Εϋάγγ. Κωνσταντάκον διότι έφρόντισε διά την άνεύρεσιν του DIETSCH και φωτοτύπησιν αυτού, ως και τόν κ. Δημ. Λέφαν, υπάλληλον της Βιβλιοθήκης της Βουλής (Μπενάκη) διά την διευκόλυνσιν εις την άνεύρεσιν και δανεισμόν του έργου του PLASSMANN.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ 88 ΟΡΦΙΚΩΝ ΥΜΝΩΝ

Ἀδώνιδος	56	Νότου	82
Ἀθηνᾶς	32	Νυκτός	3
Αἰθέρος	5	Νυμφῶν	51
Ἀμφιέτοϋς	53	Ὀνείρου	86
Ἀνταίας Μητρός	41	Οὐρανοῦ	4
Ἀπόλλωνος	34	Παλαίμονος	75
Ἄρεως	65	Πανός	11
Εἰς Ἄρεα	88	Περσεφόνης	29
Ἀρτέμιδος	36	Εἰς Πλούτωνα	18
Ἀσκληπιοῦ	67	Ποσειδῶνος	17
Ἄστρον	7	Προθυραίας	2
Εἰς Ἀφροδίτην	55	Πρωτέως	25
Βάκχου Περικιονίου	47	Πρωτογόνου	6
Βορέου	80	Ρέας	14
Γαίας	26	Σαβαζίου	48
Δαίμονος	73	Σελήνης	9
Δήμητρος Ἐλευσινίας	40	Σεμέλης	44
Δικαιοσύνης	63	Σιληνοῦ	54
Δίκης	62	Τηθύος	22
Διονύσου	30	Τιτάνων	37
Διονύσου Βασσαρέως	45	Τριετηρικοῦ	52
Διός	15	Τύχης	72
Διός Ἀστραπέως	20	Υγείας	68
Διός Κεραυνίου	19	Υπνίου	85
Ἐκάτης	1	Φύσεως	10
Ερμοῦ	28	Χαρίτων	60
Ἐρμου χθονίου	57	Ὠκεανοῦ	83
Ἐρωτος	56	Ὠρῶν	43
Ἔστιας	84		
Εὐμενίδων Α	69		
Εὐμενίδων Β	70		
Ζεφύρου	81		
Ἡλίου	8		
Ἡοῦς	78		
Ἡρακλέους	12		
Ἥρας	16		
Ἡφαίστου	66		
Θανάτου	87		
Θέμιδος	79		
Ἴππας	49		
Κορύβαντος	39		
Κουρήτων	31		
Κουρήτων II	38		
Κρόνου	13		
Λευκοθέας	74		
Λητοῦς	35		
Λικνίτου	46		
Λυσίου Ληναίου	50		
Μηλινόης	71		
Μητρός θεῶν	27		
Μίσσης	42		
Μνημοσύνης	77		
Μοιρῶν	59		
Μουσῶν	76		
Νεμέσεως	61		
Νεφελῶν	21		
Νηρέως	23		
Νηρηίδων	24		
Νίκης	33		

Οἱ Ἱεροὶ Ὕμνοι τοῦ Ὀρφέως
ἀποβλέπουν
εἰς τὴν δημιουργίαν
πνευματικοῦ κλίματος,
διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν
ἱεουργίας ἢ καὶ ἱεροφανείας

ΕΥΧΗ ΕΙΣ ΜΟΥΣΑΙΟΝ

Μουσαῖος· μυθικός υἱός, ἢ μάλλον μαθητής, τοῦ Ὀρφέως. Συμφώνως πρὸς ἀρχαίαν παράδοσιν, εἶναι ὁ εἰσαγάγων εἰς τὴν Ἀττικὴν τὰ ὀρφικά μυστήρια. Τόσον ὁ πρόλογος αὐτός, ὅσον καὶ οἱ λοιποὶ ὕμνοι τίθενται ὑπὸ τοῦ συντάκτου εἰς τὸ στόμα τοῦ ἰδίου τοῦ Ὀρφέως. Ὁ Μουσαῖος, μετὰ τὸν βίαιον θάνατον τοῦ Ὀρφέως, ἔλαβεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Μουσῶν, ὡς δῶρον, τὴν λύραν τοῦ Ὑμνωδοῦ. Ὡς υἱός τοῦ Μουσαίου ἐθεωρήθη ὁ Εὐμόλπος, ὁ ἀρχηγός τῆς οἰκογενείας τῶν Εὐμολπιδῶν, ἐκ τῆς ὁποίας προήρχοντο οἱ ἱερεῖς τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐλευσίνης.

- **Ἥβη** (ἡ νεότης), θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, ἦτο ἡ οἰνοχόος τῶν θεῶν, ὅπως ἀργότερον καὶ ὁ Γανυμήδης.
- **Εὐσέβεια**, ἡ προσωποποιημένη θεότης.
- **Ἐνιαυτός**, ἡ προσωποποίησις τοῦ θεοῦ τοῦ χρόνου (ἔτους).
- **Οἱ Σωτῆρες**, τὸ προσωνύμιον πολλῶν θεοτήτων, ὡς τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ Διὸς, τοῦ Διονύσου κ.ά. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν φαίνεται νὰ ὑπονοοῦνται οἱ Διόσκουροι, Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης.
- **Ἰδῆ**, ὅρος μεταξύ Φρυγίας καὶ Μυσίας, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Τροίας, τῶρα καλούμενον Κάς-Ντάγκ.
- **Πίστις**, προσωποποίησις τῆς πιστότητος. Εἶχε ναόν εἰς Ἀθήνας καὶ ὡς ἐν FIDES Ρώμῃ.
- **Θεομοδότεια**, ἡ ὀρίζουσα τοὺς νόμους, ἀνήκει μαζὶ μετὰ τὴν Πίστιν καὶ τὴν Δίκην ὡς θεϊκὴ προσωπικότης.
- **Ἄτλας**, ὁ μυθικός Γίγας, ὅστις συνεκράτει τοὺς κίονας τοῦ οὐρανοῦ μετεμορφώθῃ εἰς ὄρος. Θεωρεῖται ὡς ἐφευρέτης τῆς Ἀστρονομίας, τῆς κατασκευῆς πλοίων κ.ά.
- **Αἰών**, κατὰ λέξιν ἀπεριόριστον χρονικὸν διάστημα, υἱός τοῦ Κρόνου-Χρόνου. Τὴν μυστικὴν σημασίαν ἀμφοτέρων χαρακτηρίζει ὁ Νόννος ὁ Πανοπολίτης (Διονυσιακά XXXVI, 423) μετὰ τὴν εἰκόνα: «Ὁ στρογγύλος Αἰὼν στρέφει τὸν τροχὸν τοῦ τετράστρατου Χρόνου».
- **Πρόνοια**, θεὰ τῆς Προνοίας, συχνὰ ἐπίθετον τῆς Ἀθηνᾶς.
- **Ἀδράστεια**, ἡ ἀτεγκτος, προσωνύμιον τῆς Νεμέσεως.
- **Ἄττις**, υἱός τοῦ Φρυγίου Καλαοῦ, ἐραστής τῆς Κυβέλης, φρυγικῆς καὶ λυδικῆς καταγωγῆς, ἡ ὁποία ἐξεπροσώπει ἐκστατικὰς λατρείας, συγγενῆς πρὸς τὴν Ρέαν, τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην, τὴν Ἄρτεμιν καὶ Δήμητρα. Ἡ λατρεία τῆς μετεφέρθη κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν εἰς Ἑλλάδα καὶ Ρώμην.
- **Οὐρανία**, ἡ θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ, συνήθως ἐν ἐπώνυμον τῆς Ἀφροδίτης, ὡς τοῦ Ἑρωτος τοῦ τὰ πάντα κυβερνῶντος.
- **Ἀρχή - Πέρας**, θεϊκαὶ προσωποποιήσεις τῆς ἀπαρχῆς καὶ τοῦ τέλους.

Ὕμνος 1ος
ΕΚΑΤΗΣ

Ο Ὕμνος πρὸς τὴν Ἑκάτην καταλέγεται μεταξύ τῶν ὀλίγων πού δέν ἀναφέρεται τὸ σχετικὸν θυμίαμα τῆς ἐπικλήσεως.

Ἑκάτη, εἶναι ἡ θυγάτηρ τοῦ Περσεῶς, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπώνυμία Πέρσεια. Κατὰ βάσιν εἶναι μία χθονία θεότης καὶ ἡ πρόξενος ὅλων τῶν νυκτερινῶν φαντασμάτων. Εἶναι ἡ κυρία τῶν ψυχῶν πού ἐγκατέλειψαν τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων πού πρόκειται νὰ ἐνσαρκωθοῦν. Ὡς φασματικὴ ἐκδήλωσις ἐμφανίζεται κατὰ τὴν νύκτα, ὅπως καὶ κατὰ τὸν μεσημβρινόν καύσωνα τοῦ θέρους· κατὰ τὰς νύκτας στροβιλίζεται μαζὶ μετὰ τὰς ψυχὰς διασχίζουσα τὸν ἀέρα. Εἰς τὸν χορὸν τῆς μετέχουν κυρίως αἱ ψυχαὶ τῶν μὴ ἐνταφιασθέντων, τῶν βιαίως καὶ προώρως θανόντων. Δαιμονικοὶ σκύλοι τὴν συνοδεύουν. Συναντᾷ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰ σταυροδρόμια καὶ τὰ τρίστρατα καὶ προκαλεῖ τρομακτικὰ ὄνειρα καὶ ἐφιάλτας. Προσεπάθουν νὰ τὴν κατευνάσουν προσφέροντες αὐτῇ κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἐκάστου μηνός, πού τῆς ἦτο ἱερά, τὰ λεγόμενα *ἐκαταῖα συμποσία* εἰς τὰ σταυροδρόμια. Ὡς προστάτις τῶν κυνῶν, παρουσιάζεται ἀνέκαθεν μετὰ τὸ συμβολὸν μιᾶς κεφαλῆς σκύλου.

Ἀργότερον συνεχωνεύθη μετὰ τὴν θεότητα τῆς Σελήνης καὶ ἔλαβε θέσιν εἰς τὴν βαθυτέραν μυστηριακὴν λατρείαν.

Ἀπηχθάνετο καὶ ἐτιμῶρει τὴν ἀδικίαν δι' ὃ καὶ τὴν ἐπεκαλοῦντο κατὰ τὰς ἐξιλαστηρίους θυσίας. Εἰς τὰ ἀρχαιότερα ἔργα τέχνης εἰκονίζεται μονόμορφος, φέρουσα συνήθως δάδας, ἡ δὲ παλαιότερα τρίμορφος ἀπεικονίσαις τῆς ὀφείλεται εἰς τὸν Ἀλκαμένην. Ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ βωμοῦ τῆς Περγᾶμου, εἰκονίζεται ἐπίσης τρίμορφος μετὰ τρεῖς κεφαλὰς καὶ ἔξ χειρᾶς. Ἡ Ἑκάτη ἐτιμήθη ἐξεχόντως ὑπὸ τοῦ Διὸς κατὰ τὸν ἐναντίον τῶν Γιγάντων ἀγῶνα του, καὶ πρὸς ἀνταμοιβὴν τῆς ἐδόθη ἐξουσία ἐν οὐρανῷ, γῇ καὶ θαλάσῃ.

Εἰς τὰ Χαλδαϊκὰ Λόγια ἀποτελεῖ ἡ Ἑκάτη τὴν παραδοξότεραν μορφήν, ταυτιζομένη μετὰ τὴν Ρέαν καὶ τὴν Ψυχὴν τοῦ Κόσμου. Κινεῖται μεταξύ τῶν «Πατέρων» (τοῦ α' καὶ τοῦ β' Νοός) δεξιὰ αὐτῆς ἔχουσα τὴν Ψυχὴν τοῦ Κόσμου, ἀριστερὰ τὴν πηγὴν τῆς ἀρετῆς, πρὸς τὰ ὀπίσω τὴν Φύσιν (βλ. Π. Γράβιγγερ, *Ἐγκυκλοπαίδεια Ἑσωτερισμοῦ*, Τ. II, σ. 444).

Ὕμνος 2ος
ΠΡΟΘΥΡΑΙΑΣ

Τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὴν Προθυραίαν τελεστικὸν ἄρωμα πρὸς θυμίαςιν κατὰ τὴν ἐπικλήσιν τῆς, εἶναι ὁ στύραξ, μία ἀρωματικὴ ρητίνη ἀνατολικῆς προελεύσεως. Τὸ ὄνομα Προθυραία (ἢ πρό τῆς πύλης ἱσταμένη) εἶναι παρωνύμιον τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Εἰλειθυίας, πού σημαίνουν τὴν περιφερομένην περὶ τὴν κλίνην τοῦ τοκετοῦ θεᾶν, δηλαδὴ τὴν βοηθὸν τῶν τοκετῶν. Εἶναι ἡ ἀντίστοιχος ρωμαϊκὴ θεὰ LUCINA. Πολλάκις ταυτίζεται μετὰ τὴν θεάν τῆς Σελήνης καὶ χάρις εἰς τὰς ἀποδιδόμε-

νας αὐτῇ ιδιότητος ἐπικαλεῖται κυρίως ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ ἰδιαίτερος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐγκυμοσύνης τῶν (PLASSMANN).

Ὕμνος 3ος
ΝΥΚΤΟΣ

Η βασίλισσα τῆς Νύκτας, εἶναι θυγάτηρ τοῦ Χάους, ἡ κατ' ἄλλους τοῦ Ἑρωτος. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἡ μητέρα τοῦ Αἰθέρος, τοῦ φωτός τῆς ἡμέρας, παραλλήλως ὅμως τῶν Εὐμενίδων, τῆς Ἑκάτης καὶ ὅλων τῶν θεοτήτων τοῦ σκότους. Τὸ ὄνομα Κύπρις πού ἀποδίδεται εἰς τὴν Νύκτα κατὰ τὸν ὕμνον, ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἀφροδίτην, τὴν θεάν τοῦ Ἑρωτος καὶ συσχετίζει τὸ πρωταρχικὸν Χάος μετὰ τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα τὸν Ἑρωτα, ἐξ οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο. Οἱ ὄροι «κυαναυγής», «ἀστροφεγγής» ἀλληγοροῦν τὴν ἀρχικῶς σκοτεινὴν ὄψιν τῆς θεᾶς (σελήνη) ἡ ὁποία, ὅπως καὶ ὁ Ἥλιος τὴν ἡμέραν, ἐποχεῖται κατὰ τὴν νύκτα «ἄρματος ἵππων» (*ἐλάσιππε*) καὶ φωτίζει τὸν οὐρανόν. Λόγῳ τοῦ μηνίσκου τῆς σελήνης καλεῖται καὶ «ἡμιτελής». Ὑπάρχει συμβολικὴ συγγένεια μετὰ τὴν θεάν Ἑκάτην ἀπὸ βαθυτέρας σκοπιᾶς (βλ. Ὑμνον Ἑκάτης καὶ σχόλια).

Ὕμνος 4ος
ΟΥΡΑΝΟΥ

Ο θεῖος Οὐρανός εἶναι ἡ Πρώτη Ἀρχὴ ἐξ ἧς ἔλαβον γένεσιν τὰ πάντα ἐν τῷ Κόσμῳ. Πατὴρ τῶν Τιτάνων, τοῦ Ὠκεανοῦ (ὅχι τῆς θαλάσσης) τῆς Θέτιδος-Τηθύος καὶ τῆς Ροίας. Υἱός τοῦ Κρόνου κατὰ τὴν ἡσιόδειον Θεογονίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ὑμνον καὶ πατὴρ αὐτοῦ (*Κρονότεκνε*).

Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ὁ χαρακτηρισμός τοῦ Οὐρανοῦ ὡς «σφαιρηδὸν ἐλισσόμενος» καὶ «ρόμβου δίνην ὀδεύων» εἰκὼν ἀναπολοῦσα τὴν περιδινητικὴν, δυναμικὴν, περιστροφικὴν κίνησιν τῆς θείας ἐκείνης Δυνάμεως ἐξ ἧς τὰ πάντα λαμβάνουσι γένεσιν.

Ὕμνος 5ος
ΑΙΘΕΡΟΣ

Ο Αἰθήρ (ἐκ τοῦ αἶθω=καίω καὶ ἀήρ, δηλαδὴ ὁ καίων ἀήρ) ἐθεωρεῖτο ὡς υἱός τοῦ Ἑρέβους καὶ τῆς Νυκτός. Εἶναι τὸ πυρῶδες πρωταρχικὸν στοιχεῖον τῆς Φύσεως διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Ζεὺς (παρομοία ὅψις αὐτοῦ τούτου τοῦ Αἰθέρος) διαπλάσσει θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. Τὰ προσηγορικά τοῦ Ὑμνου εἶναι ἀποκαλυπτικά.

Ὕμνος 6ος
ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΥ

Ο πρῶτος λαβὼν γένεσιν, ἢ μάλλον ὁ πρῶτος δημιουργός, ἐν πρωταρχικόν Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον το πρῶτον προσέδωκε κάποιαν μορφήν εἰς τὸ Χάος. Ἐφαντάζοντο αὐτόν ὡς πτηνὸν ἐξελθόν ἐκ τοῦ πρωταρχικοῦ ὀρφικοῦ Ὤου. Διφυής, σημαίνει ὁ τὰ δύο γένη κεκτημένος, ὁ ἀρρενόθηλος. Ὁ PLASSMANN ἐρμηνεύει «ὁ δῖς

γεννηθείς» (DER ZWEIFERBORENE) και παραλληλίζει με τον ινδικόν ὄρον DVIJA· νομίζομεν ὅμως ὅτι τόσοι ἢ ἐρμηνεῖα, ὅσον καὶ ὁ παραλληλισμός αὐτός εἶναι ἀτυχεῖς, διότι δέν πρόκειται περὶ δευτέρας γεννήσεως, ἀλλ' ἀκριβῶς περὶ τοῦ νόμου τῆς διφυΐας καὶ τῆς μετέπειτα ἐκδηλουμένης πολώσεως τῶν δύο ἀντιθέτων ἀρχῶν. Πρὸς τοῦτοις τὸ ινδικόν DVIJA, ὁ δὲς γεννηθείς, ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀναγεννηθέντα μύστην ἐν τῷ φωτὶ τῆς μύσεως καὶ ἀναστάντα ἐκ τοῦ πρώτου θανάτου. Ἡ παράστασις τοῦ Πρωτογόνου ὑπὸ μορφὴν πτηνοῦ, δύναται, κατὰ τὸν ἴδιον τὸν PLASSMANN, νὰ συμπλησιασθῇ πρὸς τὸν Φοῖνικα (τὸ μυθολογικόν πτηνὸν τὸ ἀναγεννόμενον ἐκ τῆς τέφρας του) καὶ μέ ἄλλας ἀναλόγους παραστάσεις τῆς γονιμοποιῶν δυνάμεως.

Ἡρικεπαῖος, ἀνεξήγητον μυστικόν ὄνομα τῆς ὀρφικῆς θεολογίας, ἀποδιδόμενον τόσοι εἰς τὸν Πρωτόγονον, ὅσον καὶ εἰς τὸν Διόνυσον.

Φάνης (ὁ λάμπων), σημαίνει κατὰ τινες τὸ πρωταρχικόν Φῶς, παριστᾷ δὲ τὸν Ἑρῶτα. Ὁ Πλούταρχος (Π. Ἰσίδος καὶ Ὀσίριδος, 46) ταυτίζει αὐτὸν πρὸς τὸν Μίθραν, ὅστις ἐπίσης, κατ' ἄλλας ἀντιλήψεις, παραλληλίζεται πρὸς τὸν Προμηθεά καὶ τὸν Ἑωσφόρον.

Πρίαπος, θεὸς γνωστός ἐν Ἑλλάδι ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡσιόδου, ἀναγόμενος ἴσως εἰς αἰγυπτιακά πρότυπα. Συμβολίζει τὴν πρωταρχικὴν γονιμοποιὸν δύναμιν δι' ἣ καὶ ἐπὶ τῶν αἰγυπτιακῶν τοιχογραφιῶν, εἰκονίζεται ὑπὸ μορφὴν φαλλοῦ τεραστίων διαστάσεων (τριπλασίου μήκους τοῦ σώματος). Συμφώνως πρὸς αἰγυπτιακὰς παραδόσεις, τὸ ἀνδρικόν μόριον τοῦ Ὀσίριδος, τ.ἐ. ἡ γονιμότης τῆς ἀρρένος Ἀρχῆς. Ὁ Σοῦιδας ταυτίζει τὸν Πρίαπον πρὸς τὸν Ὄρον, τὸν υἱὸν τῆς Ἰσίδος καὶ τοῦ Ὀσίριδος.

Ἀνταυγῆς, ὁ παριστῶν τὴν ἀντανάκλασιν, ἐπίθετον χρησιμοποιούμενον ὡσαύτως πρὸς ὑποδήλωσιν τοῦ θεοῦ Ἠλίου.

Ὑμνος 7ος ΑΣΤΡΩΝ

Ἀνεκάθεν καὶ ὑφ' ὅλων τῶν λαῶν οἱ ἀστέρες ἐθεωρήθησαν οὐχὶ ὡς ἀπλᾶι οὐράνιοι σφαῖραι περιδινόμεναι εἰς τὸν ἑναστρον οὐρανόν, ἀλλ' ὡς φορεῖς ἀνωτέρων ἀκτινοβολιῶν ποῦ ἐπιδρῶν ἐπὶ τῶν φυσικῶν νόμων καὶ ἐπὶ τῶν πεπωμένων τῶν ἀνθρώπων. Ἐπὶ τῆς παναρχαίας ταύτης ἀντιλήψεως ἐστηρίχθη ἡ σεβαστὴ παραδοσιακὴ ἐπιστήμη τῆς Ἀστρολογίας. Ἐκ τῶν προσηγορικῶν τοῦ Ὑμνου εἰς τοὺς ἀστέρας, ὑποφαιτᾷται ἡ βαθύτης καὶ ἡ ἐσωτερικὴ σημασία τῆς ἐπιστήμης ταύτης.

Ὑμνος 8ος ΗΛΙΟΥ

Ἡλῖος, κατὰ παναρχαίαν καὶ λῖαν διαδεδομένην παράδοσιν, ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ὀφθαλμός, καὶ ἰδίᾳ ὁ δεξιὸς ὀφθαλμός, τοῦ βασιλέως τοῦ Κόσμου· ὁ ἀριστερός ἀπεδίδετο εἰς τὴν Σελήνην. Ὡς υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ ἀνήκει εἰς τοὺς Τιτᾶνας. Λόγῳ τῆς παρομοιώσεως μετὰ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμόν, θεωρεῖται ἡ Αὐγή, ὡς ἡ δεξιὰ πλευρά, ἐνῶ τὸ Λυκαυγὲς καὶ ἡ Σελήνη, ὡς ἡ ἀριστερὰ πλευρά· διὰ τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν Ὑμνον «δεξιέ μὲν γενέτωρ ἡοῦς, εὐώνυμε νυκτός».

Ὡραὶ εἶναι αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους, ὑπονοουμένων τῶν πνευματικῶν ἐπηρειῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ἐποχῶν καὶ οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀρμονικὴ τάξις εἰς τὴν Φύσιν.

Ὡς «πατὴρ τοῦ χρόνου», ὁ Ἡλῖος διατρέφει αὐτόν. Εἶναι ὁ ἡνίοχος τοῦ ἡλιακοῦ δίφρου, κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ἱππεὺς τῶν ἡλιακῶν ἵππων. Χάρις εἰς τὰς μουσικὰς ιδιότητας τοῦ θεοῦ Ἠλίου, ἀπεδίδετο ἀντιστοιχία πρὸς τὰς ἐπτὰ χορδὰς τῆς λύρας καὶ τοὺς ἐπτὰ τότε γνωστὸς πλανήτας, τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχεν ὁ Ἡλῖος, καὶ οὕτω κρούων οὗτος τὰς χορδὰς τῆς «χρυσῆς λύρας» ἐπετύγχανε τὴν ἀρμονικὴν πορείαν τοῦ κόσμου.

Ὡς ἀμετάβλητος φορεὺς τῆς κανονικῆς κινήσεως τοῦ κόσμου, ἐθεωρήθη ἀνεκάθεν ὡς Ἡρῶς καὶ Τιτάν. Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν Ὑμνον ὡς «φύλαξ τῆς πιστότητος, ὄμμα τῆς δικαιοσύνης καὶ φῶς τῆς ζωῆς».

Ὑμνος 9ος ΣΕΛΗΝΗΣ

Ἡ θεὰ Σελήνη (Μήνη, ἐξ οὗ καὶ μηνίσκος) ἐξωμοιώθη συχνά μετὰ τὴν Ἑκάτην καὶ τὴν Ἀρτεμιν, ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην. Ἡ διακόσμησις μετὰ κέρατα προέρχεται ἀπὸ τὰ ὀξέα ἄκρα τοῦ α' καὶ γ' τεταρτημορίου τῆς Σελήνης (μηνίσκοι) διὰ τοῦτο εἰς τὸν Ὑμνον ἀναφέρεται ὡς «κεκοσμημένη διὰ κεράτων ταύρου» (ταυρόκερως)· σημειωτέον ὅτι ἡ Σελήνη, εἰς τὴν Ἀστρολογίαν εἶναι ὁ ἐξουσιαστής (ὁ πρῶτος δεκανός) τοῦ «ὕδατοςδους» ζωδίου Καρκίνος. Καὶ αὕτη, ὅπως ἡ Ἑκάτη, ἡγεῖται δίφρου ἐλκομένου ὑπὸ ταύρων.

«Θῆλυς καὶ ἄρρη» εἶναι κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων Μυστηρίων τὸ πρότυπον τῆς ἐναλλαγῆς καὶ ἀλληλοσυμπληρώσεως τῆς Δυάδος, ἐνεχούσης ἀμφοτέρω τὰ γένη. Ἐφ' ὅσον, ὅμως, ἐπεκράτει ἡ θήλεια ιδιότης, ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ προστάτις τῶν γυναικῶν.

Βαρύθυμος καλεῖται κατὰ τὸν Νόννον τὸν Πανοπολίτην, διότι δύναται νὰ προκαλέσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ὑπνοβασίαν.

Μητέρα τοῦ χρόνου» καλεῖται διὰ τὴν κανονικὴν πορείαν τῆς μέσῃ τοῦ χρόνου, ὡς καὶ διότι, κατὰ παλαιὰν ἐκδοχὴν, ἡ σφαῖρα τοῦ γήινου χρόνου ἀπ' αὐτὴν ξεκινούσε. Ὡς «ἀρχηγὸς τῶν ἀστρῶν» (ἀστράρχη) καὶ «πρῶτισμένη μετὰ τὰς λάμπεις τῶν ἀστέρων» ἐλατρεύθη ἀργότερον ὡς Σοφία καὶ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὡς Ἀγία Σοφία (PLASSMANN).

Ὑμνος 10ος ΦΥΞΕΩΣ

Ἡ λατρεία τῆς Φύσεως διὰ τοὺς Ἀρχαίους, δέν ἦτο ὅτι σήμερον καλεῖται «Φυσιολατρεία». Ὁπισθεν τῶν ὁρατῶν φαινομένων ἀνεγνωρίζετο ὑπὸ τῶν μεμνημένων ὁ παγκόσμιος Νόμος τῆς Τάξεως καὶ τῆς Ἀρμονίας, διὰ τῆς θεωρήσεως δὲ τῆς Μητρὸς Φύσεως ἀνῆρπάσσετο ἡ εὐγενὴς καὶ κεκαθαρμένη Ψυχὴ των πρὸς περιοχὰς πνευματικὰς καὶ φωτεινὰς.

Ὑμνος 11ος ΠΑΝΟΣ

Ὁ Πᾶν εἶναι τέκνον τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας, ἂν καὶ ἀποδίδονται εἰς αὐτόν καὶ ἄλλοι γονεῖς. Ἐξ Ἀρκადίας καταγόμενος, ἐδίδεκεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τὸν αὐλόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ θεὸς τῶν ποιμνίων, ἂν καὶ ἡ ἐλληνικὴ λέξις «Πᾶν» περικλείει τὴν ἔννοιαν τῶν πάντων, δηλαδὴ τοῦ Σύμπαντος, ὅπως ἀναφέρεται ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ Ὑμνου.

Τὸν ὄρον «περίδρομε» μετεφράσαμεν «ἐν κύκλῳ περιτρέχων». Ὁ χριστιανικὸς ὄρος «περίδρομος» πρὸς δήλωσιν τοῦ «διαβόλου» ὀφείλεται ἀσφαλῶς εἰς τὴν παρανόησιν καὶ παραφθοράν τῆς εἰκόνος τοῦ Πανός, ὅστις παρίστατο ὡς κερασφόρος καὶ τραγοσκελὴς, ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ ἀγνοσία καὶ ὁ φανατισμὸς ἀπέσταξαν τὸ εἶδωλον τοῦ Σατανᾶ.

Οἱ χαρακτῆρες ποῦ ἀποδίδονται εἰς τὸν Πᾶνα ἐν τῷ Ὑμνῳ παρέχουν πολὺ διαφορετικὴν εἰκόνα περὶ τῆς ἀληθοῦς φύσεως τοῦ θεοῦ. Ἰδιαιτέρως ἀξία προσοχῆς εἶναι τὰ προσηγορικά «φασφόρε» (φέρων τὸ φῶς) καὶ τὸ «φίλε τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ κατεχομένων ψυχῶν» (βακχευτά, φιλένθεος).

Κατὰ παλαιὰν ἐκδοχὴν, εἶναι ἐκεῖνος ὅστις μέσα εἰς τὴν μοναξίαν τῆς Φύσεως καὶ κατὰ τὴν νυκτερινὴν ἡσυχίαν δύναται νὰ προξενήσῃ εἰς τὰς μάζας τὸν «πανικόν φόβον» ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ γνῶσται τῶν φυσικῶν νόμων οὐδέποτε προσβάλλονται.

Ὑμνος 12ος ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ

Ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἡρῶς τῆς Ἑλλάδος, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης. Οἱ ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτόν 12 ἄθλοι περιέχουν συμβολικὴν ἔννοιαν καὶ προσδιορίζουν τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ὁ μεμνημένος ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ διὰ τὴν ἀναχθῇ εἰς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν τοῦ ἥρωος. Ὁ ἐπιτυχὴς τοὺς 12 ἄθλους, δύναται τότε νὰ θεωρηθῇ ὡς «χρόνου πατήρ» διότι ὑπερενίκησε τὴν περιοχὴν τοῦ μεταβλητοῦ καὶ ἡ προσωπικότης του κατέστη ἄχρονος.

Ὑμνος 13ος ΚΡΟΝΟΥ

Εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ ἀτέρμονος Χρόνου. Ἐνεκα τοῦτου καλεῖται «αἰώνιος παγγενέτωρ». Εἶναι ὁ πατὴρ τῶν κυριωτέρων θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, ὅπως τοῦ Διὸς, τῆς Ἥρας, τοῦ Πλούτωνος, τῆς Δήμητρος, τῆς Ἑστίας καὶ θεωρεῖται ὡς υἱὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας. Ἀντεστοίχει πρὸς τὸν ρωμαϊκόν SATURNUS καὶ ἐβασίλευε κατὰ τὸν χρυσοῦν Αἰῶνα.

Ἡγεμονεῖ ἐπὶ τῶν Ἠλυσίων πεδίων τῶν μακάρων, ὅπου διέμενον οἱ καταστάντες ἀθάνατοι ἄνθρωποι, ὅχι ὅμως θεοί. Ἡ παράδοσις ὅτι κατεβρόχχιζε τὰ τέκνα του, ἀνάγεται ἐξωτερικῶς εἰς τὴν δόξαν τοῦ Χρόνου ὅστις φθείρει τὰ ἴδια του τὰ ἔργα. Οἱ Ἀλχημισταὶ ἀπέδιδον εἰς τὸν πλανήτην Κρόνον (μόλυβδον) πολλὰς ἄλλας πλέον ἐσωτερικὰς ἐννοίας.

Ὑμνος 14ος ΡΕΑΣ

Κατὰ τὸν Πλάτωνα (Κρατύλος) ἐκ τοῦ «ρέω»: ἡ θεὰ ἐξ ἧς τὰ πάντα ἀπορρέουν. Θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας (ἡ τοῦ Πρωτογόνου) ἢ κατ' ἐξοχὴν «Μήτηρ τῶν θεῶν». Πολλάκις ταυτίζεται συμβολικῶς μετὰ τὴν Ἑκάτην. Ἀποδίδεται ἡ καταγωγὴ τῆς εἰς τὴν φρυγικὴν θεάν Κυβέλην, τὴν «Μεγάλην Θεάν» τῆς ὁποίας τὸ ἄρμα ἐσύρετο ὑπὸ λεόντων.

Τὰ τέκνα τῆς ἦσαν οἱ Κορύβαντες, μετὰ τῶν ὁποίων διέσχιζε, βακχευομένη, τὰ ὄρη. Μαζὶ μετ' αὐτοὺς εἶχεν εἰς Σαμοθράκην ἴδιον ἱερόν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα εἰς Μικρὰν Ἀσίαν.

Ὑμνος 15ος ΔΙΟΣ

Ὁ ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ δωδεκαθέου, συμμετέχει, ὡς πρῶτος θεός, μαζὶ μετὰ τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὸν Πλούτωνα - Ἄδην, εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Σάραπιν καὶ Ἄμμωνα, εἰς τὴν Ρώμην πρὸς τὸν JUPITER, περαιτέρω ἀνάλογος πρὸς τὸν Βάαλ τῆς Φοινίκης καὶ τὸν Ὁρομάσδην τῆς Περσίας.

Ὡς ἀρχηγὸς τοῦ οὐρανοῦ, χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀστραπὴν καὶ τὸν κεραυνόν ποῦ κρατεῖ ἀνά χειρὸς ὡς ἐμβλημα τῆς ἰσχύος του. Οἱ συμπληρωματικοὶ στίχοι 7 - 11 ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐκδοσὶν τοῦ THRYLITIANUS.

Ὑμνος 16ος ΗΡΑΣ

Τὸ ὄνομα συνδέεται μετὰ τὰς ἐννοίας Ἀἴρ, Αἰθήρ, Οὐρανός. Εἰς τὸν Ὑμνον ἐξυμνεῖται ὡς θεὰ τοῦ ἀερίου κυανοῦ οὐρανοῦ. Λατινιστὶ JUNO, γερμαν. FREYA. Λατρευθεῖσα εἰς πολυαριθμούς πόλεις, ἐταυτίσθη πολλάκις μετὰ τὴν Ἀφροδίτην, δι' ἣτο ἀφιερωμένος εἰς αὐτὴν ὁ πλανήτης τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ «ιερός γάμος» τῆς μετὰ τὸν Δία, ἦτο τὸ σύμβολον ὅλων τῶν γήινων συζεύξεων. Οἱ μεμνημένοι τὴν ἐφαντάζοντο ὡς περιβεβλημένην μετὰ ἀστροποικίλτον χιτῶνα, ὅπου παρίστατο οἱ 12 ζωδιακοὶ ἀστερισμοί, παράστασις ἡ ὁποία διετηρήθη ἐπὶ μακρόν εἰς τὴν μυστικὴν γραμματείαν (PLASSMANN).

Ὑμνος 17ος ΠΟΞΕΙΔΩΝΟΣ

Εἷς ἐκ τῶν τριῶν βασικῶν θεῶν, κυρίαρχος τῆς θαλάσσης καὶ γενικῶς τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, ὅπως ὁ Ἡφαιστος ἦτο τοῦ πυρῶδους στοιχείου, υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ρέας, σύζυγος τῆς Ἀμφιτρίτης. Πανταχοῦ τιμώμενος, ἰδίως εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Σούνιου, εἰς Αἰγίνα, Ρόδον, κ.ά. Παρίστανον αὐτόν κρατοῦντα ἀντὶ σκήπτρου τὴν Τρίαιναν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνετάρασσε τὰ κύματα καὶ προεκάλει σεισμούς (ἐννοσίγαιος).

Ὕμνος 18ος
Εἰς Πλούτωνα

Ἐτυμολογικῶς «ὁ παρέχων πλοῦτον», ἴσως διότι ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς Γῆς προέρχονται τὰ μέταλλα. Τὰ «μέταλλα» ὅμως εἰς τὴν συμβολικὴν, εἰκονίζουν τὰς παντοειδεῖς ἀνωτέρας δυνάμεις τοῦ μύστου. Ἐκαλεῖτο ἐπίσης καὶ "Ἀδης="Αἰδης, ὁ «ἀόρατος». Ὡς ἡγεμῶν τοῦ ὑποχθονίου κόσμου ἐπὶ τῶν ἐκεῖ διαμενουσῶν ψυχῶν τῶν νεκρῶν, τὰς ὁποίας ὁ Πλούτων ἀφήνει νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ Τάρταρα καὶ ὡς δικαστῆς αὐτῶν τοὺς κρίνει.

Ὁ Ἀχέρων ἦτο ὁ ποταμὸς πού διεχώριζε τὰ ὄρια μεταξὺ Ἀνω καὶ Κάτω Κόσμου, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ ψυχαὶ διεπεραιοῦντο μέσῳ τῆς λέμβου τοῦ βωβοῦ Χάροντος εἰς τὸν ὑποχθόνιον κόσμον.

Περί τῆς ἀπαγωγῆς τῆς Περσεφόνης, βλ. Ὕμνον 29.

Εὐβουλος, ὁ παρέχων καλὴν συμβουλὴν, εἶναι τό προ-σωνυμιον πολλῶν θεοτήτων ὡς τοῦ Διός, τοῦ Πλούτωνος, τοῦ Ἀδωνίδος καὶ τοῦ Διονύσου. Ἐδῶ εἰδικῶς ὑποδηλοῖ τὸν θεὸν τῶν ἐγκάτων τῆς Γῆς ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Πυθία ἦντλει τὰς καλὰς συμβουλὰς διὰ τοὺς μαντευσ-μένους.

Ἀτθίς, ἡ Ἀττικὴ, ὄνομα ἀποδιδόμενον εἰς κάθε τό μέ τὴν Ἀττικὴν συνδεόμενον· ἐδῶ νοεῖται τό ἱερόν τῆς Δή-μητρος εἰς Ἐλευσίνα, ὁ κατ' ἐξοχὴν καθηγιασμένος χώ-ρος τῆς Ἀττικῆς. Αἱ Ἀθηναίαι ὡς πόλις καὶ ἡ πατρῶν αὐτῆς, ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ, φέρουν τό ὄνομα Ἀτθίς.

Ὕμνος 19ος
Διὸς Κεραινίου

Ἐπὶ τοῦ Ὕμνου τούτου πού περιγράφει ποιητικῶς τὴν εὐδύναιμν τοῦ οὐρανίου Πυρός, ἔχομεν νὰ προσθέσω-μεν ὅτι, κατὰ τὴν παλαιὰν ἀντίληψιν, ὁ κεραυνωθεὶς ἄν-θρωπος γίνεται δεκτὸς ἀμέσως εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀθανάτων. Πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀποδόσεως τῆς μυστηριακῆς ἀληθείας κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Αἰθέρος φωτισθεὶς καὶ διαποτισθεὶς μύ-στης, μετάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀθανάτων.

Διαρρήξας δὲ τὸν χιτῶνα τοῦ οὐρανοῦ, σχετίζεται μέ τὴν ἀποψιν τῶν ἰώνων φιλοσόφων κατὰ τὴν ὁποίαν «ἡ διάρρηξις τοῦ νέφους προξενεῖ τὴν βροντὴν, ἐνῶ ἡ διείσδυ-σις διὰ τῶν μαύρων νεφῶν τὴν ἀστραπὴν» (PLASSMANN).

Ὕμνος 22ος
Τηθύος

Τηθύς ἡ Θέτις, σύζυγος τοῦ Ὠκεανοῦ, μία τῶν κυριω-τέρων θεαινῶν τοῦ ὑγροῦ στοιχείου, μητέρα ὅλων τῶν ἀρχαίων ποταμῶν. Τό ὄνομα πρέπει νὰ σημαῖν τὴν «τροφόν». Εἶναι ἡ μητέρα τῆς Κύπριδος-Ἀφροδίτης, τῆς ἐκ τοῦ ἀφροῦ γεννηθείσης καὶ τοῦ ἥρωος Ἀχιλλέως.

Ὕμνος 23ος
Νηρέως

Νηρέυς, υἱὸς τοῦ Πόντου, κατ' ἄλλους τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Γαίας. Ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος εἶναι ὁ «ὑγρός» (νῆρ = ὕδωρ). Μαζί μέ τὴν σύζυγόν του Δῶριν,

ἐτεκνοποίησε 50 θυγατέρας, τὰς Νηρηίδας, αἱ ὁποῖαι μαζί μέ τοὺς Τρίτωνα χορεύουν ἐπὶ τῶν κυμάτων. Εἰς αὐτὰς εἶναι ἀφιερωμένοι ὁ ἐπόμενος Ὕμνος ἀριθ. 24.

Ὕμνος 24ος
Νηρηίδων

Εἶναι αἱ νύμφαι τῆς θαλάσσης, ἐνῶ οἱ Τρίτωνα υἱοὶ ἡ Ἐπὶ τῆς τοῦ Ποσειδῶνος, ἓνα εἶδος θαλασσίων νάνων. Παρίστανον αὐτὰς μέ ἀνθρώπινον σῶμα πού κατέ-ληγεν εἰς οὐράν ἰχθύος, πολλακίς φυσώσας ἐντὸς θαλασσίῳ ὀστράκου.

Οἱ **Δελφῖνες** πού εἰς τὸν Ὕμνον ταυτίζονται μέ τὰς Νηρηίδας, ἦσαν τό σημάδι ἡρέμου πλοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωροῦντο ὡς ἱεροί. Ἐκ τοῦ μύθου τοῦ Ἀρίωνος συνά-γεται ὅτι ἦσαν φιλόανθρωποι καὶ ἡμεροί.

Ὕμνος 25ος
Πρωτέως

Ἐν τῶν πρώτων ὄντων, θεὸς τοῦ πόντου, ἦτοι, θα-λάσσιος θεός. Συμβολίζει τὴν ἐπ' ἀπειρον ἰκανότη-τα μεταμορφώσεως τῶν εἰδῶν καὶ τῶν ὄντων, τὴν ἀνεξάντλητον δημιουργικότητα τῆς Φύσεως. Συμφώνως πρὸς τὴν Παράδοσιν, κατήγετο ἀπὸ τὸν Φάρον τῆς Αἰ-γύπτου καὶ προφήτεψε, ἀλλὰ μόνον κατόπιν ἐξαναγκα-σμοῦ αὐτοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως, μεταλλάσσων παν-τοίας μορφάς, προσεπάθει νὰ ἀποφύγῃ τὴν χρησιμοδό-τησιν. Διὰ τινος νεωτέρους ἐσωτεριστάς, εἶναι τό ἀπο-καλούμενον Ἀστρικόν Φῶς, τό διηνεκῶς μεταμορφόμε-νον καὶ διαπλάττον τὰς ποικίλας μορφάς τῆς πρωταρχι-κῆς Ὑλῆς, βάσει τῆς θελήσεως τοῦ Πνεύματος (Ἰδεῶν). Τοῦτο σαφῶς τονίζεται εἰς τοὺς πρώτους στίχους τοῦ Ὕμνου.

Ὕμνος 26ος
Γῆς

Ἡ Γαῖα-Γῆ, σύζυγος τοῦ Οὐρανοῦ, πού τοῦ ἐγέννησεν ἀναρίθμητα παιδιά. Μία παναρχαία θεότης εἰς τὴν ὁποίαν, ἤδη κατὰ τοὺς ὀμηρικοὺς χρόνους, ἐθυσίαζον. Ἐπὶ τῆς Γῆς ἔχει οἰκοδομηθῇ ὁλόκληρον τό Σύμπαν.

Ὕμνος 27ος
Μητρος Θεῶν

Ταυτίζεται σχεδόν μέ τὴν Ρέαν καὶ τὴν Φρυγικὴν Κυ-βέλην· καὶ αὐτὴ ἐπιέβαινε ἀρματος συρομένου ὑπὸ λεόντων καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται «*σώτειρα τῆς Φρυγίας*». Τὴν ἐφαντάζοντο ὡς καθημένην ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ θρό-νου τοῦ Κόσμου, ἔχουσιν δηλαδὴ «πολικήν» θέσιν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Σύμπαντος καὶ ἔχουσιν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς τοὺς ἐπτὰ ἀστέρας τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Πλειάδων. Τὴν συνέκρινον ὡσαύτως πρὸς τὴν οὐρανίαν, Ἀφροδίτην καὶ πρὸς τὴν Ἑκάτην.

Ὕμνος 28ος
Ἑρμοῦ

Ὁ περίφημος διαγγελεύς τῶν θεῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς θεοὺς (ὁ θεὸς μεσίτης) μέ πτερωτὰ πέδιλα καὶ κράνος, υἱὸς τοῦ

Διός καὶ τῆς Μαίας, ἥτις ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἀτλαντος καὶ τῆς Πλειόνης, πιθανῶς μιᾶς παναρχαίας θεᾶς τῆς Γῆς. Δέν εἶναι μόνον ψυχοπομπός (ὁδηγός τῶν ψυχῶν εἰς τὸν Ἀδην), ἀλλὰ καὶ ὁ εὐγλωττος θεὸς τοῦ ἐμπορίου, τῆς ἀ-γαθοεργίας, προσέτι ὅμως τῆς ψευδολογίας καὶ τῆς ἀπάτης. Τὸν ἐταύτιζον πρὸς τὸν Αἰγύπτιον Θῶθ-Ἑρμῆν. Ἰερὰ τοῦ Ἑρμοῦ ὑπῆρχον πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀρ-γότερον, ἀπὸ τὴν ἀλεξανδρινὴν ἐποχὴν καὶ ἐπέκεινα ἐθεωρήθη ὁ πάτρων τῶν Ἀλχημιστῶν καὶ αὐτῶν τῶν μάγων.

Στήλαι ἐκ ξύλου ἢ λίθου (Ἑρμαῖ) μέ τὴν προτομὴν τοῦ θεοῦ, ἐχρησίμευον ὡς ὄρια ἀποστάσεως εἰς τὰς ὁδοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀνάλογοι παραστάσεις ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς φυλακτῆρια εἰς τὰς οἰκίας καὶ τοὺς ἀγρούς. Ἐθεωρεῖτο ὡς εὐμενὴς πλανήτης. Χαρακτηριστικόν σύμβολον τοῦ θεοῦ ἦτο τό «κηρύκειον» (ράβδος μέ δύο ἀλληλοσυμπεπ-λεγμένους ὄφεις). Καλεῖται διὰ τοῦτο εἰς τὸν Ὕμνον «ὀφιοῦχος». Ἐπίσης καλεῖται καὶ «Ἀργειφόντης» διότι ἐφόνευσε τὸν Ἄργον μέ τοὺς 100 ὀφθαλμούς. **Κόρυκος** ἦτο τό ὄνομα πολλῶν νήσων καὶ χερσονήσων. Ἐκ τοῦ Ὕμνου δέν δύναται νὰ συναχθῇ περὶ τίνος ἐξ αὐτῶν πρόκειται. Γνωστὸν ἐν προκειμένῳ ἦτο καὶ τό «Κωρύ-κειον ἄντρον», ὡς τόπος μαντικῆς.

Ὕμνος 29ος
Περσεφόνης

Ἡ θυγάτηρ τοῦ Διός καὶ τῆς Δήμητρος-Δηοῦς, θεὰ τοῦ ὑποχθονίου βασιλείου τοῦ Πλούτωνος, ὑπὸ τοῦ ὁποίου αὕτη βιαίως ἀπήχθη εἰς τὸν Ἀδην. Ἐκεῖ βασιλεύει κατὰ τό ἥμισυ τοῦ ἔτους, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ κατὰ τό ἕτερον ἥμισυ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς, ἐπιμελουμένη, μετὰ τῆς μητρὸς τῆς, τῆς βλαστήσεως. Κατὰ μίαν ἐκδο-χὴν θεωρεῖται ὡς ἡ μητέρα τοῦ Διονύσου, ὅπου εἰς τὸν Ὕμνον παρουσιάζεται οὗτος ὡς Εὐβουλος ἢ Εὐβουλεύς.

Ὕμνος 30ός
Διονύσου

Ἐπιμελεῖται τῆς καλλιέργειας τῆς σταφυλῆς καὶ γενικῶς τῆς βλαστήσεως. Ἦτο ὁ θεὸς τοῦ ἐνθου-σιασμοῦ καὶ ἰδία τοῦ μέχρις ἐκστάσεως χοροῦ, ὡς ἐκ τοῦτου πατρῶν τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ χοροῦ. Ὡς πρωταρ-χικός Ζαγρεύς ἦτο υἱὸς τῆς Περσεφόνης, κατὰ τὴν δευ-τέραν του γέννησιν υἱὸς τῆς Σεμέλης, γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Διός εἰς Θήβας. Κατακεραυνωθεῖσα ἡ Σεμέλη ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ τοῦ Διός, ἐγέννησε τὸν Διόνυσον μετὰ ἑξι μῆνας· ὁ Ζεὺς, διὰ νὰ διασώσῃ τό ἔμβρυον, ἔρραψε τοῦτο ἐντὸς τῆς κνήμης του καὶ παρέδωσε τό νεογνόν εἰς τὰς Νύμφας τοῦ ὄρους Νύσσα γιὰ νὰ τό μεγαλώσουν.

Φέρει δύο κέρατα (*δικέρωτα*) διότι πολλακίς ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφήν ταύρου (*ταυρόμορφος*). Ἐπανερ-χεται εἰς τὴν Γῆν κάθε τριετίαν (*τριετῆ*) διὸ καὶ καλεῖται «*τριετηρικός*» (βλ. Ὕμνον 52) ἢ καὶ Ἀμφιετῆς (Ὕμνος 53) ὅπου καὶ ἐτελοῦντο ἰδιαιτέραι τελεταί.

Κισσόβρυος καλεῖται διότι δι' αὐτοῦ τοῦ ἀειθαλοῦς φυτοῦ, ἦτο περιβεβλημένη ἡ ράβδος του (ὁ Θύρσος).

Ὕμνος 31ος
Κοῦρητων

(πρβλ. Ὕμνον 38)

Ἦσαν εἶδος πνευμάτων τῆς Φύσεως, γεννηθέντων ἐκ τῆς Γῆς καὶ εἶχεν ἀντετεθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ διαφύ-λαξις τοῦ νεογεννήτου Διός ἀπὸ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ πατρὸς του Κρόνου· διὰ τοῦ θορύβου πού προεκάλουν, ἐκάλυπτον τὰς φωνὰς τοῦ βρέφους. Οἱ ἱερεῖς τῆς λα-τρείας τῆς Κυβέλης ἐχόρευον, μιμούμενοι τοὺς Κορύ-βαντας θορυβωδῶς, κρούοντες τὰ ὄπλα των.

Ὕμνος 32ος
Ἀθηνᾶς

Ἡ ἀντίστοιχος ρωμαϊκὴ θεὰ MINERVA, παραλλήλως πρὸς τὸν Δία καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, μία τῶν τριῶν σημαντικωτέρων θεοτήτων τοῦ ἑλληνικοῦ πανθέου. Θυ-γάτηρ τοῦ Διός, ὅστις τὴν πρώτην του σύζυγον Μῆτιν κατέπε, διότι ἐφοβεῖτο μήπως τυχόν ὁ υἱὸς τὸν ὁποῖον αὕτη ἤθελε γεννήσῃ, θά τὸν ἐξεθρόνιζε. Ὁ Ἥφαιστος διήνοιξε τὴν κεφαλὴν τοῦ Διός, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθεν ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ πάνοπλος.

Τό προσηγορικόν «*τριτογένεια*» ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν μυθολόγων ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν γένεσιν αὐτῆς ἐκ τοῦ πρωταρχικοῦ ὑγροῦ στοιχείου (τοῦ Ὠκεανοῦ) ἐκ τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ ὄντα ἔλαβον γένεσιν.

Εἶναι καὶ αὕτη μία τῶν παρθένων θεαινῶν (*φυγόμε-κτρος*) εἰς δὲ τὸν Ὕμνον καλεῖται καὶ *ἀρρενόθηλος*.

Ἀμιλλᾶται τὸν Δία εἰς τὸν χειρισμὸν τῆς ἀστραπῆς καὶ τῆς βρόντης, φέρει δὲ τὴν αἰγίδα ὡς ἀσπίδα ἐπὶ τῆς ὁποίας εἰκονίζεται ἡ κεφαλὴ τῆς Μεδούσης (Γοργοῦς) τὴν ὁποίαν ἐφόνευσε.

Ὡς εὐρύουσα τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας, ἦτο ἡ προ-στάτις τῆς γεωργίας. Συγχρόνως ὅμως ἐθεωρεῖτο ὡς πολεμοχαρὴς, λόγω τῆς ἀρρενωπῆς τῆς διαθέσεως.

Κυρίως, ὅμως, ἦτο ἡ θεὰ τῆς Σοφίας καὶ τῆς ἐφευρετι-κότητος, ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην ἐννοίαν. Τῆς ἀπεδίδετο ἡ ἀνακάλυψις τῆς ναυτιλίας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ διδάξασα τὴν κατασκευὴν πλοίων.

Φλέγγραι ἐκαλεῖτο ὁ τόπος ὅπου οἱ Γίγαντες, οἱ ὁποῖοι ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς κυριαρχίας τοῦ Διός (Γιγαν-τομαχία) ἐξοντώθησαν μέ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς.

Ὕμνος 33ος
Μικῆς

Ἡ ρωμαϊκὴ ἀντίστοιχος θεὰ VICTORIA, θεὰ τῆς Νίκης. Ἀρχικῶς αὕτη ἡ ἰδία Ἀθηνᾶ. Εἰς τό κολοσ-σιαῖον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν πού ἐδημιούργησεν ὁ Φειδίας, παρίστατο ἡ Νίκη ἐπὶ τῆς μιᾶς χειρὸς τῆς θεᾶς.

Ὕμνος 34ος ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Υἱός τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς. Κατ' ἀρχάς ὁ κατ' ἐξοχὴν θεὸς τοῦ Φωτός, συνεχωνεύθη ἀργότερον μέ τόν Ἥλιον. Τὰ ἐπίθετα Φοῖβος καὶ Λύκιος, χαρακτηρίζουν τὴν φωτεινότητα καὶ τὴν ἀγνότητα. Ὅλαι αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ μηνός, ὡς ἡμέραι τοῦ ἀρχομένου νέου φωτός τῆς Σελήνης, ἐθεωροῦντο καὶ ἐτιμῶντο ὡς ἱεραὶ. Ὡς θεὰ τοῦ Φωτός, ἦτο ὁ προστάτης τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀγνότητος, τῆς τάξεως καὶ τῆς νομοτελείας. Ἰδιαιτέρως ἦτο ὁ θεὸς τοῦ ἐξιλασμοῦ· μετὰ τὸν φόνον τοῦ δράκοντος Πύθωνος εἰς τοὺς Δελφούς, ὑπεβλήθη ὁ ἴδιος ἐπὶ ἐπτά ἔτη εἰς ἐξιλέωσιν. Τὰ ἀπὸ τοὺς Δελφούς διαδοθέντα ἔθιμα ἐξιλέωσης, ἔπαιζαν σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰς ὀρφικὰς ἱεροτελεστίας. Μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν μαντείων περίφημα ὑπῆρξαν τὰ τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Δήλου.

Ὡς κιθαριστὴς καὶ παίζων τὴν λύραν, ἦτο καὶ ὁ καθοδηγὸς τῶν Μουσῶν καὶ ὁ ἴδιος θεὸς τοῦ ἄσματος.

Παῖαν, εἶναι ὁ βοηθὸς καὶ σωτὴρ Ἀπόλλων καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ ὕμνος πού ψάλλεται πρὸς τιμὴν του.

Τιτυός, ἦτο εἷς Γίγας, ὅστις ἐτόλμησε νὰ θελήσῃ νὰ βιάσῃ τὴν μητέρα του Λητώ, δι' ἣν καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος.

Λυκωρεὺς, ἀπὸ τὴν Λυκώρειαν, μίαν πόλιν ὑπεράνω τῶν Δελφῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἰδρύθησαν οἱ Δελφοί.

Μεμφίτης, ἀπὸ τὴν ἱεράν πόλιν τῆς Αἰγύπτου Μέμφιδα.

Πύθιος, ἀπὸ τὸ πανάρχαιον ἱερόν εἰς τοὺς Δελφούς ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκυβέρνηα τότε ὁ δράκων Πύθων, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπόλλων κατετόξευσε καὶ ἀνέλαβεν ἑκτοτε αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν. Ἐκ τοῦ Πύθωνος τούτου, εἶχε λάβει καὶ τὸ ὄνομα Πυθία ἡ ἱερεία τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ ὁποία ἐν ἐκστατικῇ καταστάσει καὶ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ θεοῦ ἐπροφήτευεν. Ἐπὶ τοῦ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασοῦ κειμένου Κρισαίου πεδίου, ἐωρτάζοντο κάθε 5 ἔτη τὰ λεγόμενα Πύθια, ὅπου ἐτελοῦντο μουσικοὶ ἀγῶνες κιθάρας καὶ λύρας.

Γρύνειος, ἀπὸ τὸ ἐπίνιον Γρύνειον εἰς τὴν Αἰτωλίαν.

Σμινθεὺς, κατὰ τὸν Ἀρίσταρχον δέον τὸ προσωνύμιον τοῦτο τοῦ Ἀπόλλωνος νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν Σμινθίαν τῆς Τρωάδος. Ὅλοι οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς παράγουν τὸ ἐπίθετον ἀπὸ τὴν λέξιν Σμίνθος = ποντικός, διότι τὸ ζῶον τοῦτο, ἴσως ὡς σύμβολον τῆς χθονίας θεότητος, ἐθεωρεῖτο ὡς ἔμβλημα τῆς μαντικῆς. Κατὰ τὸν Αἰλιανόν (HISTOR. ANIMALIUM 12 15) ἔδει εἰς τὸν ναόν τοῦ Ἀπόλλωνος νὰ διετηροῦντο ποντικοὶ καὶ νὰ ἐτιμῶντο ὡς ἱερὰ ζῶα.

Βράγχιος, προσωνύμιον ἀπὸ τὸν ἀγαπημένον τοῦ υἱὸν Βράγχον.

Διδυμέος, ἀπὸ τὴν Διδύμην, τόπον καὶ περιοχὴν πλησίον τῆς Μιλήτου, ὅπου ὁ Ἀπόλλων εἶχε περίφημον ναόν καὶ μαντεῖον. Ὁμοίως εἰς Πατάραν, μίαν πόλιν τῆς Λυκίας.

Λοξίας, προέρχεται ἐκ τοῦ θέματος Λύκ- (λύκη, λυκαυγὲς) τὸ ὁποῖον σημαίνει τὴν φωταύγειαν καὶ ἐκεῖθεν προήλθεν ἡ ἔννοια τοῦ θεοῦ τοῦ φωτός. Ἡ παλαιὰ ἐκδοχὴ περὶ τῆς διφορομένης σημασίας τῶν χρησμῶν τοῦ θεοῦ (Λοξίας), δὲν ἐπεκράτησε. Κατὰ παλαιὰν παράδοσιν

ὁ Ἀπόλλων ἐβυθίζετο κατὰ τὴν νύκτα ἐντὸς τῆς θαλάσσης διὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὸν βυθόν, ἀπὸ ὅπου διέκρινεν ἐκ τῶν κάτω τὰς ρίζας τῶν ὄντων τῆς Γῆς.

Ὁ Δῶριος ρυθμός, ἓνας ἐκ τῶν τριῶν μουσικῶν ρυθμῶν, ὅστις διεκρίνετο διὰ τὴν αὐστηράν του ἀπλότητα καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρεῖτο ὡς βασικός.

Κατὰ τὸν χειμῶνα ὁ Ἀπόλλων ἀπεσύρετο εἰς τὰς περιοχὰς τῶν Ὑπερβορείων, ὅπου ἐπεκράτει ἀένας ἥλιος, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ κατὰ τὴν ἀνοιξιν καὶ πάλιν εἰς Νότον.

Ὕμνος 35ος ΛΗΤΟΥΣ

Λητώ ἦτο ἡ ἐρωμένη τοῦ Διὸς πρὸ τοῦ γάμου του μετὰ τὴν Ἥραν. Ὑπὸ τῆς τελευταίας διώκεται ἀπὸ περιοχῆς εἰς περιοχὴν, ὅταν πρόκειται νὰ γεννήσῃ τὰ τέκνα τῆς, τὴν Ἀρτεμιν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα. Τέλος εὐρίσκει καταφύγιον εἰς τὴν Ὀρτυγίαν καὶ Δήλον, πού μέχρι τότε ἐπέπλεε τῆς θαλάσσης καὶ ἑκτοτε ἐσταθεροποιήθη.

Κοιαντίς, ἦτο ἡ θυγάτηρ τοῦ Κοίου, ἐνός ἐκ τῶν Τιτάνων.

Ὕμνος 36ος ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ

Ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, λατινιστὶ DIANA, εἶναι ἡ θεὰ τοῦ φωτός κατὰ τὴν νύκτα. Ὅπως ὁ ἀδελφός τῆς, κρατεῖ τόξον καὶ βέλη. Ὡς θεὰ τῶν θηρίων τοῦ δάσους, ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ προστάτις τῆς ἐλάφου. Παρὰ τὴν ἑλπίδα ὡς συμβάλλουσα εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν ὄντων καὶ ὡς προστάτις τῶν τοκετῶν (βλ. Εἰλείθια). Διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς πᾶσαν ἀσέλγειαν καὶ ἐπροστάτευε τὴν παρθενίαν.

Δίκτυνα, τὸ ἀρχικόν προσωνύμιον τῆς κρητικῆς σεληνιακῆς θεᾶς.

Βριτόμαρτυς Ὀρθία, εἶναι μία περιοχὴ τῆς Ἀρκαδίας, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ναὸς τῆς. Δύναται ὅμως νὰ σημαίνει καὶ εὐθυτενὴς καὶ ἀρρενωπή.

Ὕμνος 37ος ΤΙΤΑΝΩΝ

Οἱ Τιτᾶνες ἦσαν τέκνα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας, 6 υἱοὶ καὶ 6 θυγατέρες: Ὠκεανός καὶ Θέτις, Ὑπερίων καὶ Θεΐα, Κοῖος καὶ Φοῖβη, Κρόνος καὶ Ρέα, Κρίος, Ἰαπετός, Θέμις καὶ Μνημοσύνη. Ἐκθρονίζουσιν, παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν μητέρα των Γαίαν, τὸν Οὐρανόν (τὴν κοσμικὴν ἐποχὴν ἢ βασιλείαν τοῦ Οὐρανοῦ) καὶ θέτουν εἰς τὴν θέσιν του τὸν Κρόνον (δευτέρα κοσμικὴ περίοδος) πού καὶ αὐτὸς θά ἐκθρονισθῇ μετὰ τὴν σειρὰν του ἀπὸ τὸν Δία (τρίτη κοσμικὴ ἐποχὴ ἢ βασιλεία). Ταύτην θά ἀκολουθήσῃ ἡ βασιλεία τοῦ Διονύσου ἢ Ἀδωνίδος, ἡ τελευταία καὶ ὑλικὴ δημιουργία. Οἱ περισσότεροι τῶν Τιτάνων ἐσεβάσθησαν τὴν καθεστηκυῖαν ἀρχὴν τοῦ Διὸς μόνον τὸ γένος τοῦ Ἰαπετοῦ διεξήγαγε πόλεμον ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ἠττηθέν κατεκρημνίσθη εἰς τὸν Τάρταρον, ἐκ τοῦ ὁποῖου ὅμως ἀργότερον ἀπηλλάγη. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Προμηθεύς. Οἱ Τιτᾶνες θεωροῦνται ὡς παράστασις

τῶν ἀχαλινώτων φυσικῶν δυνάμεων, τῶν ἐστερημένων πνευματικῆς ἡγεσίας. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ὁ ρόλος των ἐναντίον τοῦ Διονύσου. Εἰς τὸν Ὕμνον παρίστανται μᾶλλον ὡς εἶδος χθονίων νάνων (KOBOLDE, PLASSMANN).

Ὕμνος 38ος ΚΟΥΡΗΤΩΝ

Εἰς αὐτοὺς ἀφιερῶθη καὶ ὁ Ὕμνος 31ος. Παριστοῦν ἐδῶ τὴν δύναμιν τοῦ ἀέρος-πνοῆς-πνεύματος, τὸσον ὡς καταστρεπτικοί, ὅσον καὶ ὡς μεταμορφωτικοί παράγοντες πρὸς ἐκδήλωσιν νέων μορφῶν· ἐπίσης, ὡς συνοδοὶ τῆς Κυβέλης, διεγείροντες τὸν διονυσιακὸν ἐνθουσιασμόν.

Σαμοθράκη, ἡ νῆσος τοῦ Αἰγαίου ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περίφημος λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἐκεῖ λατρείας τῶν μυστηρίων τῶν Καβείρων καὶ Κορυβάντων, μετὰ τοὺς ὁποίους συχνὰ ταυτίζονται.

Ὕμνος 39ος ΚΟΡΥΒΑΝΤΟΣ

Ὁ Κορύβας, υἱὸς τοῦ Ἰασίωνος, κατ' ἄλλους τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Κυβέλης, περὶ τοῦ ὁποῖου μόνον γνωρίζομεν ὅτι ἦτο πατὴρ τῶν Κορυβάντων, οἱ ὅποιοι, μαζί με τοὺς Κουρήτας περιγράφονται ὡς θορυβῶδεις σύντροφοι τῆς Κυβέλης. Ἡ ἐξωτερικὴ σημασία του ἀποδίδεται μετὰ τὴν φρίκην τοῦ σκότους, ἴσως μετὰ τὸ λυκόφως, τὸ ὁποῖον «φονεύεται» δηλαδὴ διαλύεται ἀπὸ τοὺς δύο διχογνωμήσαντας ἀδελφούς του», ἡμέραν καὶ νύκτα, ἢ καὶ διαμελίζεται, ὅπως ὁ Διόνυσος ἀπὸ τοὺς Τιτᾶνες. Διὰ τὴν ἐσωτερικὴν, ὅμως, σημασίαν αἱ εἰδήσεις εἶναι εἰς ἄκρον σπάνια· σημαντικόν, πάντως, φαίνεται τὸ σημεῖον τοῦ Ὕμνου, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῆς μεταμορφώσεως αὐτοῦ, κατόπιν συμβουλῆς τῆς Δήμητρος, εἰς ζωόμορφον ὃν μετ' ὅψιν δράκοντος.

Ὕμνος 40ός ΔΗΜΗΤΡΟΣ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΣ

Τὸ ὄνομα Δημήτηρ, προέρχεται ἐτυμολογικῶς ἐκ τοῦ Δᾱ-μάτηρ, ἡ μητέρα τῆς Γῆς. Ἦτο μήτηρ τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης. Ὡς γνωστόν ἡ τελευταία ἀρπάζεται ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος εἰς τὸν Ἄδην· ἡ Δήμητρα, διαπιστώσασα τὸν ἀφανισμόν μόλις μετὰ 10 ἡμέρας, ἐγκαταλείπει ὀργισμένη τὸν Ὀλυμπον καὶ περιέρχεται τὴν Γῆν ἐπὶ ἄρματος συρομένου ἀπὸ δράκοντας πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς κόρης τῆς. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Γῆ ἀποξηραίνεται καὶ λιμός μαστίζει τοὺς ἀνθρώπους. Καταλήγει εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ὅπου γίνεται δεκτὴ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κελεοῦ. Ἐκεῖ ἐγκαθιστᾷ ἓνα ναόν καὶ συγκατατίθεται νὰ διδάξῃ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σίτου, μόνον ὅταν οἱ ἀθάνατοι ἀπεφάσισαν ὅπως ἡ Κόρη διαμένη ἐπὶ τῆς Γῆς πλησίον τῆς μητρὸς τῆς κατὰ τὰ 2/3 τοῦ ἔτους καὶ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸν σύζυγόν της εἰς Ἄδην. Τὰ πρὸς τιμὴν τῆς ἰδρυθέντα Ἐλευσίνια Μυστήρια ἦσαν τὰ περιφημότερα τῆς ἐλληνικῆς λατρείας.

Ὕμνος 41ος ΜΗΤΡΟΣ ΑΝΤΑΙΑΣ

Ἀνταία, μία χθονία θεά, ἡ ὁποία εἰς τὸν Ὕμνον ὑποκαθιστᾷ τὴν Δήμητρα, ἀλλαχοῦ ὅμως καὶ τὴν Ρέαν καὶ αὐτὴν τὴν Σεμέλην.

Ὕμνος 42ος ΜΙΗΣΣ

Νίσση, ἴσως καὶ Μύση = ἡ ἄφρων, ἡ βωβή. Μία ἄσημος κατὰ τὰ ἄλλα θεότης τῆς ὀρφικῆς θεολογίας. Ἐν ἀνδρόγυνον ὃν, τὸ ὁποῖον εἰς τὸν Ὕμνον ἀσαφῶς ὑποδεικνύεται ὡς σχέσιν ἔχον μετὰ τὸν ἐπίσης διφυῆ σωτῆρα Διόνυσον.

Κυθέρεια, ὑπονοεῖται ἡ Ἀφροδίτη ἐκ τῆς νήσου Κύθηρα, εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς Λακωνίας, πού τῆς ἦτο ἀφιερωμένη.

Ἴσις, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ὀσίριδος, ἡ Αἰγυπτία θεὰ τοῦ ἔρωτος.

Ὕμνος 43ος ΩΡΩΝ

Ἰῶραι, θεότητες τῶν 4 ἐποχῶν τοῦ ἔτους. Κατ' ἐπέ-Ακτασιν ἀντιπροσωπεύουν τὴν τάξιν, τὴν κανονικὴν διαδοχὴν τῶν φυσικῶν Νόμων καὶ τὴν Δικαιοσύνην. Ἐξ οὗ καὶ τὰ προσηγορικὰ Εὐνομία, Δίκη καὶ Εἰρήνη. Ὁ Ἥλιος ἐθεωρεῖτο ἐν τῷ κύκλῳ τῶν Ὡρῶν, ὡς ὁ διατρέφων αὐτάς.

Ὕμνος 44ος ΣΕΜΕΛΗΣ

Κόρη τοῦ Κάδμου, τοῦ οἰκοδομήσαντος τὰς Θήβας, καὶ τῆς Ἀρμονίας. ἡ εὐνοούμενη τοῦ Διὸς, ἐκ τῆς ὁποίας μόλις μετὰ 6 μῆνας γεννᾶται ὁ Διόνυσος, ὅταν ὁ Ζεὺς, παρουσιασθεὶς τῇ ἐπιμονῇ τῆς Σεμέλης μετὰ τὴν πραγματικὴν του θεϊκὴν ὄψιν, κατεκεραύνωσε.

Ὕμνος 45ος ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΒΑΣΣΑΡΕΩΣ (κατὰ τὴν τριετῇ ἐορτῇ)

Βασσαρεὺς, εἶναι ἐν θρακικόν ὄνομα τοῦ Διονύσου, τὸ ὁποῖον ὑποτίθεται ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν Βασσάραν, τὸ μακρὸν δέρμα διὰ τοῦ ὁποῖου οἱ ὀπαδοὶ του, Βασσάραι, καὶ αὐτὸς ὁ Διόνυσος ἔφερον κατὰ τοὺς βακχικοὺς χορούς των.

Ὕμνος 46ος ΛΙΚΝΙΤΟΥ

Λικνίτης, προσωνύμιον τοῦ Διονύσου, ἐκ τοῦ λίκνου, τοῦ καλάθου, διὰ τοῦ ὁποῖου, κατὰ τὰ ἐορτάς τοῦ Βάκχου, μετέφερον τὰ ὄργανα τῆς θυσίας (ιερά) καὶ τοὺς πρῶτους καρπούς τῆς Γῆς.

Νύσις, ἐκ τοῦ ὄρους Νύσα, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ἑρμῆς κομίζει τὸν νεογέννητον Διόνυσον διὰ νὰ τὸν ἀναθρέψουν αἱ Νύμφαι ἐντὸς ἀντρων, ἵνα ἀποφύγῃ τοὺς διωγμούς τῆς Ἥρας.

Ὕμνος 47ος
ΒΑΚΧΟΥ ΠΕΡΙΚΙΟΝΙΟΥ

Ὁ ἄρκετά σκοτεινός ὕμνος οὗτος, ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Διονύσου ἐν μέσῳ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν ἐκ τῆς Σεμέλης, ἢ εἰς τὴν διαδοσιν τῆς λατρείας του εἰς τὴν Ἑλλάδα (PLASSMANN).

Ὕμνος 48ος
ΞΑΒΑΣΙΟΥ

Ἦτο κατ' ἀρχάς ὁ σπουδαιότερος θεός τῆς Θράκης. Οἱ ὀργιῶντες ὀπαδοὶ του ἐκαλοῦντο ὡς ἐκ τούτου *Σάβοι*, αὐτός δέ ὁ θεός *Σάβος* (πρβλ. Ὕμνον 49). Εἰς τὸν Ὕμνον δὲν ἔχει ἀκόμη τελείως συνταυτισθῇ μέ τὸν Διόνυσον, διότι ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ συρράψας τὸν θεόν εἰς τὸν μῆρόν τοῦ Διός, ἐπομένως κατὰ τινα τρόπον ὡς αὐτός οὗτος ὁ Ζεὺς. Ὁ ὅρος «*εἰραφιώτης*» δὲν ἔχει εἰσέτι σαφῶς ἐρμηνευθῇ (βλ. ZEITSCHR. F. ALTERTUMSWISSENSCHAFT, Τεύχος 10, σελ. 1055. Ἀναφέρ. ὑπὸ PLASSMANN).

Ὕμνος 49ος
ΙΠΠΑΞ

Ἦτο μία τῶν φρυγικῶν Νυμφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐθεωροῦντο ὡς τροφοὶ τοῦ Βάκχου.

Τμῶλος, εἶναι μία ὁροσειρά εἰς τὴν Λυδίαν· Σάβος, ἴσον Σαβάζιος.

Ἰακχος, ἐν τῶν λατρευτικῶν ὀνομάτων τοῦ Βάκχου.

Ὕμνος 50ός
ΛΥΣΙΟΥ-ΛΗΜΑΙΟΥ

Λύσιος, ὁ λυτρωτής, Ληναῖος ἢ Ἐπιλήνιος, ὁ ἐξουσιαστής τῶν πατητηρίων τῆς σταφυλῆς, ἐδῶ μερικά τῶν προσωνομίων τοῦ Διονύσου, ἐδῶ εἰδικά τῆς ἀπολυτρωτικῆς καὶ ἐνθουσιαστικῆς δυνάμεως τοῦ (πνευματικοῦ) οἴνου τῆς ἀμπέλου.

Ὕμνος 51ος
ΝΥΜΦΩΝ

Αἱ Νύμφαι εἶναι ἡ προσωποποιήσις τῶν πηγῶν καὶ Ἀρυάκων, γενικῶς τῆς ὑγρασίας ὑφ' ὅλας τῆς τᾶς μορφᾶς, ὡς ἐκ τούτου θυγατέρες τοῦ πρωταρχικοῦ ὑγροῦ στοιχείου, τοῦ Ὤκεανοῦ. Ἦσαν καὶ αὐταὶ τροφοὶ τοῦ Βάκχου. Αἱ Νύμφαι τοῦ ὅρους Νύσα, ὑπῆρξαν αἱ τροφοὶ τοῦ Διονύσου, διαδεχθεῖσαι τὴν Ἰνῶ.

Ὕμνος 52ος
ΤΡΙΕΤΗΡΙΚΟΥ

Τριετηρικός εἶναι ὁ Διόνυσος πού ἐπανέρχεται καὶ ἐορτάζεται κατὰ τὸν τρίτον ἔτος, δηλαδὴ ἐναλλάξ ἀνὰ δύο ἔτη.

Ἡ Μίτρα ἦτο ἐν κρήδεμνον (κεφαλόδεσμος) ἦτοι ἐν ὕφασμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, κατ' οὐσίαν ἐν περικάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν γυναικῶν, ἐδῶ ὅμως δύναται νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον ὡς διάδημα.

Ἡρικεπαῖος, βλ. Ὕμνον 6.

Ὡμάδιος ἢ ὠμοφάγος, ἀναφέρεται εἰς τὸν διαμελισμόν τοῦ ἱεροῦ ταύρου, ὅστις ἐξεπροσώπει αὐτόν τοῦτον τὸν θεόν Διόνυσον. Λέγεται ὅτι οἱ ὀργιασταὶ, ἐν τῇ μανίᾳ τῶν, κατεσπάρασσον ἓνα ταῦρον καὶ ἔτρωγον ὠμάς τᾶς σάρκας του (ὠμοφάγια): ἐν πρωτόγονον καὶ ἀσφαλῶς οὐχὶ ἐλληνικόν ἔθιμον, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπετίθετο ὅτι μετελάμβανον τῆς θείας οὐσίας τοῦ θεοῦ. Προφανῶς συμβολίζει τὸν διαμελισμόν τοῦ Διονύσου ὑπὸ τῶν Τιτάνων.

Ὕμνος 53ος
ΔΑΜΦΙΕΤΟΥΣ

Ἀμφιετής καλεῖται ἐνταῦθα ὁ Διόνυσος πού, ἐπανέρχεται ἀνὰ δύο ἔτη πρὸς τέλεσιν τῶν ὀργιαστικῶν τελετῶν καὶ πρέπει νὰ ταυτίζεται μέ τὸν προηγούμενον Τριετηρικόν.

Ὕμνος 54ος
ΣΙΛΗΝΟΥ ΞΑΤΥΡΟΥ

Οἱ Σάτυροι ἀναπαρίσταντο ὡς εἶδος δαιμόνων τῶν δασῶν, μέ πεπλατυσμένην μύτην, ἄγριαν κόμην, αὐτιά κατσίκας καὶ μέ οὐράν· ἀκολουθοῦν τᾶς Νύμφας καὶ παίζουν μέ αὐτάς διάφορα τεχνάσματα εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἀκολουθοῦντες τὴν πορείαν τῶν βακχευτῶν, παίζουν αὐλόν.

Ὁ Σιληνός εἶναι ἀρχικά εἰς δαίμων τῶν πηγῶν, τὸν ὁποῖον συνελάμβανον οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ πληροφορηθοῦν περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἀργότερον ἐθεωρήθη ὁ ἀρχαιότερος τῶν σατύρων, συνοδός τοῦ Βάκχου καὶ συγχρόνως ὁ διδάσκαλος καὶ παιδαγωγός του. Εἶναι ἡ ὑλικωτέρα καὶ πλέον πρωτόγονος μορφή, ὁ ἀντίπους τῆς ἀργότερον ἐκπνευματωθείσης ὁψεως τοῦ θεοῦ Διονύσου.

Ναϊάδες ἢ Ναῖδες, εἶναι αἱ νύμφαι τοῦ ὕδατινοῦ στοιχείου. Ὡς τοιαῦται ἀπετέλουν μέρος τῶν συνοδεούντων τὸν βακχικόν θίασον.

Ὕμνος 55ος
Εἰς Ἀφροδίτην

Ἦκατ' ἐξοχὴν θεά τοῦ Ἔρωτος, λατινιστί VENUS. Παρουσιάζει πολλὰ κοινὰ γνωρίσματα φοινικῆς καὶ ἀνατολικῆς προελεύσεως. Ἀρχικῶς θυγάτηρ τοῦ Διός καὶ τῆς Διώνης, ἀργότερον ἐθωρήθη ὡς γεννηθεῖσα ἐκ τοῦ ἀφροῦ τῶν κυμάτων παρὰ τᾶς ἀκτᾶς τῆς Κύπρου (Κύπρις). Τό αὐτό λέγεται καὶ διὰ τὰ Κύθηρα (Κυθέρεια), πού ἦτο νῆσος ἐποικισθεῖσα ὑπὸ τῶν Φοινίκων. Ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἐννοίαν εἶναι ὁ φυσικὸς Νόμος τῆς Γενέσεως καὶ διαπλάσεως εἰς ὁλόκληρον τό Σύμπαν καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν πνευματικῶν δημιουργημάτων, ἐνεκα τοῦ ὁποίου πανταχοῦ ἐλατρεύθη ὑπὸ τό ὄνομα Οὐρανία Ἀφροδίτη.

Ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων φιλοσόφων ἐτιμήθη ὡς ἡ ἀνωτέρα, εὐγενὴς «πλατωνική» Ἀγάπη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κατωτέραν «Πάνδημον Ἀφροδίτην» τοῦ σαρκι-

κοῦ πόθου. Γενικῶς εἶναι ὁ φορεὺς τῆς γονιμότητος ὡς τοιαύτην ἐώρταζον κατὰ τὴν ἀνοιξιν εἰς τὴν Πάφον τῆς Κύπρου τᾷ γενέθλιᾳ τῆς.

Ὁ ἐραστής τῆς εἶναι ὁ Ἄδωνις διὰ τοῦ ὁποίου τὸν πρόωρον θάνατον θρηνεῖ (βλ. ἐπόμενον Ὕμνον). Ἡ ἀκολουθία τῆς ἀποτελεῖται, ἐκτός τοῦ Ἔρωτος, ἀπὸ τᾶς Ὁρας, τᾶς Χάριτας, τὴν Πειθῶ, τὸν Πόθον καὶ τὸν Ἴμερον. Κατὰ μίμησιν ἀνατολικῶν ἐθίμων, ἡ λατρεία τῆς ἔλαβε ὁλοέν καὶ ταπεινωτέραν ὄψιν. Εἰς τὴν Κόρινθον ἦσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς θεᾶς πολλοὶ νεάνιδες ἀφιερωμένοι εἰς τὴν πορνείαν. Ἡ λατρεία τῆς Συρίας θεᾶς Ἀφροδίτης, ὅπως καὶ τῆς συγγενοῦς τῆς Ἀστάρτης, ἐτελεῖτο ἀπὸ εὐνούχους.

Ἀναφέρεται ἐπίσης ὡς σύζυγος τοῦ Ἡφαίστου, καὶ παραλλήλως ὡς ἐρωμένη τοῦ Ἄρεως, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε τὸν θεόν Ἔρωτα, ἀλλὰ συγχρόνως τὸν Δεῖμον καὶ τὸν Φόβον.

Ἱερά ἄνθη τῆς ἦσαν τό ρόδον καὶ ἡ μύρτος. Μεταξὺ τῶν ζώων καταλέγονται τὰ γόνιμα: τράγος, λαγός, περιστερά, σπουργίτης. Ὡς θαλασσία θεότης ὁ κύκνος καὶ τό δελφῖνι, καὶ ὡς οὐρανία θεά ἡ χελώνη.

Αἱ Μοῖραι, αἱ θεότητες τοῦ πεπρωμένου, μετέχουν τῆς γεννήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν πλασμάτων καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπόκεινται εἰς τᾶς ἐπηρείας τῆς Ἀφροδίτης.

Εἰς τὴν Συρίαν ἡ Ἀφροδίτη ἐλατρεύετο ὡς Συρία θεά, ὑπὸ τό ὄνομα Ἀστάρτη.

Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων νήσων μέ τό ὄνομα Δία πρέπει εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν νὰ νοηθῇ ἡ νῆσος Μήλος, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνευρέθη καὶ τό περίφημον ἄγαλμα τῆς θεᾶς (PLASSMANN).

Εἶναι, πάντως, μία τῶν σπουδαιότερων θεαινῶν τοῦ ἐλληνικοῦ δωδεκαθέου, τὰ δέ περὶ αὐτῆς μυθολογούμενα δίδουν λαβὴν εἰς τοὺς μεμνημένους διὰ βαθυστοχάστους διαλογισμούς.

Ὕμνος 56ος
ΑΔΩΝΙΔΟΣ

Φαίνεται ἐκ τοῦ ὀνόματος ὅτι ἦτο ἀρχικῶς μία συριακὴ φυσικὴ θεότης (Ἄδωνάι), γεννηθεῖς ἐκ τοῦ παρανόμου γάμου τῆς Κυπρίας βασιλοπούλας Μύρρας μετὰ τοῦ πατρός τῆς Κινύρα. Ὅταν οὗτος ἀνακαλύπτῃ τὸν δόλον, καταδιώκει ταύτην μέ ξίφος ἀνὰ χεῖρας, ἐκείνη δέ μεταμορφοῦται εἰς τό ὁμώνυμον φυτόν μύρρα, ἐκ τοῦ φλοιοῦ τοῦ ὁποίου ἀναδίδεται ὁ Ἄδωνις.

Νέος ὥραϊος καὶ σφριγηλὸς ἀσχολεῖται μέ τό κυνήγιον ὅταν κάποτε τραυματίζεται θανασίμως ἀπὸ ἓνα κάπρον ἢ Ἀφροδίτη σπεύδει καὶ συλλέγει τό αἷμα του ἐκ τοῦ ὁποίου βλαστάνουν ἀνεμῶνες. Θεία βουλὴ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διαμένη κατὰ τό ἥμισυ τοῦ ἔτους εἰς τό βασιλεῖον τῆς Περσεφόνης, κατὰ δέ τό ὑπόλοιπον ἥμισυ νὰ παραμένη πλησίον τῆς ἀγαπημένης του Ἀφροδίτης.

Αἱ ὑπὸ τῶν γυναικῶν τελούμεναι ἐορταὶ (Ἀδώνια) ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Βύβλον τῆς Συρίας καὶ διεδόθησαν μέσῳ τῆς Μ. Ἀσίας μέχρι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀργότερον μέχρις Ἀλεξανδρείας καὶ Ρώμης. Αἱ γυναικες ἐψαλλον ἀτέρμονα θλιβερά ἄσματα μέ τό ἐπίμετρον. Ὡ τὸν Ἄδωνι!

Ὁ Εὐβουλεύς ἦτο ἀρχικῶς χθόνιος θεός. Θεωρεῖται ὡς υἱός τῆς Περσεφόνης, ἡ δέ ἐορτὴ του συνέπιπτε μέ τὴν θερμότεραν ἐποχὴν τοῦ ἔτους, ἴσως διότι ἡ ἐαρινὴ βλάστησις τὴν ὁποίαν ἐξεπροσώπει κατὰ τό θέρος θνήσκει.

Ὕμνος 57ος
ΕΡΜΟΥ ΧΘΟΝΙΟΥ

Χθόνιος Ἑρμῆς, δηλαδὴ ὁ διαμένων κάτω ἀπὸ τὴν Γῆν, εἶναι ὁ διαγγελεύς θεός ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν του ἰδιότητα τοῦ «ψυχοπομποῦ», δηλαδὴ τοῦ συνοδεύοντος μετὰ θάνατον τὰς ψυχὰς εἰς τὸν Ἄδην. Ἡ ἀναφερομένη καταγωγή του ἀπὸ τὸν Διόνυσον καὶ τὴν Ἀφροδίτην εἶναι ἀπόκρυφος (ψευδεπίγραφος). Γενικῶς ἐθεωρεῖτο ὡς υἱός τοῦ Διός καὶ τῆς Νηρηΐδος Μαίας. Ἡ ἀναφερομένη ράβδος του (τό κηρύκειον) εἶχε κατὰ τὸν Ὀμηρον τὴν ἰδιότητα νὰ ὑπνωτίζῃ τὰς ψυχὰς καὶ πάλιν νὰ τὰς ἀφυπνίζῃ.

Κωκυτός ἦτο εἷς ἐκ τῶν ποταμῶν πού ἔρρεον εἰς τὸν Τάρταρον.

Ὕμνος 58ος
ΕΡΩΤΟΣ

Ὁ παντοδύναμος θεός τῆς Ἀγάπης-Ἔρωτος, ἦτο υἱός τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἄρεως, ἡ τοῦ Ἑρμοῦ. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον ἐγεννήθη ἀμέσως μετὰ τό Χάος, μαζί μέ τὴν Γαῖαν καὶ τὸν Τάρταρον. Παριστὰ ἀργότερον, φιλοσοφικῶς (Πλάτ. Συμπόσ.) τὴν δύναμιν πού συνδέει τὰ πάντα εἰς τὸν Κόσμον. Ὡς προξενῶν τό πῦρ τοῦ Ἔρωτος, παρίστατο ὠπλισμένος μέ τόξον καὶ βέλη, ἐπίσης μέ μίαν δᾶδα. Ἀκόμη καὶ ἡ φιλία μεταξὺ ἀνδρῶν ὑπέκειτο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο διὰ τοὺς ἀμοιβαίους δεσμούς εἰς περιπτώσεις ἀνάγκης καὶ κινδύνου. Εἰς τὰς Θεσπιάς τῆς Βοιωτίας ἐτέλουν ἐορτὰς πρὸς τιμὴν του, τὰ λεγόμενα Ἑρώτια, αἱ ὁποῖαι διετηρήθησαν ἀργὰ μέχρι τῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὑπὸ τῶν Νεοπλατωνικῶν ἐταυτίσθη μέ τὸν Ἥλιον, ὑπὸ ἄλλων μέ τὴν Ἀφροδίτην. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐτιμήθη εὐρέως ὑπὸ τῶν ποιητῶν ὡς FRAU MINNE καὶ ὁλόκληρος τάξις ἀπετελέσθη μέ τό ὄνομα τῶν ὑμνωδῶν τῆς MINNE (MINNESÄNGER) (πρβλ. τό ἔργον τοῦ Ριχάρδου WAGNER, DIE MEISTERSINGER).

Ὕμνος 59ος
ΜΟΙΡΩΝ

Αἱ Μοῖραι ἦσαν αἱ θεαὶ τοῦ Μοιραίου, ἀδελφαὶ τῶν Θεῶν τοῦ Θανάτου καὶ τῶν Ὁρῶν. Περί τῆς ἀκριβοῦς σημασίας, καταγωγῆς καὶ ἐκτάσεως τῆς δικαιοδοσίας τῶν αἱ ἀρχαῖαι πληροφοροῖαι εἶναι σπάνιαι. Κλωθώ εἶναι ἡ ὑφάντρια τῆς μοίρας, Λάχεσις ἐκείνη πού ἐξάγει τὸν ἐκάστοτε λαχρόν καὶ Ἀτροπος ἡ ἀμετάπειστος, ἡ ἀμετάτρεπτος. Εἶναι αἱ ἀναπληρώτριαι τῆς θείας Δικαιοσύνης· ἐν τούτοις ἐθωροῦντο ἐπίσης ὡς σκληραὶ καὶ δυσμενεῖς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἀκριβῶς οἱ ἄνθρωποι κρίνουν τὰς πράξεις των μέ τὰ ἰδικά των μέτρα καὶ κάθε τι πού τοὺς εἶναι ἀντίθεον πρὸς τὰ ἄμεσα συμφέροντά των, τό θεωροῦν ἄδικον καὶ ἀντιτιθέμενον πρὸς τὴν θεῖαν ἀγαθότητα.

Εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἦσαν αἱ *Πάρκαι*, εἰς δὲ τοὺς Σκαν-
διναοὺς αἱ *Νόρναι*.

Μέ τό προσηγορικόν «*λίμνη οὐρανία*» ὁ DIETSCH
ἀντιλαμβάνεται τὸν πρωταρχικόν Ὠκεανόν.

Ὕμνος 60ός ΧΑΡΙΤΩΝ

Εἶναι, κατὰ τὸν Ἡσίοδον, αἱ θυγατέρες τοῦ Διὸς καὶ
τῆς θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ Εὐρυνόμης. Ἀγλαΐα
σημαίνει λάμπουσα, Θάλεια εἶναι ἡ θάλλουσα ἐξ
εὐτυχίας καὶ Εὐφροσύνη, ἡ χαρούμενη διάθεσις. Μὲ τὰς
Μούσας καὶ τὰς ἄλλας θεότητας τοῦ κάλλους καὶ τῆς
φιλαρεσκείας, εἶναι φίλαι· θεωροῦνται δὲ καὶ αὐταί, ὅπως
αἱ Μοῦσαι, αἱ προστάτιδες τῶν τεχνῶν.

Ὕμνος 61ος ΝΕΜΕΣΩΣ

Ἡ Νέμεσις εἶναι θεὰ πού ἐκπροσωπεῖ τὴν ἠθικὴν
ἰσορροπίαν, τὴν ἐξισοῦσαν Δικαιοσύνην. Κατὰ τὸν
Ἡσίοδον κατὰγεται ἀπὸ τὴν Νύκτα, κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν
Ὠκεανόν. Ἀπέδιδον εἰς αὐτὴν τὸ ἐπώνυμον τῆς φρυ-
γικῆς Ρέας-Κυβέλης, *Ἀδράστεια*, πού σημαίνει περίπου
ἀμετάκλητος, ἀμετάπειστος. Ἐθεωρεῖτο ὡς ἐκ τούτου
θεὰ τῆς ἐκδικήσεως.

Ὕμνος 62ος ΔΙΚΗΣ

Ἡ Δίκη, μία τῶν Ὠρῶν, ἡ ὁποία, ὡς κριτὴς τῶν
ἀνθρώπων ἔχει τὴν ἑδραν τῆς πλησίον τοῦ Βασι-
λέως τοῦ Κόσμου. Τό ὄμμα τῆς Δίκης εἶναι ἀλληγορία
τοῦ παντεπόπτου ὀφθαλμοῦ τῆς θείας Δικαιοσύνης·
ἀρχικῶς τό ὑπουργήμα τοῦτο ἐξετέλει ὁ Ἥλιος.

Ὕμνος 63ος ΔΙΚΑΙΟΞΥΝΗΣ

Ἡ Δικαιοσύνη κατὰ βάθος ὀλίγον διαφέρει ἀπὸ τὴν
Δίκην, εἶναι ὅμως ἡ γενικωτέρα ἀλληγορικὴ μορφή
τῆς Νεμέσεως, ἡ ὁποία ὄχι μόνον ἐπιβραβεύει τό καλόν,
ἀλλὰ καὶ τιμωρεῖ τό κακόν.

Ὕμνος 64ος ΝΟΜΟΥ

Ὁ Νόμος εἶναι κατὰ κύριον λόγον ἡ προσωποποίησης
τῆς παγκοσμίου Νομοτελείας, ἡ ὁποία διὰ τοὺς
ἀρχαίους ἴσχυε ὡς πρότυπον καὶ παράδειγμα δι' ὅλους
τοὺς γηγίνους νόμους.

Ὕμνος 65ος ΑΡΕΩΣ

Ὁ θεὸς τοῦ πολέμου, τῆς διαμάχης, τῆς ἔριδος καὶ
τῆς ἀκατασχέτου ρώμης. Ὡς παράτολμος καὶ αἰ-
μοχαρὴς θεός, εὖρηται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Παλλάδα
Ἀθηνᾶν, πού εἰκονίζει τὴν εὐτακτον καὶ προσχεδιασμέ-
νην μάχην, εἰς τὴν ὁποίαν τελικῶς ὁ Ἄρης ὑποτάσσεται.

Εἶναι υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Ἀξιοπαρατήρητον
εἶναι ὅτι θεωρεῖται ὡς ὁ ἐραστής τῆς Ἀφροδίτης καὶ
πατὴρ τοῦ Ἑρῶτος· τοῦτο ἐξηγεῖται ψυχολογικῶς ἐκ τοῦ
ὅτι ἡ μετὰ μένους διεξαγομένη δραστηριότης, ἔχει τε-
λικῶς ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Εἶναι ἡ θετικὴ ὄψις τοῦ
πολέμου ἐκ τοῦ ὁποίου ἐν τελικῇ ἀναλύσει πλεῖστα ὅσα
ἀγαθὰ ἀπορρέουν. Ἐπιστεύετο, ἐπίσης, ὅτι ἦτο ὁ πατὴρ
τοῦ Δείμου καὶ τοῦ Φόβου, ἀδελφὴ του δὲ ἦτο ἡ Ἑρίς, ἡ
διχόνοια. Εἰς τὰς Ἀθήνας τό ἀνώτατον δικαστήριον, ὁ
Ἄρειος Πάγος, ἦτο εἰς τὸν Ἄρην ἀφιερωμένον.

Λυσῖος, ἦτο τό προσωνύμιον τοῦ Βάκχου.

Ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ ἕτερος ὀρφικὸς ὕμνος (ἀριθ. 88)
εἰς τὸν ἴδιον θεόν.

Ὕμνος 66ος ΗΦΑΙΣΤΟΥ

Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, ὁ Ἥφαιστος ἦτο ἡ θεό-
της τοῦ πυρός καὶ ὅλων τῶν τεχνῶν αἱ ὁποῖαι χρησι-
μοποιοῦν τό πῦρ, ἄρα τῆς κατεργασίας τῶν μετάλλων.
Ἦτο πολὺ δύσμορφος καὶ διὰ τοῦτο ἡ μητέρα του Ἥρα
τὸν κατεκρήμνισεν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον εἰς τὴν Γῆν (Ὠ-
κεανόν). Κατὰ τὴν πτῶσιν του ὑφίσταται κάταγμα τῆς
κνήμης καὶ ἔκτοτε παραμένει χωλός. Ἡ Εὐρυνόμη καὶ ἡ
Θέτις τὸν περιποιοῦνται καὶ τὸν διαφυλάσσουν μέσα σέ
ἓνα ὑπόγειον ἄντρον, ὅπου ἐγκαθιστᾷ τὰ ἐργαστήρια
του καὶ κατασκευάζει ἀξιοθαύμαστα ἔργα τέχνης. Μετὰ
πολλὰς περιπετείας ἐπανέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὸν Ὀ-
λυμπον. Ἡ Λῆμνος ἦτο τό ἀγαπημένο του καταφύγιον,
ὅπερ σχετίζεται μὲ τὸν ἡφαιστειογενὴ χαρακτήρα τῆς
νήσου. Εἰς τὸν ὕμνον παρουσιάζεται μόνον ὡς προσω-
ποποίησης τοῦ πυρός ὡς συστατικοῦ στοιχείου τοῦ κό-
σμου, τό ὁποῖον κατὰ τὸν Ἡράκλειτον εἶναι τό συστατι-
κόν πάντων τῶν ἐνοργάνων ὄντων, ἀλλὰ καὶ ἐπέκεινα
τό σύμβολον τῆς υπάτης πνευματικότητος.

Ὕμνος 67ος ΔΕΚΛΗΠΙΟΥ

Ὁ θεὸς τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἱατρικῆς. Υἱὸς τοῦ Ἀπόλ-
λωνος ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν θεραπευτικὴν ὑπὸ τοῦ
κενταύρου Χείρωνος. Ἐπειδὴ καὶ νεκρούς ἀνίστα, κατε-
κεραύνωσεν αὐτόν ὁ Ζεὺς, γεγονός τό ὁποῖον, ἐν τῇ βα-
θυτέρᾳ του σημασίᾳ, ἰσοδυναμεῖ πρὸς κατὰταξιν αὐτοῦ
εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀθανάτων. Τό σπουδαιότερον ἱερόν
πού ἦτο ἀφιερωμένον εἰς αὐτόν, ἦτο τό τῆς Ἐπιδαύρου,
ὅπου ἀνὰ πενταετίαν ἐτελοῦντο παρελάσεις καὶ ἀγῶνες.

Τό σύμβολόν του ἦτο μία ράβδος περί τὴν ὁποίαν
περιελίσσετο ὄφις. Ὁ ὄφις ἦτο μεταξύ ἄλλων τό σύμβο-
λον τῆς ἀνανεώσεως καὶ τῆς μαντικῆς. Προσεφέροντο
εἰς αὐτόν θυσίαι ἀλέκτορος, ἐμβλημα ἡλιακόν τῆς γονι-
μότητος, πού σχετίζεται μὲ τὴν ἀπολλώνειον καταγω-
γὴν του.

Ὕμνος 68ος ΥΓΙΕΙΑΣ

Ἡ Ὑγίεια ἦτο ἡ σύζυγος τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Παρίσταν
αὐτὴν κρατοῦσαν κύλικα ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπινεν
εἰς ὄφιν.

Ὕμνος 69ος ΕΥΜΕΝΙΔΩΝ

Αἱ θεότητες τῆς ἐκδικήσεως, ἐθεωροῦντο θυγατέρες
τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας (ἡ τῆς Νυκτός).

Ἀληκτώ, ἡ μαινομένη, *Τισιφόνη*, ἡ ἐκδικήτρια τοῦ
φόνου καὶ *Μέγαιρα*, ἡ φθονερά. Προφυλάσσουν καὶ ἐκδι-
κοῦνται τὴν παρανομίαν, τιμωροῦν τὸν φόνον, τὴν ψευ-
δορκίαν, ὡς καὶ τὴν καταστρατήγησιν τῆς φιλοξενίας.
Καταδιώκουν καὶ αὐτόν τὸν Ὀρέστην, τὸν ἀδελφόν τῆς
Ἴφιγενείας, χωρὶς νά ἐνδιαφερθοῦν διὰ τὰ ἐλατήρια τῆς
πράξεώς του. Κατ' εὐφημισμὸν ἐκαλοῦντο Σεμναί ἡ
Εὐμενίδες διὰ νά ἀποφευχθῇ ἡ ὀργή των. Ἡ εἰς τὸν Ὑ-
μνον ἀποδιδόμενη σκληρότης των, συμφωνεῖ πρὸς τὴν
εἰκόνα πού δίδει ὁ Αἰσχύλος εἰς τὰς «Εὐμενίδας» του.
Ἀργότερον ὅμως παρίσταντο αὐταὶ μὲ περισσότερον
ἀμβλείαν ὄψιν.

Ὕμνος 70ός ΕΥΜΕΝΙΔΩΝ

Πρβλ. Ὕμνον 69.

Ὕμνος 71ος ΜΗΛΙΝΩΣ

Θυγάτηρ τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης. Ἡ πρα-
γματικὴ της σημασία δὲν ἔχει σαφῶς καθορισθῇ.
Φαίνεται νά ἦτο μία ἐνδιάμεσος κατάστασις μεταξύ φω-
τός καὶ λυκόφωτος, καὶ ὡς τοιαύτη πρόξενος φαντασιώ-
σεων καὶ ψευδαισθήσεων.

Ὕμνος 72ος ΤΥΧΗΣ

Ἡ FORTUNA τῶν Ῥωμαίων. Ἀρχικῶς παρίστα ἀπλῶς
τὴν εὐτυχὴ σύμπτωσιν, ἀργότερον κατέστη ἡ προ-
σωποποίησης τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς ἀνέσεως. Παρίστατο
κρατοῦσα κέρας τῆς ἀφθονίας.

Ὕμνος 73ος ΔΑΙΜΟΝΟΣ

Ὁ Δαίμων εἰς τὸν Ὀμηρον εἶναι ἀπλῶς μία θεία ὄν-
τότης, ἐν πνεύμα, εἰς τό ὁποῖον οὐδεμία συγκεκρι-
μένη θεότης δύναται νά διακριθῇ. Εἶναι μία ὑπεραν-
θρωπίνη, γενικῶς θεόθεν καταπεμπομένη δύναμις.

Ὕμνος 74ος ΛΕΥΚΟΘΕΑΣ

Μέ τό ἄλλο της ὄνομα Ἰνώ πλέον γνωστή, ἦτο ἡ
νύμφη πρὸς τὴν ὁποίαν ἐκομίσθη ὁ Διόνυσος μετὰ
τὴν γέννησίν του. Εἶναι θυγάτηρ τοῦ Κάδμου, ἄρα ἀδελ-
φὴ τῆς μητρὸς τοῦ Βάκχου Σεμέλης. Καταδιωκομένη ὑπὸ
τοῦ παράφρονος συζύγου της Ἀδάμαντος, ρίπτεται μαζί
μὲ τὸν υἱόν της Μελικέρτην εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ
Μεγάρων καὶ Κορίνθου. Σωθέντες ὑπὸ πινος δελφίνος,
λατρεύονται ἔκτοτε μὲ τό ὄνομα Λευκοθέα καὶ Παλαίμων
ὡς θεότητες βοηθοὶ τῶν ναυτιλλομένων. Τό ὄνομα Λευ-
κοθέα, συναντᾶται ἤδη εἰς τὸν Ὀμηρον, ὡς ἐπίκουρος
τοῦ Ὀδυσσεώς.

Ὕμνος 75ος ΠΑΛΑΙΜΟΝΟΣ

Ἀρχικῶς εἷς θεὸς τῆς Φοινίκης, ὅπου ἐκεῖ ἐλατρεῖε-
το ὡς Μέλκαρτ, ὄνομα τό ὁποῖον εἰς τὴν ἑλληνικὴν
μετετράπη εἰς Μελικέρτην. Πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐτελοῦντο
τὰ Ἴσθμια παρὰ τὴν Κόρινθον, ὅπου ἀργότερον ἤλλαξαν
πάτρωνα καὶ τὴν θέσιν τοῦ Μελικέρτου κατέλαβεν ὁ
Ποσειδῶν.

Ὕμνος 76ος ΜΟΥΣΩΝ

Ἀρχικῶς νύμφαι μὲ ἐνθουσιαστικὰς ιδιότητας, αἱ
Μοῦσαι εἰς τὸν Ὀμηρον δὲν παρουσιάζονται μὲ
ὠρισμένον ἀριθμὸν καὶ συγκεκριμένας ιδιότητας. Συνο-
δεύουν μὲ τό ἄσμα των τὸν ἀνακρούοντα τὴν λύραν
Ἀπόλλωνα καὶ προσφέρουν εἰς τοὺς ποιητὰς τὰ θέματα
τῆς τέχνης των. Κατὰ τὸν Ἡσίοδον κατὰγονται ἀπὸ τὴν
Πιερίαν, ἐν δασῶδες ὄρος τῆς Θράκης, εἰς τοὺς βο-
ρεινοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου. Ἐν τούτοις ὁ ἴδιος Ἡ-
σίοδος ἐπικαλεῖται τὴν ἐμπνευσιν τῶν Μουσῶν, τὰς
ὁποίας ἀποκαλεῖ Ἐλικωνιάδας. Ὡς προκαλοῦσαι τὸν ἐν-
θουσιασμόν νύμφαι, ἐτέλουν εἰς στενὴν σχέσιν μὲ τὸν
Διόνυσον. Ὁ «μουσαγέτης» Ἀπόλλων ἦτο ὁ καθοδηγός
των καὶ περικυκλωμένος ἀπὸ αὐτάς, ἦτο ἡ συχνὴ παρά-
στασις τοῦ θεοῦ.

Τὰ ὀνόματα τῶν 9 Μουσῶν σημαίνουν:

- **Κλειώ**, ἡ παρέχουσα κλέος, δόξαν, ἡ Ἱστορία.
- **Εὐτέρπη**, ἡ τέρπουσα, λυρικόν ἄσμα.
- **Θάλεια**, ἡ θάλλουσα, βουκολικὴ ποίησις.
- **Μελπομένη**, ἡ ψάλλουσα, ἡ Τραγωδία.
- **Τερψιχόρη**, ἡ χαρούμενη διὰ τοῦ χοροῦ, ὁ Χορός.
- **Ἐρατώ**, ἡ ἐρατεινὴ, ἡ ἐρωτικὴ ποίησις.
- **Πολύμνια**, ἡ πλουσία εἰς ὕμνους, τελετουργικοὶ ὕμνοι.
- **Οὐρανία**, ἡ θεὰ τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ, Ἀστρονομία.
- **Καλλιόπη** (μήτηρ τοῦ Ὀρφέως), ἡ κεκτημένη ὠραίαν
ὄψιν, ἡ ἐπικὴ ποίησις.

Ὕμνος 77ος ΜΝΗΜΟΞΥΝΗΣ

Μία Τιτανίς, θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας. Μή-
τηρ τῶν Μουσῶν. Τό ὄνομά της δηλοῖ μνήμην καὶ
ἀνάμνησιν.

Ὕμνος 78ος ΗΟΥΣ

Ἡ χαραυγὴ, ἡ AURORA τῶν Λατίνων, ἀδελφὴ τοῦ
Ἠλίου καὶ τῆς Σελήνης, μήτηρ τῶν 4 ἀνέμων καὶ
τοῦ Αὐγερινοῦ. Προπορεύεται τοῦ Ἠλίου κρατοῦσα δα-
δας. Δέν εἶχε, πάντως, ἴδιαν λατρείαν.

Ὕμνος 79ος ΘΕΜΙΔΟΣ

Ἡ θεὰ τῆς τάξεως καὶ τοῦ Νόμου ὡς τοιαύτη δευτέρα
Μοῖρᾶν. Ὡς ἐξάγγελος τοῦ μέλλοντος, ἦτο πρὸ τοῦ
Ἀπόλλωνος ἐπὶ ἐν διάστημα, ἡ κυρία τοῦ δελφικοῦ μαν-
τείου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἴσως θεωρεῖται ὡς ἡ πρώτη
ιδρύτρια τῶν Μυστηρίων.

Ύμνος 80ος
ΒΟΡΕΟΥ

Ο βόρειος άνεμος, υιός του Ἀστραίου καί τῆς Ἡοῦς, ἀδελφός του Ζεφύρου, του Νότου καί του Εὐρου, εἶχε τὴν ἔδραν του εἰς τὴν θρακικὴν Σαλμυδησὸν παρὰ τὸν Εὐξείνιον πόντον.

Ύμνος 81ος
ΣΕΦΥΡΟΥ

Ο δυτικός οὐριος άνεμος, προάγγελος τῆς ἀνοιξεως καὶ ἐραστής τῆς Χλωρίδος, τῆς θεᾶς τοῦ ἐαρινοῦ πρασίνου.

Ύμνος 82ος
ΝΟΤΟΥ

Ο νότιος άνεμος, κομίζει τὴν βροχὴν ἀπὸ τὸ νότιον πέλαγος τῆς Ἰκαρίας.

Ύμνος 83ος
ΩΚΕΑΝΟΥ

Τὸ πρωταρχικὸν παγκόσμιον ρεῦμα, πού περιβάλλει γῆν καὶ θάλασσαν, διὰ τοῦτο καλεῖται *ἀεὶ ὑπάρχων* καὶ ἀρχὴ τῶν ἀθανάτων καὶ θνητῶν. Ἔχει ἄλλην σημασίαν ἀπὸ τὸν σήμερον καλούμενον Ὁκεανόν. Ἐξ αὐτοῦ καὶ τῆς πρωταρχικῆς μητρός Θέτιδος κατάγονται ὄχι μόνον ὅλαι αἱ πηγαὶ καὶ αἱ θάλασσαι, ἀλλὰ, κατὰ τὸν Ὑμνον, καὶ αὐτοὶ οἱ θεοί. Κατὰ τὴν ἀλεξανδρινὴν ἐποχὴν παρίστατο ὁ Ὁκεανὸς συμβολικῶς μέ τὸν οὐροβόρον ὄφιν. Ἀξίον προσοχῆς εἶναι ὅτι καὶ κατὰ τὸν ἀρχαῖον γερμανικὸν μῦθον ὁ ἴδιος Ὁκεανὸς παρίστατο ἐπίσης μέ ὄφιν δάκνοντα τὴν οὐράν του.

Ύμνος 84ος
ΕΣΤΙΑΣ

Ἡ θεὰ τῆς οἰκιακῆς ἐστίας, τῆς σταθερᾶς ἔδρας καὶ ὥς ἐκ τούτου τῆς οικογενείας καὶ τοῦ Κράτους. Παρίστα τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν καθαρτικὴν ἰκανότητα τοῦ πυρός. Εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τοὺς θεοὺς αἰωνίαν παρθενίαν, διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἱέρειαι αὐτῆς ἦσαν ἄγαμοι (ἐστίες παρθένοι). Εἰς τὴν Ρώμην ὑπῆρχεν ἀνάλογον σῶμα ἱερειῶν τῆς θεᾶς VESTA καὶ ἐκαλοῦντο VESTALES. Εἰς τὸ Πρυτανεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἐκαίε πρὸς τιμὴν τῆς ἁσβεστον πυρ.

Τὸ ἐπίκεντρον τῆς λατρείας τῆς θεᾶς ἦτο τὸ αἰεζῶν πῦρ τῆς Ἑστίας εἰς τὸν ναόν τῶν Δελφῶν. Ἐπειδὴ οἱ καταφεύγοντες εἰς τὸ πῦρ τῆς Ἑστίας, ξένοι ἢ διωκόμενοι ἐτύγγανον προστασίας καὶ σεβασμοῦ, ἐθεωρεῖτο ἡ θεὰ ὥς προστάτις τοῦ δικαίου τῆς φιλοξενίας.

Ύμνος 85ος
ΥΠΝΟΥ

Υιός τῆς Νυκτός καὶ δίδυμος ἀδελφός τοῦ Θανάτου καὶ τῆς Λήθης, τῆς λησμοσύνης. Κατῴκει πρὸς δυσμὰς καὶ ἐκινεῖτο μεταξὺ Γῆς καὶ θαλάσσης διὰ νὰ χαρίσῃ εἰς ὅλους, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς θεοὺς, τὴν ὑπνηλίαν. Παρίσταν αὐτὸν μέ πτερὰ ἀετοῦ καὶ πεταλούδας, ἐκράτει δέ

ένα φωνητικὸν κέρας ἢ ἓν ἄνθος παπαρούνας, ἔνεκα τῆς ὑπνωτικῆς ιδιότητος τοῦ σπέρματος τῆς μήκωνος τῆς ὑπνοφόρου (PAPAVER SOMNIFERUM). Ἐκ τούτου καὶ τὸ θυμίαμα τοῦ ὕμνου ἀπὸ σπέρματα παπαρούνας.

Ύμνος 86ος
ΟΝΕΙΡΟΥ

Ο Ὀνειρος, υιός ἢ ἀδελφός τοῦ Ὑπνου, εἶναι κατὰ τὸν Ἡσίοδον υιός τῆς Νυκτός. Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων θεῶν, ὁ Ἑρμῆς εἶναι ἐκεῖνος πού ἡγεμονεῦει ἐπὶ τῶν ὄνείρων, τὰ ὁποῖα πέμπει πρὸς τοὺς θνητούς. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων πού δέν ἐφθασαν ἀκόμη εἰς τὸν Ἀδην, τῶν ὁποίων δηλαδὴ τὰ σωματικά κατάλοιπα δέν ἐφθάρησαν εἰσέτι, ἡμποροῦν ἀκόμη νὰ ἐμφανισθοῦν καθ' ὕπνου. Διέκρινον οἱ Ἀρχαῖοι πολλοὺς θεοὺς τοῦ ὄνείρου, ὅπως τὸν **Μορφέα**, πού ἐμφανίζεται μόνον ὑπὸ ἀνθρωπίνην μορφήν, τὸν **Ἴκελον**, πού λαμβάνει μόνον ζωώδη μορφήν, καὶ τὸν **Φαντάσιον** πού παρουσιάζετο μόνον ὑπὸ μορφήν ἀψύχων ὄντων. Χρηστῆρια διὰ τοῦ ὕπνου ἦσαν λίαν διαδεδομένα ἴδια πρὸς θεραπευτικούς σκοπούς, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἀσθενὴς ἐκοιμάτο ἐπὶ μίαν νύκτα καὶ ὁ θεὸς Ἀσκληπιὸς ἐνεφανίζετο καὶ διέγραφε τὴν κατάλληλον θεραπευτικὴν ἀγωγὴν. Ὑπῆρχον καὶ εἰδικοί ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι ἡρμήνευον τὰ κελεύσματα τοῦ θεοῦ (*INCUSATIO, Ἐγκόμησης*).

Ύμνος 87ος
ΘΑΝΑΤΟΥ

Ο Θάνατος παρεστάθη εἰς τὴν Τέχνην συχνά πηλοῦ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ὑπνου καὶ δὴ ὥς πτεροφόρος σοβαρὸς νέος κρατῶν ἀνεστραμμένην δαδα.

Ύμνος 88ος
ΕΙΣ ΑΡΕΑ

Προβλ. ὕμνον 65

Η Α Κ Ρ Ε Ο Φ Α Γ Ι Α

Ἡ διασκευὴ τῶν ὀδόντων καὶ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος καθὼς καὶ τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ ὧν τῶν λοιπῶν ἐπὶ Γῆς ζῶων ὁμοιάζει περισσότερον πρὸς τὰ πθηκοειδῆ. Ὅλα αὐτὰ τὰ ζῶα εἶναι καρποφάγα. Τοῦτο καὶ μόνον θά ἡδύνατο νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει ζῶον καρποφάγον. **Λέγουν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον παμφάγον, προσομοιάζων ὥς πρὸς τοῦτο πρὸς τὸν χοῖρον, τὸν οἰκόσιτον, ὅμως, διότι καὶ ὁ ἀγριόχοιρος εἶναι ζῶον καρποφάγον, τρεφόμενον ἀποκλειστικῶς ἀπὸ βαλάνους τῆς δρυὸς καὶ τῆς ὀξυᾶς, ρίζας καὶ ἄλλας φυτικές οὐσίας εἰς τὰ δάση καὶ ἀπὸ δημητριακὰ καὶ κηπουρικά εἶδη, ὅταν ἐμπέσῃ εἰς καλλιερημένης ἐκτάσεις.** Ὡστε καὶ ἡ ἀντίληψις αὐτὴ εἶναι ἐσφαλμένη.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνθρώπινον συναισθημα καὶ τὸ σοφὸν ἔνστικτον ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ ὀρέγεται περισσότερον τὰς ὀπώρας καὶ τοὺς καρπούς τῆς Γῆς. Ἡ δὲ κρεοφαγία κατέστη ἐξῆς κακῆ καὶ βλαβερῆ ὅπως καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ἔξεις, ὅπως τὸ καπνίζειν, τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ καὶ λοιπά, ἀπὸ τὴν ἀνάγκη στὴν ὁποία εὐρέθῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς χώρας ἀγόνους, εἰς τὰς ὁποίας ἐλείπαν τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, τὰ σιτηρὰ καὶ τὰ κηπουρικά εἶδη, πρὶν νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν καλλιέργειαν τῆς Γῆς.

Ἡ σοφία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐθεώρησεν ὥς μέγιστον εὐεργέτημα διὰ τὸν ἄνθρωπον τὴν ὑπὸ τῆς θεᾶς Δήμητρος (τῆς Γῆς Μητρός), τῆς Φύσεως δηλαδὴ, διδασκαλίαν τῆς καλλιέργειας τοῦ αἵτου

«**διὰ τὸ μὴ θηριωδῶς ζῆν**» (*Ἰσοκράτους Πανηγυρικός*).

διότι φαίνεται καὶ κατ' αὐτοὺς ἡ σαρκοφαγία ἐθεωρεῖτο θηριωδία, ὥς φυσικὴ δὲ τροφή τοῦ ἀνθρώπου ἡ καρποφαγία, ἡ ὁποία ἐξημερώνει τὰ ἦθη, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξημερώσεως προκύπτει ὁ πολιτισμός.

Ἡ τροφή δέν εἶναι ἀπλῶς ζήτημα ὀρέξεως, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς σπουδαιότατα ἐπηρεάζεται ἡ κατάστασις τοῦ ὁργανισμοῦ μας. Ἐπειδὴ δὲ κάθε ἐνέργεια, εἴτε σωματικὴ εἴτε πνευματικὴ, συντελεῖται μέσῳ τοῦ ὁργανισμοῦ, ἐπόμενον εἶναι, ὅτι κάθε βλάβη ἐπιφερομένη ἀπὸ τὴν κακὴν διαίτα εἰς τὸν ὁργανισμόν μας, ἔχει τὸν ἀντίκτυπὸν τῆς ἐπὶ τῶν πνευματικῶν μας δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν.

Εἶναι, λοιπόν, τὸ ζήτημα τῆς τροφῆς ὄχι μόνον ζήτημα ὑγείας καὶ εὐρωστίας σωματικῆς, ἀλλὰ καὶ ζήτημα πνευματικόν καὶ κοινωνικόν, ἐνδιαφέρον καὶ τὸ ἄτομον καὶ τὸ ἀνθρώπινον εἶδος. Ἐξασθενοῦντος τοῦ ὁργανισμοῦ, τὸ πνεῦμα δέν δύναται νὰ δράσῃ· ἐξασθενεῖ καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ νοητικότης καὶ ὅλες οἱ ψυχικὲς λειτουργίαι.

Ἀντιθέτως πρὸς τοῦτο κάθε τελειοποίησις τῆς ὁργανικῆς φύσεως, ἀναγκαίως, ἐπιφέρει τὴν ἀνύψωσι τοῦ ψυχικοῦ σθένους καὶ τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀνθρώπου, διότι αὐτὸς ἀποκτὰ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τελειότερον μέσον ἐκδηλώσεως καὶ συνεπῶς τελειότερες εἶναι καὶ οἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ. Συμφέρον, λοιπόν, εἶναι δι' ἓνα ἕκαστον ἀπὸ ἡμᾶς καὶ καθῆκον ἀπέναντι τοῦ εἶδους, νὰ προσαρμόσωμεν τὴν διαίτα μας πρὸς τὴν φύσιν μας ἐξευγενίζοντες τὸ σύστημα τῆς διαίτης μας.

Ἡ διέγερσις τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐκ τῆς κρεοφαγίας ἔχει ὥς ἀποτέλεσμα τὴν προϊοῦσαν ἀποχαλύνωσι, ἔνεκα τῆς ὁποίας χαλαροῦνται οἱ νοητικὲς λειτουργίαι καὶ ἐπέρχεται πνευματικὴ κατὰπτωσις. Παύει πλέον ἡ ἰκανότης πρὸς αὐτοκυριαρχίαν διὰ τῆς ὁποίας διατηρεῖται ἡ ἰσορροπία τῶν ἡθικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, καθίσταται αὐτὸς εὐερέθιστος, βίαιος καὶ ἐκδηλοῦνται ὑπ' αὐτοῦ ἀντιπαθητικὰ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα φέρουν τὸ ἄτομον εἰς πλήρη ἠθικὴν ἐξάρθρωσιν.

Εἰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας ἐπικρατοῦν ἡ ἀκρεοφαγία καὶ ἡ λιτότης, τὰ ἄτομα παρουσιάζουν σταθερότητα ὑγείας καὶ μακροβιότητα. **Ὁ ἀκρεοφάγος ἀποκτὰ ἡρεμίαν σώματος καὶ πνεύματος, ὁ ἐγκέφαλός του λειτουργεῖ φυσιολογικῶς καὶ ἔτσι τὸ λογικόν, μένον ἀνεπηρέαστον, λειτουργεῖ ἐλευθέρως· ἐκτός τούτου ἡ ἀκρεοφαγία συνδυάζεται πάντοτε πρὸς τὴν λιτότητα καὶ δέν παρασύρει πρὸς τὴν γαστριμαργίαν.**

Ἡ κρεοφαγία συνεπάγεται ἀδικαιολόγητον σκληρότητα πρὸς τὰ ζῶα, τῶν ὁποίων ἡ σάρκα ὄχι μόνον δέν μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη, ἀλλ' εἶναι καὶ ἐπιβλαβής. Συνεπῶς οὐδέν δικαιολογεῖ τὴν σκληρότητα αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου, διότι καὶ τὰ ζῶα ἔχουν τὰ αὐτὰ μέ ἡμᾶς δικαιώματα ἐπὶ τῆς ζωῆς. Εἶναι βέβαιον, ὅτι, ἐάν ἕκαστος ἀπὸ ἡμᾶς ὑποχρεοῖτο νὰ σφάζῃ ὁ ἴδιος τὰ ζῶα, τῶν ὁποίων τὴν σάρκα χρησιμοποιοῖ ὡς τροφήν, ὅλοι ἐκτός ἐλαχίστων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πεπωρωμένον τὸ συναισθημα, θά προτιμοῦσαν νὰ στερηθοῦν τὸ κρέας, παρὰ νὰ παρασκευάζουν ἰδιοχείρως τροφήν αἰμόφυρτον.

Ἡ εὐκολία, ὅμως, μέ τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ προμηθευόμεθα κρέας ἐκ τῶν κρεοπωλείων, καὶ ἡ συνήθεια, διαστρέφουν τὰ εὐγενῆ συναισθήματα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας τόσο, ὥστε ἕκαστος δέν διαβλέπει πλέον τὸ σφαζόμενον ζῶον, ἀλλὰ μόνον τροφήν, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ἀναγκαίαν δι' αὐτόν. Ἔτσι συνηθίσαμε καὶ εἰς τὴν ἀπανθρωπίαν. Τὸ ψάρεμα καὶ τὸ κυνήγι θεωροῦνται ὡς σπόρ. Αἰσθανόμεθα εὐχάριστοι ἰκανοποίηση, ὅταν φονεύωμε ἓνα ἀγρίμι ἢ ἓνα πουλὶ ἢ ὅταν βγάλωμε ἓνα ψάρι ἀπὸ τὸ φυσικὸν του περιβάλλον καὶ τὸ βλέπομε νὰ σπαράξῃ μπροστὰ μας. Δέν ἀποτελεῖ τοῦτο ψυχικὴν πώρωσιν,

Οἱ ἀπέχοντες συστηματικῶς τῆς κρεοφαγίας, οἱ ἀποδοκιμάζοντες τὴν σφαγὴν τῶν ζῶων καὶ θεωροῦντες αὐτὴν ἀδικὴ καὶ βάρβαρη, ἀσφαλῶς θά καταλήξουν ὅτι εἶναι ἀκόμη περισσότερον βάρβαρον καὶ ἀγριον νὰ φονεύσουν ἓνα ἄνθρωπον ἢ νὰ κηρύξουν ἓνα πόλεμον, ὁ ὁποῖος θά στοιχίσῃ τὴν ζωὴν εἰς μυριάδας ὑπάρξεων ἐκ τῶν ζωτικωτέρων.

Καθῆκον, λοιπόν, ἔχομεν νὰ ἐξευγενίσωμεν τὸ σύστημα τῆς διαίτης μας καὶ νὰ καταργήσωμεν τὴν κρεοφαγίαν, διότι ἐκ τούτου πλὴν ἄλλων ἀτομικῶν ὠφελημάτων προσδίδομεν περισσοτέραν ἀξίαν εἰς τὴν καθόλου ζωὴν, πρὸς τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν σεβασμόν, καὶ περισσοτέραν εὐγένειαν εἰς τὰ συναισθήματά μας καὶ συντελοῦμεν οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρωπίνου εἶδους.

Ἀντώνιος Ἀδριανόπουλος

Ε. ΝΑΓΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Ε. ΝΑΓΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ

ΠΑΣΑ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΑΡΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΤΟΜΑΧΟΥ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Πρώτος ό Όμηρος αναφέρει ιερό σπήλαιο στην Κρήτη. Στην ραψωδία τ της Όδυσσεΐας (στ. 186 κ.έ.), στό σημείο όπου ό Όδυσσεύς δηλώνει στην Πηνελόπη ότι είναι Κρητικός, ό μικρότερος γιός του βασιλιά Δευκαλίωνος, διαβάζουμε τά έξής: - *Καί γάρ τόν Κρήτην δε κατήγαγε ίς άνέμοιο, ίέμενον Τροίηνδε παραπλάγασσα Μαλειών στῆσε δ' έν Άμνισώ, όθι τε σπέος Είλειθυΐης, έν λιμέσιν χαλεποΐσι, μόγις δ' ύπάλυξεν άέλλας.*

Από τούς άρχαίους, έξ άλλου, γεωγράφους, αλλά και τίς αρχαιολογικές ανασκαφές, γνωρίζουμε πού ακριβώς βρίσκεται αυτό τό λιμάνι της Άμνισού. Τό λιμάνι αυτό διέθετε στά 1.500 π.Χ. όχυρωμένη άκρόπολη, τόν βραχώδη λόφο της Παλαιοχώρας, στίς εκβολές του σημερινού Καρτερού, έννέα ακριβώς χιλιόμετρα ανατολικά από τό Ηράκλειο (ή αρχαία Βαίστακα, όπως αναφέρεται σ' ένα κατάλογο πόλεων του φαραώ Άμένοφι Γ).

Γνωστή μέ τό αιγυπτιακό όνομα Amnisaja ή τό μυκηναϊκό Am(i)nisu, ή Άμνισός αποτελούσε τό επίνειο της Κνωσού και έλεγχε την είσοδο μιας κοιλάδας πού ή μυθολογία είχε καταστήσει διάσημη, αφού, όπως πίστευαν οι άρχαίοι, ή Ήρα είχε γεννήσει εδώ την πρωτοελληνική θεά Είλειθυια ή Έλεούθια. Έδώ επίσης είχε γεννηθή ή Άθηνά Τριτογένεια και ίσως άκόμη, ή Άρτεμις. Άλλά, τό σπουδαιότερο, εδώ βρισκόταν και τό περίφημο «όμφά-λιον πεδίων» των αρχαίων μυθογράφων, όπου ό νεαρός Ζεύς είχε χάσει τόν όμφάλιο λώρο του.

Στην παραλία της Άμνισού, στά μισά ακριβώς του δρόμου ανάμεσα στό όρος Δίκτη ή Δίκτος όπου είχε γεννηθή, και του όρους Ίδα ή Ίδη, όπου τόν μετέφεραν οι Κουρήτες ή κάποια Νύμφη για νά τόν αναθρέψουν, μακριά από τούς άγριους Τιτάνες. Έτσι, ή περιοχή καθιερώθηκε ως σημαντικό προσκύνημα και ιερός τόπος για τίς έγκυμονούσες γυναίκες. Ό Νόνος (Διονυσιακά, VIII, 115) αποκαλεί την Άμνισό «λεχώιον ύδωρ», δηλαδή ύγρό των τοκετών ή ποταμό των γεννήσεων. Και τό 1886, 2.500 χρόνια μετά την εποχή του Όμήρου, ό Χατζιδάκης και ό Halbherr ανακάλυψαν και έξερεύνησαν, μερικές εκατοντάδες μέτρα ανατολικώτερα από τόν ποταμό και χίλια μέτρα νότια από την Παλαιόχωρα, τό σπήλαιο της θεάς των τοκετών, τό *Είλειθυΐης σπέος*, τό σημερινό Νεραϊδόσπηλο του Καρτερού.

Και ό Όμηρος γνώριζε, ασφαλώς, την λατρεία πού οι Κρητικοί απέδιδαν στον Δία και την άκολουθία του, στην καρδιά της Κρήτης, στό Ίδαϊον άντρον, αφού γράφει: «Μίνως έννέωρος ... Διός μεγάλου όαριστής» (Όδύσεια, τ, 178-179). Πραγματικά, σύμφωνα μέ ένα μύθο πού αναλύθηκε από όλους τούς σχολιαστές του Όμήρου, αλλά και τόν ίδιο τόν Πλάτωνα, ό θεός δεχόταν κάθε όκτώ χρόνια, στην άρχή του ένάτου έτους, την επίσκεψη του Μίνως στό σπήλαιο, και συζητούσε μαζί του φιλικά, ένώ οι Κρητικοί προσέφεραν θυσίες μπροστά στην είσοδό του.

Μπορούμε μάλιστα νά προχωρήσουμε περισσότερο, σημειώνοντας ότι από τίς δώδεκα δοκιμασίες πού επιφυλάσσει ή Όδύσεια στον Όδυσσέα, όπως ό ίδιος τίς

περιγράφει στό παλάτι του βασιλιά των Φαιάκων Άλκινού, και στον Τηλέμαχο, βασιλόπουλο της Ίθάκης, οι έπτά τουλάχιστον διαδραματίζονται στό έσωτερικό κάποιας σπηλιάς πού κατοικείται είτε από μία Νύμφη, είτε από ένα Γίγαντα, είτε από ένα θεό των ζωντανών και των νεκρών. Και μπορεί κανείς νά αποδείξει πώς οι σπηλιές πού αποδίδονται σήμερα στίς Νεραΐδες, τούς Τριαμάτες, τούς Γιγάντες, τούς Άνέμους και τίς Ψυχές είναι σπήλαια της Κίρκης, της Καλυψούς, του Πολυφήμου, του Αϊόλου, του Έρμη ή του Άδη, θεών των νεκρών στην Κρήτη.

Ό Ήσιόδος, άμεσος διάδοχος του Όμήρου και πιθανώς σύγχρονός του, τό 700-690 π.Χ., μάς δίδει κι άλλες πληροφορίες για τίς λατρείες σέ σπήλαια της Κρήτης, κατά την περίοδο πού αποκαλείται «ανατολίζουσα» από τούς αρχαιολόγους. Γνωρίζουμε όλοι πώς παρουσιάζεται στην Θεογονία (στ. 468 κ.έ.) τό ζευγάρι των Τιτάνων Κρόνου και Ρέας. Μόλις ή Ρέα γεννούσε, ό Κρόνος καταβρόχθιζε τό παιδί, διότι φοβόταν πώς μία μέρα αυτό θα τόν εκθρόνιζε. Έτσι ή Ρέα, για νά σώση τόν μελλοντικό Δία, ικετεύει τούς γονείς της, την Γη και τόν Ούρανό, «Γαΐάν τε και Ούρανόν άστερόεντα»:

Πέμπσαν δ' ές Λύκτον, Κρήτης ές πίονα δήμον, όππότ' άρ' όπλότατον παίδων ήμελλε τεκίσθαι, Ζήνα μέγαν τόν μέν οι έδέξατο Γαΐα πελώρη Κρήτη έν εύρείη τραφέμεν άπιταλλέμεναι τε. Ένθα μιν ίκτο φέρουσα θοήν διά νύκτα μέλαιναν πρώτην ές Λύκτον κρύψεν δέ έν χερσί λαβοῦσα άντρω έν ήλιβάτω ζαθέης υπό κεύθεσι γαΐης, Αίγαίω έν όρει πεπυκασμένω ύλήεντι.

(Θεογονία, στ. 447-484).

Κατά τά φαινόμενα, λοιπόν, ό Ήσιόδος γνώριζε, γύρω στά 675 π.Χ. περίπου, ότι τό Ίδαϊον άντρον, στό Όρος των Αϊγών (και της Άμαλθείας...), σκεπασμένο από δάση (ύλήεντι Ίδαίω), χρησιμοποιήθηκε για την άγωγή των νέων, μέ την μυσή τους στην λατρεία μιας κουροτρόφου θεότητας, μέσα από αυστηρές μυητικές δοκιμασίες, όπως ή αντιμετώπιση διαφόρων κινδύνων μέσα στό απόλυτο σκοτάδι.

Θά γνώριζε, επίσης, ότι ή πόλη Λύκτος, σέ πλήρη άκμή τότε, διεκδικούσε τόν τόπο γεννήσεως του Διός, και τόν τοποθετούσε κάπου στά έγκατα της γής, σέ κάποιο άπρόσιτο και μυστηριώδες σπήλαιο, «άντρω ήλιβάτω».

Κι έτσι, από τό 1900 ήδη, οι αρχαιολόγοι άναζητούν στά βουνά του Λασιθίου, τό πλησιέστερο πρός τά έρείπια της Λύκτου ιερό σπήλαιο, την σπηλιά, δηλαδή πού θά μπορούσε νά ήταν αφιερωμένη στην γέννηση του θεού. Άκόμη και σήμερα εξακολουθούν μάλιστα νά ταλαντεύονται ανάμεσα στό σπήλαιο του Ψυχρού, που άποκαλείται καταχρηστικά «Δικταϊον άντρον», τό σπήλαιο της Άγίας Φανερωμένης στό Άβδού και τό αποκαλούμενο «Χωστό σπήλιο» της Καστομονίτσας, στην βορεινή πλαγιά του όρους Άφέντης, μία και σέ όλες αυτές τίς σπηλιές έχουν βρεθή πήλινα και χάλκινα αφιερώματα του 8ου και 7ου αιώνας π.Χ.

Ήρθε, λοιπόν, ή ώρα νά ξαναδοῦμε πού βρισκόμαστε σ' αυτό τό θέμα, τέσσερεις χιλιάδες χρόνια, μετά τίς πρώτες εκδηλώσεις λατρείας μέσα σέ σπηλιές στό νησί. Ήρθε επίσης ή ώρα νά κινητοποιηθή ή κοινή γνώμη, νά καταλάβουν όλοι, οι γεωργοί, οι κτηνοτρόφοι, οι έμποροι άρχαιοτήτων, οι τουρίστες πού πληθαίνουν διαρκώς, πώς οι ιεροί αυτοί τόποι, πλούσιοι σέ όμορφιά, κατανυκτικότητα και ιστορία, αξίζουν όλο τόν σεβασμό μας. Νά σταματήσουν οι λαθρανασκαφές, οι καταστροφές των σταλακτιτών, οι αποθέσεις σκουπιδιών, τά χαράγματα. Νά άπαγορευθή κάθε δραστηριότητα πού ρυπαίνει και βεβηλώνει.

Έκτός από τά σπήλαια της Είλειθυΐας, του Διός και των Νυμφών, ή φιλολογική παράδοση δέν αναφέρει παρά τρεις μόνο περιπτώσεις άλλων ιερών σπηλαίων στην Κρήτη, χωρίς μάλιστα νά τά όριοθετή μέ ακρίβεια. Πρόκειται για τόν περίφημο Λαβύρινθο, στην περιοχή της Κνωσού, όπου ό Θησεύς νίκησε, μέ την βοήθεια της Άριάδνης και της Άθηνάς (Πλούταρχος, *Θησεύς*, 16), τόν Μινώταυρο, τό σπήλαιο των Άρπυιών, «Δικταΐης περιώσιον άντρον έρίπνης» (Άπολλώνιος Ρόδιος, *Αργοναυτικά*, II, 433-434) και, τέλος, τά σπήλαια του Πανός, όπου ό θεός ζευγάρωνε μέ την Άριάδνη (Ίμέριος της Προύσσας, *Λόγοι*, I, 5). Οι αναφορές αυτές δέν δίνουν, δηλαδή, σημαντικές πληροφορίες. Άν όμως λάβουμε ύπ' όψιν μας τόν ισχυρισμό του Διόδωρου Σικελιώτη, πού στηρίζεται στους συγγραφείς των Κρητικών της ελληνιστικής εποχής, ότι, δηλαδή, οι περισσότερες θεότητες γεννήθηκαν στην Κρήτη, κι από εκεί άποκάλυψαν τά μυστήριά τους και στους υπόλοιπους λαούς της Έλλάδος (*Ιστορική Βιβλιοθήκη*, V, 64 και 77), είμαστε ύποχρεωμένοι νά δεχτούμε πώς οι θεοί πού συνδέονται μέ μυστηριακές λατρείες, ή Δήμητρα, ή Περσεφόνη, ό Απόλλων, ό Έρμης, ό Ήφαιστος, οι Δάκτυλοι, ιατροί και σιδηρουργοί, άπολαμβάναν, κάπου στην Κρήτη, ένα είδος χθόνιας λατρείας, λίγο-πολύ μυστικής και όπωσδήποτε έντελώς διαφορετικής από την συνηθισμένη λατρεία των άστικών κέντρων και της ύπαιθρου.

Χρειάστηκε, όμως, νά φτάσουμε στην Άναγέννηση, για νά επιβεβαιωθή αυτή ή υπόθεση. Πάνω από χίλια χρόνια μετά τόν Ίμέριο της Προύσσας, πού ύπήρξε σύγχρονος του αυτοκράτορα Ιουλιανού (361-363 μ.Χ.), έρχεται νά επισκεφθή την Κρήτη, τό 1415 και 1418, ό Cristoforo Buondelmonti, Φλωρεντίνος ιερωμένος πού είχε μελετήσει Βιργίλιο, Όβίδιο, Στάτιο και Λακτάντιο.

Ό Buondelmonti έξερευνά τίς κατακόμβες στά Δελιανά, τούς λαξευτούς τάφους της Λάππας, τά τεχνητά σπήλαια της Έλεούθερνας. **Άναζητά τόν τάφο του «Jupiter», στους βόρειους πρόποδες του Γιούχτα, και πιστεύει ότι τόν ανακαλύπτει, όταν βρίσκη μία δυσανάγνωστη επιγραφή, τρία μίλια νότια από την Κνωσό.**

Πρώτος αυτός επισκέπτεται τούς τόπους κατοικίας των Κουρητών και Μελισσών, τροφών του «Jupiter», στην περιοχή της Άξου.

Οι Κρητικοί είχαν ήδη άρχίσει, εκατό χρόνια νωρίτερα, νά χτίζουν ξωκκλήσια και έρημητήρια μέσα στά σπήλαια, όπου οι πρόγονοί τους λάτρευαν τίς παγανιστικές θεότητες, και άναγνώριζαν, καμιά φορά, στίς μορφές των σταλαγμιτών και σταλακτιτών την Βρεφοκρατούσα Παρθένο, εκεί πού οι άρχαίοι έβλεπαν την Μαΐα και τόν Έρμη, μία Νύμφη και ένα θεϊκό βρέφος. Ή συνήθεια αυτή επέτρεψε άργότερα, τό 1445, στον Κυριάκο της Άγκώνας νά έντοπίση τό ιερό σπήλαιο του Μελιδονίου Μυλοποτάμου και νά άντιγράψη τίς αρχαίες έπιγραφές του. Όλοι οι κυβερνήτες της ένετοκρατούμενης Κρήτης, από τόν 14ο μέχρι τόν 17ο αιώνα, θεωρούσαν ύποχρέωσή τους νά

επισκεφτούν ένα μεγάλο λατομείο στον Άμπελουζο, ανάμεσα στην Γόρτυνα και τό Καστέλλι Καινουρίου, θεωρώντας ότι εκεί ήταν ό περίφημος «Λαβύρινθος». Τόν 16ο αιώνα, διάσημοι περιηγητές, πού θά αναφέρουμε όταν έρθη ή στιγμή, άντίκρυζαν μέ δέος τά φυσικά είδωλα πού ανακάλυπταν στά σπήλαια του Ψυχρού και του Σκοτεινού, στό Μελιδόνι και τό Γουβερνέτο, διαισθάνονταν τόν ιερό χαρακτήρα τους, αλλά άδυνατούσαν νά τά ταυτίσουν μέ συγκεκριμένες θεότητες.

Γιά νά μπορέσουμε νά προσδιορίσουμε μέ κάποια ακρίβεια τί ακριβώς ήταν ένα λατρευτικό σπήλαιο της αρχαίας ή και της σύγχρονης Κρήτης, χρειάστηκαν οι σφραγίδες, οι πολύτιμοι λίθοι, τά φιλντισένια και χάλκινα άντικείμενα, τά πολύχρωμα άγγεία, τά είδώλια και οι έπιγραφές πού ανακαλύφθηκαν στά σπήλαια της Ίδας (1884-1885), της Πατσού (1885-1886), του Καρτερού (1886), του Σκοτεινού, του Σελακάνου και του Ψυχρού (1886). Για νά ταυτιστή, λοιπόν, ένα ιερό σπήλαιο πρέπει νά πληρούνται κάποιες προϋποθέσεις: ή παρουσία νερού, στάσιμου ή σέ σταγονορροή, μόνιμα ή έποχιακά, πού θεωρείται, όμως, πάντοτε θαυματουργό και άγιασμένο (άγιασμα) ή ύπαρξη πολλών αφιερωμάτων μέ χρονική συνέχεια, όπως κοσμήματα, αγαλματίδια, διακοσμημένα άγγεία, όπλα, διπλοί πελέκει, έγχάρακτοι λύχνοι ίχνη αϊθάλης, σέ συνδυασμό, συχνά, μέ στάχτες' τό επιβλητικό τοπίο (έντυπωσιακοί βράχοι και σταλαγμίτες, στόμιο πού χάσκει, ξαφνιαζοντας, καμιά φορά, τόν επισκέπτη) ή ύπαρξη φιλολογικής παραδόσεως, όσον άφορά στά τοπωνύμια ή στίς έπιγραφές' ή γειτνίαση μέ αρχαία πόλη και ό έντοπισμός των δρόμων πού οδηγούσαν από την πόλη στό σπήλαιο. Μόνον ή συνύπαρξη των έπτά αυτών χαρακτηριστικών προϋποθέσεων, επιτρέπει την βεβαιότητα για την λατρευτική λειτουργία του σπηλαίου. Ή ικανοποίηση τριών ή τεσσάρων μόνον όρων, οδηγεί σέ άπλές υποθέσεις, σέ εικασίες πού θά επιβεβαιωθούν ή θά άνατραποῦν από τίς μελλοντικές έρευνες και ανασκαφές.

Τό 1939, στίς παραμονές του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ό John D. S. Pendlebury, διαπρεπής αρχαιολόγος και μεγάλος έξερευνητής, κατέγραφε 12 λατρευτικά σπήλαια, όλα στην Κεντρική Κρήτη, ανάμεσα στό Λασιθί και τό Άμάρι. Μετά από 12 χρόνια προσωπικών έρευνών σέ 700 κρητικά σπήλαια, από την Ζάκρο ως την Φαλάσαρνα, ήμουν σέ θέση νά παρουσιάσω, τό 1964, δύο διδακτορικές διατριβές στην Σορβόννη: ή πρώτη αναφερόταν στό αρχαιολογικό ένδιαφέρον των σπηλαίων, ένώ ή δεύτερη στην λειτουργία τους, από την προϊστορική εποχή μέχρι τίς μέρες μας. Μπόρεσα, έτσι, νά άνεβάσω σέ 24 τόν αριθμό των σπηλαίων πού είχαν, σίγουρα, ιερό χαρακτήρα κατά την αρχαιότητα.

Μέ έλεγχόμενες και μεθοδικές ανασκαφές, μπορούμε νά ελπίζουμε πώς κάποια μέρα, ό αριθμός των 70 σπηλαίων πού λειτούργησαν, ως ιερά, θά φθάση ίσως στά 100.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ο 1ος ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΥ

ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΟΛΑ ΤΑ ΤΕΥΧΗ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1998-99

ΕΝΑ ΣΥΛΛΕΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ, ΙΔΑΝΙΚΟ ΓΙΑ ΔΩΡΟ

ΤΙΜΗ 70.000 ΔΡΧ.

ΕΓΩ, Ο ΗΜΙΟΧΟΣ - ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΠΟΥ ΠΗΓΑΙΝΕΙ Η ΨΥΧΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ (ΠΛΑΤΩΝΟΣ) ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΕΛΛΗΝΑΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ (ΠΡΟΚΛΟΥ) ΟΡΦΙΚΗ ΑΤΡΑΠΟΣ - ΜΥΘΕΙΣ ΤΡΟΦΩΜΙΟΥ (ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ) ΕΛΕΥΘΕΡΝΑ - ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ (Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ) ΠΡΟΘΑΛΑΜΟΣ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΑΙ ΤΡΙΕΙΣ ΟΥΕΙΣ ΤΗΣ ΞΕΛΗΝΗΣ (ΑΛΤΑΜΗ) - ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ ΑΛΛΗΓΟΡΙΕΣ (ΖΩΣΙΜΟΥ) - ΕΡΩΤΙΚΟΣ (ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ) Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ (Κ. ΠΑΛΑΜΑ) - ΕΧΕΤΛΑΙΟΣ (ΔΘ. ΠΟΥΡΝΑΡΟΠΟΥΛΟΥ) - ΠΟΥ ΠΗΓΑΙΝΕΙ Η ΨΥΧΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΑΦΙΕΡΩΜΑ Β' ΦΑΙΔΩΝ - Ο ΝΑΟΣ ΠΟΥ ΠΕΡΙΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΚΑΙ Ο ΝΑΟΣ ΠΟΥ ΔΟΜΕΙΤΑΙ (Ι. ΠΙΤΣΟΥΛΗ) ΑΙ ΠΕΡΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ ΔΟΞΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (ΠΑΝ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ) Η ΜΟΥΣΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ (Χ. ΣΠΥΡΙΔΗ) Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΣ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ (Ι. ΔΑΚΟΓΛΟΥ) ΣΥΜΒΟΛΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ (Τ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ) Η ΕΛΛΑΣ ΣΤΟ ΙΝΤΕΡΝΕΤ (Ι. ΘΕΟΔΩΡΑΤΟΥ).

ΝΑΡΚΙΣΣΕΟΣ (Δ. ΝΙΑΝΤΙΝΗ) - Ο ΒΑΝΔΑΛΟΣ (Σ. ΑΝΤΩΝΑΚΟ) - Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (ΣΤ. ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΥ) - ΤΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ (ΗΛ. ΜΙΚΟΛΟΥΔΗ) - ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΧΡΥΣΩΝ ΕΠΩΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΜΥΗΜΕΝΩΝ (ΑΝΤ. ΧΑΛΑ) - Η ΘΑΝΑΣΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΘΑΝΑΤΟΥ (Π. ΛΕΚΑΤΕΔ) - ΑΙ ΔΥΟ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΑΚΑΙ ΠΥΛΑΙ - ΔΙΟΝΥΣΕΟΣ - ΑΠΟΛΛΩΝ - ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΩΤΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ (ΠΕΤΡΟΥ ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ) - ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΥ (Ο. ΛΙΒΕΔΕ)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ - ΔΙΟΝΥΣΙΑ - ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ - ΘΕΣΜΟΦΟΡΙΑ (Σ. ΜΠΟΓΔΑΝΟΥ) - ΑΝΔΕΤΕ-ΜΑΡΙΑ (Γ. ΛΕΚΚΑΚΗ) - ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΑΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΞΕΙΣ (Σ. ΝΑΓΟΥ) - ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟ-ΣΟΦΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ (Ν. ΧΑΡΑΚΑΚΟΥ)

ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΑΛΦΑΒΗΤΟ ΚΑΙ Η ΘΑΝΑΣΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ (ΑΛΤΑΜΗ) - ΤΑ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΜΥΗΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΠΟΥ ΙΔΡΥΣΕΝ Ο ΟΡΦΕΥΣ (Δ. ΧΑΛΑ) - ΗΜΟ ΚΑΝΤΙΣΜ (Δ. ΝΑΝΟΠΟΥΛΟ) - ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ - Η ΜΗΤΡΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ (Μ. ΞΕΣΙΝ) - Η ΨΥΧΗ - Η ΘΑΝΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΘΑΝΑΤΟΥ - ΜΕΡΟΣ 2^{ΟΝ} (Π. ΛΕΚΑΤΕΔ) - ΟΜΝΥΜΙ ΑΠΟΛΛΩΝΑ ΙΗΤΡΟΝ (Ν. ΒΑΡΔΙΑΜΠΑΣΗ) - ΤΟ ΕΝΙΔΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (Δ. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ) - ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ - ΜΕΡΟΣ 1^{ΟΝ} (Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ) - ΕΑΡΙΝΗ ΙΕΗΜΕΡΙΑ (Σ. ΝΑΓΟΥ) ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΣ (Δ. ΑΔΡΙΑΝΟ-ΠΟΥΛΟΥ) - Η 25^Η ΜΑΡΤΙΟΥ ΩΣ ΜΥΗΤΙΚΗ ΕΟΡΤΗ (Μ. ΔΕΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ) - ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΡΑΧΥΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ (ΣΕΝΕΚΑ) - Η ΕΛΕΝΗ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ (Δ. ΝΙΑΝΤΙΝΗ)

ΕΠΙΕΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ (Γ. ΤΕΟΥΚΑΝΤΑ) - ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΝΟΜΑΤΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ - ΠΩΣ ΕΚΕΠΤΕΤΑΙ Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ (W. H. CALVIN) - ΤΟ ΡΟΛΟΪ ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΗΔΟΥΣ (Ι. ΣΑΚΚΑ) - ΘΕΡΙΝΟΝ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΟΝ - ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ (Κ. ΜΕΡΔΕΜΙΣΙΑΝΟΥ) Η ΨΥΧΗ (Π. ΛΕΚΑΤΕΔ) - ΣΥΜΠΟΙΟΝ Ή ΚΡΟΝΙΑ (ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ) - ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟ-ΣΥΝΩΝ (ΣΠ. ΝΑΓΟΥ) - ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ (ΕΥΔΓ. ΣΤΑΜΑΤΗ) - Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ) - ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ ΤΩΝ ΗΛΙΟΣΤΑΣΙΩΝ (ΔΑΜΚΕΗ - ΘΕΟΔΩΣΙΟΥ) ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΡΩΜΑ (Π. ΠΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ) - ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ (ΣΠ. ΝΑΓΟΥ)

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ - Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ (ΣΠ. ΝΑΓΟΥ) - Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ (Η. Π. ΜΙΚΟΛΟΥΔΗ) - Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ (ΙΔΕΩΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ) - ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΑ (Δ. ΝΙΑΝΤΙΝΗ) - ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΜΕΝΙΔΟΥ (ΑΝΝΑΣ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ) - ΑΝΗΡ-ΓΥΝΗ ΠΑΤΗΡ-ΜΗΤΗΡ = ΖΩΗ (ΙΩΑΝΝΑΣ ΜΑΡΗ) - Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΞΑΛΑΜΙΝΟΣ (Κ. ΒΑΓΙΟΠΟΥΛΟΥ) - ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟ ΒΙΩΜΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΝΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ (Ν. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ) - ΨΥΧΗ (Π. ΛΕΚΑΤΕΔ) - ΓΝΩΡΙΞΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΜΕ ΟΔΗΓΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ (Μ. ΜΑΚΡΑ) - ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ (Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ) - ΕΟΡΤΑΙ ΤΩΝ ΟΡΦΙΚΩΝ (Σ. ΝΑΓΟΥ) - ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΦΥΣΙΟΚΡΑΤΙΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΣΕΙΣ (Ι. ΒΑΣΙΛΗ) - ΓΟΝΕΩΝ ΑΓΩΓΗ (Γ. ΡΙΖΟΥ)

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΕΛΕΙΑ (Α. ΣΑΡΑΓΔΑ) - ΗΤΑΝ ΓΝΩΣΤΗ Η ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΣΤΗΝ ΜΙΝΩΙΚΗ ΚΡΗΤΗ; (Ι. ΔΑΥΡΟΥ) - Η ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ (Μ. ΞΕΣΙΝ) - Η ΣΥΜΒΟΛΙ-ΚΗ ΓΕΜΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ (Δ. ΚΑΛΛΕΡΓΗ) - ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΛΟΣ (Σ. ΝΑΓΟΥ) - ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ - ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ - Η ΨΥΧΗ ΑΝΘΡΩΠΑΚΙ - ΚΑΙ ΤΟ ΕΙΔΩΛΟ ΤΟΥ ΜΑΤΙΟΥ (Π. ΛΕΚΑΤΕΔ) - ΧΕΙΜΕΡΙΝΕΣ ΤΡΟΠΕΣ (Δ. ΝΙΑΝΤΙΝΗ) - ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ - ΟΙ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΙ (Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ) ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΕΙΑ (Δ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ)

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΤΟΜΟΣ Δ' ΤΕΥΧΗ 1-8
1998 - 1999

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

ΡΑΔΑΜΑΝΟΥ - ΑΝΤΩΝ. ΔΑΔΕΤΑΞΑΚΗ - ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 57 10432 ΑΘΗΝΑΙ, ΤΗΛ: 52.37.543 - ΦΑΞ: 52.26.694

Τιμές χωρίς ΦΠΑ 4%

Όμηρου: ΙΛΙΑΣ	Β Έκδοσις	14.500	Κ. Κουρτίδου: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ	4.000
Όμηρου: ΟΔΥΣΣΕΙΑ		13.500	Άγνωστου: Η ΜΥΘΗ ΤΟΥ ΔΙΑΓΟΡΑ	1.200
Όρφειος: ΥΜΝΟΙ - FRAGMENTA		3.000	Σ. Πιμπλφ: ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ	2.000
Όρφειος: ΛΙΘΙΚΑ - ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ		3.000	Π. Βασιλειάδου: Η ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ	3.000
Πλάτωνος: ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ		2.500	Άσπμακόπουλου: ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ	2.000
Πλάτωνος: ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ - ΦΑΙΔΡΟΣ (ΕΡΩΤΟΣ ΜΥΣΤΗΡΙΑ)		2.000	Άσπμακόπουλου: ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ ΟΡΕΣΤΗ	1.200
Πορφυρίου: ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ		2.500	Έ. Δάγιου: ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ	4.500
Σόλωνος: ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ		5.000	Μ. Κωνσταντινίδη: ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ (παιδικό διήγημα)	1.500
Λουκιανού: ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ		1.500	Κ. Κακούρη: ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΑ	5.000
Ίαμβλίκου: ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ		3.500	Άλτάνη: ΑΡΡΗΤΟΙ ΛΟΓΟΙ Βιβλίων 1ον ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ-ΘΟΛΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ	7.000
Σαλουστίου: ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ		1.500	Βαλλερά-Rickerson Anne Reese: ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ (Δίγλωσσο) ΕΛΛΗΝΙΚΑ - ΑΓΓΛΙΚΑ	5.000
Ίουλιανού: ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΛΙΟΝ		2.500	Ή. Νικολούδη: ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ	3.000
Ίεροκλέους: ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ		2.500	Ά. Χαλᾶ: Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΣ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ	3.000
Πυθαγορείων: ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ ΤΑ ΜΑΓΙΚΑ ΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΜΑΓΩΝ		1.500	Γρ. Ζώρζου: ΑΜΒΡΟΣΙΑ ΤΟ ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΣΠΕΡΜΑ	1.500
Πλάτωνος: Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ		12.000	Γρ. Ζώρζου: ΝΕΚΤΑΡ ΤΟ ΚΟΣΜΙΚΟΝ ΠΥΡ	1.500
Π. Γράβιγγερ: ΥΜΝΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΕΠΟΥΡΓΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΥΣΤΩΝ		3.500	Γρ. Ζώρζου: ΑΠΑΡΧΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΟΝ ΘΕΟ	1.500
Π. Γράβιγγερ: Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΔΟΝΗΣΕΩΝ		3.500	Γρ. Ζώρζου: ΣΠΟΝΔΑΙ Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΘΕΟ	1.500
Γ. Σακελλαρίου: ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ		5.500	Γρ. Ζώρζου: ΠΕΛΑΣΓΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ	1.500
J. Mallinger: ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ		3.500	Β. Λαμπροπούλου: ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ -ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΝΙΑ	2.500
Σ. Νάγου: Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ		3.000	Μ. Μάκρα: ΓΝΩΡΙΞΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ	2.500
Σ. Νάγου: ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ		1.500	Μ. Μάκρα: ΟΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΚΛΑΜΙΝΑ	2.000
Σ. Νάγου: ΠΕΡΙ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΑΚΡΕΟΦΑΓΙΑΣ		2.500	Μ. Μάκρα: ΟΙ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ
Δ. Καλλέργη: ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ (Αγγλικά) ANCIENT MYSTERIES		2.000	Ά. Κελεσιδου: ΣΠΟΥΔΕΣ ΨΥΧΗΣ	2.500
Δ. Καλλέργη: ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ, Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ		2.500	Ά. Γεωργιάδου: ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ	2.000
Δ. Καλλέργη: Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ, Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ		1.500	Ν. Έλάτου: Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ	3.500
Δ. Καλλέργη: ΥΜΗΤΤΟΣ, ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ		1.200	Ε. Στασινοπούλου: Η ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ	2.500
Ί. Βασιλῆ: ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΕΝΟΣ ΜΥΣΤΟΥ		4.500	Κ. Dupuis: Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΠΟΥ ΛΑΤΡΕΥΘΗΚΕ ΩΣ ΧΡΙΣΤΟΣ	2.500
		3.000	Ί. Κακριδῆ: ΑΡΑΙ (ΚΑΤΑΡΑΙ - ΠΡΟΣΕΥΧΑΙ Μυθολογική μελέτη)	3.000
			Ν. Παράσκη: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ- Η ΖΩΗ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ	1.200
			Ά. Αδριανόπουλου: ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ	5.500
			Ά. Αδριανόπουλου: ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ	2.500
			Πλάτ. Δρακούλη: ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΙΟΝΟΜΙΑΣ	2.500
			Πλάτ. Δρακούλη: ΦΩΣ ΕΚ ΤΩΝ ΕΝΔΟΝ	3.000

ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΔΙΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΤΗΛ: 52.37.543

ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ

Τριμηνιαίο περιοδικό γιά τήν

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 5.000 δρχ.
ΤΗΛ. 52.37.543

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΝΑΓΟΣ

ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ

Ο Σπυρίδων Νάγος γεννήθηκε τόν Αύγουστο του 1868 στο Κακοῦρι τῆς Ἀρκαδίας, ἀπό γονεῖς ποιμένες, μέ ἐπαρκῆ, ὅμως, περιουσιακά στοιχεῖα. Ἐφοίτησε στό δημοτικό σχολεῖο τῆς γενέτειράς του, καί ἐφθάσε ἕως τήν Δ' τάξη.

Δεκαπέντε χρόνων παιδί, ὁ πατέρας του τόν ἔβαλε νά φυλάη τά πρόβατά τους, στίς πλαγιές τοῦ Ἀρτεμίου. Ἐκεῖ, κοντά στήν παρθένα Φύση, βύζαζε τό γάλα τῆς μεγάλης μας μάνας, πού τοῦ ἔγινε ἡ καλύτερη καί ἡ σοφώτερη παιδαγωγός. Στήν ἀπεραντοσύνη τῆς ἀγνῆς υπαίθρου, τό μεγαλεῖο καί ἡ γοητεία τοῦ ἀπείρου ναοῦ-ρίζαν τήν σκέψη του καί γιγάντωναν τό φρόνημά του.

Ἐκεῖ, στό βουνό πού φέρει τό ὄνομα τῆς Θεᾶς τῆς Ἀγνότητος, τό εἰμαρμένον τοῦ Σπυρίδωνος Νάγου ἐπλεκε τοὺς ἰστούς τῆς πνευματικῆς του σταδιοδρομίας. Οἱ Νύμφες καί οἱ Δρυάδες τῆς περιοχῆς γαλουχοῦσαν καί κραταίωσαν αὐτό τό ἐξαιρετικό πνεῦμα, πού εἶχε φωλιάσει στό κορμί ἑνός τσοπανόπουλου.

Οἱ φεγγαρόλυσστες βραδυές, πού ἀσκοῦν τόση γοητεία στίς εὐαίσθητες ψυχές, ξυπνοῦσαν στήν φαντασία τοῦ μικροῦ Σπύρου κόσμους ἀγνωστούς, ιδέες καί πόθους πού τόν καλοῦσαν κοντά τους. Ἔτσι, ἔπειτα ἀπό δύο χρόνια ποιμενικῆς ἀπασχολήσεως, ἀναπήδησε ἀπό τὰ ἔνδον του ἡ σταθερή ἐπιθυμία νά ἐγκαταλείψῃ τό περιβάλλον αὐτό καί νά ἔλθῃ στήν Ἀθήνα γιά νά μάθῃ πολλά γράμματα.

Ἀλλά, ἔλα πάλι πού μέ αὐτήν τήν βουκολική ζωὴ εἶχε ἀρχίσει νά συνάπτῃ τρυφεροὺς δεσμούς καί νά ἀνακαλύπτῃ ἀρκετά θέλγητρα! Ὁ μονήρης βίος μέσα σ' ἓνα τέτοιο μαγευτικό περιβάλλον ἀσχοῦσε πολλή γοητεία στήν μυστικοπαῆ καί ρεμβώδη ἰδιοσυγκρασία τοῦ Νάγου.

Ὅταν βρισκόταν ξαπλωμένος στά πουρνάρια ἢ στά σκῶνα, κοντά σέ καμμιὰ λαλέουσα πηγὴ, ὅπως μοῦ ἀφηγεῖτο, συχνά περερχόταν σέ ψυχικὴ κατάσταση ἀνείπωτης μακαριότητος. Ἀκουγε συνεχῶς οὐράνιες μελωδίες καί ἔβλεπε ὀπτασίες καί μορφές ἀπεριγράπτου κάλλους, πού ἀπό τότε τοῦ καλλιεργοῦσαν τό αἶσθημα τοῦ καλοῦ, τῆς ἀνωτερότητος, τῆς πραγματικῆς καί φυσικῆς εὐγένειας.

Ἐκεῖ διδάχθηκε τό ἀλφάβητο τῆς ἁρμονίας, πού ὡς νόμο τῆς ψυχῆς του πάντα φρόντιζε σέ ὅλο τόν γήινο βίον νά κλείσῃ μέσα του.

Στοχασμοὶ καί ιδέες στροβιλίζονταν στό μυαλό του ἀπὸ τήν ἐποχὴ ἐκείνη, πού τίς θυμόταν ἔντονα σέ ὅλη τήν κατοπινὴν του ζωὴ. Κι αὐτές ἔγιναν οἱ ὁδηγήτριες στὸν μετέπειτα βίον του, καθότι ἦταν ὁ καλὸς ὁ σπόρος πού φύτρωσε, βλάστησε καί στόλισε πλούσια τό νοητικὸ του περιεχόμενο.

Παρ' ὅλα, ὅμως, αὐτά, ἡ ἐπιθυμία τῆς φυγῆς ἀπὸ τήν ποιμενικὴ ζωὴ κυριαρχοῦσε στήν σκέψη του σάν προσταγή τῆς μοίρας, ἡ ὁποία τόν προόριζε γιά κάτι τὸ ἀνώτερο, γιά κάτι τὸ πνευματικόν.

Καί ἐνῶ ὁ πατέρας τοῦ Σπυρίδωνος Νάγου ἔβλεπε στό πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ του τὸν μέλλοντα ἀρχιτέλινκα τῆς περιφέρειᾶς τους, λόγῳ τῆς εὐφυΐας του καί τῆς δραστηριότητός του, ὁ δεκαεπταετής Σπῦρος τοῦ ἐδήλωνε μέ ἀποφασιστικότητά ὅτι θέλει νά μάθῃ γράμματα καί γιὰ τοῦτο πρέπει νά πάῃ στήν Ἀθήνα.

Ὅπως ἦταν φυσικό, ὁ πατέρας ἀντέδρασε με πείσμα, ἀλλά καί ὁ γιὸς δέν ὑποχωροῦσε. Μιά μέρα, χωρὶς καμμιὰ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση, ἔφυγε ἀπὸ τό πατρικό του καί πῆγε στήν Τρίπολι γιά νά δουλέψῃ, νά ζήσει καί νά σπουδάσῃ.

Ἀρχικά ἐργάσθηκε σέ μία ταβέρνα. Οἱ ὅροι ὅμως τῆς ἐργασίας δέν τοῦ ἐπέτρεπαν νά πάῃ στό ἑλληνικὸ σχολεῖο, πού ἦταν ὁ σκοπὸς του. Γιὰ τοῦτο ἔμεινε στήν δουλειὰ ἐκείνη μέχρις ὅτου ἐξακονόμησε τὰ ναῦλα γιά τήν Ἀθήνα. Ὅταν τό πέτυχε, ἀνεχώρησε ἀπὸ τήν Τρίπολι.

Φθάνοντας στήν Ἀθήνα προσελήφθη σ' ἓνα παντοπωλεῖο. Μετά λίγες ἡμέρες παρουσιάσθηκε σάν ἀγαθὸς τοῦ ἀγγελοῦ ὁ τότε νομομηχανικός Ἀττικῆς, πελάτης τοῦ καταστήματος· ἐξετίμησε τήν καλωσύνη καί τήν εὐφυΐα πού καθρεφτίζονταν στά μεγάλα καί ἐκφραστικά μάτια τοῦ νέου υπαλλήλου καί τήν ἀπροσποίητη πηγαία εὐγένειά του, συγκινήθηκε καί ζήτησε, σέ μιὰ κουβέντα πού ἀνοίξε ἐπίτηδες μέ τὸν Σπῦρο, περισσότερες πληροφορίες ἀπὸ τὸν ἴδιο.

Ὅταν ἀκουσε τήν προέλευσή του καί τὸν ἀσίγαστο πόθο του νά μάθῃ γράμματα, ἔμεινε κατάπληκτος καί τοῦ ἀπάντησε: «Καλὰ, θά τά ξαναποῦμε».

Τὴν ἐπομένη τὸν κάλεσε στό ἀρχοντικό του καί τοῦ εἶπε:

«Μέ τήν δουλειὰ στό μπακάλικο δέν θά μπόρῃς νά μάθῃς γράμματα. Σοῦ προτείνω νά ἔλθῃς στό σπίτι μου, σάν φροντιστής, νά ψωνίζῃς καί νά κάνῃς μικροδουλειές. Θά τρῶς, θά ντύνῃσαι, θά ἔχῃς ἓνα μηνιάτικο καί ὁ δάσκαλος πού προγυμνάζει τὰ παιδιά μου θά σέ προχωρήσῃ καί ἐσένα στά γράμματα. Βλέπεις αὐτὴν τήν βιβλιοθήκη; Θά παίρνῃς καί θά διαβάζῃς ὅ,τι θέλεις».

Ὁ Σπυρίδων Νάγος ἀκούοντας ὅλα αὐτά τοῦ φάνηκαν ἀπίστευτα. Κάρφωσε μόνον τό βλέμμα του στήν πλούσια βιβλιοθήκη καί ἔμεινε ἄφωνος. Βλέποντας ὅτι οἱ περισσότεροι τόμοι ἦσαν χρυσόδετοι, παρετήρησε:

«Ἄμ τοῦ λόγου σου ὅλο Εὐαγγέλια ἔχεις!».

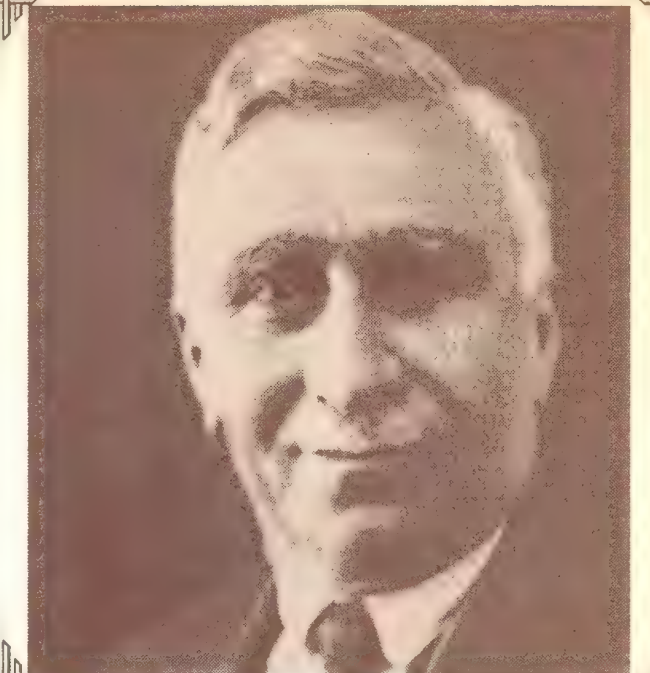
Καί τοῦτο διότι χρυσόδετο βιβλίο εἶχε δεῖ μόνον τό Εὐαγγέλιο τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ του! «Ὁχι! δέν εἶναι Εὐαγγέλια», ἀπάντησε χαμογελῶντας ὁ οἰκοδεσπότης. «Εἶναι συγγράμματα τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καί ἄλλων σοφῶν».

Τέλος, ἡ συμφωνία ἔκλεισε καί ὁ Νάγος ἔπειτα ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες ἀρχισε νέα ζωὴ πατώντας ἔτσι τό πρῶτο σκαλοπάτι τῆς πνευματικῆς του καταρτίσεως καί ἀνοδῶν.

Ἐμεινε ἐκεῖ τρία χρόνια. Ὁ φιλότιμος καί εὐσυνειδητὸς δάσκαλος τὸν προχώρησε μέχρι τοῦ σημείου νά εἶναι σέ θέση νά διαβάξῃ καί νά ἐρμηνεύῃ Ἰσοκράτη καί Ξενοφῶντα. Ἡ βιβλιοθήκη ἦταν τό ἐντρύφημά του. Ἐκεῖ περνοῦσε τίς περισσότερες ὥρες τῆς ἡμέρας. Συχνά ξενυχτοῦσε διαβάζοντας μέχρι καί τίς πρωινές ὥρες. Μέ τὰ ἐφόδια πού ἀπέκτησε βγῆκε πιά στήν κοινωνία γιά νά κερδίξῃ μόνος του τὰ μέσα τῆς ζωῆς καί τήν ἀνεξαρτησία του. Ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ διάφορα ἐπαγγέλματα, κατέλῃξε νά γίνῃ ζαχαροπλάστης.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη φάνηκαν στὸν ἐργατικὸ δρίζοντα οἱ συντεχνίες. Ἀναμείχθηκε στήν ὑποτυπώδη ἐκείνης τῆς ἐποχῆς συνδικαλιστικὴ κίνηση καί ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τῆς συντεχνίας τῶν ζαχαροπλαστών. Τὴν ἴδια ἐποχὴ συγκροτήθηκε καί ὁ πρῶτος δημοκρατικὸς πυρῆνας μέ τοὺς Φλογαῖτη, Χοιδᾶ καί Γ. Φιλάρετο ὁ ὁποῖος ἐξέδιδε τότε τὸν «Ρίζοσπᾶστη», φορέα τῶν δημοκρατικῶν καί σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν στίς ὁποῖες εἶχε προσχωρήσει καί ὁ φλογερός καί ἐνθουσιώδης Νάγος.

Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Α' ἀνησυχήσας ἀπὸ τίς κινήσεις ἐκείνες θέλησε νά γνωρίσῃ τοὺς πρωτεργάτες τους καί τοὺς ἐκάλεσε στά ἀνάκτορα γιά νά τοῦ ἐκθέσουν τίς ἀπόψεις τους. Ὁ Σπυρίδων Νάγος, μέ τό προεδρεῖο τῶν συντεχνιῶν, περιβληθεὶς ρενδιγκότα καί κυλινδρικό πλόδι-ὅπως ἀπαιτοῦσε ἡ αὐλικὴ ἐθμοτυπία- παρουσιάσθηκε στὸν ἀνακτα καί τοῦ ἀνέπτυξε τὰ αἰτήματα τοῦ κλάδου του. Ἐπίσης καί ἡ ὁμάδα τῶν δημοκρατικῶν παρουσιάσθηκε καί ἐξέθεσε τό πρόγραμμα τοῦ κόμματος.

Ὁ φιλοπαίγμων ἐκεῖνος βασιλεὺς, στοὺς μὲν ἐργάτες ἐδήλωσε ὅτι εἶναι παρὰ τό πλευρόν τους καί νά τὸν θεωροῦν προστάτη τους, στοὺς δέ δημοκρατικούς εἶπε, ὅταν θά γίνῃ δημοκρατία, νά τὸν ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους γιά τό ἀξίωμα τοῦ πρώτου προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας!

Ὁ Σπυρίδων Νάγος θαύμαζε τίς ἀρχές τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καί ἡ τριλογία Ἐλευθερία-Ἰσότης-Ἀδελφότης, ἔγινε τό βίωμά του. Οἰσθηλατημένος ἀπὸ τὴν ἐκκολαπτομένη τότε κίνηση τοῦ Ἐξελικτικοῦ Σοσιαλισμοῦ, συνδέθηκε μέ τὸν δρῶντα στό Λονδίνο Πλάτωνα Δρακούλη (Τὰ βιβλία του μόλις ἐξεδόθησαν ἀπὸ τίς ἐκδόσεις ΙΔΕΟΘΕΑΤΡΟΝ).

Τέλος, ἀπεφάσισε νά προβῇ σέ ἀγῶνα ἀφυπνίσεως καί ἐξεγέρσεως τοῦ ἀδικημένου ἐργάτη. Τοῦ ἐργάτη τὴν ἀθλιότητα καί τὴν κακομοιρία εἶχε καί ὁ ἴδιος δοκιμάσει καί ἤθελε νά τὸν σπρώξῃ γιά νά ζητήσῃ τὰ δικαιώματα πού ἔχει ἀπὸ τὴν ζωὴ καί πού τοῦ ἀρνοῦνται οἱ ἐργοδότες, καί ἀκόμη καί ἡ ἴδια ἡ Πολιτεία.

Ἐγκαταλείπει τότε τό ἐπάγγελμα τοῦ ζαχαροπλάστη καί γίνεται τυπογράφος. Συντάσσει, ἐκδίδει καί κυκλοφορεῖ μόνος του τὴν πρώτη στήν Ἑλλάδα σοσιαλιστικὴ ἐφημερίδα, τό «Ἀρδὴν».

Πρωτεργάτης καί ρήτωρ τῆς πρώτης συγκεντρώσεως στίς στῆλες τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς τῆς Ἑργατικῆς Πρωτομαγιάς, καταδιώκεται ἀπὸ τὴν Ἀστυνομία καί κατὰσχεται τό φύλλο του. Καταφεύγει στήν Κεφαλλονιά. Συλλαμβάνεται στήν Ζάκυνθο. Ἐπεμβαίνουν τὰ φιλελεύθερα στοιχεῖα τοῦ νησιοῦ καί ἀφήνεται ἐλεύθερος. Ἐκεῖ συνδέεται μέ τοὺς ρίζοσπᾶστες καί μέ τοὺς προοδευτικούς κύκλους, στοὺς ὁποῖους ἀνήκαν καί οἱ τέκτονες τῆς Ἀγγλικῆς Στοᾶς «Ἀστὴρ», στήν ὁποίαν εἶχαν μυηθῇ οἱ περισσότεροι Φιλικοὶ τοῦ 1821.

Ο Σπυρίδων Νάγος δέν ήταν τότε τέκτων, αλλά είχε αρκετά μελετήσει περί τῆς προοδευτικῆς καί μυστηριακῆς ἐκείνης ἐταιρείας. Διέγραψε καί υπέδειξε ποιός πρέπει νά εἶναι ὁ σκοπός καί ἡ δράση τῶν τεκτονικῶν μυστηρίων. Ἔτσι προκάλεσε τόν θαυμασμό καί τήν ἐκτίμησιν τῶν καλῶν ἐκείνων ἐργατῶν τοῦ πνεύματος.

Όταν, τέλος, ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα, ἀπεφάσισε νά ἐρῇ ἕνα βιοποριστικό ἐπάγγελμα ὥστε ἀπερίσπαστος πλέον ἀπό τὸ βιοποριστικό του πρόβλημα νά ἐπιδώθῃ ἐντονότερα στίς πνευματικές του ἐρευνες καί ἐπιδιώξεις.

Διορίσθηκε τότε ὑπάλληλος τῶν Ταχυδρομείων Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ πέρασε τὰ περισσότερα χρόνια τῆς ζωῆς του. Τότε νυμφεύθηκε καί ἀπέκτησε τρία παιδιά. Στό νέο του ἐπάγγελμα ἐργάστηκε γιά τήν ἀνύψωση τοῦ κλάδου του καί ἐξελέγετο μέλος τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ Συλλόγου Δημοσίων Ὑπαλλήλων ἐπὶ ἀρκετά χρόνια.

Τό 1918 προσελήφθη σέ τραπεζικό ἴδρυμα στήν Ἀθήνα μέ τόν βαθμό τοῦ Τμηματάρχου.

Ἀφοῦ πέρασε ἀπό τριάντα ἐπτά ἐπαγγέλματα, ὅπως μέ δόση θυμοσοφίας ἔλεγε, τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του διορίσθηκε Διευθυντής τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Πειραιῶς, τήν ὁποία διοργάνωσε καί διηύθυνε κατά τρόπο πού ἐξυπηρετοῦσε πληρέστατα τὸ ἀναγνωστικό κοινὸ τῆς πόλεως.

Αὐτὴ ἦταν ἡ ἐπαγγελματική καί κοινωνική σταδιοδρομία καί ἡ ιδεολογική πορεία τοῦ Σπυρίδωνος Νάγου μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἡ φιλοσοφική καί πνευματική δράση του, ὅμως, σημειώνεται ἔντονα ἀπὸ τὸ 1897. Ἡ χρονολογία αὐτὴ εἶναι ἀφετηρία μιᾶς νέας στροφῆς πρὸς ὀρισμένους προσανατολισμούς πνευματικῶν κατακτήσεων. Σ' αὐτές ἀναδύεται ἡρώς καί ἐπιτυγχάνει μέ τήν ἀδάμαστη θεληματικότητα του τήν μεταμόρφωση τοῦ ιδεολογικοῦ καί συναισθηματικοῦ περιεχομένου, πού πλαισιώνονται τώρα μέ ψυχικές ἱκανότητες καί δυνάμεις πού χαρακτηρίζουν τοὺς πραγματικούς μύστες τῆς φύσεως καί τοῦ πνεύματος, προορισμένους νά γίνουν ψυχουργοί καί ταγοὶ ἀνθρώπων.

Ἔτσι ὁ Σπυρίδων Νάγος ἀκτινοβολεῖ τώρα καλωσύνη καί σοφία, δύο μαγνήτες πού τραβοῦν κοντά του ὅσους ποδοῦν ἀνωτερότητα καί γνώση. Συσπειρώθηκαν ἔκτοτε μερικοὶ μαθητὲς του γιά νά γίνουν οἱ πολλοὶ ἀργότερα, πού ἔμειναν πάντοτε ἀφοσιωμένοι σ' αὐτόν.

Μ' αὐτοὺς ὁ Σπυρίδων Νάγος ἦταν παρὼν σέ κάθε κοινωνική ἐκδήλωση σχετική μέ τήν πρόοδο, τὸν ἀνθρωπισμό, τήν φυσιολατρεία, τήν ἐρευνα τῆς ἀλήθειας, τήν εὐδαιμονία καί τήν ἐλευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔτσι μέ τήν ομάδα τῶν πιστῶν του ἐμφανίζεται στὸν «Σύλλογο Ἀθηνᾶ-Υγεία», πού εἶχε σκοπὸ τήν ἐφαρμογὴ καί διάδοση τῆς ἀκροφαγικῆς διαίτας γιά ἀν-

θρωπιστικούς λόγους. Σχετικὰ ἐξεδόθη τότε μία πραγματεία καί τὸ βιβλίο «Πνευματικαὶ Ἰδέαι».

Ἀπὸ τὸ 1900 περίπου ὁ Σπυρίδων Νάγος καθιέρωνε τίς κυριακάτικες ἐκδρομὲς μέ τίς θρεϊθασίες, μέ τὰ θαλασσόλουτρα, μέ τὰ ἀερόλουτρα καί μέ τὰ ἡλιόλουτρα, σ' ὅλες τίς ἐποχὲς τοῦ ἔτους, πού τότε ἐθεωροῦντο ὡς ἐπικίνδυνες ἐκκεντρικότητες. Γιά τήν ἐκλαϊκευση αὐτὴν τῆς φυσικῆς ζωῆς ὁ μαθητὴς του Ἀδριανόπουλος ἐξέδωσε τότε σχετικὸ σύγγραμμα. Βλέπουμε ὅτι ὁ Νάγος στὸν τομέα τὸν φυσιολατρικό, πού θὰ πρέπει νά εἶναι τὸ ἀγνότερο ἐντρύφημα μιᾶς ζωντανῆς νεολαίας, στάθηκε πρωτοπόρος καί ἐγκαινιστής.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ μυεῖται στὸν Τεκτονισμό μέ τοὺς πιστοὺς μαθητὲς του. Ἐκεῖ ὁ Σπυρίδων Νάγος ἀναδύεται καί ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ὅλους ὡς γνήσιος ἐμπνευσμένος Μύστης Δάσκαλος μέ σπάνια ἡγετικά προσόντα. Ἡ ἱκανότης του περὶ τήν ἐρμηνεία τῶν συμβόλων, ἡ γλυκύτης τοῦ χαρακτήρος του, καί οἱ ἐμπνευσμένες διδασκαλίες του ἔδωσαν νέα ζωογόνο πνοή στοὺς τεκτονικούς κύκλους, μερικοὶ τῶν ὁποίων καί σήμερα ἀκόμη πορεύονται σύμφωνα μέ τίς ἀνεκτίμητες καί σοφές ὑποδείξεις του.

Όταν συνεστήθη ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἑταιρεία ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαναστασίου, τὸν Κ. Βαρβαρέσσον καί ἄλλους σοσιαλιστὲς πού εἶχαν περατώσει τίς σπουδὲς τους στήν Γερμανία, ἡ ὁμάς τοῦ Νάγου ἔδωσε καί τότε τὸ «παρὼν» καί ἀπετέλεσε τὸν κορμὸ τῆς προοδευτικῆς ἐκείνης ὁργανώσεως, τήν ὁποία τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ δέχθηκε μέ ἐνθουσιασμό. Ἀτυχῶς, ἀπὸ τήν ἀρχὴ ἡ ιδεολογικὴ ἐκείνη ὁργάνωση ὑπέστη πολιτικὴ καί κομματικὴ διάβρωση καί φυλλορρόφησε σύντομα, ἀφοῦ συνεκλόνησε ἀρκετὰ τοὺς πολιτικούς κύκλους τῆς χώρας μας.

Κατὰ τὸ 1915 ὁ Νάγος ἐγγράφεται στήν Θεοσοφικὴ Ἑταιρεία καί γίνεται πρόεδρος τῆς στοᾶς «Ἀπόλλων». Τὸ πέρασμά του ἀπὸ ἐκεῖ ἦταν σύντομο. Καίτοι ἔτρεφε θαυμασμό γιά τήν ιδρύτριά της Ἑλένα Πέτροβνα Μπλαβάτσκι, ἡ διάρθρωση καί ἡ ἔλλειψη μεθοδολογίας κατὰ τὴν ἀλλήλην γιά τὸ σύστημα ἐκείνο, πού ἐν τούτοις ἐφίλοδόγησε νά ἀναδειχθῇ ὁ φορεὺς τῆς ἀρχαίας σοφίας στήν Δύση, δέν τὸν ἱκανοποιοῦσε.

Αὐτὴ ἦταν σέ σύντομες καί γενικές γραμμὲς ἡ ιδεολογικὴ κατάρτιση καί δραστηριότητα τοῦ Νάγου, στήν διαδρομὴ του μέσα ἀπὸ τίς διάφορες ὁργανώσεις πού ἔδρασαν τότε σέ ποικίλους κοινωνικούς τομεῖς. Τὸ πέρασμά του ἀπὸ αὐτὲς σκόρπιζε τήν ἀκτινοβολία τῆς δυνάμεις του προσωπικότητος. Ὅσοι συνεργάσθηκαν καί τὸν γνώρισαν ἀπὸ κοντά, πάντοτε θυμοῦνται μέ θαυμασμό τήν ἀνωτερότητα τοῦ ἡθους του, τήν ἀστείρευτη καλωσύνη του, τίς ἀπέραντες γνώσεις του καί τήν δύναμη τῆς πάντοτε ὀρθῆς κρίσεώς του.

Ὁ ἀκάματος αὐτὸς καί τολμηρὸς ἐρευνητὴς ἀπὸ νωρὴς στράφηκε στήν μελέτη τῶν καταλοίπων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων. Μέ τήν μυστηριακὴ του κατάρτιση κατόρθωσε, ὅσον κανένας ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του ἢ καί τοὺς προγενεστέρους του, νά σπουδάσῃ τήν γλῶσσα τοῦ συμβόλου καί νά τὸ ἐρμηνεύσῃ τόσον ἐπιτυχῶς. Ἔτσι ἀποκαλύπτει μέ πειστικότητα τὸ βαθύ περιεχόμενο κάθε ἀλληγορίας.

Ἡ ἱκανότητά του αὐτὴ τὸν βοήθησε νά ἐρμηνεύῃ μέ πολλήν ἐμβρίθεια καί εὐχέρεια τήν ἀρχαία ἑλληνικὴ καί ξένη μυθολογία, ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς ὁποίας οἱ σοφοὶ συνδέτες τῆς ἐρμητικῆς ἔκλεισαν τὰ βαθειὰ νοήματα τῶν δυνάμεων καί τῶν νόμων τῆς Κοσμογονίας γιά νά τὰ προφυλάξουν ἀπὸ τήν βεβήλωση ἢ καί τήν παρανόηση ἀπὸ τίς ἀδύνατες καί τίς ἄωρες διάνοιες.

Μία συγκριτικὴ μελέτη τῶν σωζομένων κοσμοθεωριῶν τὸν ἐπίσπευσε ὅτι ὅλες προέρχονται ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ. Διαφοροποιοῦνται καί παίρνουν ξεχωριστὴ διατύπωση καί μορφή, ἀνάλογα μέ τὸν χρόνο καί τήν ἱκανότητα τοῦ κάθε φιλοσόφου. Πηγὴ τῶν διαφορῶν κοσμοθεωριῶν πού διατυπώθηκαν μέ τὸν μῦθο καί τὸ σύμβολο, πίστευε ὅτι ἦσαν τὰ προελληνικὰ Μυστήρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα οἱ Θεολόγοι ποιητὲς καί φιλόσοφοι διδάχθηκαν καί ἄντλησαν τὰ στοιχεῖα τῆς κοσμοθεωρίας των, πού ἐδόθηκαν μετέπειτα στοὺς ἱστορικούς χρόνους καί διατυπώθηκαν στὰ φιλοσοφικά τους συγγράμματα.

Ὡς θεμελιωτὲς καί πρωτοπόρους κάθε μυστηριακῆς γνώσεως καί κάθε φιλοσοφίας ἀνεγνώριζε τὸν Θεὸ Ὁρφέα καί τὸν Μέγα Πυθαγόρα, τῶν ὁποίων τὰ σωζόμενα μελετοῦσε ἐμπεριστατωμένως καί συνεχῶς ἐπὶ πολλὰ χρόνια. Τὰ μεταγενέστερά τους φιλοσοφικά συστήματα τὰ θεωροῦσε προερχόμενα ἀπὸ ὅσα οἱ γίγαντες ἐκείνοι τῆς Ἑλληνικῆς Συλλήψεως διετύπωσαν εἴτε συμβολικά εἴτε φανερά.

Ὁ Σπυρίδων Νάγος μπορεῖ νά εἰπωθῇ ἀδίσταχτα, ὅτι ζωντάνεψε τήν ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψη καί φιλοσοφία. Ἀνέσυρε ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων καί ἀπὸ τὰ ἄδυτα τῶν ἀρχαίων μυστηρίων ἀλήθειες, τίς ἀνασυνέθεσε καί παρουσίασε πλήρες φιλοσοφικὸ καί βιονομικὸ σύστημα μέ τὸ ὁποῖο ἐξηγοῦσε ὅλα τὰ αἰνίγματα τῆς ζωῆς καί τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καί ἱκανοποιοῦσε τήν πιὸ ἀνήσυχη καί ἀπαιτητικὴ σύγχρονη σκέψη.

Τίς ἀρχές τοῦ συστήματος ἐκείνου πρῶτος αὐτὸς ἐφήρμοζε μέ αὐστηρότητα ὡς κανόνες τοῦ καθημερινοῦ του βίου καί καλοῦσε τοὺς μαθητὲς του καί τοὺς ἀκροατὲς του νά τίς ἀκολουθήσουν. Ὅ,τι πίστευε ὡς ὀρθὸ καί ὡς πρέπον, τὸ μετουσίωνε σέ πράξη μέ συνέπεια αὐτόχρημα μονολιδική.

Ἡ ἐπίδραση τῶν Ὀρφικῶν καί τῶν Πυθαγορικῶν θεωριῶν ὑπῆρξε στὸ πνεῦμα τοῦ Σπυρίδωνος Νάγου θετικά διαβρωτική. Μέ τήν βαθειὰ δὲ στοχαστικὴ του κρίση καί μέ τήν ἐξαιρετικὴ ἱκανότητα νά εἰσδύῃ στό νόημα τοῦ συμβόλου, ὅχι μόνον κατόρθωσε νά συλλάβῃ τίς κοσμογονικές καί ιδεολογικές δοξασίες τῶν δύο τούτων ὑπερόχων Σοφῶν καί Μυσταγωγῶν, ἀλλὰ καί νά τίς ἐρμηνεύῃ καί νά τίς ἀναλύῃ μέ σαφήνεια καί μέ πειστικότητα, ὥστε νά προκαλοῦν τήν κατάπληξη καί τὸν θαυμασμό τῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων καί τῶν σοφῶν ἐρευνητῶν.

Αὐτὴ ἦταν ἡ μεγαλύτερή του ἀρετὴ. Ἡ μεταμορφωτικὴ ἐπίδρασή του στὸ ἦθος καί στὸ πνεῦμα, ὅσων τὸν ἀκολουθοῦσαν ὑπῆρξε καταφανῶς ἀποτελεσματικὴ. Ἐκεῖνοι πού μαθήτευσαν σταθερὰ κοντά του δέχονταν τίς ἀκτίνες τῆς ιδεολογικῆς διαφωτίσεως, τίς ἀκτίνες τῆς ψυχουργικῆς κατεργασίας τους, τίς ἀκτίνες τίς λυτρωτικές γιά τὸ πνεῦμα τους. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀνεκτίμητα χαρίσματα, χάριζαν ἐφαρμοζόμενα, ἦθος ἀνώτερο, σκέψη ἐλεύθερη, ἰσορροπία καί γαλήνη ψυχικὴ.

Ὁ Σπυρίδων Νάγος μολονότι ἀναγνωρίζονταν ὡς Διδάσκαλος-Μύστης, οὐδέποτε ἰσχυρίσθηκε ὅτι παρουσίασε δικό του φιλοσοφικὸ σύστημα οὔτε καί ὅτι ἱδρύσε Σχολή. Φιλοδόγησε μόνον νά φέρῃ στήν ἐπιφάνεια τίς δοξασίες τῶν ἀρχαίων προγόνων μας καί προσπάθησε νά τίς καταστήσῃ καταληπτές, προσιτές καί ἐφαρμόσιμες ἀπὸ τοὺς σύγχρονους Ἕλληνες. Τὸν συνέπαιρνε πάντοτε τὸ πάθος τῆς ἀρχαιοφιλίας καί πολιτικός του ἀστὴρ ἦταν ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψη.

Ὁ Σπυρίδων Νάγος ὑπῆρξε μίᾳ καθαρὴ ἑλληνικὴ ψυχοπνευματικὴ ἰδιοσυγκρασία μέ γνήσιες καί ἀγνές φυσιολατρικές ἐκδηλώσεις. Ἡ πίστη του σ' αὐτὸ πού ἐδίδασκε στοὺς κλειστοὺς καί τοὺς ἀνοικτοὺς κύκλους, καί κυρίως στίς ἐκδρομικὲς συγκεντρώσεις στοὺς ἀρχαιολογικούς χώρους, προκαλοῦσε τήν προσοχὴ καί τὸν θαυμασμό τῶν ἀκροατῶν του. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, ὅσοι ζήτησαν νά τὸν πλησιάσουν περισσότερο, αἰσθάνονταν τήν ἀκτινοβολία του καί τήν ἀγαθοποιό του ἐπίδραση. Ἔτσι τοῦ ἐγίναν ἀχώριστοι φίλοι πού δέν τὸν λησμονοῦν ποτέ. Αὐτοὶ καί τώρα ἀκόμη προσπαθοῦν νά πορεύονται σύμφωνα μέ τίς σοφές ὑποδείξεις του.

Τίς δοξασίες του καί τίς πεποιθήσεις του εἶχε θεμελιώσει στὰ στέρεα βάθρα τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, καί ἐπ' αὐτῶν ὕψωσε τὸ ιδεολογικό, τὸ ἠθικὸ καί τὸ πνευματικὸ του οἰκοδόμημα. Πίστευε ἀπόλυτα στὸ ἐνιαῖο τῆς Φύσεως καί τὸ αἰτιολογοῦσε μέ τίς ἀτράνταχτες αὐτές ἀλήθειες.

ΠΟΛΥΣΙΑ, ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ», ελεγχό-
μενός στην αρμονική έκφραση της άλλης Φύσεως πού
αποβελί το Πάν. Από το Πάν προέρχεται ο άνθρωπος.
Από τις ουσίες του Παντός σχηματίζεται και όλο το Είναι του
κόσμου μέσα του πού λανθάνοντα κατάστασε όλο το Πάν.
Ο άνθρωπος και ο κοσμοποιός Μιγάς ταυτίζονται
στη συνείδηση του θεού του Έφελ και με αυτές εξελίξε-
ται μετασχηματίζεται και μεταβάλλεται σε πλάσματα, όλοι
από το ίδιο πούρο πούς είναι.

Τι θέλω λοιπόν να πάρω σήμερα; ΛΑΤΡΕΙΑ
ΣΤΟ ΠΑΝ. Η λατρεία όμως αυτή έχει νόημα και σκοπό
είναι μόνον όταν ο άνθρωπος ανακαλύψει μέσα στους νόμους και τους
σκοπούς της Θεότητας, τον προορισμό της και τη δοξολογία
του στους σκοπούς και τους νόμους της.

Ὡς κατὰ τὸ πρῶτον ὁ Νάγος πίστευε στὴ ἀρχαία δοξασία περὶ Χάους, ποὺ ἐδωκεῖτο ὡς κατάσταση, ἢ γενικὴ παράκλησις κάποιου σπερματικού ἔστι σήμερα βλέπουμε ὡς μορφή καὶ ὡς συνείδηση. Ἀπὸ τὸ Χάος προέβλεπε στὸ τίποτε τοῦ εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ Χρόνου καὶ τοῦ Κόσμου γεννηθῆναι. Ἐμμεῖς δὲ διὰ Οὐραίου, τῇ ἀποκρίσει τοῦ Πυθαγόρου καθόριζαν ὡς Μεριστή καὶ ὡς Συνεγή.

Στο έργο του «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ» περιγράφεται πως ο άνθρωπος αποτελείται από πέντε όργανα και πέντε αισθήσεις. Στους πέντε όργανα και πέντε αισθήσεις αντιστοιχούν πέντε είδη ψυχών. Η πρώτη ψυχή αντιστοιχεί στην όραση, η δεύτερη στην ακοή, η τρίτη στην οσμή, η τέταρτη στην γεύση και η πέμπτη στην αφή. Η πρώτη ψυχή αντιστοιχεί στην όραση, η δεύτερη στην ακοή, η τρίτη στην οσμή, η τέταρτη στην γεύση και η πέμπτη στην αφή.

[illegible]

Χρειαζόμαστε και περισσότερα πνεύματα του καλού και της ελπίδας. Αλλά είναι να εμβρυολογούμε πρόθυμα όλη και το όλο για μέρα προσβάλλεται να γίνει Δεκά Οκτώ.

Αὐτὸς ἦταν ὁ καλὸς, ὁ εὐγενεὴς, ὁ ἀνιήτορος Σ. Νάγας.

ΤΟ ΠΙΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΠΙΣΤΕΥΩ
ΤΟΥ 2000 ΜΕΣΤΟΙ

ΤΟ ΠΙΣΤΕΥΩ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

... "Ακουσον, λέγει ὁ Γέρον, ἡ Ἀλήθεια τότε θά λάμψῃ ἐπὶ τῆς διανοίας σου, ὁπότεν ὡς σκοπὸν τοῦ θείου σου ἀκολουθήσῃς τὸ πρόγραμμα τοῦ φιλοσόφου, οὐχὶ ἐννοεῖται ἐκείνου ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται πρὸ τῆς ἀνθρωπότητος κομπορρημονῶν, ἀλλὰ τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἐκ τῆς αἰτίας τοῦ Σύμπαντος προκύψαντος, τοῦ ὑποστάντος πάσας τὰς μετατροπὰς καὶ ἀναγεννηθέντος ἐν τῇ δυνάμει Πυρί, τῇ συγκρατοῦντι πάντας τὰς τῆς Φύσεως δυνάμεις, τῇ συνδέοντι καὶ ἀποσυνδέοντι πάσας τὰς οὐσίας αὐτῆς, ὅπως τὰς μεταβάλλῃ εἰς νοητικὰς δυνάμεις· ἀλλὰ ὅχι, δὲν πρέπει περὶ τούτου νὰ εἰπω πλεονέκτα.

Τὸ πρόγραμμα, λοιπόν, τοῦ φιλοσόφου εἶναι νὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ Θεός, ὁ ὑπὸ διαφόρους ιδιότητας παρουσιασθεὶς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν τῶν θρησκειῶν, εὐρίσκεται ἀπανταχοῦ τῆς Φύσεως ὁρῶν πρὸς διαμόρφωσιν καὶ ἐξέλιξιν πασῶν τῶν οὐσιῶν αὐτῆς.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι πᾶσαι αἱ προσωπικότητες τοῦ Σύμπαντος, καὶ οὐχὶ μόνον τῆς Γῆς, εἶναι μία ἐνότης ἐκδήλωσις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἐκάστη φέρει μεθ' ἑαυτῆς τὸν Θεόν. Συνεπῶς, προφητικίζουμένη μία ἐκδήλωσις ὑπόστασις, προφητικίζεται ὁ πάντων γεννήτωρ Θεός.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δὲν ὑπάρχει πλ. τὸ ὅποιον φυσικῶς νὰ χωρῇ αὐτοὺς εἰς ἑθνη, εἰς φυλὰς, εἰς τάξεις καὶ εἰς ὅσα ἄλλα ὁ ἀτελής τῶν ἀνθρώπων νοὺς παρήγαγε πρὸς ἴδιον αὐτῶν ὄλεθρον.

Νὰ πιστεύῃς καὶ τοῦτο κατόπιν ἐπισταμένης παρατήρησεως ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τῆς Φύσεως, ὅτι πᾶσα δράσις αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο ὑπηρετεῖ ἢ τὰ ὀργανικὰ (ἐνν. ἐμφυγα) ὄντα αὐτῆς, καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα νὰ μεταβάλλῃ εἰς τοιαῦτα. Συνεπῶς, πᾶσα ὑπόστασις δικαιούται νὰ ἀπολαμβάνῃ τῶν εὐεργετημάτων τῆς μητρὸς Φύσεως καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ Θεοῦ, ἀφ' οὗ συντελεῖ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν τελείαν ἐκδήλωσιν τούτων, διότι λαμβανομένη ὡς τελεία ὑπὸ τῆς Φύσεως συντελεῖ πλεον εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς Ζωῆς. Ὁ ἐναντίον τοῦ νόμου τούτου πορευόμενος οὐδέποτε ὀφείτῃ Θεόν ἐν τῇ δράσει αὐτοῦ.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων δὲν δύνανται νὰ βλέπωσι τὰς λειτουργίας τῆς Φύσεως θὰ ὑπόκεινται οὗτοι εἰς ἀποσύνδεσιν καὶ εἰς ἐκ νέου σύστασιν.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι ἡ μεγαλύτερα τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ φυσικὴ ζωὴ καὶ ἡ τελομένη ἐν τῇ Παντὶ ἀγάπῃ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐκδηλοῦται πλεονέκτα.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου καὶ πᾶσα φαινομένη τὸν κόσμον χημικὴ σύστασις περιέχει ἐν ἐκείνῃ ἐκείνο τὸ ὅποιον ζωογονεῖ, συγκρατεῖ καὶ συντρίβει ἐπὶ τῶν τροχιῶν τῶν πάντων τὰ ἐν τῇ Φύσει ἐκδηλούμενα

ἀντικείμενα καὶ ὑποκείμενα καὶ ὅτι τὸ Φῶς εἶναι ἡ μέση τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Σαμπαννί ἐκφράσις.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι ἡ ἰδία σου μορφή ἐπαναλαμβάνεται ἐπὶ πασῶν τῶν ἐκδοη- λωμένων μορφῶν καὶ ὅτι ἐν αὐτῇ ὁ Θεὸς ὁρᾷ, ὅπως ἐν τῇ συλλειτουργίᾳ τῶν ὅλων προσωπικοτήτων παρχυθῇ ἡ τελεία φιλοσοφία, ὁ δικαιο- μενος νὰ κατοικῇ τὸ Σύμπαν καὶ διὰ τῶν τελείων αὐτοῦ αἰσθήσεων αἰσθάνηται τὴν τε ἀρμονίαν καὶ πᾶσαν διάταξιν τελομένην ὑπὸ τῶν νόμων, ὅπως μὴ αὐτὴ συνταράσσεται.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι ἑκαίς, ζῇ ἐκτὸς τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Φωτός, ὡς σὺ ἤδη, καὶ εἶναι ἀπολύτως τυφλός.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι ὁ μὴ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ἁγίους τοῦ οὐρανοῦ δύνανται νὰ ἀγαπᾷ καὶ ὅτι ἡ περιπλάνησις καὶ ἡ ὁδὸς, ἔσονται κληρονομία αὐτοῦ.

Νὰ πιστεύῃς, ὅτι τὸ Φῶς τότε φωτίζει τὰς ψυχὰς ὁπότεν αὐταὶ διακαῶς τοῦτο ἐπιθυμοῦσι καὶ ἐφ' ὅσον αὐταὶ νὰ ἀγαπῶσι δύνανται καὶ εἰσι δίκαιοι.

Ὁ Γέρον ἔστη ἰσχυρὰ ἀκτὶς φωτός ἀγνώστου προσ- ληπτῆς καὶ ἐπὶ ἐφύτισε τὴν μορφήν του· ἦτο μεγαλο- πρεπής.

— Τότε, λέγει, ὁ Θεὸς ἐπαμάρτυσται, ὅτι πολλὰ αἰεὶ εἶπον καὶ θὰ εἴλεγε ἑκάστη. Πᾶς μὲντοι πῶς ὅσον ἤκουσες καὶ μετὰ εἴ μεναι, τὴν πράξιν καὶ ἐκτέλεσιν τῆς πίστεως τοῦ φιλοσόφου, ἐπὶ ἐκείνῃ ἐκείνην ἐκτέλεσιν τὴν ἐνάτην ἐσπερινὴν ὥραν καὶ εἶπε τὰς λέξεις Α. γ. Γ. Η.....Φ....., ἐννεάκις καὶ ἑξήκως προέφησεν ἐννεὰ ὅρματα πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ἀδιαφορῶν περὶ τῆς ὁμαλότη- τος ἢ μὴ τοῦ ἐδάφους. Μετὰ τὴν τέλει ταύτην θὰ εὐ- αρέσῃς εἰς τὰς ἀγκάλας περικαλλεστάτης Νύμφης· ἐκεί- νη θὰ σοὶ διδάξῃ τὰ ἀπόκρυφα, ἐὰν δὲν ἀσχημονήσῃς πρὸς αὐτὴν ἐφ' ἀνοήτων συλλογισμῶν. Μνήσθητι, ὅτι θὰ σοὶ ἡγήσῃ ἐκείνο τὸ ὅποιον ἀτελεῖς διὰ τῆς συμ- πικνῆς σου ὀργάνου ἐκ τῆς Φύσεως ἀλλὰ πρὶν τὴν χρη- γήσῃς τοῦτο πρὸς αὐτήν, νὰ λάβῃς ὡς ἀντάλλαγμα ὅτι θὰ σοὶ καταστήσῃ ἀμετάκλητον τὴν ψυχὴν.

Τότε εἶπεν καὶ ἐξηφάνισθη ὁ Γέρον. Ἐκαστος ἐννοεῖ τὴν ἐκπαλιν μου.

Ἀπὸ τὸ βιβλίον Ο ΚΑΤΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΛΑΝΤΟΣ τοῦ Σ. Ν. Α. Γ. Ο. (ἐκ ΔΕΘΟΘΕΑΤΡΟΝ)

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Ἀναρωτιόμαστε κάθε ἡμέρα γιὰ τὴν ἀπανθρωπία τῆς ζωῆς μας καὶ τὴν σκοπιμότητά της. Τί μᾶς προσφέρει τέτοια ἀγχώδης ὕλιστική καὶ, τελικά, σκληρὴ ψυχικῶς ζωὴ;

Ἀρκετοὶ πασχίζουν νὰ βροῦν νοήματα γιὰ παρηγοριά τῶν πολλῶν, πού ὅμως καταλήγουν στὸν ὠχαδελφισμό τῆς ἐποχῆς μας καὶ παραπέρα στὴν ἀποτελμάτωση τῆς κοινωνικότητος καὶ τῆς πνευματικότητος. Γύρω μας ὅλα δείχνουν νὰ ἀλλάζουν γρηγορώτερα ἀπὸ ὅσο μπορούμε νὰ καταλάβουμε καὶ πρὸς ἀγνωστες κατευθύνσεις. Ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος δείχνει νὰ ἔχῃ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα ὅτι μπορεῖ νὰ ἀνατρέψῃ αὐτὴν τὴν κατάστασι. Τὸ χρυσοῦν γένος τῶν ἀνθρώπων, πού πρῶτα ἐπλάσαν οἱ ἀθάνατοι, κατὰ πῶς γράφει ὁ Ἡσίοδος (στὸ «Ἔργα καὶ Ἡμέραι» του), οὔτε ἀνάμνηση πιά δὲν εἶναι.

Ἄραγε ὅλα τελείωσαν; Ἡ ἀνθρωπότης καταδικάσθη- κε γιὰ πάντα; Χάνεται; Μάταιες οἱ θυσίαι τῶν ἱεουργῶν τῆς ἀνθρωπότητος; Μάταια θυσιάσθηκαν οἱ μεγάλοι ἱε- ροφάντες τῶν θρησκειῶν τοῦ ἀνθρώπου;

Ὁ Ζαγρεὺς Διόνυσος, ὁ Ἄριος Ράμα, ὁ Ἰνδὸς Κρίσνα, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Αἰγύπτιος Ὅσιρις, ὁ Ἰησοῦς, ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἱ- δρυτὲς τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν κινήσεων τοῦ ἀρ- χαίου κόσμου, ὅλοι μάταια ἐδίδαξαν καὶ — ὡς ἐπιστέ- γασμα τοῦ συμβολισμοῦ τῆς Ἀγάπης τῆς Σοφίας τους — θυσιάσθηκαν;

Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἔτσι.

Ἐάν ἦταν ἔτσι, πρὸς τί τὸ ὅλο καὶ περισσότερο ἐντό- νως ἐκδηλούμενο ἐνδιαφέρον γιὰ τίς δοξασιεῖς τῶν ἀρ- χαίων, γιὰ τίς ἀλήθειες τῆς Δημιουργίας, τῆς Φύσεως (γιὰ τοὺς ἀρνησιθρησκούς φιλο- σοφοῦντες) καὶ τῆς Πλάσεως (γιὰ τοὺς θρήσκους διανοητές); Γιατί ἀνθρω- ποι σάν ἐμᾶς συρρέουμε σὲ τέτοιες συναντήσεις, διαπανῶντας χρό- νο καὶ πνεῦμα;

Ἡ πορεία τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος· αὐτοκαταστροφικὲς ἐπι- λογές, κατακλυσμοί, θεομηνίες, ἐκτεταμένους γεωλογικὲς ἢ κλι- ματολογικὲς μεταβολές, καὶ γενι- κῶς, φυσικὲς ἀναταραχές πσιωγύρι- ζαν τὸν ἀνθρώπο πολιτιστικῶς, ἠθικῶς. Ἀπὸ τὸν γαλήνιο βιβλικὸ Παράδεισο ἔπεσε στὰ βάσανα καὶ στὸν μόχθο τῆς ζωῆς, τοῦ ἱ- δρώτος τοῦ προσώπου καὶ τοῦ πόνου τῆς γεννῆ-

σεως. Ποιητικῶς περιέγραψε τὴν πτῶση αὐτὴν ὁ Ἡσίο- dos, ὡς γεγονότα καὶ προβλέψεις ἐκ θείας ἀποκαλύψεως. Ἐγραψε ὅτι ἀπὸ τὸ χρυσοῦν γένος, ὅταν ὁ ἀνθρώπος ζοῦσε σάν τοὺς θεοὺς ἀγνὰ καὶ ἄκοπα, ἄφοβα καὶ ἀγα- θοποιά, ἔπεσε στὸ ἀργυροῦν γένος, πού ἄμυαλα, βασι- νισμένα καὶ αὐτοκαταστροφικὰ ἐξῆλθε μέχρι πού ὁ Δίας τὸ κατέστρεψε.

Κατόπιν ἐξῆλθε τὸ χαλκοῦν γένος. Πολεμιστὲς δυνα- τοὶ καὶ ἀκατάβλητοι. Οὔτε πείνα ἐνοιωθῶν οὔτε, ὅμως, ἔργα ἔκαναν καὶ χάθηκαν πολεμῶντας μεταξύ τους, δι- χῶς ἴχνη πίσω τους. Μετὰ ἦλθε τὸ γένος τῶν Ἡρώων, οἱ ἡμίθεοι. Ἀνδρεῖοι, δίκαιοι, δίχως ὅρια τοῦ θάρρους καὶ τῆς γνώμης τους. Ἀπύκταντοι ἐξῆσαν καὶ μακάριοι ἔφυγαν. Ἐδρασαν μὲν σὲ ἔργα πολεμικά, τὸ ἔκαναν ὅμως γιὰ ἰδέες (ὅπως στὴν Ἀργοναυτική καὶ τὴν Τρωικὴ ἐκστρατεία). Ἐξῆσαν μὲ σεβασμὸ γιὰ τοὺς θεοὺς πλοῦσια ἔχοντας τὰ καλά ἀπὸ τὴν Γῆ τὴν ζωοδότρα. Τελικῶς, ἦλθαμε ἐμεῖς, τὸ σιδηροῦν γένος, πού προσπαθεῖ νὰ ζήσῃ μὲ συνεχῇ κάματο, μὲ δυσκολίες φοβερὲς μέσα στὸν φόβο καὶ στὴν ἀγωνία, στὸ καλὸ καὶ στὸ κακό, μὲ ἐγνοιες καὶ διαπάλη πρὸς τὴν φύση, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀδελφό. Θὰ τελειώσῃ καὶ αὐτό, λέγει ἀπασιειόδοξα ὁ ποιητής, ὅταν ἡ ἀσέβεια, ὁ φανατισμός, ἡ φιλαρχία καὶ ἡ ἀπληστία κατακυριεύσῃ τὸ γένος, παρέα μὲ τὴν Ἐριν, δίχως πιά τὴν Αἰδῶ καὶ τὴν Νέ- μεσιν, δίχως γιαντριά καὶ δικαιοσύνη. Ὅταν ὁ δειλὸς θά συντρίψῃ τὸν γενναιότερο πλέκοντα δόλια λόγια καὶ ψεύδορκα ζῶντας.

Ὁ ἀνθρώπος δὲν φαίνεται νὰ ἀλλάξῃ καὶ πολὺ στοὺς αἰῶνες πού πέρασαν ἀφ' ὅτου διαπιστώνεται ἡ δράση του ὡς ὄντος μὲ λογικὴ (ικανότητα δηλαδὴ προσλή- ψεως, ἐπεξεργασίας, συνθέσεως, παραγω- γῆς καὶ ἐκδηλώσεως πληροφοριῶν καὶ δράσεων), ἱκανοῦ νὰ ἐπηρεάσῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸ περιβάλλον του.

Φαίνεται ὅτι ὁ ἀνθρώπος τῆς ἐποχῆς μας φοβάται τὸ κάθε σήμερα καὶ αὔριο ὅσο ἀκριβῶς τὸ φοβόταν καὶ ὁ ἀρχαῖος ἀν- θρώπος. Ἴσως ἡ ἰδία ἀγωνία, τὰ ἴδια ἐρωτηματικά καὶ οἱ ἴδιες ἀ- νασφάλειες συνέχισαν νὰ μᾶς βασανίζουν.

Φαίνεται ὅτι βρισκόμαστε ἐκεῖ ὅπου βρέθηκαν αἰῶνες πρὶν ἄλλοι ἀνθρώποι, ἀνθρώποι τοῦ ἴδιου σιδερένιου γένους. Αὐτοὶ πού εἰσήγαγαν, ὀργάνωσαν καὶ

Ἡ ἱερὴ Κίστη

λειτούργησαν τά ΜΥΣΤΗΡΙΑ ως λύση και ελπίδα, σωτηρία ζωής και ανάταση ψυχής.

Ο Πλάτων (στόν «Φαῖδρο του») αναφέρεται στο αποτέλεσμα για τόν άνθρωπο και τό περιεχόμενο τών Μυστηρίων, λέγοντας για τούς μυημένους στά Έλευσίνια μυστήρια: «Μυηθέντες εἰς τά Μυστήρια αὐτά, τά ὅποια ἀρμόζει νά ἀποκαλέσουμε θεϊκώτερα ὄλων ... ἀπαλλαγῆ-καμε ἀπό τά κακά πού μᾶς ἀναμένουν εἰς κάποιο μελλοντικό βίον. Ὅμοίως καί ὡς συνέπεια τῆς θείας αὐτῆς μυήσεως, γίναμε θεατές πλήρων, ἀπλῶν, ἐξόχων καί θείων ὁραμάτων, πνευματικῶν ὄντοτήτων περιβαλλομένων ἀπό ἀνέσπερο φῶς».

Ο νεοπλατωνικός Πρόκλος (5ος αἰ. μ.Χ.), προχωρῶν-τας περισσότερο, μιλάει γιά τήν προοδευτική ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως μέσῳ τών Μυστηρίων καί λέγει:

«Καί ἔτσι, ὅσο ἡ ψυχὴ κοιτάζει πρὸς τά ἔξω, βλέπει σκηνές καί εἰδῶλα πραγμάτων. Ἐπανερχομένη, ὅμως, εἰς ἑαυτήν, διακρίνει καί ἀνακαλύπτει τήν ἰδίαν αὐτῆς οὐσία. Ἀρχικῶς, φαίνεται ὅτι παρατηρεῖ μόνον τήν ἴδια. Ἀφοῦ ὅμως εἰσδύση περισσότερο, ἀντιλαμβάνεται ἐκεῖνο πού ἀποκαλεῖται ὁ "Νοῦς". Ὅταν εἰσδύση ἀκόμη περισσότε-ρο εἰς τό "Ἄδυτο (τοῦ ἑαυτοῦ της), τότε ἀντικρύζει τήν θεία Οὐσία. Αὐτό εἶναι ἡ ἐξοχώτερη ἀπό τίς ἀνθρώπινες πράξεις, δηλαδή εἶναι αὐτή ἡ ἴδια ἡ ἀνύψωση τῆς ἀν-θρωπίνης ψυχῆς εἰς ἀνωτέρους ὀρίζοντες, μέχρι τόν Θεό, γιά νά φθάση καί νά ἐνωθῇ, στενά μέ ἐκεῖνο πού εἶναι ἄρρητο (δηλαδή ἀνέκφραστο, ἀνείπωτο), πάνω ἀπό ὅλα τά πράγματα. Ὅταν ἡ ψυχὴ φθάση τόσο ψηλά, μέχρι τήν πρώτη Ἀρχή, τότε τελειώνει τό ταξίδι της καί ἀνα-παύεται».

Ἀπό ἀναφορές καί μελέτες σάν αὐτές, μπορούμε νά ὑποθέσουμε ὅτι σκοπός τών Μυστηρίων (ὡς μυσταγωγι-κῶν σκηνωμάτων ἢ σχολῶν) καί τοῦ Ἑσωτερισμοῦ (ὡς φιλοσοφικῆς θεωρήσεως καί συστήματος μελέτης τών Ὀντογονικῶν καί Κοσμογονικῶν ἀληθειῶν) ἦταν, σέ πρώτη βαθμίδα, ἡ μεθοδική καί προοδευτική ἀποστασιο-ποίηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν κόσμο πού ἀντιλαμβάνε-ται μέ τίς αἰσθήσεις του, τόν αἰσθητό κόσμο καί ἡ ἔξαρση τοῦ ἀτόμου πρὸς τό ὑπεραισθητό. Ὡς δεύτερη βαθμίδα, μπορούμε νά σκεφθοῦμε ὅτι ἐνδιαφέρονταν γιά τήν κα-θοδήγηση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό τέλος τῆς ἐξελικτικῆς πορείας του, τήν θέωση. Δηλαδή, τήν Ἑνωση, ὅπου ὁ τέ-λειος καί ἀπολυτρωμένος ἄνθρωπος θά μπορῇ νά μετέ-χη στήν θεία μακαριότητα καί νά συνεργάζεται μέσα στό πλαίσιο τοῦ θεοῦ σχεδίου.

Αὐτά τά στάδια, αὐτές τίς βαθμίδες – γράφουν οἱ με-λετητές – ἡ ἀρχαία ἐλληνική παράδοση ἀπεκάλεσε «Μικρά» καί «Μεγάλα» Μυστήρια, θεωρῶντας τά Μικρά ὡς προετοιμασία γιά τά Μεγάλα.

Ὅμως, γιατί ἡ ὀνομασία «Μυστήρια»; Ποιά ἡ προέ-λευσή τους, ἡ βάση τους, ἡ μεθοδολογία, ἡ λειτουργία τους καί οἱ κοινωνικές προεκτάσεις τους;

Στήν Ἀρχαία Ἑλλάδα τά Μυστήρια εἶναι συστήματα φιλοσοφικοθησκευτικά, πέρα ἀπό τήν λαοπροβαλλό-μενη (ἐκλαϊκευμένη) ἐπίσημη θρησκεία. Αὐτό συμβαίνει ἀδιάφορα ἀπό τήν φημιολογούμενη ἱστορική τους προέ-λευση, δηλαδή ἀπό τήν πιθανή ἀνάγκη νά προστατευ-θοῦν οἱ θρησκευτικές δοξασίες τών φυσιολατρῶν Πρό- ἢ Πρωτο-Ἑλλήνων, τών καλουμένων Πελασγῶν, πού πί-στευαν πρωταρχικά στίς γυναικεῖες χθόνιες θεότητες. Αὐτοί, μετά τήν κατάκτηση τοῦ χώρου ἀπό τίς ἀμιγῶς Ἑλληνικές Φυλές (Ἀχαιοῦς - Ἴωνες - Δωριεῖς, λάτρεις ἐπουρανίων θεῶν, πού μετεξελίχθηκαν στό κατοπινό δωδεκάθεο) ἀρχικῶς ὑπέστησαν διώξεις, ἐνῶ ἀργότερα συγχωνεύθηκαν.

Ἴσως αὐτή ἡ προέλευση, ἴσως ἡ ἰδιαιτερότης τῆς ἐλ-ληνικῆς σκέψεως πού εἰσάγει τήν φιλοσοφία ὡς κοσμική (καί ὄχι ἀπλῶς ὡς θρησκευτική, δηλαδή δογματική) ἔρευνα τῆς ἀλήθειας τοῦ κόσμου (Ὀντογονίας, Θεογο-νίας, Κοσμογονίας) ἐπέτυχε ὥστε Φιλοσοφία, Μυστήρια καί Θρησκεία νά ἀλληλοενισχύονται, συλλειτουργοῦν καί συνυπάρχουν, διατηρῶντας ταυτόχρονα τήν αὐτοτέ-λειά τους. Ἄλλωστε, ἐνδεικτικός αὐτῆς τῆς συλλειτουρ-γίας εἶναι καί ὁ ὀρισμός τοῦ Eliade-Couliano κατὰ τόν ὁποῖο «Φιλοσοφία εἶναι ἡ ἀνθρώπινη δραστηριότης πού θεωρεῖται ἱκανή νά ἐξαλείψῃ τήν ἀπόσταση μεταξύ τοῦ θεικοῦ καί τοῦ ἀνθρωπίνου καί νά συνδράμῃ τήν ἀλυσο-δεμένη στόν Ἀδὴ ἀνθρώπινη ψυχὴ». Βλέπουμε τήν φι-λοσοφία ὄχι ὡς προβληματισμό ἀμιγῶς καί μόνο πρακτι-κοῦ ἠθικοῦ-κοινωνικοῦ περιεχομένου (ὅπως στήν σύγ-χρονη ἐποχὴ ἐμφανίζεται), ἀλλά μελέτη γύρω ἀπό τό ἀνθρώπινο καί, ταυτόχρονα, κοσμικό ὄν. Βλέπουμε, ὅτι τά Μυστήρια λειτουργοῦν ὡς σύνδεσμος θρησκείας καί φιλο-σοφίας καί συνιστοῦν τόν πυρῆνα τῆς ἐλληνικῆς πνευμα-τικῆς ζωῆς. Ἴσως γιά αὐτό τά Μυστήρια προστατεύθηκαν ἐπὶ ποινῇ θανάτου, π.χ. στήν Ἀθήνα μέ τήν εἰσαγωγή καί χρήση τοῦ θεσμοῦ τῆς «γραφῆς ἀσεβείας». Βέβαια σχε-τική καί μέ αὐτήν τήν λειτουργικὴ δομὴ τών Μυστηρίων εἶναι ἡ προλεχθεῖσα διαφοροποίηση σέ Μικρά (γιά τούς πολλούς) καί σέ Μεγάλα (ὡς εἰς τά Ἑλευσίνια) Μυστήρια, δηλαδή στά ἐσωτερικά Μυστήρια, γιά τούς ἐπιλεγόμε-νους αὐστηρῶς (κατὰ τήν περίοδο τῆς ἀκμῆς τους) ἀπό τούς μύστες, πού τελειώνουν ἐξελισσόμενα στά «ἐπο-πτικά» Μυστήρια, αὐτά γιά τούς λίγους ἐκλεκτούς (τούς μύστες Ἱεροφάντες)

Πολλοὶ λέγουν ὅτι ἡ ἔννοια τών Μυστηρίων καί ἡ πληθώρα τών «ιερῶν λόγων» τους, δηλαδή των βασικῶν μύθων τους, εἶναι κυρίως ἐλληνικῆς συλλήψεως (δίχως βέβαια νά ὑποτιμῶνται οἱ ἀνάλογες δοξασίες καί ἐπιδό-σεις ἄλλων λαῶν, ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον τῆς Ἀνατολῆς, ἀπό τήν Αἴγυπτο ἕως τήν Κίνα καί τήν Πολυνησία).

Κοινὰ λειτουργικά, κατὰ τήν συμπεριφορά τών μυη-μένων καί γενικά τών μυσταγωγουμένων, χαρακτηρι-στικά εἶναι:

1) Ἡ ἐχεμύθεια. «Ἐκάς οἱ βέβηλοι», διέτασσε ὁ κήρυ-κας στήν Ἑλευσῖνα.

2) Ἡ σιωπὴ. «Κρεῖττον τό σιγᾶν» ἢ «βαρβαρικόν γάρ ἡ κραυγὴ, ἐλληνικόν τό σιγᾶν», (λέγει ὁ Ὅμηρος τοῦ Ψευ-δοπλουτάρχου)

3) Τό σέβας τοῦ ἱεροῦ μεγαλείου. Μέ λευκά ἐνδύματα – σύμβολο ἀγνότη-τος – καί μέ καλυμμένο πρόσωπο εἰκο-νίζεται ὁ Ἡρακλῆς προσερχόμενος νά μυηθῇ.

Ἀνυπόδυτοι ἢ γονυπετεῖς προσέρ-χονται ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλ-λά καί οἱ πανάρχαιοι Κρητομινωῖτες πρὸς τούς θεοὺς τους. Σέ σιγὴ – κατὰ τό κύ-ριο μέρος – προσκυνοῦν ὅλοι οἱ πιστοὶ ἀπανταχοῦ καί πάντοτε στόν κόσμο αὐτον.

4) Ἡ λακωνικότης τῶν ἐκφράσεων. «Κόγξ ὁμ πάξ», πού κατὰ τούς Wilford & Ounavoff (Σιέττος, 14) ἐσήμαινε στά σανσκριτικά: μακάρι νά ἐκπληρωθοῦν οἱ πόθοι σου, ξαναγύρνα στήν Παγκόσμιο Ψυχὴ ἢ Κόγξ Ὅμ(οίως) Πά ἢ Κόγξ καί Ὅμπαξ, πού κατὰ τούς μελετητές Δ. Γουδῆ καί Γερ. Στουραῖτη σημαίνουν: ἀρκεῖ, κριθῆκαμε γιά πάντα ἡ ἐγένετο, τετέλεσται, γίναμε ἐπόπτες γιά πάντα «Εὐοῖ Εὐάν» ἢ «ἰακχε - ἰακχε» ἢ «Εὐοῖ Βάκχε» ἢ «ἰὼ Βάκχε» (ἀπό τό Εὐῖος, προσωνύμιο τοῦ Διονύσου καί τό Ἴηιος τοῦ Ἀπόλλωνος, πού ἐσήμαιναν θερα-πευτῆς, καλὴ ὑγεία καί ἴαση). Τέτοιες ἐκφράσεις συνιστοῦν ἐπικλήσεις-δο-ξολογίες καί πανίερους συμβολισμούς τῶν ἀρχαίων μυστῶν. «Ἱερόν ἔτεκε πότ-νια κοῦρον, Βριμῶ βριμόν» (δηλαδή ἱερό αγορά ἐγέννησε ἡ θεά, ἡ ἰσχυρὴ τόν ἰ-σχυρό), κήρυξε ὁ ἱεροφάντης τῶν Ἑλευσινίων, ἐπιδεικνύοντας τόν «ἐν σιωπῇ τεθερισμένον στάχυν», συνοψι-ζομένων ἔτσι τῶν μύθων τῶν ἐποπτι-κῶν μυστηρίων.

Κατὰ τούς Πρόκλο καί Ἰππόλυτο, ἡ πεμπτουσία αὐτῶν ἐγκείται στίς ἐπικλήσεις «ῥε», «κύε». Πρόφεραν «ῥε», βρεξε, γονιμοποίησε, ἀτενίζοντας πρὸς τά ἄνω, στόν Δία ὡς γονιμοποιὸ δύναμη καί ἔλεγαν «κύε», βλάστησε, γέν-νησε, στρεφόμενοι πρὸς τήν γῆ, τήν Γαῖα, ἢ Δήμητρα, ὡς παραγωγικὴ δύναμη. Αὐτὴ ἡ ἐπικλήση κήρυξε καί τήν λήξη τῶν ἱεροπραξιῶν μετὰ τόν ἱερό γάμο (τοῦ Διὸς μέ τήν Δήμητρα, στά ἐποπτικά μυστήρια τῆς Ἑλευσίνος ἢ τοῦ Διονύσου μέ τήν Ἀριάδνη στά Κρητικά – τά λαβυ-ρινθικά – τοῦ Κρητογενοῦς Διὸς), συμβολίζοντας ἔτσι τήν ἔνωση τῶν δύο ιδιοτήτων τῆς φύσεως, τῆς γονιμοποιῶ τοῦ ἀρσενικοῦ καί τῆς παραγωγικῆς τοῦ θηλυκοῦ, ἀλλά καί τήν ἔνωση τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μέ τό πνεῦμα στό ἐπίπεδο τοῦ θεοῦ, τήν παγκόσμιο ψυχὴ καί πνεῦμα.

5) Ἡ ἐμβριθὴς μελέτη καί κατὰ ποιητικὴν ἐκφρασιν, ἡ ἀκρόαση τῶν ρυθμῶν τῆς Φύσεως, ξεκινώντας ἀπό τήν ἴδια τήν μελέτη τῆς γῆς, ὡς συμβόλου τῆς Μεγάλης Γαίας-Μητέρας, μεταλλαχθείσης σέ Δήμητρα, εἶναι βασικὴ ἐπιδίωξη καί μέσον τῶν μυστῶν. Σχετικὴ εἶναι καί ἡ συμβολικὴ, ὅπως καί ἡ προέλευση τοῦ γράμματος Σ στήν ἐλληνικὴ γραμματεία, κατὰ τήν ἱστορία τῆς «Γενέ-σεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης» (Ἡλ. Τσατσομοῖρου), θεωρῶντας ὅτι προέρχεται ἀπό τούς ἤχους πού ἡ φύση ἔδωσε στόν ἄνθρωπο κατὰ τήν ἐκδήλωση τῶν δυνά-μεων καί φαινομένων της, τοῦ ἀνέμου, τῆς θαλάσσης, τῆς φωτιᾶς καί τῆς μεταξύ τους ἐπενεργείας (τῆς φω-τιᾶς καί τοῦ νεροῦ, τοῦ ἀνέμου καί τῆς θαλάσσης, τοῦ ἀέρος καί τοῦ δάσους ἢ τῶν βράχων).

Οἱ ἱερεῖς καί οἱ ἱέρειες τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς θρησκείας, ισότιμοι μεταξύ τους, ἦσαν κάτοχοι τῆς μυστικῆς γνώσεως καί παρέδιδαν ἀπὸ γενεὰ σέ γενεὰ σάν πιστοὶ θεματοφύλακες τὰ ἀπόρρητα τῶν καθαρτικῶν τελετῶν, τῶν θεραπευτικῶν ἐπικλήσεων καί τῆς θεωργικῆς γενικά πρακτικῆς. Οἱ συμβο-λικές «χειρονομίες», ὅπως αὐτές τῆς εἰκόνας, ἐκφράζουν πάντα μία γλώσσα ἀπόκρυφη καί πυκνὴ πού εἶναι ὅμως ἄκρως ἀποτελεσματικὴ. Ἐπιτρέπει στοὺς κατόχους της, τήν δυνατότητα μιᾶς ἁμεσῆς καί προσωπικῆς ἐπικοινωνίας μέ τὰ ὑπερβατικά πεδία καί ἐπαφῆς μέ τὰ ἄλλα ὄντα γιά νά ὑποδηλώσουν ἐπιθυμίες, νά προσφέρουν ἀφιερῶματα πού νά εἶναι εὐπρόσδεκτα ἢ νά προκαλέσουν συγκεκριμένες προστατευτικὲς παρεμβάσεις ἀπὸ αὐτά

Θεσμοί, πού κάποτε απεκλήθησαν Μυστήρια, συναντώνται σέ πολλούς λαούς διαφορετικῶν γεωγραφικῶν χωρῶν, μέ ἰδιαιτέρως προεξάρχοντα αὐτά τῆς Αἰγύπτου, ἀπό τά ὁποῖα κάποιοι μελετητές πιστεύουν ὅτι προήλθαν τόσοι τά ἑλληνικά, ὅσον καί τά ἰουδαϊκά καί ὅλα τά μετά ἀπό αὐτά Μυστήρια.

Λέγεται ὅτι ἡ προέλευση τῶν Μυστηρίων χάνεται στά βάθη τῶν αἰώνων, ὅταν πρωτοφανερώθηκε τό ἐγκλημα στήν γῆ.

Σοφοί ἄνθρωποι, ἀμόλυντοι ἀπό τήν φιλαρχία, τόν φανατισμό καί τήν μισαλλοδοξία, ἔκρυψαν κάτω ἀπό σύμβολα τήν γνώση πού εἶχαν ἀποκτήσει μέ τήν μελέτη καί τήν ἐνόραση, γιά νά τήν προφυλάξουν ἀπό τήν δεισιδαιμονία καί τήν διαφθορά τῶν ἀνθρώπων.

Γιά νά διατηρηθοῦν – καί μάλιστα ἀμόλυντες ἀπό βεβήλους – οἱ γνώσεις αὐτές, ἐθεσπίσθηκαν οἱ δοκιμασίες καί οἱ μῆσεις.

Αὐτοί οἱ σοφοί, γιά νά προστατέψουν τόν ἑαυτόν τους καί τίς γνώσεις τους, ἀπεσύρθηκαν στήν μοναξιά τῶν δασῶν καί ὀρέων, ὅπου ἀφ' ἑνός τούς ἀναζητοῦσαν οἱ σύγχρονοί τους γιά νά μεσιτέψουν στήν Θεότητα καί ἀφ' ἑτέρου παρατηροῦσαν καί μελετοῦσαν τήν φύση καί τό ἀνθρώπινο ὄν. Αὐτοί ἐφηῦραν καί σημεία χρήσιμα, γιά νά ἐπισημαίνωνται ἢ μνημονεύωνται σημαντικά γεγονότα ἢ περιοδικῶς ἐπαναλαμβανόμενα φαινόμενα (π.χ. τῆς γεωργίας, τῆς μετεωρολογίας, τῆς ἀστρονομίας).

Ἔτσι προέκυψαν τά σύμβολα καί τά ἱερογλυφικά. Οἱ ἴδιοι σοφοί, γιά νά διδάξουν στούς ἀνθρώπους τίς ἀληθινές τῆς θείας τους προελεύσεως, δηλαδή αὐτά πού ἡ καθημερινή ζωή τούς ἔκανε νά ἔχουν ξεχάσει, εἰσήγαγαν τίς ἀλληγορίες, ἀλλά καί τά Μυστήρια, ὥστε μαζί μέ τήν ἀφήγηση, νά ἐντυπώνωνται μέ βίωση τά λεγόμενα. Ἀπό αὐτούς μάλιστα πού συμμετεῖχαν ἀποτελεσματικῶς στίς μῆσεις αὐτές, διάλεγαν τούς ἐκλεκτούς, πού μέ παραπέρα ἐκπαίδευση τοῦ συνόλου τῆς προσωπικότητός τους τούς καθιστοῦσαν μύστες-δασκάλους (μέ τόν τίτλο Βάκχες – στά Κρητικά, Διονύσια, Ὀρφικά – ἢ Ἐπόπτες καί Ἐφόρους, στά Ἐλευσίνια Μυστήρια) καί ἀπό αὐτούς ἐξέλεγαν τούς διαδόχους καί ἡγέτες, τούς «Βασιλεῖς» (ὑπό τήν ἱερατική-μυστηριακή ἐννοια, δηλαδή τούς πρωτοστατοῦντες στίς ἱεροπραξίες καί στήν θρησκευτική ζωή), ἢ Μινώταυρους – στά Κρητικά Μυστήρια – καί Ἱεροφάντες γενικῶς, κατά τά εὐρυτέρως γνωστά.

Ἀπόδειξη τῆς κοινότητος τῆς καταγωγῆς, ἀλλά καί τῆς ἀγνότητος τοῦ σκοποῦ καί τοῦ δόγματος τῶν Μυστηρίων εἶναι ἡ παράξενη ἐνότης σχεδίου καί σκοποῦ τῶν μυστηρίων ἀπανταχοῦ στόν ἀρχαῖο κόσμο. Οἱ τελετές μῆσεως ἦσαν τόσοι ἐπικήδειες καί νεκρικές, ὅσον καί γαμήλιες καί χαρμόσυνες.

Κεντρικός μῦθος ἦταν ὁ θάνατος καί ἡ ἀνάσταση (ἀλλά καί γάμος) κάποιου προσώπου, θεοῦ ἢ ἥρωος (ἰδιαιτέρως τιμωμένου ἀπό τούς ἀνθρώπους, γιά προσφο-

ρές του χρήσιμες στήν καθημερινή τους ζωή). Πάντοτε προηγοῦνταν τῶν μῆσεων καθαρμοί, δοκιμασίες σώματος καί πνεύματος καί μυσταγωγικοί χοροί. Οἱ μῆσεις γίνονταν προοδευτικῶς σέ διαφόρους βαθμούς, πού συμβόλιζαν πάντοτε τήν σταδιακή διεύρυνση τῆς συνειδήσεως, δηλαδή τήν διεύρυνση τῆς ἱκανότητος ἀποδοχῆς περισσότερης γνώσεως. Ἡ κάθε βαθμίδα περατωνόταν μέ ἀντίστοιχη μετάληψη, συμμετοχή δηλαδή στήν οὐσία τοῦ θεοῦ-ἥρωος τοῦ ἀντιστοίχου μύθου. Οἱ μῆσεις γίνονταν τήν νύκτα στό σκοτάδι τῶν δασῶν ἢ σπηλαίων ἢ τεχνητῶν ἄντρων, ὅπως οἱ λαβύρινθοι καί ἀργότερα τά τελεστήρια καί τά ἄδυτα (ἢ ἄβατα) τῶν ναῶν, ἴσως σέ ἀνάμνηση καί ὡς σύμβολα καί τοῦ πρωταρχικοῦ Χάους τῆς προελεύσεως τοῦ Κόσμου, ὅσο καί τῆς μήτρας τῆς ἀνθρωπίνης γεννήσεως, ἀλλά καί τῆς ἐκτινάξεως τῆς ψυχῆς καί τοῦ Πνεύματος ἀπό τό σκότος, τήν ἀγνοία στό αἰώνιο Φῶς (μέ σύμβολο τῆς ἀναμμένες δάδες), τήν θεία Γνώση, τήν Σοφία. Κατά τήν νύκτα καί σέ χώρους σάν αὐτούς ἡ δύναμη τῆς φύσεως εἶναι περισσότερο αἰσθητή καί οἱ ἀνθρώπινες ψυχικές δυνάμεις εὐρίσκονται σέ ἔξαρση. Ἡ γνώση ἐπιτυγχανόταν, ὅταν ὁ μυούμενος ἔφθανε στό Φῶς καί τήν Σοφία καί τότε, ἀφοῦ θρονιζόταν καί παρακολουθοῦσε τόν ἱερό γάμο (τήν ἔνωση δηλαδή τῶν δυνάμεων τῆς Φύσεως καί ἀνώτερο σύμβολο τῆς ἐνότητος τοῦ θεοῦ), στεφόταν ἢ ἐνδυόταν ἢ ἀναλάμβανε τά ἐκάστοτε σύμβολα τῆς κατακτήσεως αὐτοῦ, δηλαδή τῆς μῆσεώς του (ὅπως ἦσαν τά περιάπτα, δηλαδή φυλακτά, περιζώματα, σκήπτρα – ὡς ὁ χρυσοῦς διπλοῦς πέλεκυς, οἱ διπλοὶ ὄφεις, τό κηρύκειον τοῦ Ἑρμοῦ, ἡ ποιμαντορική ράβδος, ἡ κατοπινὴ χριστιανικὴ ἐπισκοπικὴ ράβδος). Ἔτσι, ὁ μυηθεὶς γινόταν ὁ ἴδιος Ἱεροφάντης-θεός, ταυτοχρόνως ὅμως καθίστατο καί πρόσφορος γιά θυσία στόν βωμό τῆς προαγωγῆς τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του, πρὸς τό πνευματικῶς ἀνώτερο, μέ λόγια, ἔργα καί ὁλόκληρο τόν τρόπο τῆς ζωῆς του.

Δέν εἶναι γνωστά τά **δρώμενα**, τά **δεικνύμενα** καί τά **λεγόμενα** στά ἀρχαῖα Μυστήρια. Ἐλάχιστα συμπεραίνονται ἀπό τά σπάνια ἀρχαιολογικά εὐρήματα (κυρίως ἀνάγλυφα σέ λάρνακες καί σαρκοφάγους) καί ἀπό τίς ἐλάχιστες συγκεκαλυμμένες ἀναφορές τῶν ἀρχαίων συγγραφέων (πού, ἂν ἦσαν θιασῶτες τῶν Μυστηρίων, τηροῦσαν σιγὴ σεβασμοῦ καί ἐχεμυθείας, ἐάν ἦσαν ἀντίπαλοι, τὰ συσκοτίζαν, γιά νά μή τὰ προβάλουν καί τὰ διαδώσουν ἔτσι οἱ ἴδιοι). Τίς διαδικασίες προετομασίας τῆς τελέσεως τῶν μυστηρίων, τήν ὅλη προϊστασία καί διεύθυνση αὐτῶν εἶχαν οἱ Ἱεροφάντες.

Οἱ Ἱεροφάντες, πρόσωπα πού ἔχαιραν ἰδιαιτέρου σεβασμοῦ, παρίσταναν τίς κοσμογονικές δυνάμεις, τούς θεούς, ἐνῶ οἱ θεατές, τούς πάσχοντες ἢ τὰ πάθη, πού ἀποκαθαίρονταν μέ τόν θάνατο τῶν ἰδίων ἢ τοῦ θεοῦ. Τά ἀπανταχοῦ κοινὰ λευκὰ ἐνδύματα ἀκριβῶς αὐτήν τήν ἀναγέννηση καί τήν ἀποκάθαρση ἔδειχναν. Ἐχοντας ἀντίληψη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὅπως ἄλλωστε ὅλοι οἱ σοφοί τοῦ κόσμου, ἤξεραν ὅτι οἱ ἀλήθειες καί οἱ μεγάλες ἰδέες δέν ἦταν δυνατόν νά εἰσέλ-

θουν στίς μικρές διάνοιες τῶν ἀνθρώπων ἀμέσως, ὅπως καί δέν μπορεῖ νά διδαχθῇ αὐτοῦσις ὁ διαφορικός λογισμός σέ ἓνα παιδί πού μαθαίνει ἀριθμητική.

Γιά τοῦτο τὰ Μυστήρια χωρίσθηκαν σέ βαθμίδες γιά νά προσφέρουν λίγο-λίγο τό φῶς τῆς γνώσεως στόν ἄνθρωπο καί ἔτσι αὐτός νά μπορέσῃ νά κατανοήσῃ τὰ πράγματα καί νά ἐπαναστατήσῃ πλέον κατά συνείδηση ἐναντίον τοῦ σκότους. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος τῆς Σιγῆς σέ ὅλες τίς ἐκφράσεις. Ἡ σιωπὴ ἦταν ἀναγκαία γιά τόν διολογισμό, ἡ ἐχεμύθεια γιά τήν προστασία τῆς γνώσεως, ἀλλά καί τῶν ὑπολοίπων μυστῶν, τό σέβας γιά τήν ἀναγνώριση τοῦ μεγαλείου τῆς ἀλήθειας, τήν ἀποδοχή καί ἀναλλοίωτη διατήρηση καί μετάδοσή του, τό λακωνίζειν γιά τό εὐληπτο καί εὐκολομνημόνευτο τῶν διδαγμάτων καί ἡ συμμετοχή στήν φύση ἢ ἡ κατά φύσιν ζωὴ ἦταν ἀναγκαία γιά τήν βιωματικὴ ἀντίληψη τοῦ ὑπερβατικοῦ τοῦ ὑπερανθρωπίνου, ἐφ' ὅσον ἡ διάνοια τῶν πολλῶν δέν θα μπορούσε νά συλλάβῃ τήν ἀπέραντη Ἀλήθεια, τό ἀτέρμον Σύνπαν.

Ἀντιστρόφως, κατά ἀμφίδρομη ἀξιολόγηση, αὐτές οἱ λειτουργίες-ἐννοιες τῆς σιγῆς καταδείχνουν καί τήν σημαντικότητα τοῦ θεσμοῦ τῶν Μυστηρίων, πού ἀπασχόλησε τούς σοφοὺς, γιά νά τὰ συστηματοποιήσουν τόσο προσεκτικά, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό τήν διατήρησή τους.

Τά περισσότερα Μυστήρια δέν γίνονταν οὔτε εἶχαν πραγματικά μυστικά, ἀπόρρητα (ἄλλο εἶναι τό ἄρρητον, δηλαδή τό ἀνείπωτο). Πάντως, συνδέονταν λίγο ὡς πολὺ μέ τήν ἀντίστοιχη-καθημερινὴ θρησκεία, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. Εἶχαν τήν ἴδια μυθοποιητικὴ διαδικασία καί λειτουργία. Ὅμως, ἐνεδυνάμωναν βιωματικῶς καί διδακτικῶς τό φιλοσοφικὸ ἢ θρησκευτικὸ πνεῦμα τῶν μυημένων, τονώνοντάς το ἀκόμη καί μέ τήν ἱκανοποίηση πού πάντοτε ἔχουν οἱ ἄνθρωποι σχηματίζοντας μικρές κοινωνίες μέσα στήν μεγάλη, ὑψούμενοι σέ προνομιούχους, μέ μῆση πού κρατοῦσαν μυστικὴ. Τά μέλη τους αἰσθάνονταν πλησιέστερα στόν θεό, ἔστω καί μόνον ἐπειδὴ ἡ ἀναπαράσταση τῶν μυθολογικῶν σκηνῶν ἐπαιξε ἐδῶ μεγαλύτερο ρόλο ἀπὸ ὅ,τι στίς δημόσιες τελετές.

Ἀκριβῶς γιά τούς παραπάνω λόγους (τήν ἐχεμύθεια, τό σέβας τῆς θείας ἀλήθειας, τήν αὐτοσυγκέντρωση, τήν ἐναρμόνιση μέ τήν Φύση, τήν προστασία ἀπὸ τήν βεβήλωση ἢ μίανση, τόν φανατισμό καί τήν ἀμάθεια), ἀλλά καί ἐξ αἰτίας τῆς ἐπικινδυνότητος τῆς γνώσεως στά χέρια ἀκαταλλήλων ἀτόμων, τὰ Μυστήρια χρησιμοποίησαν συμβολισμούς, ἀλληγορίες καί μύθους, ὅπως προαναφέρθηκε. Ὁ Πρόκλος (στόν Τίμαιο Α' σελ. 129) γράφει: Μέ μύθους ἐκάλυπταν τὰ ἀπόρρητα τῆς φύσεως, ὥστε καί στό κατάλληλο πρόσωπο νά εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξήγηση αὐτῆς τῆς ἀφηγήσεως. Ἔτσι, ὁ ἱερεὺς μέ σύμβολα μπορούσε νά ἀναπτύσσῃ διδάσκοντας ἀποτελεσματικῶς τήν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων.

Τά ἄρρητα ἀντικείμενα τῶν Ἐλευσινίων (πού ἔφεραν οἱ ἄρρηφόροι παρθένες ἀπὸ τό Ἀρρηφόρειο τῆς Ἀκρο-

Ἡ Δῆμητρα καί ἡ Κόρη διατηροῦν βέβαια τήν ἱεραρχία τους (ἡ μητέρα κάθεται, ἡ θυγατέρα μέ τόν ἀπαιτούμενο σεβασμό εἶναι ὄρθια μπροστά της), ἀλλά διαφοροποιούνται πιά ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ σύμβολά τους. Ἡ Δῆμητρα ἐπιβάλλει τήν κοσμικὴ της παρουσία μέ τό σκήπτρο της καί ἡ βιοτικὴ μέρμινά της γιά τούς ἀνθρώπους ὑποδηλώνεται ἀπὸ τὰ στάχυα καί ἡ Κόρη κρατᾷ δάδες γιά νά φωτίσῃ τόσο τὰ οὐράνια ὅσο καί τὰ ὑποχθόνια τὰ ὁποῖα γιά τούς μυημένους παρέχουν τήν δυνατότητα φωτισεως.

πόλεως στό κάτωθεν σπήλαιο καί οἱ κιστοφόροι στήν Ἐλευσίνα) καί τοῦ χριστιανισμοῦ, εἶναι ἀπὸ αὐτά τὰ σύμβολα. Στήν Θιβητιανὴ Βίβλο τῶν νεκρῶν, ἀναφέρονται Λάμας πού πίστευαν ὅτι ἀπὸ ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπῆρχε ἓνας διεθνὴς συμβολικὸς κώδικας, τόν ὁποῖο χρησιμοποιοῦσαν οἱ μυημένοι καί ἔδινε νόημα στίς ἀπόκρυφες διδασκαλίες τους, ὅπως στό Θιβέτ, τήν Κίνα, τήν Μογγολία, τήν Ἰαπωνία, τήν Ἰνδία καί ἄλλοι.

Ὅμοιως ἰσχυρίζονται οἱ δυτικοὶ ἀποκρυφιστές ὅτι λειτουργοῦν τὰ ἱερογλυφικά τῆς Αἰγύπτου καί τοῦ Μεξικοῦ. Τό ἴδιο συνέβαινε καί μέ ὅλους τούς μεγάλους μύστες. Οἱ Δρυῖδες, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Πλάτων (ὁ Σωκράτης), ὁ Ἰησοῦς, ὁ Βούδας, ὁ Μωάμεθ, αὐτός ὁ Αἰσωπος, οἱ μύστες ἱππότες τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης, ὅλοι χρησιμοποιοῦν τήν ἴδια γλῶσσα τῶν συμβόλων καί ἀλληγοριῶν. Κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα συστήματα τῆς ἀρχαίας σκέψεως δέν βρῆκε τήν καθημερινὴ γλῶσσα ἱκανὴ καί ἀσφαλῆ νά ἐκφράσῃ τίς ὑπερβατικὲς διδασκαλίες ἢ νά παρουσιάσῃ ὁλόκληρη τήν σημασία τῶν ἠθικῶν ἐντολῶν.

Ἐδῶ πρέπει νά τονισθῇ ὅτι οἱ μῦθοι τῶν ἐλληνικῶν μυστηρίων (ἀποκαλούμενοι ἱερός Λόγος τους) γύρω ἀπό τούς ὁποίους ἀναπτυσσόταν ἡ συμβολική τῶν ἀντιστοιχῶν μυστηρίων, δέν ἦσαν ἀπλές ἀφορμές τελετουργιῶν ἢ ἐορτῶν. Δέν ἦσαν ἐκφράσεις ὑποθετικῶν, ποιητικῶν κατασκευῶν ἢ διαστρεβλωμένων ἀπό τόν χρόνο συμβάντων. Δέν ἦσαν παραμύθια. Σοφή συνήθεια (λέγει ἡ Διδῶ Καλλέργη στά *Ἀρχαῖα Μυστήριά* της), ἰδίως τῶν Ἑλλήνων, ἦταν ἡ διατήρηση μέσα στήν μυθολογία τῶν δοξασιῶν γιά τίς μεγάλες κοσμογονικές, ὄντογονικές καί πνευματικές ἀλήθειες τῆς φύσεως, πού ἔτσι ἔμειναν αἰώνιες καί ἀφθαρτες.

Καί ἡ ἀνθρώπινη διαλεκτική δέν ἦταν ἀρκετή. Οἱ μῦθοι, ὅπως καί τά σύμβολα, ἦσαν τά μέσα μέ τά ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι κατῴρθωσαν νά μιλήσουν διαχρονικῶς καί ὑπερτοπικῶς γιά τήν πορεία τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καί τόν Κόσμο της. Ὁ μῦθος δέν ἀποκαλύπτει ἅμεσα τόν στόχο του. Πρέπει νά ἀναζητήσουμε ἀναλογικά τήν βάση καί τήν σημασία τοῦ συλλογισμοῦ του καί αὐτό ἐπιτυγχάνεται ἀπόλυτα μόνο μέσα ἀπό τήν μελέτη-διδασκαλία, σέ συνδυασμό μέ τήν βίωση. Δηλαδή, μέ τήν συλλειτουργία ψυχῆς καί νοήσεως, μέ ὅλο τό ἀνθρώπινο εἶναι. Ὁ μυσταγωγούμενος, συμμετέχοντας στό μυθικό δράμα τοῦ θεοῦ-συμβόλου τοῦ συγκεκριμένου μυστηριακοῦ συστήματος μέσα ἀπό ἱερές τελετές, ἱερές κινήσεις, λαμπαδηφορίες, φωνές καί προσευχές, ἐπικλήσεις καί κατηχήσεις, σέ περιβάλλον ὑποβλητικό καί σέ συνθήκες ψυχικῆς ἐξάρσεως, δέν ἔβλεπε τά δρώμενα ὡς ἐπαναλαμβανομένη περιοδικῶς πάλι, ἱερουργία ἢ τελετή, ἀλλά ἐνοιῶθε τόν θεό του, ζοῦσε μαζί του, ταυτιζόταν μέ αὐτόν. Ἔτσι ξαναζοῦσε στήν ἐποχή τοῦ χρυσοῦ γένους. Ὁ μῦθος γινόταν παρόν καί τότε ἐπιτυχανόταν ἡ ΤΕΛΕΤΗ δηλαδή ἡ τελεία πράξη τῆς ἐνώσεως. Γιά τοῦτο ἀποκορύφωμα τῆς μυσταγωγικῆς διαδικασίας ἦταν ἕνας ἱερός Γάμος, Γάμος Θεῶν καί ἡ μετάληψη τῆς οὐσίας τῶν θεῶν, π.χ. τοῦ Διονυσιακοῦ οἴνου-αἵματος τοῦ Διονύσου Ζαγρέως καί σέ ἀνώτερο ἐπίπεδο τοῦ Ἐλευθερέως (Λυσίου).

Αὐτά τά δρώμενα ἴσως παρεξηγήθηκαν ἢ ἐγίναν μέσα ἐκμεταλλεύσεως ἀπό ἐναντίους στά Μυστήρια ἢ ἀμαθεῖς καί κακοπροαίρετους, πού μίλησαν γιά ὄργια μέ τήν ἐννοία τῶν χυδαίων σεξουαλικῶν καί μόνο πράξεων καί λόγων.

Ὅμως τά ὄργια τῶν μυστηρίων δέν εἶναι παρά τά ἔργα τῆς μυσταγωγικῆς μῆσεως. Ἡλέξη ὄργια – λέγουν – προέρχεται ἀπό τό «ἐοργα», ἐκ τοῦ «ἐργω» ἢ «ἐρῶ», πού σημαίνει ἐργάζομαι, κάμνω. Ἄλλοι, λέγουν ὅτι προέρχεται ἀπό τό ὄργῳ δηλαδή εὐρίσκομαι σέ σφύζουσα ζωτικότητα (ἐξ οὗ καί ὁ ὄργασμός).

Ἐξ ἄλλου, ὀργεῶν λεγόταν καί ὁ Ἀθηναῖος Πολίτης πού, ἐκλεγόμενος ἀπό κάθε Δῆμο καί κατά ὁρισμένους καιρούς, ὀφείλε νά τελῇ μερικές θυσίες ὡς ἕνα εἶδος ἱερέως. Παιητικῶς λεγόταν καί ὁ ἱερεὺς ὀργεῶν καί ἡ ἱερεία ὀργεῶνη.

Στά Μυστήρια, μέ τήν χρήση τῶν προαναφερομένων μύθων, διδάσκονταν τά μυστικά δόγματα τῶν ἀρχαίων θεολογικῶν καί φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων. Μέσα στίς τελετές ἀποκαλυπτόταν ἡ κοσμογονική διδασκαλία καί μέ αὐτήν ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ βεβαιότης τῆς μετά θάνατον ζωῆς, μέ τήν μετενσωμάτωση (τοῦ Πλάτωνος). Κατά τούς Ὀρφικούς ἦταν βέβαιη ἡ ἀνέλιξη τῆς ψυχῆς μέ τίς διαδοχικές μετακινήσεις σέ σώματα (δηλαδή μετενσαρκώσεις), μέ τίς ὁποῖες διά βαθμιαίων δοκιμασιῶν καί καθαρῶν καί διά σταδιακῆς ἀποκτήσεως πνευματικῶν δυνάμεων ἡ ψυχὴ κατέληγε στήν τελειοποίηση. Ἀνάλογα, σέ ἀνατολικές θρησκείες, διδασκόταν ἡ ἀμοιβή ἢ τιμωρία μέ βάση τό κάρμα, πού κατά λέξιν σημαίνει πράξη, δηλαδή μέ βάση τήν δράση τῆς κάθε ἐνσωματώσεως τῆς κάθε ψυχῆς. Ἐδίδασκαν ὅτι ἡ πτώση τῶν ἀνθρώπων δέν ἦταν παρά ἡ παγκόσμιος ἀναγκαιότης τῆς συνεχοῦς ἀνακυκλώσεως, πού ἔφερνε τήν ψυχὴ στά δεσμά τοῦ Ἄδου, στήν ὕλη, στό ἀνθρώπινο σῶμα. Ἐπομένως, κοινὴ ἦταν ἡ ἀντίληψη, ὅτι σκοπός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀνάτασή του σέ ἕνα ἐπίπεδο ὑπερβατικό, δίχως φροντίδες καί γήινες ἐνσυχολίες. Μέσα ἀπό τίς δοκιμασίες-καθάρσεις τῶν μετενσωματώσεων θά ἐνωνόταν κάποτε ἡ ψυχὴ του μέ τήν Ἀπόλυτη Ἀλήθεια καί θά κέρδιζε τήν παντοντοινὴ μακαριότητα.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν ἀνθρώπων στά Μυστήρια ἐθεωρεῖτο ὅτι προσέφερε ὡς ἐξ ἀποκαλύψεως (δηλαδή κατόπιν ἀμέσου θείας χορηγήσεως, ἢ – ὅπως ἀλλιῶς λέγεται – διά ἄνωθεν ἐκχύσεως φωτός ἢ διά «ἐπιφανειῶν», ἀφ' ἐνός τήν ἀναγκαία γνώση καί ἐλπίδα καί ἀφ' ἐτέρου τό μέσον, γιά τήν ἐπίτευξη τῆς εὐδαιμονικῆς, αἰωνίας ἐπιβιώσεως τῶν μελῶν τους. Αὐτὴ ἡ ἐλπίδα φαίνεται

καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο στό μήνυμα μετὰ τὸν θρῆνον πάνω ἀπὸ τὸν νεκρὸ Ἄττυ στά Μυστήρια τῆς Κυβέλης: «Θαρρεῖτε, μύσται, τοῦ Θεοῦ σεσσωμένου, ἔσται γάρ ἡμῖν ἐκ πόνων σωτηρία».

Τό ἴδιο ἔγραψε καί ὁ Σοφοκλῆς: «Ὅποσον εὐδαίμονες ἀφικνοῦνται εἰς τὸν Ἄδην οἱ Μύσται! Μόνον αὐτοὶ ζῶσιν ἐκεῖ, οἱ δὲ λοιποὶ μόνον δεινὰ ἀναμένουσιν καὶ μακάριος ἐκ τῶν βροτῶν ὁ ἰδὼν τὰς ἐν Ἐλευσίνι τελετάς, ὁ ἄμοιρος αὐτῶν δέν ἀπολαύει ὁμοίας τύχης, καθ' ᾧ εἰς σκότος κατερχόμενος». Τὴν ἴδια ἐλπίδα ἄλλωστε δίνει καί ὁ Χριστιανισμός μέ τὸν θάνατο καί τὴν ἀνάστασις τόσο τοῦ Λαζάρου, ὡς ἐνεργομένου πιστοῦ, ὅσο καί τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐνεργοῦντος μύστου.

Περίτρανα δήλωσε στὸν Πανηγυρικό του ὁ Ἰσοκράτης (5ος αἰ. π.Χ.) ὅτι ἐκεῖνοι πού ἔχουν μνηθῇ ἔχουν τίς πιὸ γλυκές ἐλπίδες γιά τό τέλος τῆς ἐπιγείου ζωῆς καί γιά ὅλο τὸν χρόνο τῆς μετέπειτα ζωῆς.

Βάσει ὧν αὐτῶν οἱ μελετητές, ἀλλὰ καί οἱ ἀποκρυφιστές συγγραφεῖς, λέγουν ὅτι τά Μυστήρια ἦσαν ταυτοχρόνως θρησκευτικὴ λατρεία, φιλοσοφικὴ ἀποκάλυψη καί ἐπιστημονικὴ γνώση, ὅπως καί ὑπερβατικὴ ἀλήθεια μέ ταξίδια τοῦ ἀνθρωπίνου εἶναι στὸν μετὰ θάνατον κόσμο, μέ ταυτόχρονη παρουσίαση τέχνης μέ λόγο, θέαμα καί συμμετοχικὴ δράση τῶν θητευόντων θεατῶν-μουμένων. Ἡ φράση τοῦ Ἀριστοτέλους ὅτι οἱ μουμένοι ὀφείλουν «οὐ μαθεῖν τι, ἀλλὰ παθεῖν καὶ διατεθῆναι», ἴσως νά σημαίνει ὅτι δέν γινόταν κάποια δογματικὴ διδασκαλία, οὔτε γινόταν κάποιος θεωρητικὸς ἀποσυμβολισμός, ἀλλὰ ἀφηνόταν ὁ κάθε ἕνας ἐλεύθερος, κατὰ τίς δυνατότητές του, νά ἐρμηνεύσῃ τά συμβαίνοντα, ἀνάλογα μέ τίς ἐντυπώσεις πού παρήγαγαν σέ αὐτόν ὅσα ἔβλεπε, ἀκουγε καί πάθαινε. Ἄλλωστε, αὐτὴ ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως καί συνειδήσεως δέν μπορούσε παρά νά εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος κάθε συστήματος ἐρωμένου τὴν ἀλήθεια καί ζηλωτοῦ τῆς ἐρεύνης της.

Στό πλαίσιο τέτοιων θεωρήσεων, μελετητές ἰσχυρίσθηκαν ὅτι στά Μυστήρια διδάσκονταν δοξασίες κατ' οὐσίαν (δηλαδή μετὰ ἀπὸ ἀποσυμβολισμό) μονοθεϊστικές καί δοξασίες γιά τὴν ἐξέλιξη τῆς ψυχῆς (πού μορφοποιήθηκαν ἀπὸ τοὺς Πυθαγορείους), καθὼς καί ὅτι λάβαινε χώρα ἐμπειρικὴ ἢ πειραματικὴ ἀπόδειξη τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, πιθανόν κάνοντας χρῆση ἀφ' ἐνός μέσων ὑποβολῆς, αὐθυποβολῆς καί ψυχικῆς ἐπεκτάσεως (ἴσως μέ ἀρωματικές καί ψυχεγερτικές οὐσίες, ὅπως τά λιβάνια καί οἱ σπόροι τῆς μήκωνος, δηλαδή τῆς παπαρούνας) καί ἀφ' ἐτέρου τῆς θεουργίας (ἀπόπειρας δηλαδή νά διεγείρουν τὴν ὑπολανθάνουσα δαιμόνια φύση τοῦ ἀνθρώπου καί νά προκαλέσουν τὴν ἑκτασι καί τὴν ἔνωση μέ τὸν ἀνώτερο κόσμο τῶν πνευμάτων). Καί αὐτά γίνονταν μέ παράλληλη μελετημένη δίαιτα καί μέ νηστεία, προσευχές-ῦμνους, ἀφῆ λαμπάδων (στά Κρητικά, Καβείρια, Ὀρφικά καί Ἐλευσίνια) καί μέ συγκεκριμένους (διδασκομένους) τρόπους διαβιώσεως καί συμπεριφορᾶς.

Ὁ Ἀπόλλων ἔχει ἐπιβληθῇ πλέον στό Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Κάθεται σάν ἰδιοκτήτης πάνω στὸν ἱερό μαντικό τρίποδα καί κρατῶντας μία φιάλη στό χέρι, δέχεται τὸν σεβασμό καί τὴν ἀφέρωση μιᾶς ἀπὸ τίς Μοῦσες, πού εἶχαν ἀναδειχθῇ ὡς οἱ κύριες ἀκόλουθές του (Σχέδιο ἀπὸ εἰκόνα ἀγγείου, Εθνικὴ Πινακοθήκη Παρισίων).

Ὁ σεβασμός πρὸς τά Μυστήρια, ὡς θεσμούς, ἦταν μέγας. Σέ αὐτόν πιθανόν νά ὀφείλεται ἀφ' ἐνός ἡ τήρηση τῆς «Σιγῆς» καί οἱ αὐστηρές κυρώσεις ἐπὶ ἀσεβεία καί ἱεροσυλία γιά κάθε πράξη ἐναντίον του, ἔστω καί γιά ἀναφορά ἢ διακωμώδησή τους, ἀφ' ἐτέρου ἡ συμμετοχὴ τῶν γνωστότερων ὀνομάτων τῆς ἀρχαιότητος καί κατὰ τρίτο ἢ μέχρι διακινδυνεύσεως τῶν ἱερέων ἐπιμονὴ τῶν ἀρχόντων (καί Αὐτοκρατόρων) γιά τὴν μῆσή τους σέ αὐτά.

Ὁ Ἀριστοφάνης λέγει (στοὺς *Βατράχους*) «*Δήμητρα πού ἔθρεψε τὸ πνεῦμα μου, κάνε νά γίνω ἄξιος τῶν μυστηρίων σου*». Ὁ Ἀριστοτέλης ὀνομάζει τὰ Ἐλευσίνια τό πιὸ λαμπρὸ καί θαυμαστὸ ἔργο πού ὁ καθένας ὀφείλει νά σέβεται.

Ὁ Νέρων, λέγεται, δέν ἐτόλμησε νά μνηθῇ στά Ἐλευσίνια, ἐξ αἰτίας τῶν ἀνοσιουργημάτων του (Σιέττος, *Μιθραϊκά Μυστήρια*, σελ. 43).

Τὴν διδασκαλία τῶν μυστηρίων ἀκολούθησαν – καί ἐνίσχυσαν ἢ διέδωσαν ἀκόμη περισσότερο – οἱ Πλατωνικοὶ οἱ Νεοπλατωνικοὶ, οἱ Μαθητές, Ἀπόστολοι καί Εὐαγγελιστές τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως βεβαιώνουν ὁ Θεόδωρος, ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Ὠριγένης, ὁ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης, ἀκόμη καί ὁ Αὐγουστίνος, πού συγκρίνοντας τά δόγματα τοῦ Πλάτωνος μέ τὰ χριστιανικά

Οἱ ἐννέα Μοῦσες: Κλειώ, Θάλεια, Ἐρατώ, Εὐτέρπη, Πολύμνια, Καλλιόπη, Τερψιχόρη, Οὐρανία, Μελομένη (ἀνάγλυφο Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, Μουσεῖον Λοῦβρου).

δέν βρήκε διαφορές (Σιέττος, σελ. 57, πού παραπέμπει στον Άναγνωστόπουλο σελ. 44). Ό Άναγνωστόπουλος αναφέρεται στον έλληνιστή Πολωνό Th. Ziebinski πού στό βιβλίο του «Εμείς καί οί Άρχαίοι» γράφει ότι πρόδρομος τής Καινής Διαθήκης δέν είναι ή Παλαιά, αλλά ή Έλληνική Θρησκεία.

Είναι φυσικό μέ τό τόσο κύρος τους τά Μυστήρια νά επηρεάσουν βαθύτατα καί τήν ήθική τών χρόνων τους. Κατά τόν Άριστοτέλη «Τά Μυστήρια δικαιοτέρους καί εύσεβεστερους καθίστησιν». Εισήγαγαν καί συνετήρησαν ήθικές άρχές πού διατηρήθηκαν ή εκφράστηκαν είτε μέ νομοθετικές-νομικές ρυθμίσεις είτε μέ κοινωνικές συμπεριφορές καί κανόνες.

Όμως ό φανατισμός, ή μεγάλη επέκταση τών μυστηρίων, τό ίδιο τό κύρος τους έν τέλει, υπέσκαψαν τά θεμέλιά τους.

Εισήλθαν άνθρωποι μειωμένης ήθικης ύποστάσεως, κεκαμμένης συνειδήσεως, κατωτέρων ψυχικών καί πνευματικών ίκανοτήτων. Οί τελετουργίες εκφυλίσθηκαν σέ θέαμα, ή θεωργία σέ όπτικά καί ακουστικά τεχνάσματα, ή έκταση καί τά θρησκευτικά όργια (δηλαδή τά μυσταγωγικά έργα) εκφυλίσθηκαν -κατά τήν ρωμαϊκή καί μεταγενέστερη περίοδο- σέ τεχνητή μέθη τών αισθήσεων καί έκρηξη σεξουαλικών συναντήσεων. Ό τελευταίος ιεροφάντης τών Έλευσινίων ήταν άσχετος μέ τά ιερά γένη (τών Εύμολπιδών καί τών Κηρύκων, δηλαδή τών οικογενειών από τίς όποιες κατά παράδοση καί θεσπισμένα

ορίζονταν οί άξιωματοϋχοι τών Έλευσινίων Μυστηρίων - ιδιαίτέρως ό ιεροφάντης καί ό ιεροκήρυξ). Καί όχι μόνο τοϋτο, αλλά ήταν μάλιστα Ιερεύς τοϋ Μίθρα, όρκισμένος νά μήν ύπηρετῇ άλλους θεούς!

Έκπληρώθηκε έτσι καί ή προφητεία τοϋ τελευταίου νομίμου ιεροφάντου Εύμολπίδου, τοϋ Νεστορίου, πού προφήτευσε ότι θά σιγήσουν τά Μυστήρια, άφοϋ παραβιάσθουν οί τών ιεροφαντικών θεσμών νόμοι καί σύνδεσμοι. Η ένσκήψασα ως καταιγίδα - χάριν τών ιστορικών συνθηκών καί έξωτερικών διδασκαλιών της - διάδοση τοϋ χριστιανισμού έσβησε τήν δάδα τών μυστηρίων, μαζί μέ τίς καταστροφικές επιδρομές τών νεωτέρων φύλων. Τά Μυστήρια στήν Ελλάδα εξέπνευσαν περί τό τέλος τοϋ 4ου αιώνας, όταν ό Άλάριχος τών Βησιγότθων, έρεθιζόμενος από τούς συνοδούς του (Άρειανούς) ιερείς καί μοναχούς κατέστρεψε τό Έλευσίνιο ιερό καί κατέσφαξε τούς ιερείς (395 π.Χ.). Άπέτυχε καί ή προσπάθεια τοϋ άρχαιολάτρου, μύστου, Βυζαντινού Αυτοκράτορος Ιουλιανού, τοϋ - άποκληθέντος γιά τοϋτο - Παραβάτου, νά αναβιώσει αυτά. «Χαμαί πέσε Δαίδαλος αύλά. Ούκέτι Φοῖβος έχει καλύβην, ού μάντιδα δάφνην, ού παγάν λαλέουσιν. Άπέσβετο καί λάλον ύδωρ», τοϋ μήνυσε τό έρμημένο πλέον μαντείο τών Δελφών. Ταφόπετρα στά Μυστήρια τής έγγύς Άνατολής καί τής Ελλάδος τίθεται μέ τά διατάγματα τών Θεοδοσίου καί Ιουστινιανού (569 μ.Χ.). Τά αϊγυπτιακά διατηρήθηκαν γιά λίγο άκόμη, όμως όλα είχαν τελειώσει καθ' όσον άφορά στήν καθολικότητα τής δράσεως καί αποδοχής τους.

Η εικόνα παριστά τό τελευταίο στάδιο τής μύθσεως, τήν Εποπτεία. Ό Επόπτης γίνεται δεκτός από τήν ίδια τήν θεά Δήμητρα καί ισότιμος πιά συνδιαλέγεται μαζί της. Η θεά μέ στάχια στά μαλλιά της, καί ένθρονη, πάνω σέ μεγάλη κίστη, κρατάει δάδα. Ό Ιερός όφις έλίσσεται προστατευτικός γύρω από τήν κίστη.

Άπό αυτά, άνάγλυφα, προκύπτει ότι τά Μυστήρια δέν ήσαν άπλές έορτές ή μόνον τελετές ή συναθροίσεις όλίγων επιδειξιών ή αυταρέσκων έγωπαθών ατόμων. Φαίνεται ότι ήσαν συστήματα ιεροπραξιών, δηλαδή τεχνικών επικοινωνίας καί πνευματικής έπαφής μέ τό θεό, από τό όποιο, είτε τό αντιλαμβάνεται ό μύστης μονοθεϊστικώς (ως μοναδική, παγκόσμιο Άρχή) είτε πολυθεϊστικώς (ως συμπαντική ύπαρξη). Καί από τίς έντεϋθεν εκδηλώσεις-έκπορεύσεις του, εκχύνεται τό πνευματικό φώς, τό φώς τοϋ Μυσταγωγικού Έρμου πρós τήν άφυπνισμένη διά τοϋ τρισυποστάτου (ως Φάνητος, ως Ζαγρέως, ως Έλευθερέως) Διονύσου άνθρώπινη συνείδηση, προκειμένου αύτή, μέ τήν βοήθεια τών δυνάμεων τοϋ άνθρωπίνου πνεύματος (πού συμβολίζονταν μέ τίς διάφορες μυστηριακές χθόνιες γυναικείες θεότητες), νά έλθη πρós τόν άνέσπερο Άπόλλωνα, τόν Άπόλλωνα σύμβολο τής φωτίσεως καί μέσον ταυτίσεως μέ τό άπέραντο θεό (συμβολιζόμενο μέ τήν Μεγάλη Μητέρα Ρέα-Γῆ παλαιότερα καί τόν Δία κρητογενή άρχικώς, Όλύμπιο άργότερα). Καί οί άνθρωπινες δυνάμεις συμβολίζονταν μέ γυναικείες καί χθόνιες θεότητες (όπως τήν Δήμητρα, τήν Περσεφόνη, τήν Άρτεμιν, τήν Έκάτη, ως σύμβολα τής Γῆς καί απογόνους τής Γαίας), άκριβώς γιά νά τονίζεται κατ' έξοχήν ή παραγωγική ίκανότης τοϋ άνθρωπίνου είδους διά τής θηλυκής άρχῆς, πού τίκτει τήν ζωή, γονιμοποιούμενη από τήν άνδρική άρχή (τόν Δία καί τόν Διόνυσο στά Πελασγικά-Κρητικά Μυστήρια, τόν πνευματικό Άπόλλωνα στήν Μινωική, Μυκηναϊκή καί μεταγενέστερη περίοδο). Αύτή ή θηλυκή όντότης, άποκαθαιρομένη καί ταυτοχρόνως προετοιμαζόμενη περιοδικώς, μέ τίς έμμηνους ροές της, ως μέσον έξαγνισμού, συμβολιζόταν από τήν Περσεφόνη ή τήν Άρτεμιν, τίς κόρες πού μετεξελίσσονται στήν ένεργοποιηθεΐσα, τήν συνειδητοποιημένη γυναίκα, τήν Δήμητρα.

Άπό τά προεκτεθέντα καταδεικνύεται ή σημασία καί τής έννοίας Μυστήρια, πού ταυτίζεται μέ τήν πανάρχαια ιερή ή ιερατική τέχνη, τήν κρητοπελασγική μυστική ιεροπραξία, τήν κατοπινή (μεταχριστιανική) βασιλική τέχνη καί τήν μεσαιωνική άλχημιστική τέχνη (τών πραγματικώς μυημένων καί όχι τών τσαρλατάνων). Σκοπός όλων αύτών, λέγουν οί μελετητές, ήταν ή έγκατάσταση μιās έσωτερικής φιλοσοφίας, πού παρείχετο σέ όσους ήσαν καταλλήλως παρασκευασμένοι, ώστε νά δεχθούν τήν αλήθεια δίχως κίνδυνο γιά τούς ίδιους, αλλά καί γιά τήν ανθρωπότητα καί παραπέρα γιά νά συντηρήσουν καί έπαναφέρουν σέ μία πλέον ώριμη ανθρωπότητα, τόν άπολεσθέντα λόγο (δηλαδή τήν αντίληψη καί συνείδηση τής θεϊκής σπίθας τοϋ ατόμου, τής θεϊκότητος τής ψυχῆς του, τής καθαρότητος τής μιās καί άναλλοίωτης ούσίας καί τής δυνάμεως πού ή τέτοια γνώση θά συνεπέφερε).

Όστε, άσχέτως από άμφιβόλου άκριβείας έτυμολογικούς προβληματισμούς γιά τήν προέλευση τής λέξεως Μυστήρια, ως από τό «μύ-ω» (κλείνω-καλύπτω τό στόμα ή τά μάτια, άποσιωπώ) ή τό σανσκριτικό «μύ-σ-ειν» (κλέ-

πτω, προφανώς κρυφά, δίχως νά μέ άκούν καί βλέπουν) κ.ά., συμπεραίνεται ότι ως Μυστήρια θά μπορούσαμε νά θεωρήσουμε τό σύνολο τών διενεργειών - φυσικών, ψυχικών, πνευματικών - πρós τήν σταδιακή καί συνειδητή άποστασιοποίηση τοϋ ατόμου από τόν υλικό, πεπερασμένο κόσμο καί τίς πλάνες τών αισθήσεων, μέ τήν συμβολική καί, ένίοτε πρακτική, κάλυψη τών κέντρων τών αισθήσεων καί τήν επέκταση τοϋ επιπέδου συνειδήσεως, ώστε μέ βίωση νά κατανοήσῃ ό μυσταγωγούμενος τό «άρρητο» ή τά «άρρητα» τών μυστηρίων (ύπό τήν έννοια τών μυστικών, δηλαδή τών άγνώστων λειτουργιών καί δυνάμεων) τών πνευματικών συμπαντικών νόμων, πού άφορούν στά νοητικά όντα καί τήν φύση, γιά νά βοηθίεται τό άνθρώπινο όν μέ τήν κατάκτησή τους στον έξαγνισμό, στον φωτισμό τοϋ ψυχικοϋ του έγώ. Καί αύτά, γιά νά επιτύχη τήν πνευματική αναγέννηση καί τελικώς τήν πνευματική άθανασία. Ό τρόπος καί τά μέσα αύτῆς τής επικοινωνίας, αύτῆς τής άποκαλύψεως τών μυστικών τοϋ συμπαντικοϋ άδιακόπου γίνεσθαι, είναι ή προσφορά τών άρχαίων Μυστηρίων, από τά όποια ή λαμπρότερη, πλέον συστηματική, καθολικώς άναγνωρισμένη καί άπολύτως πνευματοποιημένη έκφραση εύρίσκεται στά άρχαία ελληνικά μυσταγωγικά συστήματα, δηλαδή στά Άρχαία Έλληνικά Μυστήρια.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΘΑΛΛΑΞΗΣ

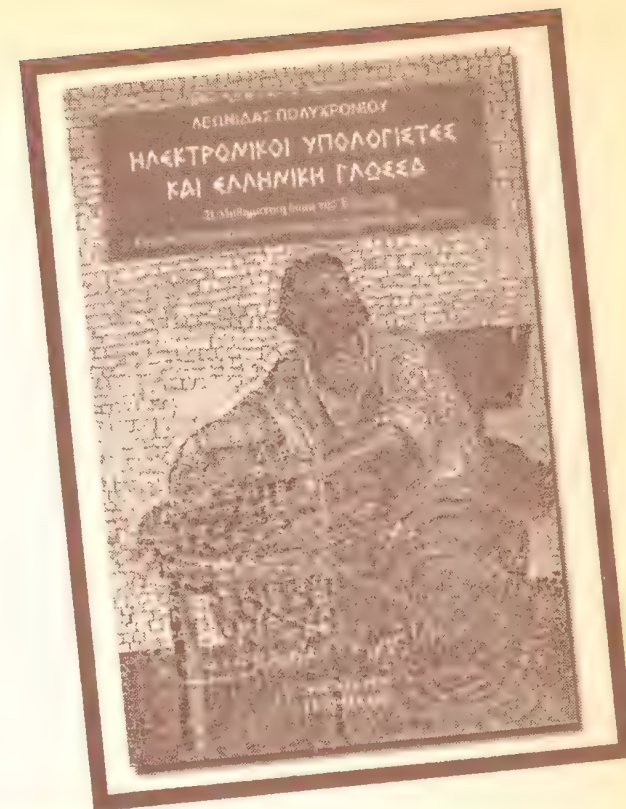
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΑ

Η ΓΗ ΜΑΣ
ΓΗ ΤΩΝ ΑΦΘΑΡΤΩΝ
ΔΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΛΩΝ,
ΠΑΞΙΧΑΡΟΣ
ΚΑΙ ΥΠΕΡΤΑΤΟΣ ΘΕΟΣ ΜΑΣ
ΕΙΝ' Ο ΑΠΟΛΛΩΝ

ΕΤΑ ΕΝΤΑΦΙΑ ΛΕΥΚΑ ΕΔΒΑΝΑ
ΓΥΡΤΟΣ Ο ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ
ΕΙΝ' ΟΛΟΜΟΡΦΟΣ ΔΔΩΝΙΣ
ΡΟΔΟΠΕΡΙΧΥΜΕΝΟΣ

Η ΑΡΧΑΙΑ ΨΥΧΗ ΣΗ ΜΕΣΑ ΜΑΣ
ΑΘΕΛΗΤΑ ΚΡΥΜΜΕΝΗ
Ο ΜΕΓΑΣ ΠΑΝ ΔΕΝ ΠΕΘΑΝΕΝ,
Ο ΠΑΝΑΣ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Η ΕΚΣΤΑΣΗ

Εἶτα μικρόν ἑξαφδεῖς ἔδοξεν ἀναπνεῖν ὄλο
καί περιορᾶν πανταχόθεν,
ὥσπερ ἑνός ὅμματα ἀνοιχθείσης τῆς ψυχῆς

Πλούταρχος, Ἡθ. 565ε

Ο αὐστραλιανός μάγος τελειώνει τήν μήσή του μέ
ένα ταξίδι στον κόσμο τῶν πνευμάτων μέσα ἀπό
μιάν ἑκσταση πού διαρκεῖ δυό - τρεῖς μέρες. Ὁ ἱερέας τῶν
Κόντ δικαιώνει τό ἀξίωμά του μένοντας δεκατέσσερις μέ-
ρες βυθισμένος σέ ἀποκάρωμα, καί στό διάστημα τοῦτο
μιά ἀπό τίς ψυχές του ταξιδεύει πηγαίνοντας νά παρου-
σιαστῇ στον θεό του. Τόν καιρό τῆς μυήσεώς τους οἱ μά-
γοι Κάρμπο τῆς ὁλλανδικῆς Γουϊάνας (ὑστερα ἀπό νη-
στεία, κατάχρηση καπνοῦ καί ἐξουθενωτικό χορό) ἔχουν
τήν πρώτη τους ἑκσταση μέ ἀνύψωσή τους στά οὐράνια.
Τά μυητικά αὐτά ταξίδια τῆς ψυχῆς εἶναι ἕνα γύμνασμα
καί προετοιμασία τοῦ ἑκστασιακοῦ μάγου. Μιά ἀπό τίς
δουλειές του – καί ὄχι ἡ ὑποδεέστερη – εἶναι νά ξανα-
φέρνῃ τήν ψυχή τοῦ ἀρρώστου ἀπό τόν Κάτω Κόσμο. Τό
θεμα τό ξαναγγίξαμε ἀλλοῦ καί λίγα παραδείγματα τώ-
ρα φθάνουν.

Οἱ νεκρομάντις τῶν Βιρμάνων Κάρεν κατεβαίνουν
στον Ἄδη καί ἀνεβάζουν τήν ἀλήτισσα ψυχή τοῦ ἀρρώ-
στου. Ὁ τρεμουγκανός μάγος (Σιβηρία), πέφτοντας σέ
ἑκσταση μέ τό χτύπημα τοῦ ταμπούρλου του καί τό παί-
ξιμο τῆς κιθάρας του, ἀφήνει τήν ψυχή του νά διαβῇ στον
Ἄδη. Ἀπό ἐκεῖ παίρνει ἀπό τούς πεθαμένους τήν φευ-
γάτη ψυχή, εἴτε μέ τό καλό καί ἐξαγορές, εἴτε μέ τό στα-
νιό καί μέ ἀγῶνα. Ὄταν συνέρχεται, κρατᾷ στήν χούφτα
του τήν ψυχή πού τήν ξαναβάζει στον ἀρρώστο. Στούς
Τογκούση τῆς Μαντζουρίας, ὁ μάγος, πίνοντας ἀπό τό
αἷμα καί τρώγοντας ἀπό τήν σάρκα τοῦ ζώου πού θυσιάζε-
ται, πέφτει σέ ἑκσταση καί τραβᾷ γιά τόν Ἄδη. Πηγαί-
νοντας ἡ ψυχή του φτάνει σ' ἕνα βουνό (ὁ μυθικός Ἄξων
τοῦ Κόσμου) καί κατεβαίνει στήν χώρα τῶν ἰσκιων. Ὅσο
σιμῶνι τόσο καί πληθαίνουν οἱ κίνδυνοι, διότι συναντᾷ
τίς ψυχές ἄλλων μάγων πού κατεβαίνουν καί αὐτές καί
πρέπει νά φυλάγεται ἀπό τίς σαῖτες τους μέ τό τα-
μπούρλο. Κατεβαίνοντας διηγεῖται ὁ ἴδιος τίς περιπέ-
τειες τοῦ ταξιδιοῦ καί οἱ παρευρισκόμενοι μποροῦν νά
τόν ἀκολουθοῦν βῆμα-βῆμα.

Νά, τώρα κατεβαίνει ἀπό μιά τρύπα στενή καί πρέπει
νά περάσῃ τρεῖς ἀκόμη ποταμούς, προτοῦ νά συναντήσῃ

πνεύματα τοῦ Κάτω Κόσμου. Φτάνει, τέλος, στήν χώρα
τοῦ αἰωνίου σκοταδιοῦ καί τότε οἱ παρευρισκόμενοι σπι-
θοβολοῦν μέ τίς τσακμακόπετρες γιά νά τοῦ φέξουν. Τό
μίζερο τοῦτο φῶς τοῦ φτάνει ὥστόσο νά ξαναβρῇ τήν
φευγάτη ψυχή, πού τήν ξαναεβάζει, μέσα ἀπό χίλιους
κινδύνους, στό φῶς γιά νά τήν ξαναβάλῃ στό σῶμα τοῦ
ἀρρώστου.

Εἶναι φορές πού τό ταξίδι εἶναι πιό περίπλοκο, ὅπως
συμβαίνει στούς Βασιουγκανούς Ὀστυάκους. Ὁ μάγος
κράζει, ἕνα-ἕνα, τά πνεύματα πού τόν βοηθοῦν, ἄλλα
ἀπό τά βάθη τῆς γῆς καί ἄλλα ἀπό τά οὐράνια πλάτη.
Ὅταν τά πνεύματα μαζευτοῦν, ἡ ψυχή του ξεκινᾷ μαζί
τους γιά τό ἑκστασιακό ταξίδι της στούς Οὐρανοῦς, ὅπου
ψάχνει νά βρῇ τήν χαμένη ψυχή, καί ὑστερα, μέ τήν ἴδια
τόλμη, συνεχίζει γιά τόν Κάτω Κόσμο. Οἱ παρευρισκόμε-
νοι τόν ἀκοῦνε νά κουβεντιάζῃ μέ τά πνεύματα καί νά
ἐξιστορῇ τίς περιπέτειες τοῦ φοβεροῦ ταξιδιοῦ του. Εἶναι,
πάλι, φορές πού ὁ μάγος στέλνει τήν ψυχή του στούς
Οὐρανοῦς γιά νά συνοδέψῃ τίς θυσιαστικές προσφορές
ἢ τίς ψυχές τῶν πεθαμένων πού δέν ἐννοοῦν νά τό κου-
νήσουν ἀπό τόν κόσμο.

Εἶναι πάλι φορές, ὅπως στούς Γιουκαγκίρ, πού οἱ γυ-
ναῖκες σταματοῦν νά γεννοῦν, ἐπειδὴ οἱ ψυχές δέν θέ-
λουν νά ἀνέβουν στον κόσμο καί νά ξανασαρκωθοῦν.
Τότε ὁ μάγος κατεβαίνει στον κόσμο τῶν ἀποσαρκωμέ-
νων ψυχῶν καί, ἂν δέν τίς καταφέρῃ μέ τό καλό νά ἀνε-
βοῦν, κλέβει κάποια ἀπό αὐτές καί ἀνεβάζοντάς την στό
φῶς, τήν βάζει μέ τό στανιό στό κορμί μιᾶς γυναίκας
(μόνο πού αὐτά τά παιδιά δέν ζοῦνε πολύ, ἀφοῦ ἡ ψυχή
τους βιάζεται νά γυρίσῃ στον κόσμο τῶν ἰσκιων).

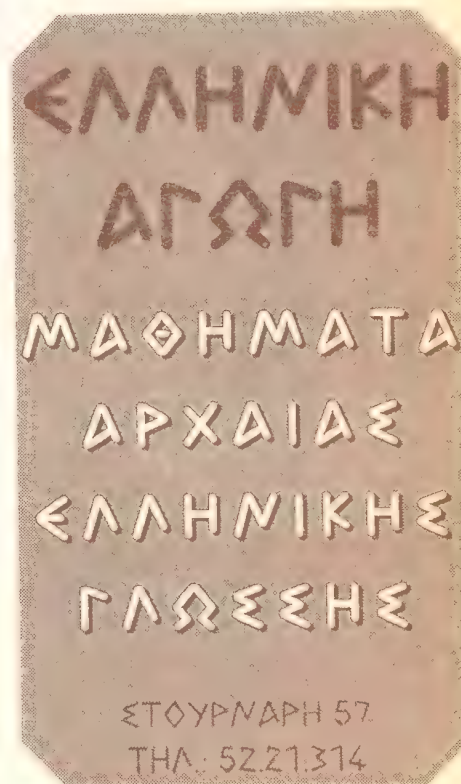
Εἶναι πάλι φορές πού ὁ μάγος ἀνεβοκατεβαίνει στον
Ἄδη γιά νά συμβουλευεταί τίς ψυχές γιά τό ἕνα ἢ τό
ἄλλο θέμα. Ἡ ἀποστολή αὐτή τῆς ψυχῆς σέ τόπους μα-
κρινοῦς, εἶναι ἕνας τρόπος νά κάνῃ σύντομα καί σίγουρα
κάνεις ὠφέλιμα ταξίδια.

Μιά σκανδιναυική παράδοση ξέρεῖ πῶς ὁ Νορβηγός
ἀρχηγός Ἰνγκιμουντ ἔκλεισε γιά τρία μερόνυχτα σέ μιά
καλύβα τρεῖς Φιλανδούς γιά νά πᾶνε στήν Ἰσλανδία καί
νά τόν κατατοπίσουν στήν γεωγραφία τῆς χώρας. Τά
κορμιά τους εἶχαν ἀπομείνει ξερά, οἱ ψυχές ὅμως ἦσαν
στήν μακρινή χώρα καί ὅταν οἱ κλεισμένοι συνῆλθαν τοῦ
ἔδωσαν τίς περιγραφές πού χρειαζόταν.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 84
ΤΗΛ.: 3836237

Ο Κρητικός θαυματουργός Έπιμενίδης μπορούσε να στέλνει την ψυχή του μακριά και να την κάνει να ξαναγυρίσει. Φημισμένη στην αρχαιότητα είναι η ιστορία του Κλαζομενίου Ερμούδιου (ή Ερμόδωρου) που μπορούσε να στέλνει την ψυχή του σε ταξίδια μακρινά, να μαθαίνει τα όσα λέγονται ή γίνονται σε τόπους μακρινούς και να την ξαναφέρνει. Όσο του έλειπε η ψυχή, τό κορμί του άπομενε ξερό, και ήταν μία καλή ευκαιρία για τους έχθρους του. Η γυναίκα του τους παρέδωσε τό κορμί και εκείνοι τό κάψανε σάν πεθαμένο.

Ανάλογες ιστορίες λένε για τόν Άριστέα τόν Προκοννήσιο, πού και *τούτου φασίν την ψυχήν, όταν έβούλετο, εξιέναι*, και πώς έβγαινε η ψυχή του από τό στόμα του σάν ένα κοράκι.

Σέ μία κινέζικη ιστορία, ένας καλόγηρος βουδιστικού μοναστηριού συνήθιζε να στέλνει την ψυχή του σε μακρινές αναζητήσεις, και τό κορμί του, όσο περιπλανιόταν ή ψυχή, έμενε στό κελλί του σάν πεθαμένο. Ένας ξένος βρήκε στό κελλί του τό άψυχο κορμί και έβαλε να τό κάψουν. Όταν ή ψυχή ξαναγύρισε, χτυπόταν στά παράθυρα του μοναστηριού, θρηνώντας πού δέν έβρισκε τό κορμί και άναρωτιόταν ή δόλια πού να μπή.

Τό πρόσκαιρο τούτο ξέκομμα της ψυχής από τό κορμί είναι ή γνώριμη έκσταση, τό όνειρο του ξύπνιου. Η έκσταση τούτη ή παράκρουση (συχνή σε πρόσωπα άπλοϊκά ή ύστερικά) παραδίνει συχνή και άνάμεσα στους πρωτόγονους, πού ή φοβερή ενάργεια της φαντασίας τους δέν χαλιναγωγείται από κανένα σταθερό διαχωρισμό του φανταστικού από την αλήθεια. Συχνή άκόμη είναι σε καταστάσεις ζωηρού θρησκευτικού μυστικισμού και ισχυρών ρευμάτων όμαδικής ψυχώσεως, άκόμα και σε περιστάσεις άπελπίσας.

Η πιό ύπολογίσιμη, ώστόσο, για την μαγική και την θρησκευτική παρατέρα πράξη, μορφή της Έκστάσεως είναι (και εδώ πέφτουν και τά πραδείγματα πού αναφέραμε) ή ήθελημένη και καλλιεργημένη. Τά μέσα πού την φέρνουν είναι ή ούσιες διεγερτικές, όπως πιότα και τοξικά ή μέσα άκουστικά, όπως τά ρυθμικά χτυπήματα και ή μονότονη ή όργιαστική μουσική ή κινητικά, όπως οι χοροί, τά πηδήματα, οι στροβιλισμοί ή κατοπάθειες, όπως ή νηστεία, ή άγρύπνια, οι μαστιγώσεις ή ο αύτοϋπνωτισμός, είτε με την μηχανική επανάληψη όρισμένων λέξεων (όπως τό *ομι των βουδιστών*, τό *Hasan Husain των καθολικών έκστασιαστών*) είτε με τό επίμονο κοίταγμα όρισμένου μέρους του κορμιού (όπως ο όμφαλός των Ήσυχαστών του Άθω).

Στην κατάσταση της Έκστάσεως πιστεύεται πώς ή τό πρόσωπο κατέχεται από κάποιο πνεύμα ή θεό πού θρονιαζεται μέσα του και βλέπει, μιλά, και ενεργεί με τό σώμα του ή ή ψυχή του, ξεκομμένη από τό σώμα του, τρέχει σε τόπους άλαργινούς ή στον κόσμο των πνευμάτων. Ό πρώτος τύπος είναι ή Ήρη Μανία των όργιαστικών λατριών του μεσογειακού κόσμου ή δεύτερη χαρακτηρίζει τόν κλάδο της Έκστασιακής μαγείας (Shamanis-

mus) πού, έχοντας επιζήσει μέχρι τά τελευταία χρόνια στην Σιβηρία, άπλωνόταν σε ένα τεράστιο τόξο από την Σκανδιναβία και μέσα από τους εύρασιατικούς χώρους μέχρι την Ίνδονησία.

Από τους σαμανιστικούς αυτούς κύκλους και οι Έλληνες (πού τους προσεγγίζουν μέσω της Θράκης, της Σκυθίας και των παραλίων της Μαύρης Θάλασσας) μαθαίνουν την σαμανιστική πράξη, και μαρτυρούν αυτά τά παραδείγματα του Άριστέα, του Ερμούδιου, του Έπιμενίδη και του Πυθαγόρα.

Έναν άνάμικτο τύπο παρουσιάζει ή προφητική πράξη του Ισραήλ, όπου ο προφήτης πότε μιλά κατεχόμενος από τό πνεύμα του Θεού και πότε μεταφέρεται με τους έκστασιακούς όρατισμούς του. Ο Ίεζεκιήλ, λόγου χάρι, καθισμένος σ' ένα σπίτι της βαβυλωνιακής χώρας και τριγυρισμένος από τους πρεσβύτερους της φυλής, μεταφέρεται άπότομα *έν όράσει θεού* στην Ίερουσαλήμ, όπου βλέπει τίς άνομίες των όμοφύλων του.

Η σαμανιστική έκσταση άπολείπει στην Ελλάδα άστερα από τόν Πυθαγόρα (και ίσως και τόν Έμπεδοκλή), μά τό ξέκομμα της ψυχής από τό κορμί γνωρίζεται και σ' άλλους εδώ τύπους. Η έκσταση, λόγου χάρι, μπορεί να είναι μονάχα συμπτωματική, όπως από κτύπημα του κεφαλιού ή λιποθυμία. Ένα Άθηναίος, ο Κλεώνυμος, πού λιποθύμησε και έμεινε για τρεις ήμέρες σάν πεθαμένος, είπε, όταν συνήλθε, πώς ένιωσε την ψυχή του *αόν έκ δεσμών πνων άφειμένην μετέωρον άρθήναι και άρθεισαν ύπέρ γής ιδείν τόπους έν αύτῃ παντοδαπούς και τοίς σχήμασι και τοίς χρώμασιν, και ρεύματα ποταμών άπρόοπτα*, και άλλα πολλά από τά πρώτα πού βλέπει ή ψυχή σάν λύνεται, με τόν θάνατο, από τό κορμί της. Συναπάντησε κιόλας ένα άλλον πού είχε πάθει τά ίδια, από την Συράκουσα, και είπαν να συναντηθούν στην γή, σάν γυρίσουν, όπως και έγινε, λέει ο Πρόκλος.

Ανάλογη είναι ή έκσταση του Θεσπέσιου, πού γκερίστηκε και έχασε για λίγο την αίσθηση του κόσμου. Όστερα *μικρόν έξαρθείς, έδοξεν άναπνείν όλο και περιόρην πανταχόθεν, ώσπερ ενός όμματος άνοιχθείσης της ψυχής* ώρα δέ των πρότερον ούδέν άλλ' ή τά άστρα παμμεγέθη και απέχοντα πληθος άλλήλων άπλετον, αύγην τε τῇ χρώα θαυμαστήν άφιέντα και τόνο έχουσαν, ώστε την ψυχήν έποχουμένην λείως, πλοϊον ώσπερ έν γαλήνῃ, τῷ φωτί ραδίως πάντη και ταχύ διαφέρεσθαι και έβλεπε και άλλα πολλά, και μάλιστα την κρίση των ψυχών και τίς μετά θάνατον τύχες.

Ανάμεσα, δέ, στίς ψυχές πού τίς μετεσάρκωναν οι δαίμονες σε διάφορα ζωντανά, είδε και του Νέρωνα, με πύρινα καρφιά καρφωμένη, να την μετασαρκώνουν οι δαίμονες στό κορμί μιας όχιδας – εκείνης της όχιδας πού τρώει την μάνα της σάν γεννηθή – όταν άστραψε ξάφνου ένα φώς και από μέσα του κάποια φωνή τους πρόσταξε, να την βάλουν σε ήμερώτερο ζωντανό, επειδή παιδεύτηκε αρκετά για τά όσα κακούργησε και διότι της χρωστούν και κάτι καλό οι Θεοί, μία και ξανάδωσε την έλευθερία στό θαγάπητο γένος των Ελλήνων.

Η έκσταση πάλι μπορεί να είναι μία αύτόματη φρεναπάτη ή παράκρουση, όπως είδαμε κιόλας. Έδώ, χωρίς έξωτερική ενέργεια, χάνει κανείς την συνείδηση της πραγματικότητας και κατέχεται από τά όράματα μιας αύτόνομης φαντασίας. Μία ιστορία, για κάποιον Έμπεδοκίμο, λέει, πώς, εκεί πού ο ήρωάς της κυνηγοϋσε μεσημέρι με άλλους μαζί και ξεμεινε κάπου μονάχος, *της τε του Πλούτωνος έπιφανείας τυχόντος κύκλῳ τους θεούς, ιδείν δέ δι' αύτου πᾶσαν την περί ψυχῆς αλήθειαν έν αύτόπτοις θεάμασιν*. Η ζωή των καθυστερημένων λαών και ή ιστορία του Μυστικισμού μπορούν να συσσωρεύουν εδώ πλήθος παραδειγμάτων.

Οι μεγαλόπρεπες, έτσι, περιγραφές της ζωής των θεάσεων και των τυχών της ψυχής, στον πλατωνικό «Φαίδρο», στον «Φαίδωνα» και στην «Πολιτεία» άναχωνεύουν σίγουρα παραδομένες περιγραφές έκστασιακώς ταξιδιών, άνάλογες με εκείνες πού συναντήσαμε άνάμεσα στους καθυστερημένους λαούς και με εκείνες πού ο Πρόκλος και ο Πλούταρχος και ο ψευδοπλατωνικός «Αξίохος» σημειώνουν και στην Ελλάδα. Μά και ή μελέτη θανάτου πού άναπτύσσεται στον «Φαίδωνα», ή πνευματική άσκηση του φιλόσοφου να μάθη την ψυχή του να αύτοσυγκεντρώνεται και να πασχίζει να άποκοπή όλότελα από τό κορμί, έτσι πού την στιγμή του θανάτου να μή βαραίνει από τίποτα σαρκικό και, ολοκάθαρη, να πετάξει να ζήσει με τους Θεούς, από την σαμανιστική έκσταση φαίνεται να ξεκινά και αύτη.

Από την οικουμενική, πάλι, πίστη πώς ή ψυχή μπορεί να ξεκόβεται από τό κορμί και να ταξιδεύη ψηλά ή μακριά, άπομένουν – μοτίβα άμέτρητων ιστοριών – τρεις γνώριμες δοξασίες: είναι ο «Διτοπισμός» ή εμφάνιση Φαντάσματος του ζωντανού και τό όλόσωμο Πέταγμα των μάγων. Ο «Διππισμός» είναι ή ικανότητα ενός προσώπου να παρουσιάζεται την ίδια ώρα σε δύο άπομακρυσμένα μεταξύ τους μέρη. Η αξιόλογη αύτη ικανότητα

άποδίδεται από τους μυθοιογράφους του και στον Πυθαγόρα. Όχι λιγώτερό του, οι άνώτερες ιέρειες των Τζένταλ και των Πίπιλ του Chiapa στο Μεξικό, είχαν τό χάρισμα να βρίσκονται σε δύο μέρη μαζί, μιάμιση λεύγα τό ένα από τό άλλο. Άλλά και ο Άγιος Άλφόνσος δε Li-guoi μπορούσε να κηρύττει στην εκκλησία και την ίδια ώρα να βρίσκεται σπίτι του και να έξομολογή. Έδώ έχουμε ένα κατακάθι της δοξασίας πώς ή ψυχή μπορεί να χωρίζεται από τό κορμί και να παρουσιάζεται σάν είδωλο μακριά του.

Ανάλογη είναι ή δοξασία πώς μπορεί να παρουσιαστεί τό φάντασμα ζωντανού (μηνώντας έτσι, κατά κανόνα, τόν θάνατό του). Τό να παρουσιασθή τό φάντασμα ανθρώπου πού λείπει, είναι στην Νέα Ζηλανδία, σημάδι θανάτου. Άν ή όψη του δέν φαίνεται, ο θάνατος είναι κοντά αν όμως φαίνεται, είναι κιόλας πεθαμένος. Σέ έναν Κάρεν μπορεί να παρουσιασθή τό φάντασμα ενός ζωντανού, για να μηνύση τόν θάνατό του. Σ' ένα νησί της Σκωτίας οι άνθρωποι είδοποιούνται κανονικά για τόν θάνατό τους από τό ίδιο τους τό φάντασμα πού τους παρουσιάζεται. Στην δοξασία αύτη έχουν τόν άπλό συνδυασμό της ιδέας πώς ή ψυχή μπορεί να φεύγει από τό κορμί του ζωντανού και να παρουσιάζεται σάν είδωλο, με την πίστη πώς ο θάνατος δέν είναι παρά φυγή αύτης της ψυχής του ανθρώπου.

Όμόρριξη είναι και ή δοξασία πώς οι μάγοι μπορούν να πετούν από τόπο σε τόπο με όλο τους τό κορμί και να άνεβαίνουν και στους ούράνιους χώρους. Η δοξασία συναντιέται σ' Όλο τόν πρωτόγονο κόσμο, είναι στην μεσαιωνική Ευρώπη με τίς μάγισσες γνωστή και συνεχίζεται στην σφαίρα του Χριστιανισμού με τ' άνάλογα κατορθώματα χριστιανών Αγίων. Έδώ τό πέταγμα της ψυχής μέσα από την έκσταση έξομοιώνεται με την παράσταση της ψυχής-πουλιού και προβάλλεται στό όλόσωμο πέταγμα εκείνων πού μπορούν, με κάποιο τρόπο, να στέλνουν εδώ και εκεί την ψυχή τους.

Τά φυσικά περάσματα τῆς ψυχῆς εἶναι οἱ τρύπες τοῦ κεφαλιοῦ, τὸ στόμα, τὰ ρουθούνια, τὰ αὐτιά, καί ἀπὸ ἐδῶ βγαίνει, ὅταν φεύγη προσωρινά ἢ γιὰ πάντα. Διάφορα παλούκια καί δαχτυλίδια καί δίσκοι στὸ στόμα, στὴν μύτη, στὰ αὐτιά, δὲν φαίνεται νὰ εἶχαν ἄλλο σκοπὸ στὴν ἀρχή, παρὰ νὰ κλείνουν τὰ ἀνοίγματα ἀπ' ὅπου μπορεῖ νὰ φύγη ἡ ψυχὴ ἢ κακόπραγα πνεύματα νὰ μποῦν. (Στὴν Κελέβη στερεώνουν ἀγκίστρια στὴν μύτη καί σ' ἄλλες μεριές τοῦ κορμιοῦ γιὰ νὰ πιαστῇ ἡ ψυχὴ σάν θελήσῃ νὰ φύγη. Στὶς Μαρκίζες καί στὴν Νέα Καληδονία σφραγίζουν τὸ στόμα καί τὴν μύτη τοῦ ἐτοιμοθανάτου, γιὰ νὰ κρατήσουν τὴν ψυχὴ του).

Ἡ ἰδέα πὼς ἡ ψυχὴ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα βρίσκεται καί στὸν Ὅμηρο Ἰλ. 9. 409 (καί στὴν Λατινικὴ Ἰλιάδα 412 animamque per ora vomentem conspexit frater). Ἡ ἰδέα κατεβαίνει βέβαια ἀπὸ τὴν παράσταση τῆς ψυχῆς - Ἀναπνοῆς (ἀπ' ὅπου καί τὸ συνήθειο νὰ παίρνουν τὴν ψυχὴ τοῦ ἐτοιμοθανάτου ἀνασαινοντάς την). Ἡ ἰδέα μεταφέρεται καί στὴν παράσταση τῆς ψυχῆς - Εἰδώλου, καί στὴν χριστιανικὴ εἰκονογραφία βλέπουμε τίς ψυχές, πού παρυσταίνονται σάν ἀνθρωπάκια, νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα. Συχνοὶ ἀκόμη λόγοι («μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα», «ἦρθε ἡ ψυχὴ στὸ στόμα μου», «κρατῶντας μὲ τὰ δόντια τὴν ψυχὴ») ἀνακρατοῦν τὴν παναρχαία δοξασία. Μὰ οἱ τρύπες τοῦ κεφαλιοῦ δὲν εἶναι τὰ μόνα περάσματα τῆς ψυχῆς, ὅταν φεύγη. Ὅταν πεθαίνῃ κανεὶς στὸ Θιβέτ, ὁ ἱερέας, ἀφοῦ ψάλῃ στὴν ψυχὴ τίς ὁδηγίες του νὰ βρῇ τὸν δρόμο γιὰ τὸν δυτικὸ παράδεισο, ξερριζώνει μερικές τρίχες ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ νεκροῦ, καί ἀπὸ τοὺς πόρους τῶν τριχῶν αὐτῶν θεωρεῖται πὼς φεύγει ἡ ψυχὴ του. Σὲ περίπτωση θανάτου ἀπὸ πλήγωμα, συναντᾶμε τὴν ἰδέα πὼς ἡ ψυχὴ φεύγει μαζί μὲ τὸ αἷμα. Εἶναι ἀκόμη φορές πού ἡ ψυχὴ φεύγει καί ἀπὸ λιγώτερο καθαρὲς τρύπες. Στὴν Κίνα πιστεύεται πὼς, ἂν ξεψυχήσῃ ξαπλωμένος ἢ καθισμένος κανεὶς, ἡ ψυχὴ του βγαίνει ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τοῦ κορμιοῦ καί ἔτσι, σάν ξαναγεννηθῇ θά εἶναι χοντροκομμένη καί ἀποβλακωμένη ἂν ὅμως εἶναι ὀρθὸ τὸ κορμί, ἢ ψυχὴ πετιέται στὸν ἀέρα ἀπὸ τὸ στόμα του καί ἔτσι ξαναγεννιέται καλλιτέρα. (Ἔτσι, θαρρῶ, μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ καί τὸ ἔθιμο τῶν Νασαμώνων στὸν Ἡρόδοτο, πού ὄχι μονάχα θάβουν καθισμένους τοὺς νεκρούς, μὰ καί φροντίζουν νὰ καθίζουν τοὺς ἐτοιμοθανάτους, μὴ τύχη καί πεθάνουν ξαπλωμένοι).

Γιὰ ὀρισμένους πληθυσμούς τῶν προαρίων Ἰνδῶν ἡ ψυχὴ τῶν καλῶν βγαίνει ἀπὸ τίς ραφές τοῦ κεφαλιοῦ ἢ ἀπὸ ἄλλα καθαρὰ ἀνοίγματα, μὰ τῶν κακῶν ἀπὸ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἀκάθαρτο διάβα. Μὰ, ἀπ' ὅπου καί νὰ φεύγῃ ἡ ψυχὴ, οἱ ζωντανοὶ δὲν τὴν ἀφήνουν νὰ φύγῃ, χωρὶς κάποιον ἀγῶνα νὰ τὴν κρατήσουν.

Εἶναι, στ' ἀλήθεια, φορές πού οἱ ζωντανοὶ πασχίζουν νὰ ξεγελάσουν τὸν θάνατο πού παίρνει ἢ διώχνει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ κορμί, ἀλλάζοντας τὸ ὄνομα τοῦ ἐτοιμοθανάτου ἢ δίνοντας στὴν θέσῃ του, ὁμοίωμά του.

Στὴν Βόρνεο ἀλλάζουν τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ πού κινδυνεύει ἀπὸ ἀρρώστια. Τὸ ἴδιο στὸ νησιὰ Κίγκσμιλ, ὅπου τὸ παιδί παίρνει τὸ ὄνομα τοῦ παπποῦ του, τοῦ ἀλλάζουν τὸ ὄνομα ἂν κινδυνέψῃ σὲ ἀρρώστια. Ὅταν κινδυνεύῃ νὰ πεθάνῃ τὸ παιδί τῆς, ἡ Ἰνδὴ τοῦ δίνει κάποτε ἓνα δυσάρεστο ὄνομα, «Λέρα», «Σκουπίδι» καί τὰ ὅμοια, γιὰ νὰ ξεγελάσῃ τὸ πνεῦμα πού θέλει νὰ τῆς τὸ πάρῃ, πὼς δὲν ἀξίζει τὸν κόπο.

Ὅταν κινδύνευε παιδί, οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Νοτιορωσίας τὸ ἔλεγαν «Γέρο» καί τὸ κορίτσι «Γριά», ὄνομα πού ἔμενε σ' ὅλη του τὴν ζωὴ, ἐνῶ τὸ ἀληθινὸ του τὸ ἤξεραν οἱ δικοὶ του μονάχα. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος εἶναι γιὰ τὸ Ταλμούδ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρόπους πού «λύνουν τὸ κακὸ ριζικὸ» καί σ' ὀρισμένα μέρη τῆς Εὐρώπης τὸ ἀξίωμα αὐτὸ δὲν ἔμενε γιὰ τοὺς Ἰουδαίους ἄδειος λόγος: σ' ἀρρώστια βαρεῖα ἄλλαζαν καί αὐτοὶ τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος εἶναι πράξη μυητικὴ (στοιχεῖο τοῦ συμβολικοῦ θανάτου καί ἀναγεννήσεως) πού γυρίζει σὲ τέχνασμα γιὰ τὸ ξεγέλασμα τοῦ θανάτου. Ὁ συμβολικὸς αὐτὸς θάνατος παριστάνεται ἀλλοῦ μὲ ρεαλιστικώτερο τρόπο.

Στὴν Βιρμανία, οἱ δικοὶ πού θέλουν νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸν θάνατο ἓνα παιδί, κόβουν στὰ μέτρα του ἓνα μπαμπού, ὕστερα κόβουν τὰ μαλλιά καί τὰ νύχια τοῦ παιδιοῦ καί τὰ βάζουν σὲ ἓνα φέρετρο θρηνηνῶντας. Ἀφοῦ τὸ θρηνήσουν, κλείνουν τὸ φέρετρο καί τὸ φέρνουν στὸ νεκροταφεῖο, ὅπου γίνεται ἡ νεκρώσιμη λειτουργία.

Στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Σάντα Βιτσέντζα ντέλλα Samita τῆς Νεαπόλεως, οἱ μανάδες, πού τὰ παιδιά τους κινδυνεύουν, τὰ φέρνουν καί τάζουν μικρούλκα φέρετρα, πού πάνω τους εἶναι γραμμένα, μὲ μεταλλικὰ γράμματα, τὸ μικρὸ καί τὸ οἰκογενειακὸ ὄνομα τῶν ἀρρώστων παιδιῶν τους. Μυητικὴ καί ἐδῶ πράξη συμβολικοῦ θανάτου φαίνεται νὰ γυρίζῃ σὲ ξεγέλασμα τοῦ θανάτου.

Ὁ παλιὸς πάλι ἀγῶνας μὲ τὸν δαίμονα πού παίρνει τὴν ψυχὴ κατακαθίζει κάποτε σὲ προσταγές καί φοβέρες. Στὴν Στρωμνινιανὴ τῆς Ναυπακτίας «ἅμα πεθάνῃ κανένας, βουλώνουν καλὰ πόρτες καί παράθυρα, γιὰ νὰ μὴ βγῇ ὁ Χάρος. Τότε ἓνας σπιτικός φωνάζει: Χάρο, ἄφτο! Ποῦ τὸ πᾶς; Τὸ ξαναλέει ὥρα πολλή γιὰ νὰ ἀκούσῃ ὁ Χάρος μήπως καί τ' ἀφήσῃ τὸ παιδί καί γιὰ νὰ μὴ τολμήσῃ ἄλλῃ φορὰ νὰ πάρῃ κανέναν ἀπὸ τὸ σπίτι».

Ἄν, μ' ὅλα αὐτά, φανῇ ὥστόσο ὁ θάνατος νικητής, τότε πασχίζουν νὰ ξαναφέρουν τὴν ψυχὴ, μ' ὅλους τοὺς τρόπους πού εἶδαμε παραπάνω. Στὶς Μαρκίζες πασχίζουν νὰ μαυλίσουν τὴν ψυχὴ καί μὲ ἐρωτικούς ἀκόμη τρόπους. Ἡ χήρα καί τρεῖς τέσσερις κοπέλες τριγύρω τῆς ἀρχίζουν μπροστὰ στὸ λείψανο ἓναν ἀκόλαστο χορὸ στὸν ρυθμὸ ἑνὸς νεκρικοῦ ὕμνου πού τοὺς τραγουδοῦν. Ἄμα τελειώσουν τὸν χορὸ, πού σκοπὸς του εἶναι νὰ κινήσῃ τὴν προσοχὴ τοῦ νεκροῦ καί μὲ τὸν ἐρωτικὸ πόθο νὰ ξα-

ναφέρῃ τὴν φευγάτῃ ψυχὴ, γέρνουν πάνω στὸ λείψανο καί φωνάζουν: «Δέν σάλεψε! Δέν σαλεύει! Ὡϊμένά! Δέν ὑπάρχει πιὰ!», καί μονάχα ἀφοῦ τοῦ κάκου πασχίσουν νὰ τὸν ξελογιάσουν, ἡ χήρα ἀφήνεται σ' ἓνα ξέφρενο ξέσπασμα πόνου.

Ἐνας ἄλλος τρόπος νὰ φωνάζουν τὴν ψυχὴ, εἶναι νὰ ξεφωνίζουν τὸ ὄνομα τοῦ πεθαμένου. Οἱ Φιτζιανοὶ καί οἱ ντόπιοι τῶν νησιῶν Μπάνκς κρᾶζουν τὸ ὄνομα τοῦ πεθαμένου τρεῖς φορές δυνατὰ, ἐλπίζοντας πὼς θά ἀκούσῃ ἡ ψυχὴ καί θά γυρίσῃ. Οἱ Κάσι τοῦ Ἀσάμ κρᾶζουν τρεῖς φορές τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ, καί τὸ κρᾶξιμο τοῦτο τῆς ψυχῆς γυρίζει μὲ τρόπο νὰ βεβαιωθοῦν γιὰ τὸν θάνατό του.

Οἱ Γιουρούμπα στὴν Ἀφρικὴ κρᾶζουν καί αὐτοὶ τὸ ἄνομα τοῦ πεθαμένου τρεῖς φορές, παρακινῶντας τον, λέει ἢ πληροφορία, νὰ φύγῃ. Μὰ, καθὼς τὸ κρᾶξιμο τοῦ ὀνόματος δὲν διώχνει μὰ καλεῖ, ἔχουμε ἐδῶ τὴν συνύπαρξη δύο ἀνεξαρτήτων συνηθειῶν: Νὰ κρᾶζεται μὲ τὸ ὄνομα ἡ ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ, καί νὰ διώχνεται (μὲ διάφορα ἄλλα μέσα) ἡ ψυχὴ τοῦ πεθαμένου.

Οἱ Ἰροκέζοι ξαναφωνάζουν τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ προτοῦ τὸν κηδεύουν, ἀρχαῖο φαίνεται συνήθειο νὰ ἀνακράζουν τὴν ψυχὴ του.

Ὅταν πεθαίνῃ κανεὶς σ' ἓνα μέρος τῆς Ἰαπωνίας, τρεῖς ἄνδρες σκαρφαλώνουν στὴν στέγη καί φωνάζουν δυνατὰ: «Ἐλα πίσω ὁ Τάδε, ἔλα πίσω μιά φορὰ ἀκόμη!». Ἐδῶ θεωρεῖται πὼς κανεὶς ἀπὸ τὸ σπίτι δὲν ἄκουσε τὴν φωνή, μὰ ὁ πεθαμένος ἔτσι ξαναζεῖ γιὰ λίγο: Ἡ ψυχὴ του ξαναγκιστρώνεται γιὰ μιά-δυὸ ὥρες στὸ κορμί, προτοῦ νὰ πάρῃ τὸν στερνὸ τῆς δρόμο.

Ὁ νεκρικός θρήνος τῶν Ἑβραίων, ἔχει τὸν τύπο τῆς ἀνακλήσεως τοῦ πεθαμένου. Στούς Ἀραβες φωνάζουν μὲ τὸ ὄνομά του τὸν νεκρὸ καί τοῦ φωνάζουν κιόλας: «Μὴν φεύγεις!».

Ὅταν στοὺς Ρωμαίους ξεψυχοῦσε κάποιος, οἱ μαζεμένοι συγγενεῖς φώναζαν δυνατὰ τὸ ὄνομά του. Αὐτὴ ἡ πράξη θυμίζει τὴν ἀνάλογη πράξη τῶν Φιτζιανῶν, τῶν Κάσι καί τῶν Ἰροκέζων. Ὑστερα ἀπὸ τὴν τυπικὴ εἶδηση conclamatum est, ἐκλείναν τὰ μάτια τοῦ νεκροῦ καί ἐτοιμαζαν τὸ λείψανό του. Ὅτι στὸ ξεφώνημα αὐτὸ μεταχειρίζονταν καί πνευστὰ ὄργανα, βγαίνει καί ἀπὸ μνημεῖα καί ἀπὸ μαρτυρίες.

Σάν πέθαινε στὴν παλαιότερη Εὐρώπῃ Πάππας ἢ Ἰσπανὸς Βασιλιάς, ἓνας ἀξιωματοῦχος τῆς Αὐλῆς φώναζε δυνατὰ τρεῖς φορές τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ, καί, μὴ παίρνοντας ἀπόκριση, βεβαίωνε τὸν θάνατό του. Ὅπως στοὺς Κάσι καί τοὺς Ρωμαίους, τὸ ἀρχαῖο κρᾶξιμο τῆς ψυχῆς γυρίζει σὲ βεβαίωση τοῦ θανάτου. Τὸ παλαιότερο ὄνομα τοῦ νεκρικοῦ θρήνου ἀνακάλημα, καί σὲ ξεμεινέμένο τύπο ἀνακαλητό, ξαναγυρίζει στὴν ἴδια ρίζα. Ὅχι σπάνια, τέλος, «κατορθώνουν» νὰ «ξαναφέρουν» τὴν ψυχὴ καί νὰ ξαναζήσῃ ὁ πεθαμένος.

Εἶναι τὰ θαύματα τῆς νεκραναστάσεως πού πλημυρίζουν τοὺς θρησκευτικούς καί κοσμικοὺς μύθους τῶν λαῶν καί πού κατεβαίνουν ἀπὸ τὴν ἴδια ἰδέα: Πὼς σ' ὅλες τίς περιστάσεις πού μοιάζουν μὲ τὸν θάνατο (λιποθυμία,

ἀναισθησία κ.τ.δ.), ἔχει φύγῃ ἡ ψυχὴ, καί πὼς, ὅπως καί στὶς περιστάσεις αὐτές, ἔτσι καί στὸν θάνατο, δὲν λείπουν οἱ τρόποι νὰ τὴν φέρουν πίσω.

Ξεχωριστὴ ἡ περίπτωση πού ἡ ψυχὴ ξαναγυρίζει ἀπὸ μόνῃ τῆς γιὰ λίγο. Στούς Μεξικανούς Χούιτσολ, ἡ ψυχὴ πού ἀνεβαίνει μετὰ θάνατον στὸν οὐρανὸ (ἐνῶ ὁ «νεκρός», δηλαδὴ τὸ φάντασμα, τραβᾷ κατὰ τὴν Χώρα τῶν Νεκρῶν) ἔρχεται τὴν πέμπτῃ μέρα γιὰ μίαν ἀκόμη φορὰ στὸ σπίτι, ὅπου τὴν ταῖζουν στοργικά καί μετὰ μὲ τρόπους μαγικούς, τὴν ἀποδιώχνουν. Ἐνα τέλος προσωρινὸ ξαναζωντάνεμα τοῦ νεκροῦ, μὲ τὸ νὰ τοῦ δίνουν λίγη ζωτικὴ ψυχὴ, πετυχαίνεται μὲ τίς προσφορὲς τοῦ αἵματος.

Ὅταν ὅμως δὲν ὠφελεῖ πιὰ νὰ κρᾶζουν τὴν ψυχὴ, νοιάζονται τότε νὰ τῆς ἀνοίγουν τὸν δρόμο γιὰ νὰ φύγῃ. Οἱ Κάρεν ἀνοίγουν καί μιά τρύπα στὴν σκεπὴ, ἀφήνοντας τὴν ψυχὴ νὰ διαλέξῃ ἀπὸ ποῦ θά βγῇ, ἀπὸ τὴν πόρτα, ἀπὸ τὸ παράθυρο ἢ ἀπὸ τὴν τρύπα. Τὸ ἴδιο, κάνουν οἱ Λόλο τοῦ Τονγκίνου καί οἱ Μπασούτο τῆς Νότιας Ἀφρικῆς σάν πεθαίνῃ κανεὶς: οἱ τελευταῖοι πιστεύουν πὼς ἡ ψυχὴ δὲν μπορεῖ νὰ διαβῇ ἀπὸ ἀνοίγματα πού διαβαίνουν ἄνθρωποι.

Τὴν ὥρα τοῦ θανάτου ἑνὸς Ἰνδοῦ Μπίρχορ, ὅλα τὰ πρόσωπα πού παραστέκουν τὸν ἐτοιμοθάνατο ἀλαργεύουν ἢ ξεπορτίζουν, ἀφήνοντας τὴν πόρτα ἀνοικτὴ, γιὰ νὰ μὴ σκοντάψῃ ἡ ψυχὴ τραβῶντας γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι.

Ἐνα ἀνάλογο ἔθιμο, διαδεδομένο στὴν Γαλλία, στὴν Γερμανία καί στὴν Σουηδία, εἶναι νὰ ξεκεραμῶνουν λίγο τὴν σκεπὴ, γιὰ νὰ εὐκολύνουν τὴν ψυχὴ νὰ περάσῃ. Στὰ βρετανικὰ νησιά καί σὲ διάφορα ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἀνοίγουν, τὴν στιγμὴ τοῦ θανάτου ἢ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο, διάπλατα τὰ παράθυρα καί τίς πόρτες. Στὴν Κύπρο οἱ πόρτες τῆς κάμαρας ὅπου στήνεται τὸ φέρετρο μὲ τὸν νεκρὸ, μένουν ὁλάνοιχτες, φυσικὰ γιὰ νὰ φύγῃ ἡ ψυχὴ του. Στὴν Σύμῃ ἀνοίγουν ὕστερα ἀπὸ τὸ ξεψύχισμα «γιὰ νὰ μὴ κατακλεισθῇ ὁ ἄγγελος» (παραλλαγὴ τῆς ἀρχικῆς ἰδέας). Στὴν Τσανδῶ τῆς Θράκης «μόλις ξεψυχήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀνοίγουν ὅλα τὰ παράθυρα καί τίς πόρτες».

Στὶς συνήθειες αὐτές τῶν νεωτέρων λαῶν, ἡ πράξη κρατιέται ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ψυχῆς τοῦ ζωντανοῦ, μὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ψυχῆς τοῦ πεθαμένου. Ἔτσι τὸ ἀρχαῖο συνήθειο νὰ εὐκολύνουν στὸ λευτέρωμά της τὴν ψυχὴ τοῦ ζωντανοῦ, τονώνεται ἀπὸ τὴν τάση τῶν ζωντανῶν νὰ βοηθήσουν τὸ ἀλάργεμα ἑνὸς ἐπιφοβου γείτονα. Ἔτσι στὸ παραπάνω παράδειγμα ἔχουμε καί φορές πού τὰ παράθυρα ξανακλείνουν ἀμέσως, ἀπὸ τὸν φόβο μήπως ἡ ψυχὴ ξαναγυρίσῃ.

Γνώριμη εἶναι, τέλος, ἡ δοξασία πὼς τὴν ὥρα πού ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ ἡ ψυχὴ, ἀποτάζει κάποιες ξεχωριστές ἰκανότητες νὰ ὁραματίζεται καί νὰ προφητεύῃ. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα ἔχουμε καί στὴν Ἰλιάδα, ὅπου ὁ Πάτροκλος, ὀλιγοδρανέων, προφητεύει τὸν θάνατο τοῦ Ἑκτορα (16, 843 κ.ε.) καί ὁ Ἑκτορας τὸν θάνατο τοῦ Ἀχιλλέα (22, 358 κ.ε.). Ἡ ἰδέα ἔχει περάσει καί στὴν

φιλοσοφία. Σ' ένα άριστοτελικό απόσπασμα πού αναφέ-
ραμε, όπως στον ύπνο, ή ψυχή, ξαναβρίσκοντας την φύση
της, προμαντεύει καί προλέγει τά μελλούμενα, *τοιούτη
ἐστὶ καὶ ἐν τῷ κατὰ θάνατον χωρίζεσθαι τῶν σωμάτων.*

Γιά τόν Ποσειδώνιο, πού μ' ανάλογες ιδέες ἐξηγεῖ καί
τήν μαντική τοῦ Ὀνειροῦ, ή μαντική δύναμη τῆς ψυχῆς
μεγαλώνει σ' ὅσους ψυχομαχοῦν, γιατί ή ψυχή τους, ξε-
φεύγοντας ἀπό τήν ἐπιρροή τῆς ὕλης, ἔχει μιὰ καθα-
ρώτερη θεωρία τοῦ κόσμου καί τῆς ἀλήθειας, καί ἀκόμη
πό καθαρή μετά τόν θάνατο τοῦ κορμιοῦ τῆς. Ἡ ἰδέα πέ-
ρασε στίς χριστιανικές δοξασίες καί οἱ τελευταῖες στιγ-
μές διαφόρων δικαίων, μαρτύρων, ἀγίων, ὁσίων, στεφα-
νώνονται μέ μεγαλόπρεπες οὐρανοψίες, ἀγγελιοψίες,
θεοψίες καί προφητείες. Ἡ δοξασία βγαίνει, φυσικά, ἀπό
τήν συχνή παράκρουση καί τά παραληρήματα τῆς θανα-
τικῆς ἀγωνίας, πού συνδυάζονται μέ τήν πίστη στά κα-
τορθώματα τῆς ψυχῆς ὅταν λύνεται ἀλλιῶς ἀπό τό
κορμί, ὅπως μέ τό ὄνειρο καί τήν ἔκσταση, καί *θεωρεῖ τά
ἐν τοῖς ἄλλοις κλίμασι καί χρόνοις γινόμενα.*

Ἄς δοῦμε ὅμως τώρα τί γίνεται ή Ζωτική ψυχή, ὅταν
λυθῇ ἀπό τό κορμί καί τοῦ φύγῃ γιά πάντα. Ἔτσι θά μποῦ-
με στόν Κύκλο τοῦ Θανάτου καί τῆς Ζωῆς, ὅπου ή ψυχή
διαβαίνει ἀενάως ἀπό μιάν ἀλυσιδωτή σειρά ὑπάρξεων,
μετασαρκαμένη ἀπό τόν ἄνθρωπο στά ζῶα καί ἀπό τά ζῶα
στόν ἄνθρωπο, καί ὕστερα εἴτε στά ζῶα εἴτε στόν ἄνθρωπο,
αἰώνια ὕλη τῆς Ζωῆς καί σταθερή αἰτία τῆς συνέχειάς τῆς.

Η ΤΟΤΕΜΙΚΗ ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

*παλαιός μέ οὖν ἔστι τις λόγος, ὡς εἰσὶν ἐνθύνδε
ἀφικόμενοι ἐκεῖ καί πάλιν γε δεῦρο ἀφικνοῦνται καί
γίγνονται ἐκ τῶν τεθνεώτων*

Πλάτων, Φαίδων 7ος

Καθώς ὁ πρωτόγονος δέν ξέρει τίποτα ἀπό τήν
λειτουργία τῆς ἀναπαραγωγῆς, ή μόνη ἐξήγηση
πού μπορεῖ νά δώσῃ, τῆς ἀνανεώσεως καί τῆς συνέχειας
τῆς ζωῆς, εἶναι πῶς ὁ κάθε ἄνθρωπος πού γεννιέται, εἶναι
ἐπανεναρκαίνωσις τῆς (ζωτικῆς) ψυχῆς ἑνός πεθαμένου.
Καθώς, πάλι, ὁ κόσμος περιορίζεται γιά τόν πρωτόγονο
στό γένος του, τήν φυλή του καί τόν τόπο πού κρατεῖ, ή
ἐπαναγέννηση μέσα σ' αὐτόν τόν «τοπόκοσμο», ξανα-
γίνεται μέσα στήν φυλή καί τό γένος τοῦ πεθαμένου.

Ἔτσι ή ζωτική ψυχή τοῦ πεθαμένου ἐπανεναρκαίνω-
νται σ' ἕνα γεννώμενο ἄτομο τοῦ τοποκόσμου, τῆς φυλῆς τῶν
χωρισμάτων τῆς φυλῆς του καί τοῦ γένους. Ἡ διαδικασία
δέν εἶναι τόσο ἀπλή, γιατί ή ζωτική ψυχή δέν συγκρατεῖ
τήν κερδισμένη μέ τό θάνατο τοῦ ἀτόμου αὐτοτέλειά της.
Πεθαίνοντας ὁ ἄνθρωπος, ή ψυχή του ξαναγυρίζει στοὺς
προγόνους του, πού, στά ἀρχαιότερα στάδια, εἶναι ζωόμο-
ροι ἢ, ἀλλιῶς ταυτίζονται μέ τά τοτεμικά ζῶα τῶν γενῶν
τους. Κάτω ἀπό ὁλόκληρο τό σύστημα τῶν τοτεμικῶν
πίστεων, πράξεων καί ἱεουργιῶν, βρίσκεται ή ἰδέα πῶς τό
τοτεμικό γένος κατάγεται ἀπό τό τοτεμικό του εἶδος. Ἔ-
τσι ή ζωτική ψυχή τοῦ πεθαμένου μετασαρκαίνω-
νται στό τοτεμικό εἶδος του καί μετά (ὅταν λύνεται τό τεμικό σύστη-
μα) σέ διάφορα ζωντανά καί φυτά, καί μετά σέ γεννώμε-
νο μέλος τοῦ γένους του πάλι.

Ἔτσι, γιά τήν πρωτόγονη νοοτροπία, ὁ θάνατος εἶναι
γέννηση τῆς ζωτικῆς ψυχῆς σέ μιάν ἄλλη ζωή, καί ή γέν-
νησή της σέ τούτη τήν ζωή, ἕνας θάνατος σέ μιάν ἄλλη.

Ἡ βασική αὐτή ἰδέα τοῦ πρωτόγονου, πού βλέπει τήν
ζωή καί τόν θάνατο σάν δυό ἡμικύκλια τοῦ ἴδιου ἀέναου
κύκλου, ὅπου ή ζωή εἶναι θάνατος καί ὁ θάνατος εἶναι
ζωή, γίνεται τό ξεκίνημα τῆς ἰδέας τῶν μερικώτερων θα-
νάτων καί ἐπαναγεννήσεων μέσα στό ἴδιο τό ἡμικύκλιο
τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καθώς ὁ πρωτόγονος εἶναι
ἀνήμερος νά πιάσῃ τήν ὀργανική ἀνάπτυξη τοῦ ἀτό-
μου, πιστεύει πῶς τό πέρασμα ἀπό τήν μία στήν ἄλλη
ἡλικία του (παιδική, ἀνδρική, γεροντική), πού τόν κατα-
τάσσουν ή κάθε μιὰ καί σ' ὀρισμένη κατηγορία τῶν με-
λῶν τοῦ γένους καί τῆς φυλῆς, καθώς καί κάθε του, πα-
ραπέρα, πέρασμα ἀπό μιὰ σ' ἄλλη φυσική ή κοινωνική
κατάσταση, εἶναι ἕνας θάνατός του στήν παλιά ἡλικία
του ή κατάσταση καί ἕνα ξαναζήσιμο (ἐπαναγέννησή
του ή ἀνάσταση) στήν νέα.

Ἔτσι καί μιὰ σειρά τελετές πού συνοδεύουν τά περά-
σματα αὐτά, οἱ Μυθικές Τελετές, ἔχουν γιά κεντρικό στοι-
χεῖο τους τήν παράσταση ἑνός Θανάτου καί μιᾶς Ἐπανα-
γεννήσεως (ή Ἐπαναζωντάνεμα) τοῦ προσώπου. Οἱ τρεῖς
μεγάλοι κλώνοι τῶν μυθικῶν αὐτῶν τελετῶν ἢ «Τελετῶν
Διαβάσεως» (Rites de Passage κατὰ τόν ὅρο πού τίς
ὀνομάζει καί τίς ἐξηγεῖ) εἶναι οἱ Ἀτομικές Μυθικές Τελε-
τές (γέννηση, υἱοθεσία, γάμος, θεραπεία, καθαρμός, καθιέ-
ρωση, στέψη κ. ἄ.) οἱ Φυλετικές Μυθικές Τελετές (τελετές
τῆς Ἐνηβώσεως ή τελετές τῆς Φυλετικῆς Μυήσεως) καί
οἱ Θιασικές Μυθικές Τελετές (ή μύηση σέ μαγικούς, θρη-
σκευτικούς, κοινωνικούς καί συντεχνιακοὺς Θιάσους).

Ἐνα ἀπό τά κορυφαῖα περάσματα πού συνοδεύονται
ἀπό τελετές τῆς πρώτης κατηγορίας εἶναι καί ὁ ἴδιος ὁ
θάνατος, τό πέρασμα στό ἄλλο ἡμικύκλιο τοῦ κύκλου τῆς
ζωῆς καί τοῦ θανάτου. Ἐδῶ ὁ θάνατος εἶναι πραγματικός
καί ή παράστασή του λείπει φυσικά μπροστά στήν
κατάστασή του. Ἀντίθετα, τονίζονται τά στοιχεῖα, τά μέ-
σα καί τά σύμβολα τῆς Ἐπαναγεννήσεως στήν ἄλλη
ζωή, καί στήν ζωή ἐτούτη.

Μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς νεκρολατρίας ή προγονολα-
τρίας, μέ τόν ἀφηρωισμό, ἐδόθε, ή τήν ἀποθέωση τῶν
προγόνων, καί μέ τό πέρασμα, ἔτσι, τοῦ νεκροῦ στήν
σφαῖρα τῶν ἀφηρωισμένων ή ἀποθεωμένων προγόνων,
τά στοιχεῖα τῶν τελετῶν αὐτῶν τῆς Ἐπαναγεννήσεως
χωνεύονται στά ὁμόλογα στοιχεῖα τῶν μυθικῶν τελε-
τῶν τῆς ἀποθεώσεως τοῦ Νεκροῦ, πού, μέ ἀντικείμενο τό
λείψανό του, ἀφοροῦν πιά στήν Ψυχή τοῦ Νεκροῦ, καί δέν
εἶναι, στό βάθος, παρά οἱ μυθικές τελετές τῆς Βασιλικῆς
Στέψεως.

Καί στήν μία καί στήν ἄλλη περίσταση, ή στέρηση
τῶν τελετῶν αὐτῶν εἶναι ὁλέθρια γιά τόν νεκρό, στήν
πρώτη στερῶντας του τήν ἐπαναγέννηση στήν ἄλλη,
καί σ' ἐτούτη, τήν ζωή, στήν δεύτερη στερῶντας του τό
φτάσιμο στήν ποθητή μακαριότητα τῆς ἄλλης ζωῆς, καί
στίς δύο, πάλι, κόβοντάς του τήν διαδρομή καί τερματί-
ζοντας τήν ὑπαρξή του.

Η Ἑλεατική φιλοσοφία (Στατική Θεώρησης τοῦ σύμπαντος)

Ξενοφάνης (570-475)

Κατήγετο ἐκ τῆς ἰωνικῆς πόλεως Κολοφῶνος ἀπό
τήν ὁποῖαν ἔφυγε κατὰ τό 545 π.Χ. μή ἀνεχόμενος
τόν περσικόν ζυγόν, «τήν στυγεράν τυραννίνην» ὅπως λέ-
γει εἰς τό ὑπ' ἀριθ. 3 ἀπόσπασμά του. Ὅτε μετενάστευ-
σεν ἐκ τῆς πατρίδος του ἦτο εἴκοσι καί πέντε ἐτῶν, ἐξή-
κοντα δέ ἐπτὰ ἔτη μετά τήν φυγὴν του, λέγει ὁ ἴδιος ὅτι
διήγαγεν εἰς περιπλανήσεις. Διέτριψεν ἐν Κατάνῃ καί ἐν
Ζάγκλῃ τῆς Σικελίας, καθώς καί εἰς τήν κατὰ τό 543 π.Χ.
κτισθεῖσαν ὑπὸ τῶν Φωκαέων ἐν Κάτῳ Ἰταλίᾳ Ἑλέαν.
Κατὰ τὰς περιπλανήσεις του συνετηρεῖτο ἀπαγγέλλων
ὡς ραψωδὸς τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἡσιόδου καί ἰδικά
του ποιήματα. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι συνέθεσε ποιήμα-
τα ἀναφερόμενα εἰς τήν κτίσιν τῆς Κολοφῶνος καί τόν
ἀποικισμὸν τῆς Ἑλέας, ἐκ δύο χιλιάδων ἐξαμέτρων, ἐπε-
σκέφθη τήν Μάλταν, τήν εἰς τὰ παράλια τῆς Δαλματίας
νῆσον Φάρον καί τὰς Συρακούσας, ὅπου διέτριψεν εἰς
τήν αὐλήν τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνος.

Τὰ ποιήματά του εἰς τὰ ὁποῖα διηγεῖτο τήν κτίσιν τῆς
πατρίδος του καί τόν ἀποικισμὸν τῆς Ἑλέας ἀπωλέσθη-
σαν, ἐσώθησαν δέ πενιχρὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἐλε-
γειῶν του καί ἐκ τῶν ἐξαμέτρων στίχων του. Ἰδιᾶν ὁμάδα
ἀποτελεῖ ἀριθμὸς στίχων σκωπτικοῦ καί ἐπικριτικοῦ πε-
ριεχομένου ἐναντίον ποιητῶν καί φιλοσόφων. Ὁ Πρό-
κλος παραδίδει ὅτι ὁ Ξενοφάνης εἶχε γράψῃ ποιῆμα ὑπὸ
τόν τίτλον «Σίλλοι», ἐν τῷ ὁποίῳ κατέκρινε ποιητὰς καί
φιλοσόφους. Εἶναι ἀμφίβολον ἂν εἶχε γράψῃ τό ἀποδι-
δόμενον εἰς αὐτὸν «Περὶ φύσεως» διδακτικὸν ἔπος.

Εἰς τό πρόσωπον τοῦ Ξενοφάνους εἶναι φανερά ή
διακοπή τῆς συνεχείας ἥτις ἐπῆλθεν εἰς τήν μυθικήν
ἥρωικήν παράδοσιν. Τὸ καταστροφικὸν γεγονὸς τῆς ὑπο-
ταγῆς τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τοὺς Πέρσας,
τό ὁποῖον ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νά ἐκπατρισθῇ καί ὁ φιλό-
σοφός μας, συνετέλεσε νά τεθῇ ὑπὸ κρίσιν ὁλόκληρος ή
μυθική παράδοσις τήν ὁποῖαν ἐξεπροσώπει ὁ Ὀμηρος. Ἡ
ἀπώλεια τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἰωνίας ἐγέ-
νετο ἀφορμὴ νά ἐξετασθῇ μέ κριτικὸν πνεῦμα τό παρελ-
θὸν καί νά καταδικασθῇ ὑπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως.

Ὁ Ξενοφάνης μαζί μέ τόν Πυθαγόραν εἶναι οἱ πρῶτοι
ἐκ τῶν Ἑλλήνων στοχαστῶν τῶν ἐπικρινάντων τὸν Ὀ-
μηρον καί Ἡσιόδον. Εἰς ἀπόσπασμα ἐκ τῶν «Σίλλων» του
ὑπογραμμίζει τό γεγονὸς ὁ Ξενοφάνης ὅτι ὁ Ὀμηρος
ὑπῆρξεν ή πηγὴ ἐξ ἧς πάντες ἠντλησαν τήν μόρφωσιν
τῶν «ἐξ ἀρχῆς καθ' Ὀμηρον... μεμαθήκασιν πάντες». (Ἀπὸ
ἀρχαιοτάτων χρόνων ὅλοι ἔχουν ὑπάρξει μαθηταὶ τοῦ
Ὀμήρου). Ἀλλ' αὐτὸς καί ὁ Ἡσιόδος δέν ἔκαμαν τίποτε
ἄλλο παρὰ ἐκρησιμοποίησαν τὰς ἀνθρωπίνας κακίας
ἀποδώσαντες ταύτας εἰς τοὺς θεοὺς:

*«Πάντα θεοῖς ἀνέθηκαν Ὀμηρος δ' Ἡσιόδος τε
ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνειδεα καὶ φόγος ἐστίν,
κλέπτειν, μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν».*

(Ὅλα τὰ ἀπέδωκαν εἰς τοὺς θεοὺς ὁ Ὀμηρος καί ὁ
Ἡσιόδος, ὅσα εἶναι κατὰ τήν κρίσιν τῶν ἀνθρώπων ὄξια
ὀνειδισμοῦ καί ἐπικρίσεως, τὰς κλοπὰς, τὰς μοιχεῖας καί
τὰς ἀμοιβαίας ἀπάτας). Μὲ τήν αὐτὴν μελαγχολικὴν διά-
θεσιν ἐπικρίνει τήν τρυφηλότητα τῶν συμπολιτῶν του,
οἵτινες εἶχον διαφθαρεῖ διὰ τῶν σχέσεων τὰς ὁποίας εἶ-
χον συνάψει μέ τοὺς Λυδοὺς:

*«Ἀβροφροσύνας δὲ μαθόντες ἀνωφελέας παρὰ Λυδῶν
ὄφρα τυραννίης ἦσαν ἄνευ στυγερῆς,
ἦεσαν εἰς ἀγορὰν παναλουργέα φάρε' ἔχοντες
οὐ μείους ὥσπερ χίλιοι εἰς ἐπίπαν
αὐχαλέοι χαίτησιν ἀγαλλόμενοι εὐπρεπέσι
ἀσκητοῖς ὁδμὴν χρίμασι δευόμενοι».*

[Ἀφ' οὗ ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τοὺς Λυδοὺς ἀνωφελεῖς
ἐξευγενισμούς, τὸν καιρὸν κατὰ τὸν ὁποῖον δέν ἦσαν
ὑπὸ τὸν ζυγὸν φρικτῆς τυραννίας (δηλαδὴ ἐκ μέρους
τῶν Περσῶν), ἐπήγαιναν εἰς τήν ἀγορὰν ὅλοι-ὅλοι χίλιοι
φοροῦντες πορφυρᾷ ἐνδύματα, πλήρεις καυχῆσεως
καμαρώνοντες διὰ τὰς εὐπρεπεῖς χαίτας των, χριόμενοι
μέ ὁσμὴν τεχνητῶν ἀλοιφῶν].

Ἐπεκτείνων τήν κριτικὴν του ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἰ-
σχυουσῶν κατὰ τήν ἐποχὴν του θρησκευτικῶν καί κοι-
νωνικῶν δοξασιῶν καί δημιουργεῖ τὸν πρῶτον ἐν Ἑλλάδι
διαφωτισμόν. Ψέγων τὸν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καί Ἡσιόδου
εἰσαχθέντα ὡς πρὸς τοὺς θεοὺς ἀνθρωπομορφισμόν, δι-
δάσκει ὅτι ὁ θεὸς εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ του ὄρασις, ἀκοή
καί νόησις, δηλαδὴ βλέπει, νοεῖ καί ἀκούει ἀπ' εὐθείας,
χωρὶς νά ἔχη ἀνάγκην αἰσθητηρίων ὀργάνων «*αὗτος
ὄρᾳ, αὗτος νοεῖ, αὗτος δὲ τ' ἀκούει*». Δέν διοικεῖ τό σύμ-
παν δι' ὑπερόχου ὕλικῆς δυνάμεως, ὅπως ἐδίδασκον οἱ
Ὀμηρος καί Ἡσιόδος, ἀλλὰ τό κυβερνᾷ διὰ τῆς νοήσεως:

«Ἀλλ' ἀπάνευθε πόνοιο νόου φρενὶ πάντα κραδαίνει» (ἀλλὰ χωρίς νὰ καταβάλλῃ σωματικὸν κόπον μὲ τὴν δύναμιν τῆς σκέψεως θέτει πάντα εἰς κίνησιν). Οἱ ἄνθρωποι συνηθίζουν κατὰ τὸν Ξενοφάνη, νὰ φαντάζονται τοὺς θεοὺς ἀνθρωποειδεῖς καὶ ὡς μετακινουμένους ἐν τόπῳ. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι ὁ θεὸς μένει ἀκίνητος ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ:

«Αἰεὶ δ' ἐν ταύτῳ μέμνει κινούμενον οὐδὲν οὐδὲ μετέρχεσθαί μιν ἐπιτρέπει ἄλλοτε ἄλλη».

(Πάντοτε μένει εἰς τὸν αὐτὸν τόπον καὶ δὲν ταιριάζει εἰς αὐτὸν νὰ ἀλλάσῃ τόπον καὶ νὰ εἶναι ἄλλοτε ἐδῶ καὶ ἄλλοτε ἐκεῖ). Δὲν ἀρνεῖται ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ θεοί, διδάσκει ὅμως ὅτι ὑπάρχει εἷς μέγιστος μεταξύ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπων θεός:

«Εἷς θεὸς ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος, οὔτε δέμας θνητοῖσιν ὁμοῖος, οὔτε νόημα».

(Μόνον εἷς θεὸς μέγιστος ὑπάρχει μεταξύ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν μοιάζει οὐδόλως μὲ τοὺς θνητοὺς οὔτε κατὰ τὸ σῶμα οὔτε κατὰ τὴν ψυχὴν).

Ὁ Ξενοφάνης ἐθεωρεῖτο μέχρι τινὸς ὡς ἀρχηγὸς τῆς Ἑλεατικῆς φιλοσοφίας καὶ διδάσκαλος τοῦ Παρμενίδου. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει τοῦτον ὡς πρῶτον εἰσηγητὴν τοῦ ἐνισμοῦ:

«Παρμενίδης μὲν γὰρ εἴκει τοῦ κατὰ τὸν λόγον ἐνὸς ἄπτεσθαι. Μέλισσος δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην διὸ καὶ ὁ μὲν πεπερασμένος, ὁ δ' ἀπειρόν φησι εἶναι αὐτό. Ξενοφάνης δὲ πρῶτος τούτων ἐνίσας (ὁ γὰρ Παρμενίδης τούτου λέγεται γενέσθαι μαθητῆς) οὐδὲν διεσαφηνίσεν οὐδὲ τῆς φύσεως τούτων οὐδετέρας εἴκει θιγεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν ὅλον κόσμον ἀποβλέψας τὸ ἐν εἶναι φησι τὸν θεόν». Ἀριστ. Μ.τ.φ. 986 β 18.

[Ὁ μὲν Παρμενίδης φαίνεται ὅτι πλησιάζει πρὸς τὸ ὄν ὅπως τὸ ἐκλαμβάνει ὁ ἐννοιολογικὸς ὀρισμός, ὁ δὲ Μέλισσος πρὸς τὸ ὄν τὸ θεωρούμενον ὡς ὕλην διὰ τοῦτο ὁ μὲν πρῶτος θεωρεῖ τὸ ὄν πεπερασμένον ὁ δὲ δεύτερος ἀπειρον. Ἀλλ' ὁ Ξενοφάνης ἀναδειχθεὶς προηγουμένως ἀπὸ αὐτοῦ εἰσηγητῆς τοῦ ἐνισμοῦ (διότι ὁ Παρμενίδης ὑπῆρξε μαθητῆς του) δὲν ὠμίλησε μετὰ σαφηνείας καὶ δὲν φαίνεται νὰ ἀντελήφθῃ τὴν φύσιν οὔτε τῆς λογικῆς οὔτε τῆς ὕλικῆς αἰτίας, ἀλλὰ στρέψας τὸ βλέμμα του εἰς ὅλον τὸ σύμπαν εἶπεν ὅτι τὸ ἐν εἶναι ἡ θεότης].

Ἡ κατηγορηματικότης τῆς παρατεθείσης μαρτυρίας δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ταυτίσωμεν τὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ ἐνός, ὅπως τὴν ἐκφράζει ὁ Ξενοφάνης, πρὸς τὸ ἐν τοῦ Παρμενίδου. Ὁ Ξενοφάνης θεωρεῖ ἀκολουθῶν τοὺς Μιλησίους φιλοσόφους, τὸ σύμπαν ὡς ἐνιαῖον καὶ θεῖον. Δὲν ἔχει φθάσει ἡ σκέψις του εἰς τὴν ἀπὸ ὄντολογικῆς καὶ λογικῆς ἀπόψεως σύλληψιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐνός. Ἡ ἐνότης ἐμφανίζεται εἰς αὐτὸν ἐποπτικῶς καὶ οὐχὶ λογικῶς. Πάντως ὅμως ἂν δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ διδάσκαλος τοῦ Παρμενίδου, πρέπει νὰ ἴδωμεν εἰς αὐτὸν τὸν

πρῶτον ὁπαδὸν τοῦ ἀρχαῖου διαφωτισμοῦ καὶ τὸν πολέμιον τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 34 ἀπόσπασμά του ἐμφανίζεται καὶ ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ἀμφιβολίας τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν ἐγκυρότητα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως:

«Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς αὖτις ἀνὴρ γένετ' οὐδὲ τις ἔσται εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἄσσα λέγω περὶ πάντων. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών, αὐτὸς ὅμως οὐκ εἶδε· δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται».

(Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν ὑπάρχει οὔτε θὰ ὑπάρξῃ ὅστις νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀλήθειαν ἐν σχέσει μὲ τοὺς θεοὺς καὶ ἐν σχέσει μὲ ὅσα λέγω περὶ τοῦ σύμπαντος. Διότι καὶ ἂν υποθέσωμεν ὅτι ἤθελεν ἐπιτύχει νὰ εἴπῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὴν πραγματικότητα, ὁ ἴδιος δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὸ γνωρίζῃ διότι ἐν σχέσει μὲ ὅλα τὰ πράγματα ὑπάρχει ἡ φαινομενικότης).

Παρμενίδης (540-470 π.Χ.)

Ἐγεννήθη ἐν Ἑλέᾳ τῆς Κάτω Ἰταλίας. Κοινῶς πιστεύεται ὅτι ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Ξενοφάνους. Ἀκριβέστεραι ὅμως εἰδήσεις ἀναφέρουν ὡς διδάσκαλόν του ὅστις τὸν προσεῖλκυσε εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὸν Πυθαγόρειον Ἀμεινίαν. Ὑπὸ τούτου «προετράπη εἰς ἡσυχίαν». Ἡ ἀρχαιότης κατέχεται ὑπὸ βαθυτάτου σεβασμοῦ ἐναντι τῆς προσωπικότητός του. Ὁ Πλάτων χαρακτηρίζων αὐτόν, λέγει ὅτι ἦτο «αἰδοῖός τε καὶ δεινός», προσκάλει δηλαδὴ σεβασμὸν καὶ δέος. Ἐθεωρήθη ὡς πρότυπον ἀνθρώπου ζήσαντος βίον θεωρητικὸν καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του, ὁ «Παρμενίδειος βίος», κατέστη παροιμιώδης.

Ἡ ὁμόφωνος μαρτυρία τῆς παραδόσεως μᾶς πληροφορεῖ ὅτι εἶχεν ἐκφράσει τὰς φιλοσοφικὰς του δοξασίας εἰς διδακτικὸν ποίημα, ἐπιγραφόμενον, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν παλαιότερων φιλοσόφων «Περὶ φύσεως». Ἐξ αὐτοῦ ἐσώθησαν μόνον 163 ἐξάμετροι στίχοι. Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι τὸ ὅλον ποίημα διηρεῖτο εἰς τρία μέρη. Τὸ πρῶτον ἦτο ἡ εἰσαγωγή, τὸ δεύτερον ἐπραγματεύετο περὶ τῆς ἀληθείας, τὸ δὲ τρίτον εἶχεν ὡς θέμα του τὴν δόξαν, ἥτοι τὸν εἰς τὸν κοινὸν ἄνθρωπον προσιτὸν κόσμον τῶν φαινομένων. Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν περισωθέντων στίχων του 32 ἀνήκουν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν, 81 εἰς τὸ περὶ ἀληθείας καὶ 50 εἰς τὸ περὶ δόξης τμήμα.

Τὸ ποίημα ἀρχίζει μὲ μεγαλοπρεπῆ εἰσαγωγὴν, εἰς τὴν ὁποίαν διηγεῖται ὁ ποιητῆς ὅτι ἐποχοῦμενος ἐπὶ ἄρματος, τὸ ὁποῖον ὠδήγουν αἱ κόραι τοῦ Ἥλιου, κατευθύνεται ἀπὸ τὰ δώματα τῆς Νυκτὸς εἰς τὰ δώματα τῆς Ἡμέρας. Μεταξὺ ἀμφοτέρων ὑπάρχει ἡ πύλη, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ ὄριον, τὸ χωρίζον τὸν δρόμον τῆς Νυκτὸς καὶ τῆς Ἡμέρας. Τὰς κλειδὰς τῆς πύλης ταύτης τὰς κρα-

τεῖ ἡ Δίκη. Ταύτην ἐπεισαν, λέγει ὁ ποιητῆς, αἱ ἡλιάδες κόραι νὰ ἀνοίξῃ τὴν πύλην καὶ οὕτω τὸ ἄρμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐποχεῖται ὁ φιλόσοφος, φθάνει εἰς τὰ δώματα τῆς Ἡμέρας. Ἐκεῖ τὸν ὑποδέχεται ἡ «δαίμων», ἡ θεὰ Ἡμέρα, ἡ συμβολίζουσα τὸ φῶς, καὶ ἀποκαλύπτει τοὺς ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνοιγομένους δρόμους. Ὑπάρχει πρὸ αὐτοῦ, λέγει ἡ θεὰ, ὁ δρόμος ὁ ὁποῖος ἄγει εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὁ δρόμος ὅστις ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἐξ ὀλοκλήρου ψεῦδος, καὶ ὁ δρόμος ὅστις ἄγει εἰς τὴν ἀνάμικτον περιοχὴν τῆς φαινομενικότητος. Τὸ ποίημα ἀρχίζει μὲ τοὺς ἀκολουθοῦς στίχους:

«Ἴπποι ταῖ με φέρουσιν ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς ἰκάνοι πέμπτον ἐπεὶ μ' ἐς ὁδὸν βῆσαν πολύφημον ἄγουσαι δαίμονος, ἢ κατὰ πάντ' ἄστη φέρει εἰδὼτα φῶτα τῇ φερόμην τῇ γὰρ πολὺφραστοὶ φέρον ἵπποι ἄρμα τιταίνουσαι, κοῦραι δ' ὁδὸν ἡγεμόνευσον».

(Οἱ ἵπποι μὲ τοὺς ὁποίους ταξιδεύω ὅσον ἤθελεν ἐπιθυμήσει ἡ ψυχὴ μου, μὲ ἐπήγαιναν, ἀφ' οὗ μὲ ἐπῆραν καὶ μὲ ἐβαλαν εἰς τὴν πολυφημισμένην ὁδὸν τῆς θεᾶς, ἡ ὁποία περιφέρει τὸν κατέχοντα γνῶσιν ἄνθρωπον ἀνὰ πάντα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἀκολουθῶν αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἐταξίδευσά: διότι αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἀκολουθοῦσαν αἱ ἵπποι αἱ πολλὴν ἔχουσαι φρόνησιν, μὲ μετέφερον, ὠθοῦσαι μὲ ὅλην των τὴν δύναμιν, πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸ ἄρμα: αἱ δὲ κόραι τοῦ Ἥλιου ὑπεδείκνυνον τὸν δρόμον).

Τὸ ἀλληγορικὸν νόημα τῶν στίχων εἶναι ὅτι ὁ Παρμενίδης ἐπιχειρεῖ νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν (δηλαδὴ τὴν νύκτα), εἰς τὴν γνῶσιν (τὴν ἡμέραν), ἐπιχειρῶν μίαν πορείαν δι' ἄρματος ὁδηγομένου ὑπὸ τῶν κορῶν τοῦ Ἥλιου (δηλαδὴ ὑπὸ τῆς ἀληθείας). Ἡ πορεία δὲ πρὸς τὴν γνῶσιν ἀκολουθεῖ ὠρισμένην ὁδὸν (δηλαδὴ ὠρισμένην μέθοδον). Ἡ ὁδός, ἣν ἀκολουθεῖ ὁ Παρμενίδης, εἶναι ἡ ὁδός, ἐπὶ τῆς ὁποίας πορευόμενος, ὁ σοφός, περιέρχεται «πάντ' ἄστη» ὅλα τὰ τμήματα τοῦ σύμπαντος. Ἡ λέξις «ἄστη» ἐνταῦθα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ σύμπαντος ὡς οἰκητηρίου τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐδεὶς δὲ λόγος ὑπάρχει νὰ διορθώσωμεν τὸ κείμενον, ἀκολουθοῦντες τὴν γνώμην τοῦ Γαῖγκερ καὶ τοῦ Μάινκε, καὶ ἀντικαθιστῶντες τὴν λέξιν «ἄστη» διὰ τοῦ ἐπιθέτου «ἀσινῆ» (δηλαδὴ ἀβλαβῆ).

Ὁ Παρμενίδης διορθῶν τὴν περὶ σοφοῦ ἀντίληψιν, ὅπως τὴν ἐκφράζει ὁ Ὅμηρος χαρακτηρίζων τὸν Ὀδυσσέα ὡς ἄνδρα, ὅστις «πολλῶν ἀνθρώπων ἶδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω», χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν ἄστη εἰς κοσμολογικὴν σημασίαν. Εἰς τοιαύτην σημασίαν κεῖται ἡ λέξις καὶ εἰς Ὀρφικὸν ὕμνον: «Ἥλιε Πῦρ διὰ πάντα ἄστη νίσαι». (Ἥλιε Πῦρ ταξιδεύεις δι' ὅλων τῶν μερῶν. Ντὶλς «Προσωκρατ.» 66 Β 21). Ὁ Παρμενίδης θέλει νὰ ἐμφανίσῃ τὴν φιλοσοφίαν του ὡς θεῖαν ἀποκάλυψιν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐκφράζεται διὰ τοῦ πεζοῦ λόγου, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τὸ ἱερατικὸν ἐπικὸν ὕφος, ἀκολουθῶν δὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἡσιόδου, ὅστις ἐν τῇ «Θεογονίᾳ» εἶχεν ἐμφανίσῃ τὸν

ἐαυτὸν τοῦ ἐμπνεόμενον ὑπὸ τῶν Μουσῶν, παρουσιάζεται ὡς κατέχων γνῶσιν ἀποκαλυφθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὴν θεάν, τὴν συμβολίζουσαν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἀληθείας. Εἶναι φανερόν ὅτι ὁ Ἑλεάτης φιλόσοφος προβάλλει τὴν φιλοσο-

φίαν του ὡς κάτι, τὸ ὁποῖον ἀνοίγει ὀλοκληρωτικῶς διάφορον δρόμον ἀπὸ τὴν μυθικὴν ἐπικὴν παράδοσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχεν ἐξ ὀλοκλήρου ἀποσχισθῇ ἡ ὁμὰς τῶν παλαιότερων Μιλησίων φιλοσόφων. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο συνεχίζει καὶ αὐτὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Ξενοφάνους εἰσαχθεῖσας διαφωτιστικὰς τάσεις.

Ἡ θεὰ ἀποκαλύπτει ὅτι ὑπάρχουν τρεῖς ὁδοί: ἡ πρώτη εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας. Ὁ ἀκολουθῶν αὐτὴν μαθάνει ὅτι τὸ ὄν ὑπάρχει καὶ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος εἶναι ἐκεῖνη ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν ἂν ἀκολουθήσῃ κανεὶς, θὰ παραδεχθῇ ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει τὸ μὴ ὄν. Ἡ θεὰ συνιστᾷ τὴν πρῶτην ὁδὸν καὶ ἀποτρέπει ἀπὸ τὴν δευτέραν:

«Ἡ μὲν ὅπως ἔστιν τε καὶ ὡς οὐκ ἔστι μὴ εἶναι Πειθοῦς ἐστὶ κέλευθος (Ἀληθείῃ γὰρ ὁπῆδεῖ), ἡ δ' ὡς οὐκ ἔστιν τε καὶ ὡς χρεὼν ἔστιν μὴ εἶναι, τὴν δὴ τοι φράζω παναπευθεᾶ ἐμμεν ἀτραπὸν οὔτε γὰρ ἂν γνοίης τό γε μὴ ἂν (οὐ γὰρ ἀνυσπὸν) οὔτε φράσαις» (Απ. 4).

[Ἡ μία ὁδὸς (τῆς ἐρεῦνης λέγει) ὅτι τὸ ὄν ὑπάρχει καὶ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Αὕτη εἶναι ἡ ὁδὸς τῆς Πειθοῦς (διότι ἀκολουθεῖ τὴν ἀλήθειαν). Ἡ ἄλλη ὁδὸς (τῆς ἐρεῦνης λέγει) ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ἡ ἀνυπαρξία αὕτη τυγχάνει ἀναγκαῖα. Διὰ τὴν ὁδὸν αὐτὴν σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ ἐρωτήσης διόλου. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνάψῃς γνωριμίαν μὲ τὸ μὴ ὄν (διότι ἐν τοιοῦτον πρᾶγμα δὲν εἶναι κατορθωτόν) οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἐκφράσῃ διὰ λόγων].

Ὑπάρχει καὶ εἷς τρίτος δρόμος, ὅστις ὁδηγεῖ εἰς τὸν κόσμον τῆς φαινομενικότητος, ὅπως δημιουργεῖται ἀπὸ τὰς ὑποκειμενικὰς ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων «τὰς δόξας», εἰς τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει πίστις ἀληθῆς «βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἐν πίστις ἀληθῆς» (Απ. 1, στ. 30). Καὶ ἀπὸ τὴν ὁδὸν αὐτὴν μᾶς διατάσσει ἡ θεὰ νὰ κρατηθῶμεν μακράν:

«Πρώτης γὰρ σ' ἀφ' ὁδοῦ ταύτης διζήσεως (εἵργω), αὐτὰρ ἔπειτ' ἀπὸ τῆς, ἣν δὴ βροτοὶ εἰδότες οὐδὲν στήθεσιν ἰθύνει πλακτὸν νόον· οἱ δὲ φοροῦνται κωφοὶ ὁμῶς τυφλοὶ τε τεθηπότες, ἄκριτα φύλα, οἷς τὸ πέλειν τε καὶ οὐκ εἶναι ταῦτόν νενόμισται καὶ οὐ ταῦτόν, πάντων δὲ παλίντροπός ἐστι κέλευθος».

[Διότι σὲ ἀποτρέπω κατὰ πρῶτον ἀπὸ αὐτὴν (δηλαδὴ τὴν προηγουμένην, ἥτις λέγει ὅτι ὑπάρχει τὸ μὴ ὄν) τὴν ὁδὸν τῆς ἐρεῦνης. Ἐπειτα προσέτι σὲ ἀποτρέπω καὶ ἀπὸ αὐτὴν, τὴν ὁποίαν οἱ θνητοί, οἱ διατελοῦντες εἰς παντελεῖ ἀγνοίαν καὶ δίγνωμον (κατὰ λέξιν ἔχοντες δύο κεφάλαια)

ἐπινοοῦν. Διότι μέσα εἰς τὰ στήθη τους τὴν ἀσταθὴ των σκέψιν τὴν κατευθύνει ἡ ἀμηχανία. Αὐτοὶ δὲ τριγυρίζουν κωφοὶ συγχρόνως καὶ τυφλοὶ, ξαφνιασμένοι ὄχλοι, οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται τίποτε νὰ ξεχωρίσουν. Αὐτοὶ ἔχουν καθιερώσει ὡς νόμον ὅτι τὸ εἶναι καὶ τὸ μὴ εἶναι ἀποτελοῦν καὶ δὲν ἀποτελοῦν ταυτότητα καὶ ὅτι δι' ὅλα τὰ πράγματα ὑπάρχει καὶ μία ὁδός, ἡ ὁποία γυρίζει πρὸς τὰ ὀπίσω] (Ἀπ. 6).

Πρῶτος ὁ Μπέρναϊς ἐξέφρασε τὴν ἀντίληψιν ὅτι οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ ἐρμηνευθέντος ἀποσπάσματος ἀποτελοῦν πολεμικὴν ἐκ μέρους τοῦ Παρμενίδου ἐναντίον τοῦ Ἡρακλείτου. Τοῦτο ἀποτελεῖ πλάνην, διότι, ὥπως ἀπέδειξεν ὁ Τσέλλερ, κατὰ τὸ 490 π.Χ., ὅτε ὁ Παρμενίδης ἔγραψε τὸ ποίημά του, δὲν ὑπῆρχε γύρω ἀπὸ τὸν Ἡράκλειτον καμμία ὁμάς ὁπαδῶν ἡτις θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τὸν Παρμενίδην νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐκφρασιν «ἄκριτα φύλα».

Ἡ θεὰ διασαφηνίζει τὰ σημεῖα ἅτινα μᾶς καθοδηγοῦν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸν δρόμον τῆς ἀληθείας. Διὰ νὰ τὰ διακρίνωμεν πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὰς συνήθεις δοξασίας τὰς ὁποίας πρεσβεύει τὸ πλῆθος τῶν ἀκρίτων ἀνθρώπων καὶ νὰ προχωρήσωμεν εἰς μίαν ἐξέτασιν τοῦ ἀμφισβητουμένου προβλήματος διὰ τοῦ λόγου.

Εἰς τὸ πρῶτον τοῦ ποιήματος μέρος, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὡς βασικὴ πρότασις χρησιμοποιεῖται ὅτι τὸ ὄν ὑπάρχει καὶ ὅτι τὸ μὴ ὄν οὔτε εἰς τὴν γνῶσιν εἶναι προσιτὸν οὔτε δύνата νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τοῦ λόγου. Ἐκ τῆς βασικῆς ταύτης προτάσεως παράγονται ἅπαντα τὰ λοιπὰ τοῦ ὄντος χαρακτηριστικά. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῶν Πυθαγορείων, οἵτινες ἐξελάμβανον τοὺς ἀριθμοὺς ὡς μὴ ἀποτελοῦντας συνέχειαν, τονίζεται ὅτι τὸ ὄν τυγχάνει ἀνεπίδεκτον διαίρεσεως.

«Οὐδὲ διαιρετόν ἐστιν, ἐπεὶ πᾶν ἐστὶν ὁμοῖον οὐδὲ τι τῇ μάλλον, τό κεν εἶργοι μὴν συνέχεσθαι, οὐδὲ τι χειρότερον, πᾶν δ' ἐμπλεόν ἐστιν, ἐόντος, τῶν ξυνεχὲς πᾶν ἐστὶν ἂν γὰρ ἐόντι πελάζει».

(Οὐδὲ εἶναι διαιρετόν, διότι εἰς ὅλα του τὰ μέρη ἔχει διανεμηθῇ ἐξ ἴσου, οὐδὲ εἶναι εἰς αὐτὸ τὸ μέρος κάπως περισσότερο καὶ εἰς ἐκεῖνο κάπως ὀλιγώτερον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἠμπόδιζε τὴν συνοχήν του, εἶναι δὲ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ ὄν γεμᾶτον ἀπὸ ὄν καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου συνεχές· διότι εἰς ἄμεσον πλησίαν δύνата νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸ ὄν μόνον τὸ ὄν). Εἶναι ἀκόμη τὸ ὄν «ἀναρχον καὶ ἄπαυστον» διότι δι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος, δὲν ὑπόκειται εἰς κίνησιν· διότι κεῖται πάντοτε μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν ὑπάρχει ὡς πρὸς αὐτὸ οὐδεμία στέρησις. Δὲν ὑφίσταται τὴν διάσπασιν τῶν χρονικῶν διαστάσεων τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ὑπάρχει ὡς συνεχῆς παρουσία «οὐδὲ ποτ' ἦν οὐδ' ἔσται, ἐπεὶ νῦν ἐστὶν ὁμοῦ πᾶν, ἐν συνεχές». (Δὲν διετέλεσε ποτὲ εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ παρελθόντος, διότι ὑπάρχει ὡς ἀπολύτως ἀντιμετωπιζόμενον παρόν, ὑφί-

στάμενον ἐξ ὁλοκλήρου ἐν ἀδιασπᾶστῳ ἐνότητι). Δὲν ἔχει γένεσιν οὐδὲ συγγενεῖς, τυγχάνει «μονογενές», δὲν ταράσσεται ἀπὸ συγκίνησιν καὶ δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀτελές τὸ ὁποῖον ἐχρειάσθη νὰ ἀχθῇ εἰς τελειοποίησιν.

«Ἀγένητον ἐὼν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστιν οὔλον μονογενές τε καὶ ἀτρεμές εἶδ' ἀτέλεστον».

[Ἐπειδὴ δὲν ἔχει γένεσιν δὲν ἔχει ἐξολοθρευμόν, ὑπάρχει ὡς ὁλότης χωρὶς νὰ διασπᾶται εἰς (συγγενικά) γένη, χωρὶς νὰ συνταράσσεται καὶ χωρὶς νὰ παραχθῇ κατόπιν κατασκευῆς]. Ὁ Παρμενίδης ἀντιλαμβάνεται τὸ ὄν ὡς ἀπόλυτον παρουσίαν. Ὡς κάτι τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς κάθε στιγμὴν ἀναλλοιώτως παρόν. Περὶ αὐτοῦ δύνатаί τις νὰ εἴπῃ μόνον ὅτι εἶναι, οὐχὶ δὲ ὅτι ἦτο ἢ θὰ εἶναι. Θεωρῶν ὑπὸ τοιαύτην προοπτικὴν τὸ ὄν ὁ Ἐλεάτης φιλόσοφος, περιέρχεται εἰς ὁξυτάτην ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Ἰωνας φιλοσόφους, οἵτινες ἔθετον πρόβλημα περὶ τῆς γενέσεως τῶν ὄντων. Ὁ Παρμενίδης διδάσκει ὅτι γένεσις δὲν ὑπάρχει. Ἄν δεχθῶμεν γένεσιν, δεχόμεθα ὅτι ἐν ὄν παράγεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. Ἀλλὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἀποψίν του εἶναι ὅλως ἀπαράδεκτον. Εἰς τὴν θέσιν λοιπὸν εἰς τὴν ὁποίαν ἐτοποθέτουν οἱ Ἴωνες τὴν ποικιλίαν τῆς γενέσεως, ὁ Παρμενίδης τοποθετεῖ τὸ ἀναλλοιώτως ὑφιστάμενον ὄν. Ὑπολαμβάνει δὲ τοῦτο ὡς πεπερασμένην σφαῖραν ἡτις ἔχει εἰς ὅλα τῆς τὰ μέρη τὴν αὐτὴν πυκνότητα.

«Αὐτὰρ ἐπεὶ πείρας πύματον, τετελεσμένον ἔστι πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντη».

(Ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ πέρας εἶναι τὸ ἔσχατον, τὸ ὄν ἔχει πέρατα ἀπὸ τὸ μέρος ὅλων τῶν πλευρῶν του, ὁμοιάζον μὲ τὴν μᾶζαν ἐντελῶς στρογγύλης σφαίρας καὶ ἔχον ἐξ ἴσου ἰσχυρὰν πυκνότητα ἀπὸ τὸ μέσον πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις). Θεωρῶν τὸ ὄν ὡς σφαῖραν ὁ Παρμενίδης χρησιμοποιεῖ προφανῶς τὴν πυθαγορικὴν ἀντίληψιν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ στερεὸν τοῦτο εἶναι τὸ τελειότερον πάντων τῶν ἄλλων.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ποιήματός του τὸ θέμα εἶναι νὰ ἐξηγηθῇ πῶς φθάνουν οἱ θνητοὶ νὰ πλάσσουν τὸν κόσμον τῆς φαινομενικότητος. Τὸ θεμελιῶδες των λάθος εἶναι ὅτι δέχονται τὴν ὑπαρξίν δύο στοιχείων, τοῦ φωτὸς ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς νυκτὸς ἀφ' ἑτέρου. Τὸ πρῶτον ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ὄν τὸ δὲ δεύτερον μὲ τὸ μὴ ὄν. Τὸ φῶς δύνата νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸ θερμόν, ἡ δὲ νύξ μὲ τὸ ψυχρὸν τοῦ Ἀναξίμανδρου. Ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν δύο τούτων στοιχείων παράγεται ὁ προσιτὸς εἰς τὰς αἰσθήσεις κόσμος μὲ ὅλας του τὰς ποικιλίας. Δυστυχῶς τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ παρμενιδείου ἔπους ἀπωλέσθη καὶ δὲν δύνάμεθα νὰ ἀνασυνθέσωμεν τὸ περιεχόμενόν του. Στριζόμενοι εἰς τὰ σωθέντα ἀποσπάσματα, συμπεραίνομεν ὅτι ἀπετέλει ἐν εἶδος κοσμογονίας εἰς τὴν ὁποίαν διεδραμάτιζον σπουδαῖον ρόλον καὶ κοσμογονικαὶ θεότητες. Τὴν κυριαρχ-

κικὴν θέσιν κατεῖχεν ἡ θεὰ ἡτις κυβερνᾷ τὸ σύμπαν ἐνθρονισμένη εἰς τὸ κέντρον σφαίρας διηρημένης εἰς ἀλληλοδιαδόχους ζώνας, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ μὲν πρὸς τοὺς πόλους ἦσαν πλήρεις πυρός, αἱ πρὸς τὸ μέσον πλήρεις ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν στοιχείον τῆς γῆς καὶ αἱ πρὸς τὸ κέντρον πλήρεις φλογός. Ἡ κυβερνώσα τὸ σύμπαν θεὰ θεωρεῖται ὡς δημιουργήσασα τὸν Ἔρωτα καὶ ἐπιστατοῦσα εἰς τὴν μίξιν τοῦ θήλεος πρὸς τὸ ἄρρεν.

«Πάντα γὰρ (ῆ) στυγεροῖο τόκου καὶ μίξιος ἄρχει πέμπουσ' ἄρσενι θῆλυ μιγῇν τὸ τ' ἐναντίον αὐτὶς ἄρσεν θηλυτέρῳ».

(Διότι αὕτη πανταχοῦ ἐξουσιάζει τὸν φέροντα φρίκην τοκετὸν καὶ τὴν γενετήσιον πλησίαν στέλλουσα εἰς τὸ ἄρσενικὸν τὸ θηλυκὸν διὰ πλησίαν καὶ ἐξ ἀντιθέτου τὸ ἄρσενικὸν εἰς τὸ θηλυκόν).

Ὁ φαινομενικὸς κόσμος εἶναι, κατὰ τὸν Παρμενίδην, ἀποτέλεσμα μίξεως δύο στοιχείων. Ἐκ τούτων τὸ ἐν ἐφάπτεται κάπως πρὸς τὴν ὄντολογικὴν πραγματικότητα, τὸ ἄλλο ὅμως ἀνήκει εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ μὴ ὄντος, ἦτοι τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης. Ἡ ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικρατοῦσα φαινομενικότης δὲν εἶναι αὐθαίρετος, ἀλλὰ ἐνυπάρχει εἰς αὐτὴν κάποια ὁμοίωσις πρὸς τὴν πραγματικότητα. Τὸν κόσμον τῆς φαινομενικότητος τὸν χαρακτηρίζει ὁ Παρμενίδης «διόκοσμον ἐοικότα», ὡς ἔχοντα δηλαδὴ κάποια ὁμοίωσιν πρὸς τὸ ὄν.

Ὁ προσιτὸς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ὑποκειμενικότητα κόσμος τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς φθορᾶς δὲν εἶναι πραγματικός. Οἱ ἄνθρωποι παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν ἀκρισίαν των, δέχονται τὸ ὄν ὡς ὑποκείμενον εἰς φθοράν. Ἄν ὅμως διὰ τῆς νοήσεως ἀντικρύσωμεν τὴν ἀληθινὴν ὄντολογικὴν πραγματικότητα, θὰ βεβαιωθῶμεν, λέγει ὁ Παρμενίδης, ὅτι τὸ ὄν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τὴν φθοράν. Συνεπῶς ὁ Ἐλεάτης σοφὸς δὲν διασπᾷ τὴν πραγματικότητα εἰς δύο χωριστοὺς κόσμους. Ἀλλὰ δέχεται ἓνα ἀληθῶς ὑπάρχοντα κόσμον. Ὁ κοινὸς καὶ ἀφιλοσόφητος ἄνθρωπος βλέπει τὴν ὄντολογικὴν ταύτην πραγματικότητα ὡς ὑποκειμένην εἰς μεταβολὴν καὶ φθοράν. Τὸ νόημα τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Παρμενίδου εἶναι ὅτι δύνάμεθα διὰ τῆς νοήσεως, ὑπερβαίνοντες τὴν ὑποκειμενικότητα, νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸν σταθερὸν ὄντολογικὸν πυρῆνα. Πρόκειται δηλαδὴ περὶ προσπάθειας νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ ὄντολογικὸν τοῦ ὄντος νόημα.

Λίαν σπουδαῖα εἶναι καὶ αἱ γνωσιολογικαὶ ἀρχαὶ τὰς ὁποίας εἰσάγει πρῶτος ὁ Ἐλεάτης σοφός. Ἡ κυριώτερα ἐξ ὅλων εἶναι ἐκεῖνη ἡτις ἐκφράζεται διὰ τῆς προτάσεως: «Τὸ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι» (Ἀπ. 5). Ὁ γερμανικὸς ἰδεαλισμὸς τοῦ Ἐγγέλου καὶ ἰδίᾳ οἱ νεοκαντιανοὶ ἐξηγοῦν τὴν πρότασιν ταύτην ὡς σημαίνουσαν ταυτότητα νοήσεως καὶ ὑπάρξεως. Ἡ φιλολογικὴ ὅμως ἐρμηνεία, ὡς ἔχει πρὸ πολλοῦ παρατηρήσει ὁ Μοῦρνερ, δὲν συμφωνεῖ πρὸς μίαν τοιαύτην ἐξήγησιν. Κατὰ τὸν Ἀγγλον ἐρμη-

νευτὴν τὸ νόημα τοῦ στίχου εἶναι: ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύνата νὰ νοηθῇ εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύνата νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπάρχον. Ἀπλούστερον δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν: τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον νοοῦμεν εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον

ὑπάρχει. Ὁ Παρμενίδης δηλαδὴ δέχεται ὅτι ἡ νόησις ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ ὑπάρχον ὄν. Διὰ τῶν νοητικῶν ἐνεργειῶν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸ ὄντολογικῶς ὑπάρχον. Κατὰ τὴν νεοκαντιανὴν ἀποψιν τὸ ὄν ἀποτελεῖ θέσιν τῆς σκέψεως. Πραγματικὸν δηλαδὴ εἶναι πᾶν ὅ,τι θέτει ἡ σκέψις ὡς ὑπαρκτόν.

Ἄλλ' ὁ Παρμενίδης δὲν ἐξισώνει τὸ νοεῖν μὲ τὴν διανοητικὴν σκέψιν. Παρ' αὐτῷ τὸ νοεῖν, ὅπως καὶ εἰς τὸν Ὅμηρον, σημαίνει τὴν συνθετικὴν πρᾶξιν τῆς κατανοήσεως τοῦ ὄντος, χωρὶς νὰ διαχωρίζεται ἡ αἴσθησις ἀπὸ τὴν σκέψιν. Ἡ νόησις καὶ τὸ εἶναι, κατὰ τὸν Ἐλεάτην σοφόν, ἀποτελοῦν ἀδιάσπαστον ἀντιστοιχίαν. Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι ἐρμηνευτῶν οἵτινες ἠθέλησαν νὰ ἀφομοιώσουν τὴν παρμενιδεὶον φιλοσοφίαν μὲ τὸν ἰδεαλισμὸν ἢ τὸν ὕλισμόν εἶναι πεπλανημένοι. Ἡ ἀποψὶς τοῦ Ἐλεάτου σοφοῦ τυγχάνει συνθετικῆς, ἐναγκαλιζομένη ὁλόκληρον τὴν πραγματικότητα. Δεικνύει ὅτι ἔχει φθάσει ἡ ἐλληνικὴ φιλοσοφικὴ σκέψις εἰς τὴν ὠριμότητα, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται διὰ νὰ τεθῇ τὸ ὄντολογικὸν πρόβλημα. Ἡ ὑπαρξὶς παύει νὰ θεωρῆται ὡς κάτι τὸ αὐτόνοητον, γίνεται ἀπορία ἡτις ἐπιζητεῖ μίαν λύσιν. Ἡ ἀφελὴς ἀντίληψις περὶ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς ἀναμφισβητήτου ἀπὸ ὄντολογικῆς ἀπόψεως πραγματικότητος τίθεται ὑπὸ ἐλεγχον. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Παρμενίδου Ζήνων καὶ Μέλισσος ἐρχονται νὰ ἀναπτύξουν λεπτομερέστερον τὰς συναφεῖς μὲ τὴν ὑπαρξίν τῆς κοινῶς νοουμένης πραγματικότητος ἀπορίας.

Ζήνων

Περὶ τοῦ χρόνου τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου του δὲν ἔχομεν ἀκριβεῖς πληροφορίες. Κατήγετο ἐκ τῆς Ἐλέας καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Παρμενίδου συνδεθεὶς πρὸς τοῦτον διὰ στενῆς φιλίας. Θελήσας νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου Νεάρχου, ὠργάνωσε συνωμοσίαν, ἡτις ὅμως ἀνεκαλύφθη. Ἀχθεὶς πρὸ τοῦ τυράννου ἠρνήθη νὰ κατονομάσῃ τοὺς συντρόφους του καὶ ἀπέθανεν ἡρωϊκῶς. Ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ τοῦτον ὡς εὐρετὴν τῆς διαλεκτικῆς, ἦτοι τῆς τέχνης δι' ἧς δύνатаί τις νὰ περιαγάγῃ τὸν ἀντίπαλον συζητητὴν εἰς ἀντιφάσεις. Εἰς τὰ βιβλία του ὁ Ζήνων ἐπεζητεῖ νὰ δείξῃ τὴν ὀρθότητα τῶν δοξασιῶν τοῦ διδασκάλου, ἦτοι ὅτι τὸ ὄν εἶναι ἐν καὶ ὅτι δὲν ὑπόκειται εἰς μεταβολάς. Ἡ πολεμικὴ του κυρίως ἐστρέφετο κατὰ τῶν Πυθαγορείων, οἵτινες ἐθεώρουν τὸ σύμπαν διαιρετὸν εἰς μονάδας καὶ εἰς ἀρχικὰ γεωμετρικά σημεῖα. Διὰ τῶν ἐπιχειρημάτων του ἀπεδείκνυν ὁ Ζήνων ὅτι τὸ ὄν ἀποτελεῖ ἐνότητα μὴ ἐπιδεχομένην πολλότητα. Ἄν θεωρήσωμεν τὸ ὄν σύνθετον ἐξ ἀρχικῶν στοιχείων, ταῦτα ἢ θὰ ἔχουν ἢ δὲν θὰ

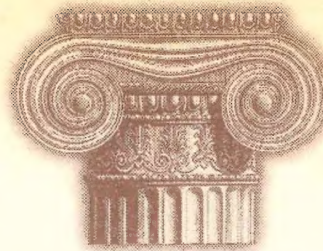
έχουν μέγεθος. "Αν μὲν δὲν ἔχουν μέγεθος, συντιθέμενα δὲν δύνανται νὰ παραγάγουν τὸ συγκεκριμένον ὄν, διότι ὅσας φορές καὶ ἂν προστεθῇ τὸ μηδὲν εἰς τὸν ἑαυτὸν του μένει πάντοτε μηδέν. "Αν πάλιν τὰ δεχθῶμεν ὡς ἔχοντα μέγεθος, τότε ταῦτα δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ἀρχικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ ὡς ἔχοντα μέγεθος θὰ εἶναι δυνατόν νὰ διαιρῶνται εἰς ἄλλα μικρότερα, καὶ αὐτὰ ἐπίσης ἐπ' ἄπειρον.

Πολυθρύλητα ἐπίσης ἀπέβησαν καὶ τὰ ἐπιχειρήματα διὰ τῶν ὁποίων ἀπεδείκνυνεν ὅτι δὲν ὑπάρχει κίνησις. Ἡ κίνησις εἶναι ἀδύνατος, ἔλεγε, διότι τὸ κινούμενον σῶμα πρέπει νὰ διέλθῃ δι' ὅλων τῶν ἀπείρων σημείων εἰς τὰ ὁποῖα ἐπ' ἄπειρον εἶναι δυνατόν νὰ διαιρῆται ἐν γεωμετρικὸν διάστημα. Διὰ τοῦτο, διετίνετο ὁ Ζήνων ὅτι ὁ ταχύπους Ἀχιλλεύς οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο νὰ καταφθάσῃ χελώνην, ἥτις θὰ προεπορεύετο αὐτοῦ κατὰ ἐν διάστημα, διότι θὰ ἔπρεπε νὰ διατρέξῃ ὅλας τὰς ἀπείρους τούτου ὑποδιαίρεσεις, ἐνῶ ἡ κινούμενη χελώνη θὰ εἶχε διατρέξει νέα διαστήματα ἐπ' ἄπειρον διαιρετά. Ὁ πλήρης μηδενισμὸς τῆς διαφορᾶς ἀπαιτεῖ κατὰ τὸν Ἑλεάτην διαλεκτικὸν ἄπειρον ποσότητα χρόνου διαδρομῆς. Διὰ παρομοίων ἐπιχειρημάτων ἀπεδείκνυνεν ὅτι τὸ ἵπτάμενον βέλος εὐρίσκεται συγχρόνως καὶ ἐν στάσει, διότι κατὰ τὴν κίνησιν του εὐρίσκεται πάντοτε εἰς ἐν τοπικὸν σημεῖον καὶ οὐχὶ εἰς δύο.

Ἐπίσης ἀπεδείκνυνεν ὅτι ὑπάρχει περίπτωσις (ὅταν δύο δρομεῖς κινούνται κατὰ τὴν ἀντίθετον κατεύθυνσιν) καθ' ἣν τὸ ἥμισυ ἐνὸς χρονικοῦ διαστήματος ἰσοῦται μὲ τὸ ὅλον. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀνεσκεύασε τὰ ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος προταθέντα σοφίσματα, καταδείξας ὅτι ἐγένετο εἰς αὐτὰ συνεχῶς σύγχυσις μεταξὺ τοῦ δυναμικοῦ ἀπείρου πρὸς τὸ πραγματικὸν ἄπειρον. Παρὰ ταῦτα ὅμως τὰ διαλεκτικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἑλεάτου σοφοῦ ἀπέβησαν λίαν ὠφέλιμα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθηματικῶν. Δι' αὐτῶν ἐτέθησαν διὰ πρώτην φοράν ὑπὸ συζήτησιν τὰ συναφῆ μὲ τὴν μελέτην τῶν συνεχῶν καὶ ἀσυνεχῶν ποσῶν προβλήματα ἅτινα ἤγαγον ἐν τέλει τοὺς μαθηματικούς εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀπειροστικοῦ λογισμοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Ζήνων θεωρεῖται εἰς τῶν πατέρων τῆς ἀνωτέρας μαθηματικῆς ἀναλύσεως. Ὁ Ντὶλς εἶπεν ὅτι τὸ περὶ συμπτώσεως τοῦ ἡμίσεος καὶ διπλασίου διαστήματος ἐπιχείρημα τοῦ Ζήνωνος ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐκλαϊκευμένην διατύπωσιν τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος.

Μέλισσος

Κατήγετο ἐκ Σάμου, ἀναφέρεται δὲ ὡς μαθητῆς τοῦ Παρμενίδου ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἡρακλείτου. Διατελέσας κατὰ τὸ 440 π.Χ. ναύαρχος τῶν Σαμίων ἐνίκησε τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ἐν τέλει ἠττήθη εἰς ναυμαχίαν, καθ' ἣν ἀρχηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἦτο ὁ Περικλῆς. Τὸ ὑπ'

αὐτοῦ γραφὲν σύγγραμμα ἔφερε τὸν τίτλον «Περὶ φύσεως ἢ περὶ τοῦ ὄντος». Δέχεται καὶ οὗτος ἀκολουθῶν τὸν Παρμενίδην, ὅτι τὸ ὄν εἶναι αἰώνιον:

«Αἰεὶ ἦν καὶ αἰεὶ μηδέν. Εἰ γὰρ ἐγένετο, ἀναγκαῖόν ἐστι πρὶν γενέσθαι εἶναι μηδέν· εἰ τοίνυν μηδέν ἦν, οὐδαμὰ ἂν γένοιτο οὐδὲν ἐκ μηδενός».

(Ὅτι δῆποτε ὑπῆρχε, ὑπῆρχεν αἰωνίως καὶ θὰ ὑπάρχῃ αἰωνίως. Διότι ἐὰν ἔλαβεν ὑπόστασιν κατόπιν γενέσεως θὰ ἔπρεπε κατὰ λογικὴν ἀναγκαιότητα, πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν γένεσιν νὰ μὴ ὑπάρχῃ. Ἄν ὅμως δὲν ὑπῆρχε, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ κάτι ἐκ τοῦ μηδενός). Ἐπίσης δὲν ἔχει τέλος τὸ ὄν, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ μετατραπῇ ἐξαφανιζόμενον οὔτε εἰς ἐν ὑπαρκτὸν οὔτε εἰς ἐν ἀνύπαρκτον πρᾶγμα.

Εἰς τὰς δοξασίας τοῦ Παρμενίδου προσθέτει μόνον ὡς ἰδικὴν του γνώμην ὅτι, ἐφ' ὅσον τὸ ὄν δὲν ἔχει χρονικῶς οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος, πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἀπὸ τοπικῆς ἀπόψεως ἄπειρον: «Οὐ γὰρ αἰεὶ εἶναι ἀνυστόν, ὅτι μὴ πᾶν ἐστίν». (Διότι ἐὰν ἐν πρᾶγμα δὲν ἔχῃ μίαν εἰς ὅλα τὰ μέρη παρουσίαν, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ αἰωνιότητα). Συμπληρώνων λοιπὸν ὁ Σάμιος ναύαρχος τὴν διδασκαλίαν του, λέγει: «Οὕτως οὖν αἰδιόν ἐστι καὶ ἄπειρον καὶ ὅμοιον πᾶν». (Τοιουτοτρόπως τὸ ὄν εἶναι αἰώνιον καὶ ἄπειρον καὶ ἐν καὶ ἐξ ὁλοκλήρου ὅμοιον μὲ τὸν ἑαυτὸν του).

Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ Μέλισσος θέλει νὰ συνδυάσῃ τὴν ἐλεατικὴν φιλοσοφίαν μὲ τὰς περὶ ἀπείρου διδασκαλίας τῶν Ἰώνων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀναξίμανδρου. Συνεχίζων τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παρμενίδου θεωρεῖ τὴν μαρτυρίαν τὴν ὁποίαν μᾶς δίδουν αἱ αἰσθήσεις περὶ τῶν πραγμάτων οὐχὶ ἀξιόπιστον. Ἡ τοιαύτη ἀναξιόπιστία γίνεται κατὰ δῆλον ἐκ τῆς μεταβολῆς ἂν παρουσιάζουν μὲ τὴν πάροδον τοῦ καιροῦ τὰ ὄντα. Ἐν ὄν, π.χ., τὸ ὅσῃον προηγουμένως ἀντελαμβάνετο ἡ αἴσθησις ὡς λευκόν, μὲ τὸν καιρὸν μεταβάλλεται εἰς μέλαν. Ἐκ τῆς μεταβολῆς ἐξάγεται ὅτι ἡ ἀρχικὴ περὶ τῆς ποιότητός του μαρτυρία τῆς ὁράσεως δὲν ἦτο ἀκριβής: «Δῆλον τοίνυν, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἐωρῶμεν... οὐ γὰρ ἂν μετέπιπτεν εἰ ἀληθὴ ἦν». (Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ὁρασίς μας ἦτο ἀνακριβής, διότι ἐὰν ἦσαν ἀληθῆ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μᾶς παρουσιάζει δὲν θὰ παρετρεῖτο ὡς πρὸς ταῦτα μεταβολή).

Μὲ τὸν Μέλισσον φθάνει εἰς τὰς ἐσχάτας ἀκολουθίας τῆς ἡ διδασκαλίας τῶν Ἑλεατῶν. Ὁ Παρμενίδης ἔθεσε τὸ πρόβλημα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ὑπαρξιν τῆς μεταφυσικῆς ἀληθείας καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ κλονισθῇ ἡ πίστις εἰς τὴν ἐγκυρότητα τοῦ δεδομένου φαινομενικοῦ κόσμου. Αἱ ὄντολογικαὶ ἀναζητήσεις ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ λογικὴ σκέψις καὶ νὰ προπαρασκευασθῇ τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς σοφιστικῆς. Διὰ τῶν Ἑλεατῶν τίθενται ὑπ' ὅψιν τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης τὰ δύο μεγάλα μεταφυσικὰ προβλήματα τῶν ὁποίων τὸ θέμα εἶναι τὸ ὄν καὶ τὸ ἐν.

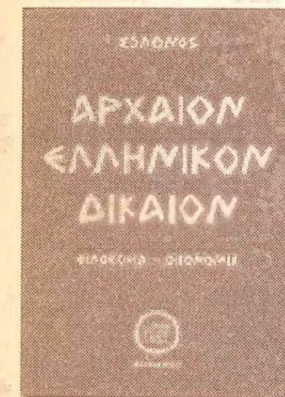

ἐκδόσεις * Ἴδεο-Θέατρον

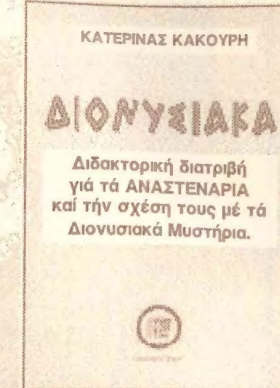
Σιουρνάρη 57 Τηλ.: 52.37.543

ΡΑΔΑΜΑΝΘΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ

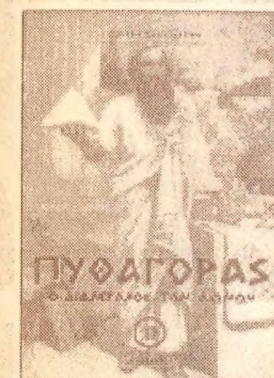
ΤΑ ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΥ ΕΟΛΩΝΟΣ

5.000 δρχ.

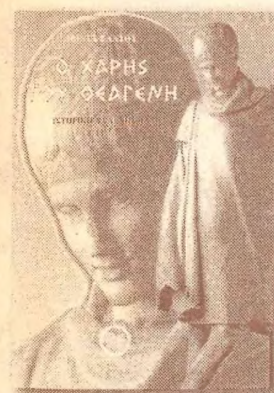

5.000 δρχ.

Ὁ καθ' ἡμῖς Φιλοσοφίας τοῦ Πανθίου Ἀθηνῶν
Γ. Σακελλαρίου
ἀναλύει ὅλο τὸ μυθικὸ
καὶ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα τοῦ
ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ
Πῶς μποροῦμε νὰ ἐφαρμόσουμε
σήμερα τὸ ἠθικὸ του σύστημα.
Τὸ μοναδικὸ πρακτικὸν
ἐγχειρίδιον αὐτογνωσίας
καὶ πνευματικῆς ἀνεξίσεως
διὰ μέσου τῆς
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ
ΕΧΕΙΣ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ-ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

5.500 δρχ.

Ο ΧΑΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΓΕΝΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ
Ὁ Χάρης. Ἐνα νέο ἀνὴρ
μᾶς ξεναγεῖ στὴν κλασσικὴ Ἑλλάδα
μέσα ἀπὸ τὴν περιπετειώδη ζωὴν του.
ΕΝΑ ΟΛΟΖΩΝΤΑΝΟ
ΜΑΘΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
πού περιγράφει ἐπίσης ἀναλυτικὰ
καὶ τὸν τρόπο ἐκπαιδεύσεως τῶν νέων
στὴν Ἀθήνα ἀλλὰ καὶ στὴν Σπάρτη.
Ἐνα πολὺ εὐχάριστο ἀνάγνωσμα.
Ἐνα βιβλίον πού πρέπει
νὰ διαβάσῃς ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα.
3.500 δρχ.

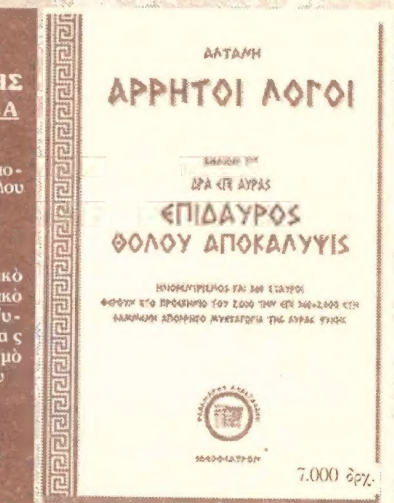
Ἡ πλέον
ἐγκυρὸς
καὶ
ἐπιστημονικὴ
μελέτη γιὰ τὰ
Μυστήρια.
Περιλαμβάνει ὅλα
τὰ ἀποσπάσματα
τῆς ἀρχαίας
ἐλληνικῆς
γραμματείας
γιὰ τὰ

ΟΡΦΙΚΑ
ΚΑΒΕΙΡΙΑ
ΔΙΟΝΥΣΙΑ
ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ

4.000 δρχ.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ
ΤΗΣ ΘΘΛΟΥ ΕΙΝΑΙ
Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ
Η ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ
ὁδηγεῖ στὴν διεύθυνσιν τῶν ἀπο-
κρύφων μνημείων τῆς Θόλου
Η ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΣ
ΑΡΙΘΜΟΣΟΦΙΑ
ἐπεξηγεῖ μὲ τὸ Ζωονικὸ
Τρίγωνο καὶ τὸν Ψυχογονικὸ
Κυβό, τὴν σύλληψιν τῆς Ψυ-
χῆς, ἀποδεικνύοντας
τὸν ἀριθμητικὸν συσχετισμὸν
μικροκόσμου/μακροκόσμου
Ο ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ
ΚΡΑΤΥΛΟΣ
ἐκμαγεύει ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν
Γλῶσσαν τὴν Ἀρρητὴν
Διδασκαλίαν τοῦ Λόγου.

7.000 δρχ.

Ὅλα τὰ βιβλία τοῦ καθηγητῆ **Δημήτρη Λιαντίνη**

ΗΧΟΓΡΑΦΗΜΕΝΕΣ ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
μὲ τὸν **ΡΑΔΑΜΑΝΘΥ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗ**

Ἀ. Ἀσημακόπουλου Πλάτωνος Πλάτωνος
ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ **ΑΠΟΛΟΓΙΑ** **ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ**
ΟΡΕΣΤΗ **ΕΣΚΡΑΤΟΥΣ** **ΦΑΙΔΡΟΣ**

3.000 δρχ. ἑκάστη κασέτα

ΓΚΕΜΜΑ
ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟ
(ΕΤΟΔ ΚΑΙ ΡΩΜΗ)
ΝΥΦΟΜΑΝΗΣ
(ΞΕΦΕΡΗΣ)
ΧΑΣΜΑ ΞΕΙΣΜΟΥ
(ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΣ ΕΟΛΩΝΟΣ)
ΕΞΥΠΝΟΝ ΕΝΥΠΝΙΟΝ
(ΡΙΛΚΕ)
ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Άρχαιο κείμενο - μετάφραση

Έπι πλέον τό βιβλίό περιλαμβάνει: τήν ζωή καί τό Έργο τοῦ Σωκράτους, τήν σχέση του μέ τόν Πλάτωνα, τό ιστορικό πλαίσιο τῆς δίκης, τούς λόγους πού καταδικάστηκε σέ θάνατο, ποῖό ἦταν τό δαιμόνιό του. **Σχόλια:** Διογένης Λαερτίου, Χρ. Μαλεβίτη, Ρ. Α. Ἀναστασάκη, Ἀ. Ἀσημακόπουλου, F. Nietzsche.

2.500 δρχ.

ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΩΝ ΝΥΜΦΩΝ ΑΝΤΡΟΥ

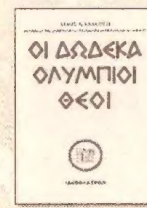
Άρχαιο κείμενο - μετάφρασις - σχόλια - ἀνάλυσις φιλοσοφίας Πορφυρίου Ἁγίου καί Παν. Μαρίνης. Κυκλοφορεῖ γιά πρώτη φορά τό κορυφαῖον φιλοσοφικόν-θεολογικόν τοῦ Πορφυρίου. Γέμει Μυστηριακῶν καί ἀπορρήτων ἀληθειῶν γιά τήν πορεία τῆς ψυχῆς μετά θάνατον, ἀποσυμβολίζοντας μέρος τῆς μυστικῆς διδασκαλίας τοῦ Ὁμήρου.

2.500 δρχ.

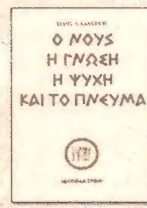
ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ ΜΙΑ ΑΛΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

1.500 δρχ.

Διδῶς Καλλέρηνς ΜΕΜΒΕΡ ΟΥ ΤΗ ΙΝΤΕΡΝΑΤΙΟΝΑΛ ΠΥΘΑΓΟΡΕΑΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΟΚΕΤΥ Ἡ σημαντικώτερα ἔρμηνεῖα γιά Δωδεκάθεο ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ - ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ

3.500 δρχ.

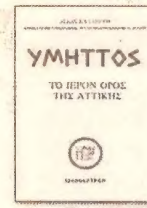
Διδῶς Καλλέρηνς ΜΕΜΒΕΡ ΟΥ ΤΗ ΙΝΤΕΡΝΑΤΙΟΝΑΛ ΠΥΘΑΓΟΡΕΑΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΟΚΕΤΥ Τι εἶναι κατὰ τοὺς Πυθαγορείους Ο ΝΟΥΣ, Η ΓΝΩΣΗ Η ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

1.500 δρχ.

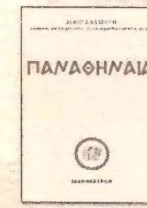
Διδῶς Καλλέρηνς ΜΕΜΒΕΡ ΟΥ ΤΗ ΙΝΤΕΡΝΑΤΙΟΝΑΛ ΠΥΘΑΓΟΡΕΑΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΟΚΕΤΥ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ Ἡ πνευματικὴ κληρονομιά τῆς Ἑλλάδος ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΡΕΑΣ-ΓΗΣ ΤΟΥ ΙΔΑΙΟΥ ΔΙΑ-ΚΟΡΥΒΑΝΤΙΚΑ-ΛΑΒΥΡΥΝΘΙΚΑ ΟΛΥΜΠΙΑ - ΔΕΛΦΟΙ - ΔΩΔΩΝΗ - ΑΡΓΟΣ * ΜΑΝΤΕΙΑ-ΧΡΗΣΤΗΡΙΑ

2.000 δρχ.

Διδῶς Καλλέρηνς ΜΕΜΒΕΡ ΟΥ ΤΗ ΙΝΤΕΡΝΑΤΙΟΝΑΛ ΠΥΘΑΓΟΡΕΑΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΟΚΕΤΥ ΥΜΗΤΤΟΣ ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ Ἡ ἱστορία τοῦ Ὑμηττοῦ ἀπὸ τὰ Πελασγικά χρόνια ἕως σήμερα

1.200 δρχ.

Σπύρου Πιρνήλη ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ Πῶς ἐτελοῦντο - Ὁ συμβολισμός - Ἡ διαμόρφωσις καί ὀργάνωσις τῶν Παναθηναίων - Ἀγῶνες καί Πομπή

2.000 δρχ.

ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ

Νέα μετάφραση με προσέγγιση τῆς Ὁμηρικῆς διαλέκτου ἀπὸ τόν Κώστα Δούκα Μία ἱστορικὴ ἔκδοση

Με τὴν συνεργασία τοῦ οἴκου "Γεωργιάδης" ἕκαστο 13.500 δρχ.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ Ἀναστάσιος Ἀσημακόπουλου Ἑσωτερικὴ ἀνάλυση, ἀποσυμβολισμός καί συνέχεια τοῦ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΤΥΡΑΝΝΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ τοῦ Σοφοκλέους δραματουργικὴ ἐπεξεργασία Ραδάμανθου Ἀναστασάκη

2.000 δρχ.

ΟΡΦΕΩΣ ΥΜΝΟΙ Οἱ Ἱεροὶ Ὕμνοι τοῦ Ὁρφέως ἀποβλέπουν εἰς τὴν δημιουργίαν πνευματικοῦ κλίματος, διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν ἱεουργίας ἢ καὶ ἱεροφανείας

3.000 δρχ.

ΠΕΤΡΟΥ ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ ΥΜΝΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

3.500 δρχ.

ΟΡΦΕΩΣ ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ ΛΙΘΙΚΑ (Ἡ χρῆσις τῶν λίθων ἀπὸ τόν Ὁρφέα) Ἀρχαιο κείμενο - μετάφραση Ἐπὶ πλέον ἀναλυτικὴ παρουσίασις τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας - πίνακες καί ἀποσυμβολισμός.

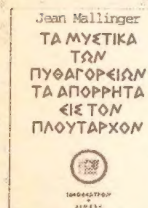
3.000 δρχ.

ΣΑΛΟΥΣΤΙΟΥ ΠΕΡΙ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ

Σύνοψις τῶν βασικῶν ἀρχῶν τῆς
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ
καὶ τῆς Μυστηριακῆς καὶ Μεταφυσικῆς
διδασκαλίας περὶ θεῶν καὶ κόσμου,
ἀνθρώπου, ψυχῆς καὶ εἰμαρμένης.

1.500 δρχ.

Jean Mallinger ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΗΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ

3.500 δρχ.

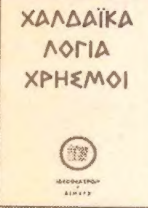
ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΕΙΣ ΜΗΤΕΡΑ ΘΕΩΝ ΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΑ ΗΛΙΟΝ

2.500 δρχ.

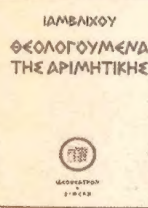
ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ ΑΚΟΥΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ

1.500 δρχ.

ΧΑΛΔΑΪΚΑ ΛΟΓΙΑ Τὸ βιβλίον πὺ συνέβουλεύοντο ὅλοι οἱ Ἑλλήνες φιλόσοφοι

4.500 δρχ.

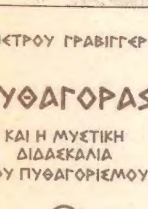

ΙΑΜΒΛΙΧΟΥ ΤΑ ΘΕΟΛΟΓΟΥΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ

3.500 δρχ.

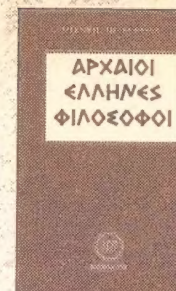

ΙΕΡΟΚΛΕΟΥΣ ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ

Π. ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΣΜΟΥ

12.000 δρχ.

ΓΝΩΡΙΣΤΕ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΟΦΟΥΣ

Α. ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
Μία μοναδική πραγματεία
καὶ ἐσωτερικὴ ἀνάλυσις
τῶν διδασκάλων τῆς ἀνθρωπότητας
ΟΡΦΕΥΣ - ΘΑΛΗΣ
ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣ - ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ
ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ - ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ
ΖΗΝΩΝ - ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ - ΑΝΑΞΑΓΟΡΑΣ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ - ΣΩΚΡΑΤΗΣ
ΠΛΑΤΩΝ - ΕΤΩΙΚΟΙ

5.500 δρχ.

Β. ΛΑΜΠΡΟΥΛΟΥ Φιλοσοφικὴ προσέγγισις τῆς ΑΡΜΟΝΙΑΣ τοῦ ΣΥΜΦΑΝΤΟΣ καὶ τῶν ΟΝΤΩΝ μέ ΜΟΥΣΙΚΗ καὶ ΧΟΡΟ

2.500 δρχ.

Μ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ (Διήγησις Μυθολογικῇ) Με ἓνα μοναδικὸ ἀφηγηματικὸ τρόπο παρουσιάζονται ὅλα τὰ μυθολογικά στοιχεῖα πὺ ἀφορροῦν τὴν περίφημη Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία. Ἀπὸ τὴν προετοιμασία τῶν Ἀργοναυτῶν μέ τόν Κένταυρο Χείρωνα ἕως τὴν ἀποθέωσή τους

1.500 δρχ.

Οἱ ἱπτάμενοι δίσκοι πὺ ἐμφανίζονται στὴν Γῆ ἀφήνουν γραπτὲς μαρτυρίες ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων, πὺ ζοῦν ἐντὸς ἀτράκτου. Διέφυγαν στὸ διάστημα μετὰ τὴν Τιτανομαχία. Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ὁμῶς ἔφθασε καὶ ... ΟΙ ΑΡΓΟΝΑΥΤΕΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝ

4.500 δρχ.

Α. ΧΑΛΑ Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΜΑΣ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ Ἕνα βιβλίον πὺ ἀποκαλύπτει τίς βαθύτατες ἐσωτερικὲς γνώσεις τοῦ μεγάλου ποιητοῦ.

3.000 δρχ.

ΓΝΩΡΙΞΕ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΕΟΥ ΜΕΞΑΔΡΟΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΧΕΤΥΠΑ Ὁδηγὸς αὐτογνωσίας ἀλλὰ καὶ ψυχολογικῆς ἀναλύσεως τῆς Μυθολογίας

2.500 δρχ.

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ Μία ἐπιστημονικὴ μελέτη τῆς Δ'ντριάς τοῦ Κέντρου Φιλοσοφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ΑΝΝΑ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ